MILAN KUNDERA

GLUMA

HUMANITAS

MILAN KUNDERA

GLUMA

Traducere din cehă de
JEAN GROSU

Ediţia a II-a revăzută

HUMANITAS
BUCUREŞTI

PARTEA ÎNTÂI
Ludvík

Mă aflam deci, după mulţi ani, din nou în oraşul meu de baştină. Stăteam în piaţa mare (pe care în copilărie, apoi ca băieţandru şi adolescent, o străbătusem de nenumărate ori) şi nu eram deloc înduioşat; dimpotrivă, îmi spuneam că această piaţă întinsă, peste ale cărei acoperişuri se înalţă turnul primăriei (asemănător unui soldat cu cască străveche), aducea cu un vast câmp de exerciţii cazarmeresc şi că trecutul militar al acestui oraş din Mora via meridională, alcătuind odinioară o fortificaţie împotriva invaziilor maghiare şi turceşti, îi marcase chipul cu nişte trăsături de o hidoşenie fără drept de apel.

Ani de-a rândul nu mă atrăsese nimic să-mi revăd oraşul natal; îmi spuneam că-mi devenise indiferent, şi mi se părea firesc să fie aşa: în definitiv, nu mai trăiesc în el de cincisprezece ani, mi-au rămas aici doar câteva cunoştinţe sau câţiva amici (până şi pe aceştia prefer să-i ocolesc), iar mama e înmormântată într-o criptă străină de care nu mă îngrijesc. Dar mă înşelam: ceea ce numeam adineauri indiferenţă era, în realitate, ură; motivele îmi scăpau, pentru că în oraşul meu natal se petreceau lucruri bune şi rele, ca în toate celelalte oraşe, dar ura de care vorbeam era prezentă aici; şi mi-am dat seama de ea tocmai în legătură cu această călătorie: la urma urmei, misiunea care mă aducea aici o puteam îndeplini foarte bine la Praga, dar deodată a început să mă ispitească irezistibil ocazia ce mi se oferea de a o înfăptui în oraşul meu de baştină, tocmai pentru faptul că era vorba de o misiune cinică şi vulgară care, nu fără batjocură, mă scutea de bănuiala că aş reveni aici sub influenţa înduioşătorului sentiment al timpului pierdut.

Am parcurs încă o dată, cu o privire înţepătoare, nearătoasa piaţă, după care i-am întors spatele şi am pornit pe strada ce ducea spre hotelul unde mi se reţinuse o cameră pentru o noapte. Portarul mi-a înmânat cheia atârnată de o pară de lemn şi mi-a spus: „Etajul doi”

Camera nu era deloc atrăgătoare: un pat de-a lungul peretelui, la mijloc o măsuţă cu un singur scaun, lângă pat o pompoasă măsuţă de toaletă din lemn de mahon, cu oglindă, în dreptul uşii un lavoar minuscul, cu smalţul sărit. Am aşezat servieta pe masă şi am deschis fereastra: vederea era spre o

curte interioară străjuită de nişte case ce arătau hotelului calcanele lor golaşe şi murdare. Am închis fereastra, am tras perdelele şi m-am apropiat de lavaboul cu două robinete, unul marcat cu roşu, celălalt cu albastru; le-am încercat pe rând, din amândouă curgea apă rece. Am cercetat masa; de bine-de rău, mergea, o sticlă cu două pahare ar fi încăput pe ea cât se poate de bine, mai rău era însă că la această masă n-ar fi putut să se aşeze decât o singură persoană, căci în încăpere un al doilea scaun nu se mai vedea. Am tras masa lângă pat şi am încercat să mă aşez, dar patul era prea jos şi masa prea înaltă; în plus, patul s-a lăsat cu mine în asemenea măsură, încât mi-am dat pe loc seama că în afara faptului că n-ar putea servi decât cu greu drept scaun, mă mai îndoiam şi asupra posibilităţii sale de a-şi îndeplini funcţia sa de pat. Mi-am înfipt în el pumnii; pe urmă m-am întins ridicându-mi cu grijă picioarele, ca să nu murdăresc cu pantofii pătura şi cearceaful (destul de curate). Patul s-a scufundat sub greutatea mea şi eu zăceam în el ca într-un hamac sau ca într-un mormânt îngust; era cu neputinţă de imaginat că în acest pat ar mai fi încăput cineva lângă mine.

M-am aşezat pe scaun cu privirea pierdută spre perdelele străvezii, lăsându-mă pradă reflecţiilor. În clipa aceea de pe coridor s-a auzit un zgomot de paşi şi voci; erau doi, un bărbat şi o femeie, îşi vorbeau şi fiecare cuvânt rostit de ei se desluşea cu claritate: vorbeau despre un anume Petr care fugise de-acasă, şi despre o mătuşă Klara, o tâmpită care-l răsfaţă pe amintitul Petr, pe urmă s-a auzit scârţâitul cheii în broască, deschisul uşii, şi vocile continuând în camera învecinată; se auzeau suspinele femeii (da, până şi suspinele se auzeau) şi declaraţiile de intenţii ale bărbatului de a sta, în sfârşit, de vorbă cu Klara, aşa cum se cuvine.

M-am ridicat, cu decizia luată; mi-am mai spălat mâinile în minusculul lavabou, mi le-am şters cu prosopul şi am părăsit hotelul, chiar dacă, la început nu ştiam de fapt încotro mă duc. Ştiam doar atât că dacă voiam să nu zădărnicesc succesul întregii mele călătorii (călătorie apreciabil îndelungată şi istovitoare) din pricina simplei nepotriviri a camerei de hotel, trebuia, chiar dacă n-aveam niciun chef, să mă adresez unuia dintre cunoscuţii locali cu o cerere confidenţială. Am lăsat să mi se perinde repede prin minte toate vechile chipuri din tinereţe, dar pe toate le-am respins la iuţeală, deoarece caracterul

confidenţial al serviciului solicitat impunea obligaţia trudnică a aruncării unei punţi peste anii îndelungaţi ce s-au scurs de când nu ne-am văzut – ca să nu mai spun că n-aveam niciun chef de aşa ceva. Pe urmă însă mi-am adus aminte că, probabil, mai trăia aici un bărbat venit din altă parte, căruia îi făcusem rost, cu ani în urmă, de un post în acest oraş şi care, aşa cum îl cunoşteam, va fi foarte bucuros să-i ofer ocazia de a se revanşa pentru serviciul făcut. Era un om straniu, de o grijulie moralitate şi deopotrivă de o ciudată nelinişte şi instabilitate, de care soţia sa divorţase cu câţiva ani în urmă pentru simplul motiv că-i plăcea să trăiască oriunde în altă parte, numai să nu fie cu ea şi cu fiul lor. Acum tremuram la gândul că între timp s-ar fi putut recăsători, împrejurare ce ar fi îngreunat îndeplinirea doleanţei mele, şi am grăbit pasul în direcţia spitalului.

Spitalul din localitate e un complex de clădiri şi pavilioane risipite pe spaţiul unei vaste grădini; am intrat în micuţa gheretă nearătoasă din dreptul porţii şi l-am rugat pe portarul instalat la masa lui să-mi facă legătura cu secţia de virusologie; a împins aparatul spre marginea mesei şi mi-a spus: – zero doi... Am format deci zero doi şi am aflat că doctorul Kostka ieşise de câteva clipe, şi era în drum spre ieşire. Ca să nu-mi scape, m-am aşezat pe băncuţa de lângă poartă, căscând ochii după bărbaţii ce se foiau pe aici în halatele lor de spital cu dungi albe şi albastre; în cele din urmă, l-am zărit: venea îngândurat, înalt, uscăţiv, simpatic cu aspectul său neprezentabil, da, el era. M-am ridicat de pe băncuţă şi m-am dus grăbit în întâmpinarea lui, de parcă aş fi avut de gând să-l dobor; s-au uitat la mine cu un aer dojenitor, dar în aceeaşi clipă m-a recunoscut şi şi-a desfăcut braţele. Mi s-a părut surprinderea lui aproape fericită, şi spontaneitatea cu care m-a primit a avut darul să mă bucure.

I-am explicat că sosisem înainte cu mai puţin de o oră pentru o chestiune fără importanţă, care mă va reţine aici, probabil, două zile, iar el şi-a manifestat numaidecât mirarea plină de bucurie că primul meu drum m-a adus la el. Şi deodată m-am simţit nespus de prost pentru faptul că nu venisem la el dezinteresat, numai de dragul lui, şi că însăşi întrebarea pe care tocmai i-o pusesem (îl întrebasem cu sinceră jovialitate dacă s-a recăsătorit), simula doar adevărata participare, în realitate fiind însă de un practicism calculat. Mi-a răspuns (spre satisfacţia mea), că era mereu singur, iar eu i-am declarat că aveam atâtea

să ne spunem. A fost de acord cu mine, regretând însă că, din păcate, dispunea doar de o oră şi ceva, întrucât mai trebuia să revină la spital, iar seara părăsea oraşul, cu autostopul.

— Cum, dumneata nu locuieşti aici? l-am întrebat îngrozit.

M-a asigurat că locuieşte aici, într-o garsonieră dintr-un imobil nou, dar că „omul nu se simte bine în singurătate”. A ieşit astfel la iveală că avea în alt oraş, la douăzeci de kilometri de aici, o logodnică, o învăţătoare ce dispunea de un apartament cu două camere, proprietate personală.

— Şi te muţi la ea? l-am mai întrebat.

Mi-a replicat că i-ar fi greu să găsească în alt oraş o ocupaţie atât de interesantă ca asta pe care l-am ajutat eu s-o găsească aici, şi, reversul, logodnica lui ar întâmpina serioase dificultăţi în căutarea unui post aici. Am început să înjur (cu toată sinceritatea) încetineala greoaie a birocraţiei, incapabilă să vină în întâmpinarea doleanţei bărbatului şi femeii de a trăi împreună.

— Linişteşte-te, domnule Ludvík, mi-a spus el cu o binevoitoare indulgenţă, povestea nu-i chiar atât de insuportabilă. Ce-i drept, drumurile mă costă nişte bani, şi ceva timp, în schimb singurătatea mea rămâne intactă, iar eu sunt un om liber.

— De ce ai nevoie dumneata de libertate? l-am întrebat.

— Dar dumneata? mi-a ripostat pe loc cu aceeaşi întrebare.

— Eu sunt un muieratic, i-am răspuns, eu n-am nevoie de libertate din pricina femeilor, o vreau numai pentru mine.

— Ştii ce, hai să mergem la mine, să stăm un pic de vorbă, până va trebui să plec.

Altceva nici nu mi-am dorit.

Am ieşit deci din incinta spitalului şi curând am ajuns în preajma unui grup de clădiri noi care, una lângă alta, răsăreau nearmonios dintr-un teren prăfuit nenivelat (fără spaţii verzi, fără trotuare, fără drumuri amenajate), alcătuind în ansamblul lor un decor dezolant la capătul oraşului învecinat cu câmpia întinsă a unor ogoare îndepărtate. Am intrat pe o uşă, am urcat treptele unei scări înguste (liftul nu funcţiona) şi ne-am oprit abia la etajul al treilea unde, pe o carte de vizită, am zărit numele lui Kostka. Când am trecu din vestiar în odaie m-am socotit mai mult decât satisfăcut: într-un colţ al încăperii se afla un studio lat şi comod, acoperit cu o pătură roşie cu motive

florale; în afara studioului mai erau aici o măsuţă cu fotoliu, o bibliotecă mare, un radio cu pick-up.

L-am elogiat pe Kostka pentru această cameră şi l-am întrebat cum stă cu baia.

— Nimic deosebit, mi-a spus, încântat de interesul meu, invitându-mă în vestiar de unde dădea o uşă spre baie, o încăpere mică, dar cât se poate de agreabilă, cu cadă, duş şi chiuvetă.

— Uitându-mă la încântătoarea dumitale locuinţă, îmi vine în minte ceva, i-am spus. Apropo, ce faci mâine după-amiază şi seara?

— Din păcate, a început să se scuze cu un aer smerit, mâine am o zi mai lungă, sunt la contravizită, şi voi fi acasă abia pe la şapte. Seara nu sunteţi liber?

— S-ar putea să fiu, i-am răspuns, dar spune-mi, te rog, n-ai putea să-mi împrumuţi locuinţa dumitale pentru mâine după-amiază?

Întrebarea mea l-a surprins, dar numaidecât (ca şi când i-ar fi fost teamă să nu-l bănuiesc de lipsă de bunăvoinţă) s-a grăbit să-mi spună:

— Cu multă plăcere o împart cu dumneata. Şi continuă, de parcă intenţionat nu voia să ghicească mobilul rugăminţii mele: Dacă ai dificultăţi cu cazarea poţi rămâne să dormi aici de azi, eu, oricum, mă întorc abia dimineaţa, de fapt, nici dimineaţa, fiindcă mă duc direct la spital.

— Nu, e inutil, n-are niciun rost. M-am instalat la hotel. Numai că, ştii, camera e destul de neospitalieră şi eu aş avea nevoie pentru mâine după-amiază de un cadru agreabil. Fireşte, nu pentru a fi de unul singur.

— Da, spuse Kostka, plecându-şi capul uşor, ca după o clipă să reia, mă bucur că-ţi pot oferi ceva bun. După care mai adăugă: Numai să fie, într-adevăr, ceva bun pentru dumneata.

Ne-am aşezat pe urmă în jurul măsuţei (Kostka făcuse cafeaua) şi un timp am stat de vorbă (eu şedeam pe studio şi cu bucurie constatam că era tare, nu se lăsa şi nici nu scârţâia). Apoi Kostka m-a anunţat că trebuie să plece la spital, drept care a ţinut să mă iniţieze la iuţeală în unele secrete ale gospodăriei sale: robinetul de la cadă trebuie bine strâns, apa caldă, împotriva tuturor uzanţelor, curge din robinetul marcat cu R, priza pentru firul pick-up-ului e jos, în spatele studioului, iar în

micul bufet se află o sticlă de votcă abia începută. După aceea mi-a dat un inel cu două chei şi mi-a arătat care-i cheia de la poarta imobilului şi care-i de la uşa apartamentului. În decursul vieţii mele am dormit în multe paturi, de tot soiul; aşa se face că am în mine un cult aparte pentru chei şi, drept urmare, am strecurat cheile lui Kostka în buzunarul meu, cu o veselie nemărturisită.

La plecare, Kostka şi-a exprimat dorinţa ca garsoniera lui să-mi prilejuiască „într-adevăr ceva frumos”.

— Da, i-am spus, îmi va permite să fac o frumoasă distrugere.

— Dumneata crezi că distrugerile pot fi frumoase? a întrebat Kostka, făcându-mă să rid în sinea mea, deoarece în această întrebare (rostită paşnic, dar gândită agresiv) l-am recunoscut aşa cum era în urmă cu mai bine de cincisprezece ani, când ne-am văzut pentru prima oară. Mi-era drag şi în acelaşi timp îmi venea să şi rid un pic de el, drept care i-am răspuns.

— Ştiu că dumneata eşti un lucrător paşnic pe eternul şantier al Domnului şi că nu-ţi place să auzi de distrugeri, dar ce să fac: eu nu sunt zidarul Domnului. Şi-apoi, dacă zidarii Domnului construiesc aici clădiri din ziduri adevărate, cu greu le-ar putea face vreun rău distrugerile noastre. Mie mi se pare însă că în loc de ziduri văd pretutindeni numai decoruri. Iar distrugerea decorurilor e, după mine, o cauză cum nu se poate mai dreaptă.

Ajunserăm din nou acolo unde (poate în urmă cu nouă ani) ne despărţisem ultima oară; diferendul nostru îmbrăca acum o înfăţişare foarte abstractă, întrucât amândoi îi cunoşteam bine fondul său concret şi nu mai era nevoie să revenim asupra lui; de repetat trebuia doar faptul că niciunul din noi nu se schimbase, că amândoi am rămas la fel de neasemănători unul faţă de celălalt (şi trebuie să spun că mi-era dragă această neasemănare şi tocmai de aceea îmi făcea plăcere să discut cu el, pentru că în felul acesta puteam întotdeauna să mă verific, în treacăt, încă o dată şi încă o dată, cine sunt şi ce gândesc de fapt).

Ca să nu mă lase pradă îndoielilor asupra propriei mele persoane, mi-a răspuns:

— Ce-ai spus dumneata sună frumos, dar spune-mi, te rog, dacă eşti atât de sceptic, de unde această certitudine a dumitale că te pricepi să deosebeşti decorul de zid? Nu te-ai îndoit niciodată că iluziile de care îţi baţi joc sunt, într-adevăr,

numai iluzii? Ce te faci dacă te înşeli? Dacă sunt nişte valori şi dumneata eşti un distrugător de valori? Şi a mai spus: Valoarea dezonorată şi iluzia demascată au totuşi acelaşi trup amărât, se aseamănă între ele şi nimic nu e mai uşor decât să le confunzi... În timp ce-l conduceam prin oraş înapoi spre spital, mă jucam cu cheile din buzunar şi mă simţeam bine în prezenţa unei vechi cunoştinţe în stare să încerce să mă convingă de adevărul lui oricând şi oriunde, ca de pildă acum pe drumul acesta ce străbătea terenul accidentat al noii aşezări. De bună seamă, Kostka ştia că aveam în faţa noastră toată seara de mâine, de aceea după un timp trecu de la filosofie la treburile banale, se asigură încă o dată că-l voi aştepta a doua zi în locuinţa lui până la ora şapte, când se va întoarce de la spital (alte chei nu avea), şi m-a întrebat dacă, într-adevăr, nu mai am nevoie de nimic. Mi-am pipăit obrajii şi i-am spus că singurul lucru de care mai aveam nevoie era să mă duc la frizer, căci îmi crescuse o barbă dezagreabilă.

— Perfect, izbucni Kostka, îţi aranjez un bărbierit de favoare!

Nu m-am împotrivit bunelor sale oficii şi m-am lăsat condus într-o mică frizerie unde în faţa a trei oglinzi se înălţau trei scaune mari, pivotante, dintre care două erau ocupate de doi bărbaţi cu capetele lăsate pe spate şi cu feţele săpunite. Două femei în halate albe se aplecau uşor deasupra lor. Kostka s-a apropiat de una din ele şi i-a şoptit ceva la ureche; femeia şi-a şters briciul cu un şerveţel şi a strigat spre spatele prăvăliei: de-acolo şi-a făcut apariţia o tânără fată în şorţ alb care l-a luat în primire pe domnul părăsit, în timp ce femeia cu care vorbise Kostka îmi făcea o plecăciune atrăgându-mi atenţia să iau loc pe scaunul liber. I-am strâns mina lui Kostka, de rămas bun, apoi m-am aşezat sprijinindu-mi ceafa în perniţa scaunului cu spetează prelungită, şi, întrucât după atâţia ani de viaţă nu-mi plăcea să-mi privesc propriul chip, am evitat oglinda plasată în faţa mea, şi, îndreptându-mi ochii în sus, i-am lăsat să rătăcească în voie printre petele plafonului spoit în alb.

Nu mi-am dezlipit ochii de pe plafon nici atunci când am simţit pe gât degetele frizeriţei, care îmi introducea sub guler mantaua albă. Pe urmă frizeriţa s-a dat câţiva paşi înapoi, iar eu nu mai auzeam decât acel du-te-vino al briciului tras pe curea, lăsându-mă pradă unui fel de voluptuoase imobilităţi, pline de o dulce nepăsare. Peste câteva clipe am simţit nişte degete umede şi

alunecoase, presărându-mi pe obraji o cremă de ras, iar eu realizam acel lucru ciudat şi caraghios, că o femeie străină de care puţin îmi păsa şi căreia la rândul ei puţin îi păsa de mine, mă mângâia cu gingăşie. Pe urmă frizeriţa a început să întindă crema cu pămătuful făcând-o să se înspumeze, iar eu aveam senzaţia că nu mă aflam pe scaun ci, pur şi simplu, eram înfipt în spaţiul acela alb semănat cu pete, în care îmi fixasem privirea. Şi, deodată, mi-am închipuit (căci ideile, până şi în clipele de odihnă, nu-şi întrerup jocul) că sunt o victimă lipsită de apărare la cheremul femeii ce-şi ascuţea tacticos briciul. Şi întrucât trupul meu se risipea în spaţiu şi nu-mi simţeam decât faţa atinsă de degete, îmi imaginam cu uşurinţă că mâinile gingaşe ale femeii îmi ţineau (întorceau, mângâiau) capul ca şi când ar fi socotit că nu aparţinea câtuşi de puţin de trup, ci ar fi fost de sine-stătător, astfel că briciul tăios, ce aştepta pe măsuţa alăturată, va putea, în sfârşit, să desăvârşească frumoasa independenţă a capului.

În fine, atingerile au încetat, iar eu am auzit-o pe frizeriţă făcând un pas înapoi, de data asta ca să apuce briciul cu adevărat, şi atunci mi-am spus (căci ideile nu conteneau să se joace) că trebuie să văd cum arată de fapt posesoarea (elevatoarea) capului meu, tandrul meu asasin. Mi-am dezlipit privirea de pe plafon şi m-am uitat în oglindă. Am rămas înmărmurit: jocul cu care până atunci mă amuzasem atât de copios căpătă deodată contururile unei ciudate realităţi; femeia din oglindă, care se apleca asupra mea, îmi părea cunoscută.

Cu o mână îmi ţinea lobul urechii, cu cealaltă răzuia cu grijă spuma de pe faţa mea; mă uitam la ea şi, deodată, identitatea, constatată cu uimire în urmă cu câteva clipe, începu, încet-încet, să se estompeze, să dispară. Pe urmă, femeia se aplecă deasupra chiuvetei, cu două degete aruncă de pe brici un cocoloş de spumă, se îndreptă din şale şi întoarse uşor scaunul; în clipa aceea privirile noastre se întâlniră pentru o frântură de secundă şi mie mi s-a părut din nou că era ea! Desigur, chipul acesta era oarecum diferit, ca şi când ar fi aparţinut surorii sale mai vârstnice, încărunţite, se fanase, faţa era un pic suptă; dar, în definitiv, trecuseră cincisprezece ani de când o văzusem pentru ultima oară! În acest răstimp neînduplecatul Cronos imprimase o mască înşelătoare pe adevăratul ei chip, din fericire însă, această mască avea două orificii, prin care îşi

puteau îngădui din nou să mă privească ochii adevăraţi, autentici, aşa cum i-am cunoscut.

Pe urmă s-a produs alt stop derutant: în prăvălie şi-a făcut apariţia un nou client, s-a aşezat pe un scaun în spatele meu, aşteptând să-i vină rândul; peste puţin timp s-a adresat frizeriţei mele, spunându-i ceva despre frumoasa vară şi despre ştrandul ce se construia la marginea oraşului; frizeriţa îi răspundea (înregistram mai mult vocea decât cuvintele, de altfel lipsite de importanţă) şi constatam cu stupoare că vocea aceasta n-o recunoşteam; o rezonanţă firească, nepăsătoare, netemătoare, aproape vulgară; era o voce cu totul străină.

Îmi spăla faţa, lipindu-şi palmele de obrajii mei, iar eu (în ciuda glasului) începeam din nou să cred că era ea, că după cincisprezece ani îi simţeam din nou mâinile pe obraji, mângâindu-mă, mângâindu-mă îndelung şi cu duioşie (uitam cu desăvârşire că nu erau mângâieri, ci un simplu spălat); în acest timp vocea ei străină nu înceta să răspundă câte ceva tânărului flecar, dar eu nu voiam să dau crezare vocii, preferam să dau crezare mâinilor după care voiam s-o recunosc; pe măsura drăgălăşeniei din atingerile lor, încercam să recunosc, să aflu dacă era ea şi dacă mă recunoscuse.

Pe urmă a luat un prosop şi mi-a uscat faţa. Tânărul flecar râdea zgomotos de un banc pe care el însuşi îl spusese, iar eu am observat că frizeriţa mea nu schiţa niciun zâmbet – probabil nu prea lua în seamă spusele flecarului. Faptul avu darul să mă tulbure, căci vedeam în asta o dovadă că mă recunoscuse şi că, la rândul ei, era tulburată în secret. Eram decis să-i vorbesc de îndată ce mă ridic de pe scaun. Mi-a scos şervetul de sub gât. M-am ridicat. Am scos din buzunarul de la piept o bancnotă de cinci coroane, aşteptând reîntâlnirea privirilor noastre, ca să-i pot rosti numele de botez (tânărul continua să trăncănească), dar ea, indiferentă, ţinând capul într-o parte, a luat biletul de cinci coroane, practic cu o repeziciune profesională, aşa că m-am simţit deodată ca un nebun care crezuse în nişte năluci înşelătoare, şi n-am găsit deloc în mine curajul de a-i adresa un cuvânt.

Am părăsit frizeria copleşit de o ciudată nemulţumire; ştiam doar că nu ştiu nimic şi că nu-i *grosolănie* mai mare decât aceea de a-ţi pierde certitudinea, de a avea îndoieli asupra identităţii chipului unei fiinţe cândva atât de iubite.

Desigur, nu era greu să aflu adevărul. Am pornit în grabă spre hotel (în drum am zărit pe trotuarul opus un vechi prieten din tinereţe, Jaroslav, şeful tarafului de ţambalagii, dar, fugind parcă de obsedanta muzică zgomotoasă, mi-am întors repede privirea) şi, ajuns la hotel, i-am telefonat lui Kostka; mai era la spital.

„Spune-mi, te rog, frizeriţa căreia m-ai încredinţat se numeşte Lucia Sebestkova?”

„Azi o cheamă altfel, dar ea e. De unde o cunoşti?”, m-a întrebat Kostka.

„O cunosc din vremuri cumplit de îndepărtate”, i-am răspuns şi, renunţând la masa de seară, am ieşit din hotel (începuse să se întunece) şi am pornit să hoinăresc.

PARTEA A DOUA
Helena

1

În seara asta mă duc să mă culc devreme; ce-i drept, nu ştiu cât de repede o să adorm, dar, oricum, mă culc devreme; Pavel a plecat după-amiază la Bratislava, eu plec mâine în zori cu avionul la Brno şi de-acolo mai departe cu autobuzul, Zdenička va rămâne acasă două zile singură, faptul n-o va deranja, nu se omoară să fie în compania noastră, mai exact în compania mea, pe Pavel îl adoră, Pavel e primul ei idol masculin, ce-i drept ştie cum s-o ia, aşa cum a ştiut cu toate femeile, şi pe mine a ştiut şi mai ştie şi acum, săptămâna asta a început să se poarte iar ca odinioară, mângâindu-mi obrajii şi făgăduindu-mi că la întoarcerea de la Bratislava va trece să mă ia cu maşina din Mora via meridională, spunând că trebuie neapărat să stăm de vorbă, socotind că nu mai putem să continuăm aşa, vrând poate ca între noi totul să fie cum a fost înainte, dar de ce i-a venit această idee abia acum când l-am cunoscut pe Ludvík? Povestea asta mă face să am o strângere de inimă, dar nu trebuie să mă întristeze, nu, nu trebuie, *tristeţea să nu fie legată de numele meu*, această frază a lui Julius Fučik e deviza mea, şi puţin îmi pasă dacă azi nu mai e la modă, poate că sunt o idioată, dar cei ce-mi spun aşa sunt şi ei nişte idioţi, căci au şi ei lozincile şi cuvintele lor – absurditate, înstrăinare – nu ştiu de ce ar trebui să schimb idioţenia mea cu a lor, nu vreau să-mi frâng viaţa în două, vreau să fiu o singură viaţă, a mea, una de la un capăt la altul, de aceea mi-a plăcut Ludvík atât de mult: când sunt cu el nu trebuie să-mi ascund idealurile şi gustul; Ludvík e un om obişnuit, simplu, vesel chiar, un om dintr-o bucată, şi asta e ceea ce-mi place şi mi-a plăcut întotdeauna.

Nu mi-e ruşine că sunt aşa cum sunt, nu pot fi alta decât am fost de când mă ştiu; până la optsprezece ani n-am cunoscut decât claustrarea mânăstirească, tuberculoza, doi ani de sanatoriu, alţi doi ani i-am consumat cu recuperarea întârzierilor la învăţătură, cursurile de dans nici nu le-am cunoscut, nimic altceva decât locuinţa ordonată a unor cetăţeni ordonaţi din oraşul Plzen şi învăţătură şi iar învăţătură, adevărata viaţă era undeva departe, trăiam izolată de lumea reală; pe urmă, în

patruzeci şi nouă, când, în sfârşit, am ajuns la Praga, am simţit deodată miracolul, o fericire pe care n-o voi uita niciodată; de aceea nu-l voi putea şterge pe Pavel niciodată din sufletul meu, chiar dacă acum nu-l mai iubesc, chiar dacă mi-a făcut mult rău, nu, nu pot, Pavel e tinereţea mea, Praga, facultatea, căminul studenţesc şi, în primul rând, ansamblul de cântece şi dansuri Julius Fučik, azi nimeni nu mai ştie ce-a fost pentru noi acest ansamblu, acolo l-am cunoscut pe Pavel, el tenor, eu altistă ne-am produs în sute de concerte şi spectacole de estradă, am cântat cântece sovietice, de-ale noastre, patriotice, despre reconstrucţia socialistă a ţării şi, bineînţeles, cântece populare, pe acestea le cântam de preferinţă, cântecele morave le îndrăgisem atunci atât de mult, încât eu, originară din Plzen, m-am simţit deodată moravană, deveniseră laitmotivul vieţii mele, şi se contopesc şi acum în mine cu perioada aceea, cu tinereţea mea, mi se fac auzite de fiecare dată când trebuie să-mi răsară soarele, mi se fac auzite în aceste zile.

Cum anume m-am apropiat de Pavel, asta n-aş fi în stare s-o spun acum nimănui – e o poveste ca din cartea de citire: era în ziua aniversării eliberării, în Piaţa Oraşului vechi avea loc o mare manifestaţie, ansamblul nostru se afla şi el acolo, mergeam peste tot împreună, o mână de oameni printre zeci de mii, iar în tribună se aflau oameni de stat, de-ai noştri şi din străinătate, multe cuvântări şi multe aplauze şi ovaţii, pe urmă s-a apropiat de microfon Togliatti şi a rostit o scurtă alocuţiune în italiană şi, ca întotdeauna, piaţa a răspuns cu bătăi din palme, cu urale şi scandări. Întâmplarea a făcut ca în îmbulzeala aceea uriaşă Pavel să stea lângă mine şi eu l-am auzit strigând, peste vacarmul acela asurzitor, ceva deosebit, ceva ce-i aparţinea, m-am uitat spre gura lui şi mi-am dat seama că, de fapt, cânta, mai curând răcnea decât cânta, voia să-l auzim şi să ne alăturăm glasului său; intona un cântec revoluţionar italian pe care-l aveam în repertoriu şi la vremea aceea era foarte popular: *Avanti popolo, a la riscossa*, *bandiera rossa, bandiera rossa.*

Ăsta era el, nu se dezminţea, nu se mulţumea niciodată să asalteze doar raţiunea, voia să atingă oamenii la coarda sensibilă, iar mie mi s-a părut într-adevăr minunat să-l saluţi într-o piaţă din Praga pe conducătorul muncitorimii italiene cu un cântec revoluţionar italian; doream ca Togliatti să se

înduioşeze aşa cum mă înduioşasem şi eu cu câteva clipe înainte şi de aceea m-am alăturat cu toată suflarea vocii lui Pavel şi s-au alăturat şi alţii, treptat i s-a alăturat tot ansamblul nostru, dar tumultul pieţei era cumplit de puternic şi noi doar o mână, cincizeci de suflete, iar ei pe puţin cincizeci de mii, zdrobitoare superioritate, era o luptă disperată, după prima strofă am crezut că ne dăm bătuţi, că melodia noastră n-o aude nimeni, pe urmă însă s-a petrecut minunea, treptat-treptat ni s-au alăturat alte şi alte glasuri, oamenii au început să înţeleagă şi, încetul cu încetul, cântecul nostru a început să se strecoare în voie din găoacea uriaşului vacarm al pieţei ca un fluture dintr-o imensă crisalidă vuitoare. În cele din urmă fluturele, cântecul nostru, cel puţin ultimele sale măsuri au ajuns în zbor până la tribună şi noi, cu o însetată încordare, priveam spre chipul încărunţitului italian şi ne-a cuprins un sentiment de fericire când ni s-a părut că Togliatti reacţionează la cântecul nostru cu o fluturare a mâinii, iar eu puteam să jur în momentul acela, chiar dacă de la distanţa aceea nu aveam cum să văd, că i-am surprins ochii înecaţi de lacrimi.

Şi, în entuziasmul acela încărcat de emoţii, nu ştiu cum s-a întâmplat că, pe neaşteptate, l-am apucat pe Pavel de mână, iar el a răspuns strângerii mele, şi pe urmă când piaţa a amuţit ca din senin şi de microfoane s-a apropiat o altă persoană, mi-a fost teamă că-mi va elibera mâna din strânsoarea lui, dar n-a făcut-o, ne-am ţinut aşa în continuare, până la sfârşitul manifestaţiei, şi nu ne-am mai dat drumul nici după aceea, mulţimile s-au risipit, iar noi ne-am plimbat aşa câteva ore prin Praga înveşmântată în florile primăverii.

Cu şapte ani mai târziu, când Zdenička avea cinci ani, asta n-o s-o uit niciodată, Pavel mi-a spus: *Noi nu ne-am luat din dragoste ci din respect pentru disci plina de partid*; ştiu că minţea, povestea s-a petrecut în toiul unei dispute, Pavel m-a luat din dragoste, abia pe urmă s-a schimbat, dar, oricum, e cumplit faptul că a putut să-mi spună aşa ceva tocmai el care întotdeauna se străduia să demonstreze că dragostea de azi e altfel, că nu mai e fuga de oameni, ci o reconfortare în bătălie, de altfel aşa o şi trăiam, la prânz n-aveam timp să ne ducem, mâncam la iuţeală două chifle goale la Secretariatul Uniunii Tineretului, după care eventual nu ne mai vedeam toată ziua, îl aşteptam de obicei până la miezul nopţii când se înapoia acasă

după nesfârşitele şedinţe ce durau câte şase, opt ore, în timpul liber îi transcriam pe curat referatele pe care le ţinea la tot felul de conferinţe şi cercuri de învăţământ politic, ţinea grozav la ele, asta o ştiu numai eu; da, numai eu ştiu ce preţ punea el pe succesul discursurilor sale politice, în care repeta de o sută de ori că omul nou se deosebeşte de cel vechi prin aceea că suprimă din viaţa sa contradicţia dintre public şi particular, şi, deodată, după atâţia ani îmi reproşează mie că tovarăşii nu l-au lăsat atunci să-şi vadă în pace de viaţa sa particulară…

Eram împreună de aproape doi ani şi eu începusem să fiu un pic nerăbdătoare, nu văd în asta nimic neobişnuit, nicio femeie nu vrea să se împace cu ideea unei simple legături studenţeşti. Pavel era mulţumit cu ea, se obişnuise cu comoditatea ei lipsită de obligaţii, orice bărbat găzduieşte în el un mic egoist şi-i revine femeii dezagreabila misiune de a se apăra singură şi de a-şi păstra menirea sa feminină – din păcate Pavel avea mai puţină înţelegere pentru acest lucru, mai puţină decât tovarăşii din ansamblu şi, mai ales, câte va dintre prietenele mele, care s-au înţeles cu ceilalţi şi, în cele din urmă, l-au chemat pe Pavel în faţa Comitetului; nu ştiu ce i-au spus acolo, niciodată n-am vorbit cu el despre acest lucru, dar, de bună seamă, nu l-au răsfăţat, fiindcă pe-atunci domnea o moralitate severă, ce-i drept exagerată, dar poate că moralitatea exagerată e totuşi de preferat excesului de imoralitate ce se practică acum… Multă vreme Pavel m-a evitat, credeam că am dat totul peste cap, eram în culmea disperării, am vrut să-mi iau viaţa, pe urmă însă a venit la mine, îmi tremurau genunchii de emoţie în timp ce el îmi cerea iertare oferindu-mi, ca dar de împăcăciune, un pandantiv de care era agăţat un medalion cu imaginea Kremlinului, suvenirul lui cel mai scump, niciodată nu-l scot de la gât, nu e doar un obiect ce-mi aminteşte de Pavel, e ceva mai mult; de fericire am izbucnit în hohote de plâns şi peste paisprezece zile am avut nunta şi la nuntă a venit tot ansamblul, petrecerea a durat aproape douăzeci şi patru de ore, s-a cântat şi s-a dansat, iar eu i-am spus lui Pavel: dacă noi doi ne-am trăda, i-am trăda pe toţi cei ce au venit să sărbătorească nunta noastră, am trăda şi manifestaţia din Piaţa Oraşului vechi şi pe Togliatti – azi îmi vine să râd când mă gândesc la tot ce am trădat după aceea.

Mă tot gândesc ce să pun pe mine mâine dimineaţă, probabil puloveraşul roz şi fulgarinul, ţinuta asta mă prinde cel mai bine, nu mai sunt chiar atât de subţirică cum eram, dar ce-mi pasă, poate că, drept răsplată pentru riduri, am alte farmece pe care o fată tânără nu le are, farmecul destinului trăit – în privinţa lui Jindra, cel puţin, n-am niciun dubiu – sărăcuţul, îmi stăruie mereu în minte dezamăgirea lui când a aflat că plec cu avionul la prima oră şi el va călători de unul singur, e fericit când poate fi cu mine, îi place să-şi arate în faţa mea bărbătească sa maturitate de nouăsprezece ani, cu mine ar goni, fără îndoială şi cu o sută patruzeci pe oră, ca să-mi câştige admiraţia – ce-i drept urâţel băiat, ca tehnician şi şofer însă e de-a dreptul fără cusur, redactorii îl iau bucuroşi cu ei pe teren pentru reportaje mai mici; şi ce să mai spun, e cât se poate de plăcut să ştiu că se bucură cineva să mă vadă, în ultimii ani nu sunt prea agreată la radio, cică aş fi o tirană – fanatică, dogmatică, un câine de pază al partidului şi câte şi mai câte, numai că mie nu-mi va fi niciodată ruşine pentru dragostea mea faţă de partid şi pentru faptul de a-i consacra tot timpul liber de care dispun. În definitiv ce mi-a mai rămas din viaţă? Pavel are alte femei, am încetat să mai dau de urma lor, fetiţa îşi adoră tatăl, îl divinizează, munca mea e de zece ani aceeaşi, dezolantă: reportaje, convorbiri, emisiuni despre îndeplinirea planului, despre grajdurile de vaci, despre mulgătoare. Căminul meu, aceeaşi disperare, numai partidul nu s-a făcut niciodată vinovat faţă de mine, iar eu, la rândul meu, n-am păcătuit niciodată faţă de el, nici măcar în acele clipe grele când aproape toţi au vrut să-l părăsească, în cincizeci şi şase au ieşit la iveală crimele lui Stalin; oamenii îşi ieşiseră atunci din minţi, scuipau pe toate, pretindeau că presa noastră minte, comerţul naţionalizat nu funcţionează, cultura decade, cooperativele săteşti n-ar fi trebuit să ia fiinţă, Uniunea Sovietică e ţara lipsei de libertate, iar partea cea mai proastă era că aşa vorbeau şi comuniştii la şedinţele lor, şi Pavel vorbea aşa şi, din nou, culegea aplauzele tuturor, Pavel a fost aplaudat întotdeauna; unic la părinţi a avut parte de aplauze din copilărie, mămica doarme cu fotografia lui la pat, copil minune, dar bărbat mediocru, nu fumează, nu bea, dar fără aplauze nu poate trăi, astea-s alcoolul şi nicotină lui; aşa se face că se

bucura de noua posibilitate de a-i unge pe oameni la inimă, vorbind despre cumplitele crime judiciare cu atâta însufleţire, încât nu e de mirare că oamenilor le dădeau lacrimile în ochi – simţeam cât era de fericit în indignarea lui, şi-l uram.

Din fericire partidul a ştiut să-i plesnească pe isterici peste degete, aceştia au amuţit, a amuţit şi Pavel, postul de conferenţiar universitar la catedra de marxism era prea bun ca să-şi permită riscul de a-l pierde, şi totuşi ceva a rămas în aer din povestea asta, un fel de germene al apatiei, al neîncrederii, al îndoielii, germene ce sporea tăcut şi în taină, nu ştiam ce să fac împotriva lui şi astfel m-am ataşat de partid mai mult decât până atunci, ca şi când partidul ar fi fost o fiinţă vie, o fiinţă omenească, şi e curios că o femeie, mai curând decât un bărbat, fireşte o femeie înţeleaptă ca mine, poate discuta cu el absolut confidenţial, de vreme ce nu mai am nimic de împărtăşit cu nimeni, nu numai cu Pavel – mai sunt şi alţii cărora nu le sunt prea dragă, de altfel asta a ieşit la iveală atunci când a trebuit să soluţionăm povestea aceea penibilă cu un redactor, om însurat, care se încurcase cu o tehniciană de la noi, o fată tânără, necăsătorită, iresponsabilă şi cinică, şi soţia redactorului, în disperarea ei s-a adresat Comitetului nostru cerându-i sprijinul; am dezbătut cazul multe ceasuri în şir, i-am invitat pe rând pentru discuţie pe soţia redactorului, pe tehniciană şi diverşi martori de la locurile lor de muncă, ne-am străduit să înţelegem cazul sub toate aspectele şi să fim drepţi – redactorul a fost sancţionat pe linie de partid cu admonestare, tehniciană cu o mustrare pe linie sindicală şi amândoi au trebuit să tăgăduiască solemn în faţa Comitetului că se vor despărţi. Din păcate vorbele nu sunt decât vorbe, le-au rostit doar aşa, de florile mărului, ca să ne domolească pe noi, dar de fapt au continuat să se întâlnească, numai că minciuna are picioare scurte, şi noi am aflat curând de întreaga poveste, iar eu am fost de data asta pentru soluţia cea mai drastică şi am propus excluderea din partid a redactorului, pentru inducerea în eroare şi înşelarea cu bună ştiinţă a partidului, căci ce fel de comunist e acela care minte partidul – eu urăsc minciuna – dar propunerea mea n-a fost adoptată; redactorul s-a ales din nou doar cu o admonestare, în schimb tehniciană a fost nevoită să părăsească radiodifuziunea.

S-au răzbunat atunci pe mine, aşa cum scrie la carte, m-au

făcut monstru, bestie, au declanşat împotriva mea o adevărată campanie, au început să-mi iscodească viaţa intimă – asta era pentru mine călcâiul lui Achile –, o femeie nu poate trăi fără sentimente, fără sentimente n-ar mai fi femeie; de ce-aş tăgădui? Căutam dragostea în altă parte, de vreme ce acasă n-o aveam, dar în zadar o căutam, pe chestia asta m-au atacat odată într-o şedinţă publică: cică sunt o ipocrită, ţintuiesc pe alţii la stâlpul infamiei pentru că destramă căsniciile, şi aş vrea să-i exclud din partid, să-i pun pe drumuri, să-i distrug, în timp ce eu însămi îmi înşel soţul pe unde pot, da, aşa au spus la şedinţă, dar în spatele meu se exprimau şi mai urât – chipurile, pentru opinia publică sunt o călugăriţă, dar că în viaţa particulară sunt o curvă, de parcă n-ar fi în stare să înţeleagă că eu, tocmai pentru că ştiu ce înseamnă o căsnicie nefericită, sunt severă faţă de alţii, nu din ură, nu, ci din dragoste pentru ei, din dragoste pentru căminul lor, pentru copiii lor, fiindcă vreau să-i ajut, da, să-i ajut, căci şi eu am un copil şi un cămin, şi tremur pentru soarta lor!

Dar, ştiu eu, poate că au dreptate, poate că într-adevăr sunt o femeie rea, o scorpie, poate că oamenilor trebuie să li se lase toată libertatea, şi nimeni n-are dreptul să se amestece în treburile lor intime, poate că noi am conceput într-adevăr greşit lumea noastră, iar eu sunt un comisar nesuferit şi dezgustător care îşi vâră nasul unde nu-i fierbe oala, în treburi care nu-l privesc, dar ce să fac, aşa am fost şi aşa am rămas, nu pot acţiona altfel decât sunt, acum e prea târziu să mă mai schimb, am crezut întotdeauna că fiinţa umană e, totuşi, indivizibilă – numai burghezul, în ipocrizia lui, e împărţit între fiinţa publică şi fiinţa intimă, acesta e crezul meu, după el m-am condus şi am acţionat întotdeauna, aşa am acţionat şi acum.

Că am putut fi rea şi nedreaptă, asta o recunosc fără să-mi fac mustrări de cuget chinuitoare, am oroare de aceste fetişcane, aceste mucoase, brutale la tinereţea lor, lipsite de orice simţ al solidarităţii faţă de o femeie mai vârstnică – în definitiv şi ele vor împlini odată treizeci, treizeci şi cinci şi patruzeci de ani, să nu-mi spună nimeni că l-a iubit, ce ştie una ca asta ce-i dragostea, se culcă cu primul venit fără reţineri, fără pudoare, mă simt jignită la culme şi inima-mi sângerează când sunt comparată cu asemenea fetişcane, numai pentru faptul de a fi avut, căsătorită fiind, câteva legături cu alţi bărbaţi. Da, dar

eu am căutat întotdeauna dragostea, şi dacă m-am înşelat şi n-am găsit-o acolo unde am căutat-o, m-am retras de fiecare dată, cu pielea ca de găină, şi am fugit, m-am dus în altă parte, deşi ştiam cât e de simplu să uiţi de visul juvenil al dragostei, da să uiţi de el, să depăşeşti hotarul şi să te trezeşti în imperiul acelei ciudate libertăţi, unde nu mai există pudoare, nici reţinere, nici morală, în imperiul acelei bizare şi dezgustătoare libertăţi, unde totul e permis, unde e de-ajuns să tragi cu urechea ca să simţi cum pulsează înăuntrul omului sexul, această fiară nesăţioasă.

Şi mai ştiu că dacă aş depăşi acest hotar, aş înceta să mai fiu eu însămi, aş deveni alta, pe care nu-s în stare s-o ghicesc, şi mă înspăimântă gândul la această cumplită schimbare, de aceea caut cu disperare dragostea, acea dragoste la care să pot avea acces aşa cum sunt, cu vechile mele vise şi idealuri, căci eu nu vreau ca viaţa mea să se rupă în două, vreau să rămână întreagă de la un capăt la altul, şi de aceea am rămas atât de uluită când te-am cunoscut pe tine Ludvík, dragă Ludvík…

3

A fost, de fapt, o adevărată nostimadă când am intrat pentru prima oară în cabinetul lui, nici măcar nu mi-a stârnit vreun interes aparte, pur şi simplu, fără pic de sfială, mi-am dat drumul la gură spunându-i ce fel de informaţii aş avea nevoie să-mi furnizeze, cum îmi imaginez eu acel foileton radio fonic, dar după ce a început să-mi vorbească, am simţit deodată că mă fâstâcesc, că trăncăneam prosteşte verzi şi uscate, iar el, văzându-mă în încurcătură, a schimbat repede vorba, trecând pe făgaşul lucrurilor obişnuite, întrebându-mă dacă sunt măritată, dacă am copii, unde-mi petrec de obicei concediile, şi mi-a mai spus că par tânără şi că sunt frumoasă, – voia, fireşte, să mă scape de tracul ce mă cuprinsese, frumos din partea lui, cunoscusem până atunci atâţia lăudăroşi care ştiu doar să facă pe grozavii, să se fălească, deşi nu ştiu nici măcar o zecime din câte ştie el; Pavel, de pildă, ar fi vorbit numai despre propria sa persoană, dar nostimada era că am stat la el o oră întreagă şi despre instituţia lui n-am aflat nimic în plus faţă de ceea ce ştiam înainte; pe urmă m-am apucat să încropesc acasă foiletonul – nu-mi ieşea deloc, dar, cine ştie, poate că în sinea mea mă bucuram că nu-mi ieşea, în felul ăsta, cel puţin, aveam

un pretext să-i telefonez şi să-l întreb dacă n-ar vrea să citească ce-am scris. Ne-am întâlnit într-o cafenea, nefericitul meu foileton avea patru pagini, l-a citit, mi-a zâmbit politicos, mi-a spus că este excelent, precizând însă, de la bun început, că-l interesam ca femeie, nicidecum ca redactoare, nu-mi dădeam seama dacă era cazul să mă bucur sau să mă socotesc jignită, dar în acest timp era atât de drăguţ şi amabil, ne înţelegeam, nu e un intelectual de seră, de felul ce lor ce-mi repugnă, are în urma lui o viaţă bogată, lucrase şi în mină – i-am spus că tocmai acesta-i genul de oameni care-mi plac, oameni cu biografie gorkiană, dar cel mai mult m-a uimit faptul că era originar din Mora via meridională, că la vremea lui cântase într-un taraf de ţambalagii, nu-mi venea să-mi cred urechilor, auzeam laitmotivul vieţii mele, vedeam tinereţea mea venind din depărtări şi simţeam cum mă supun farmecului său irezistibil.

M-a întrebat cum îmi petrec zilele, i-am povestit totul şi el mi-a spus, parcă-i aud şi acum glasul pe jumătate glumeţ, pe jumătate compătimitor: asta nu-i viaţă, doamnă Helena, ca apoi să declare că aşa nu se poate, că trebuie să schimb un pic macazul, să încep să trăiesc altfel, să mă consacru mai mult *bucuriilor vieţii.* I-am răspuns că n-am nimic împotrivă, că de când mă ştiu am fost o adeptă şi o propovăduitoare a bucuriei, că nimic nu mă supără şi nu mă dezgustă mai mult ca toate aceste tristeţi, melancolii şi alte plictisuri la modă, iar el mi-a replicat spunându-mi că profesiunea de credită nu înseamnă nimic, că, de obicei, practicanţii confesiunii de credinţă sunt cei mai trişti oameni pe această lume; o, câtă dreptate aveţi! Îmi venea să strig; pe urmă el mi-a spus direct, fără înconjur, că a doua zi la ora patru mă aşteaptă în faţa clădirii radiodifuziunii, ca să ieşim împreună undeva, în împrejurimile Pragăi, să ne bucurăm un pic de binefacerile naturii. Am încercat să mă împotrivesc, sunt totuşi o femeie măritată, nu pot să plec aşa, cu una cu două, să mă plimb prin pădure în compania unui bărbat străin, la care Ludvík mi-a răspuns glumind că el nu e bărbat, ci un simplu om de ştiinţă; dar, în acelaşi timp, s-a întristat! Am sesizat acest lucru şi, deodată, m-am simţit inundată de un val fierbinte, stârnit de bucuria că el mă dorea, mă dorea cu atât mai mult, cu cât îi aminteam că sunt o femeie căsătorită, care, în felul acesta, devenea pentru el inaccesibilă, iar omul râvneşte întotdeauna la tot ce-i inaccesibil – sorbeam

cu nesaţ întristarea de pe faţa lui şi în clipa aceea mi-am dat seama că e îndrăgostit de mine.

Şi, în ziua următoare, dintr-o parte murmura susurul Vltavei, din cealaltă se înălţa un povârniş abrupt împădurit, era un peisaj romantic, ador tot ce-i romantic, eram într-o dispoziţie oarecum nebunatică şi mă comportam ca atare, lucru poate nepotrivit pentru mama unei fetiţe de doisprezece ani, râdeam, ţopăiam, îl apucam de nună şi-l sileam să alerge un pic cu mine, ne opream, inima îmi bătea să-mi spargă pieptul, stăteam faţă în faţă, aproape lipiţi unul de altul şi la un moment dat Ludvík s-a înclinat şi mi-a atins uşor buzele cu buzele sale, m-am smuls imediat din îmbrăţişarea lui şi iar l-am apucat de mână şi am mai alergat un pic împreună; sufăr de o uşoară afecţiune cardiacă şi inima o ia razna la cel mai mic efort – ajunge să urc repede un etaj ca să am palpitaţii –, de aceea curând mi-am încetinit pasul, încet-încet răsuflarea a început să mi se domolească şi deodată am început să intonez în surdină primele două măsuri din cântecul meu cel mai îndrăgit: *Hei*, *răsărit-a soarele peste grădiniţa noastră*... şi când mi-am dat seama că mă înţelege, am dat frâu liber glasului, şi am cântat cu voce tare, fără sfială, simţeam cum cădeau de pe mine anii, grijile, necazurile şi tristeţile, mii de solzi cenuşii; după aceea, instalaţi într-o micuţă cârciumioară lângă Zbraslav, mâncam în tihnă pâine cu cârnaţi, totul era cât se poate de simplu şi firesc, cârciumarul morocănos, faţa de masă pătată, şi totuşi aventura noastră era nespus de frumoasă – la un moment dat i-am spus lui Ludvík: Ştiţi că peste trei zile plec în *Slovacko*[1] să fac un reportaj despre cavalcada regilor? M-a întrebat în ce loc anume, şi când i-am răspuns, mi-a spus că exact acolo s-a născut – altă coincidenţă care a avut darul să mă buimăcească; şi Ludvík a continuat: îmi iau câteva zile libere să vă însoţesc.

M-am speriat şi am tresărit, aducându-mi aminte de Pavel, de acea luminiţă de speranţă pe care o scăpărase în sufletul meu – nu sunt cinică faţă de căsnicia mea, sunt gata oricând să fac totul pentru a o salva, fie numai şi pentru Zdeničkа, dar, de ce-aş minţi, în primul rând pentru mine, pentru tot ce-a fost, pentru amintirea tinereţii mele – şi, totuşi, n-am găsit în mine tăria să-i spun toate astea lui Ludvík, n-am găsit-o, iar acum, când zarurile au fost aruncate, Zdeničkа doarme şi mie mi-e teamă că

1 Slovacia Moravă

Ludvík se află în Mora via şi mâine mă va aştepta în staţia de autobuze.

PARTEA A TREIA
Ludvík

1

Da! m-am dus să hoinăresc. M-am oprit pe podul peste Morava şi mi-am aţintit privirea spre firul apei. Ce urâtă e această Morava (un râu cu apa atât de cafenie de parcă ar curge prin albia lui mai curând o argilă lichidă) şi cât de dezolante sunt cheiurile ei: o stradă din cinci case burgheze cu un singur etaj, separate una de alta, ca nişte ciudate orfeline; de bună seamă fuseseră menite să alcătuiască temelia unui chei a cărui falnică materialitate n-a mai putut fi ulterior realizată; două dintre ele poartă pe frontispiciul lor îngeraşi şi alte figuri din ceramică şi stucatură; astăzi, bineînţeles, crăpate şi coşcovite: unui înger îi lipsesc aripioarele iar figurinele sunt pe alocuri dezgolite până la cărămidă, pierzându-şi astfel orice semnificaţie. Pe urmă strada caselor orfeline se termină, nu se mai văd decât stâlpii de fier ai reţelei electrice, iarbă pe care se leagănă în voie câteva gâşte întârziate, apoi câmpuri atingând *nicăieriul,* câmpuri în care se pierde argila curgătoare a râului Morava.

Oraşele au capacitatea de a-şi oferi unul altuia o oglindă şi, în această privelişte (o cunoşteam din copilărie şi nu-mi spusese atunci absolut nimic), am surprins deodată Ostrava, acest oraş minier, aducând cu un gigantic azil de noapte provizoriu, plin de case părăsite şi străzi murdare scurgându-se în gol. Căzusem în capcană; stăteam pe pod ca un om expus unui tir de mitralieră. Nu voiam să mai privesc strada pustie cu cinci case izolate, fiindcă n-aveam niciun chef să mă gândesc la Ostrava. Aşa se face că am făcut stânga-mprejur şi am pornit pe mal în susul apei.

Trecea pe aici o potecă, mărginită într-o parte de un şir des de plopi: o alee îngustă, panoramică. În dreapta ei cobora spre oglinda apei un mal povârnit, năpădit de iarbă şi buruieni, iar mai încolo, peste râu, se vedeau, pe ţărmul opus, magaziile, atelierele şi curţile unor făbricuţe; în stânga drumeagului se zărea mai întâi o nesfârşită groapă de gunoaie, pe urmă nişte câmpuri întinse, înţepate de construcţiile metalice ale reţelei de cabluri electrice. Înaintam peste întreaga privelişte, pe

drumeagul îngust al aleii, de parcă păşeam pe o punte lungă deasupra unor ape – şi dacă fac comparaţie între acest peisaj şi o imensă întindere de ape, fac numai fiindcă răzbea din el, spre mine, o boare rece; şi fiindcă mergeam pe această alee cu senzaţia că aş putea să mă prăbuşesc de pe ea într-o prăpastie. Îmi dădeam seama în acelaşi timp că această bizară fantasmagorie a peisajului nu era altceva decât o copie a ceea ce, după întâlnirea cu Lucia, voiam să dispară din amintirea mea; ca şi când amintirile reprimate s-ar fi strămutat în tot ceea ce vedeam acum în jurul meu, în pustietatea câmpului, a curţilor şi a magaziilor, în tulburarea râului şi în această omniprezentă răceală, ce conferea o perfectă unitate întregului decor. Am înţeles că nu voi izbuti să evit asaltul amintirilor; că mă aflam în împresurarea lor.

2

Despre felul cum am ajuns la primul naufragiu al existenţei mele (şi prin mijlocirea deloc amabilă a acestuia la întâlnirea cu Lucia) n-ar fi greu să povestesc pe un ton uşuratic şi chiar cu o anumită doză de amuzament: totul s-a datorat nefastei mele înclinaţii spre glume stupide şi nefastei inaptitudini a Marketei de a înţelege o glumă.

Marketa făcea parte din acel gen de femei care iau totul în serios (prin această însuşire se îngemăna perfect cu însuşi geniul epocii) şi cărora ursitoarele le-au dăruit, încă din leagăn, credinţa că virtutea credulităţii va fi însuşirea lor cea mai de preţ. Nu vreau prin asta să insinuez, la modul eufemistic, că marketa ar fi fost o neroadă; departe de mine acest gând: dimpotrivă, era o fată destul de talentată şi ageră la minte şi, în plus, atât de tânără (era în anul întâi şi avea nouăsprezece ani), încât credulitatea sa naivă ţinea mai mult de farmecele ei decât de tarele ei, cu atât mai mult cu cât acestea erau însoţite de o incontestabilă graţie trupească. Toţi, la facultate, o îndrăgeam pe marketa şi, mai mult sau mai puţin, încercam s-o cucerim, ceea ce nu ne împiedica (cel puţin pe unii dintre noi) s-o luăm, în acelaşi timp, cu bună intenţie, într-o uşoară băşcălie.

Băşcălia însă nu făcea casă bună cu marketa, şi cu atât mai puţin cu spiritul vremii. Era primul an după gloriosul februarie patruzeci şi opt; începuse o viaţă nouă, într-adevăr, cu totul alta,

şi chipul acestei vieţi noi, aşa cum mi s-a fixat în memorie, era de o gravitate rigidă, dar ceea ce părea curios la această gravitate era faptul că nu se încrunta ci, dimpotrivă, avea înfăţişarea surâsului; da, anii aceia pretindeau despre ei că sunt cei mai îmbucurători dintre toţi anii, şi cine nu se bucura era pe loc suspectat că-l mâhneşte Victoria clasei muncitoare, sau că e un individualist cufundat în amărăciunile sale lăuntrice (ceea ce nu-i diminua cu nimic vinovăţia).

N-aveam pe atunci multe amărăciuni lăuntrice, dimpotrivă, eram animat de un puternic simţ al veseliei, şi totuşi, nu se poate spune că în faţa chipului îmbucurător al epocii respective m-aş fi bucurat de un succes fără rezerve, căci glumele mele erau prea lipsite de seriozitate, în timp ce bucuria nu îndrăgea năzdrăvăniile şi ironia, era, cum spuneam, o bucurie gravă, ce se autointitula, cu trufie, drept „optimismul istoric al clasei triumfătoare”, o bucurie ascetică şi solemnă, pe scurt BUCURIE.

Îmi amintesc că la facultate eram organizaţi pe-atunci în aşa-numitele cercuri de studii – care se întruneau cu regularitate pentru a proceda la critica şi autocritica publică a tuturor membrilor, ca apoi, în temeiul acestor critici şi autocritici, să fie elaborate referinţele şi aprecierile pentru fiecare în parte. Ca orice comunist, deţineam şi eu la vremea aceea mai multe funcţii (printre altele aveam un post important la Uniunea Studenţilor) şi, cum eram şi un student destul de bun, o asemenea referinţă nu putea să aibă pentru mine urmări neplăcute. Cu toate acestea, frazele elogioase referitoare la activitatea mea generală, la atitudinea mea frumoasă faţă de statul socialist, faţă de muncă, şi la cunoştinţele mele de marxism, erau însoţite de cele mai multe ori de o frază menită să sublinieze că mai stăruiau în mine „anumite rămăşiţe de individualism”. O asemenea rezervă nu era neapărat periculoasă, întrucât ţinea de bunele uzanţe să se treacă până şi în cele mai bune referate de cadre câte o observaţie critică, unuia să i se reproşeze „slabul interes pentru teoria revoluţionară”, altuia „atitudinea distantă şi glacială faţă de oameni”, altuia „lipsa de vigilenţă”, unuia chiar „atitudinea necorespunzătoare faţă de femei”; firește, din clipa în care o asemenea referinţă nu rămânea izolată, când unei asemenea fraze i se adăuga o altă rezervă, sau când omul intra într-un conflict oarecare, devenind eventual victima unor suspiciuni sau

agresivităţi denigratoare, aceste „rămăşiţe ale individualismului” sau „atitudinea necorespunzătoare faţă de femei” puteau să devină o sămânţă a pierzaniei. Şi, ca o fatalitate specială, o asemenea sămânţă sălăşluia în dosarul de cadre al fiecăruia dintre noi, da, al fiecăruia dintre noi.

Câteodată (mai curând din sport decât din temeri reale) mă împotriveam epitetelor acuzatoare de individualism, cerându-le colegilor mei să-mi demonstreze fundamentat de ce mă consideră un individualist. N-aveau niciodată argumente deosebit de concrete; spuneau: „Fiindcă te porţi aşa cum te porţi.” „Cum mă port?” îi întrebam. „Când te vede omul, zâmbeşti într-un fel ciudat.” „Şi, ce-i cu asta? În felul ăsta îmi manifest bucuria!” „Nu-i adevărat, zâmbeşti de parcă ai gândi *ceva anume* pentru tine.”

Când au socotit tovarăşii că purtarea mea şi zâmbetele mele au un caracter intelectualist (altă calificare peiorativă a acelor vremi), am început în cele din urmă să le dau crezare, căci nu-mi puteam închipui (era, pur şi simplu, peste măsura cutezanţei mele) că toţi ceilalţi s-ar înşela, că s-ar înşela însăşi Revoluţia şi spiritul epocii, în timp ce eu, ca individ, aş putea să am dreptate. Am început deci să-mi controlez oarecum zâmbetele, ca apoi, foarte curând, să simt în mine o mică fisură ce se deschidea între ceea ce am fost şi ceea ce (potrivit opiniei şi spiritului epocii) trebuia să fiu şi mă străduiam să fiu.

Dar cine eram eu, de fapt, în acele vremuri? La această întrebare vreau să răspund cât se poate de cinstit: Eram unul din acei cu mai multe feţe.

Şi feţele sporeau. Cu o lună (aproximativ) înaintea vacanţei de vară, am început să mă apropii de marketa (ea era în anul întâi, eu în anul doi) şi făceam tot ce-mi stătea în putinţă ca să-i impun, folosind acelaşi procedeu stupid pe care-l practică, de când lumea, bărbaţii la vârsta de douăzeci de ani: îmi mascam faţa; simulam că-s mai bătrân decât eram (spiritual şi ca experienţă de viaţă); simulam detaşarea faţă de toate câte se întâmplau, că privesc lumea de sus şi port peste pielea mea o altă piele invizibilă impenetrabilă. Bănuiam (de altfel, corect) că spiritul glumeţ este expresia inteligibilă a detaşării şi dacă mi-a plăcut întotdeauna să glumesc, cu marketa îmi dădeam silinţa să glumesc la modul alambicat, artificial şi obositor.

Dar cine eram deci cu adevărat? Mă simt dator să repet: Eram

unul din acei cu mai multe feţe.

Eram serios, entuziast şi plin de convingere în şedinţe; iscoditor, caustic şi înţepător în compania prietenilor cei mai apropiaţi, cinic şi de o spiritualitate încrâncenată în prezenţa Marketei; şi când eram singur (şi mă gândeam la marketa) eram descumpănit şi tulburat ca un elev de liceu.

Să fi fost oare această ultimă faţă cea adevărată?

Nicidecum. Toate erau adevărate: n-aveam, aşa cum au ipocriţii, o faţă adevărată şi altele false.

Aveam câteva feţe, fiindcă eram tânăr şi eu însumi nu ştiam cine sunt şi cine vreau să fiu. (Cu toate acestea, disproporţiile dintre aceste feţe aveau darul să-mi producă emoţii şi să mă intimideze; nu m-am integrat cu totul în niciuna din ele şi am păşit în urma lor cu stângăcie şi orbeşte.)

Maşinăria psihologică şi fiziologică a dragostei e atât de complexă şi de complicată încât, într-o anumită perioadă a vieţii, tânărul e nevoit să se concentreze aproape în exclusivitate asupra simplei stăpâniri a amorului, scăpându-i astfel din vedere adevăratul conţinut al dragostei – femeia pe care o iubeşte (aşa cum, de pildă, un tânăr violonist nu se poate concentra destul de bine asupra conţinutului piesei pe care o interpretează, atâta vreme cât nu stăpâneşte tehnica manuală în asemenea măsură încât, în timp ce cântă, să nu se mai gândească la ea). Dacă am vorbit mai sus despre tulburarea şcolărească ce mă cuprindea când mă gândeam la marketa, mă simt dator să adaug, în aceeaşi ordine de idei, că ea nu izvora atât din starea mea de îndrăgostit, pe cât izvora din stângăcia şi incertitudinea mea, a căror povară o simţeam în permanenţă şi care puneau stăpânire pe sentimentele şi gândurile mele mai mult decât marketa însăşi.

Povara acestor descumpăniri şi stângăcii o biruiam prin aceea că făceam pe grozavul în faţa Marketei: mă străduiam să nu fiu de acord cu ea sau, pur şi simplu, să-mi bat joc de toate părerile ei, ceea ce nu era chiar atât de greu, căci, în ciuda agerimii ei (şi a frumuseţii sale care – ca orice frumuseţe – sugera celor din jur o aparentă inaccesibilitate), era o fată de o credulitate de-a dreptul naivă; nu ştia niciodată să privească *dincolo* de lucruri, vedea doar lucrurile în sine; înţelegea de minune botanica, dar, adeseori, se întâmpla să nu înţeleagă o anecdotă povestită de colegii ei de facultate; se lăsa antrenată şi se înflăcăra de toate

entuziasmele vremii, dar în clipa în care era martora unei practici politice aplicate în spiritul principiului *scopul scuză mijloacele*, devenea la fel de neînţelegătoare, ca şi când ar fi auzit o anecdotă rostită de colegii ei; de altfel, acesta era motivul pentru care tovarăşii au socotit că entuziasmul ei trebuia întărit cu cunoştinţe solide asupra strategiei şi tacticii mişcării revoluţionare, hotărând ca în timpul vacanţei de vară să participe la un curs de paisprezece zile al învăţământului de partid.

Acest curs nu-mi convenea câtuşi de puţin, deoarece tocmai în acele paisprezece zile intenţionam să fiu singur cu marketa la Praga, şi să conduc relaţia noastră (care până atunci se limitase la plimbări, discuţii şi câteva sărutări) spre rezultate mai sigure; n-aveam altă alegere în afara acestor paisprezece zile (următoarele patru săptămâni urma să le petrec într-o brigadă de muncă voluntară în agricultură, iar ultimele paisprezece zile de vacanţă trebuia să fiu cu mama în Slovacia Moravă); de aceea am suportat cu dureroasă gelozie faptul că marketa nu împărtăşea tristeţea mea, învăţământul de partid n-o supăra câtuşi de puţin, ba, dimpotrivă, până la urmă, mi-a declarat că se bucură şi abia aşteaptă să înceapă cursurile.

De la învăţământ (organizat într-un anume castel din Cehia centrală) mi-a trimis o scrisoare, leit ea, încărcată de un sincer consimţământ cu tot ceea ce trăia; toate erau pe placul ei: şi sfertul de oră de gimnastică matinală, şi referatele, şi discuţiile pe marginea acestora, şi cântecele pe care le cântau cu toţii în clipele de răgaz; îmi scria că acolo domneşte un „spirit sănătos”; şi, dintr-un exces de zel, mai adăuga, fericindu-mă cu reflecţia-i personală, că în Occident revoluţia nu se va mai lăsa mult aşteptată.

De fapt, dacă e s-o luăm ca atare, eram de acord cu tot ce susţinea marketa, chiar şi cu apropiata revoluţie în Europa Occidentală; cu un singur lucru nu eram de acord: că era mulţumită şi fericită, în timp ce eu mă perpeleam de dorul ei. Aşa se face că am cumpărat o ilustrată şi (cu intenţia s-o rănesc, s-o şochez şi s-o descumpănesc) i-am scris: Optimismul e opiumul omenirii! Spiritul sănătos pute a prostie. Trăiască Troţki! Ludvík.

La ilustrata mea provocatoare, marketa mi-a răspuns cu un text scurt şi banal, pe o carte poştală obişnuită, iar la mesajele mele următoare, pe care i le-am trimis în timpul vacanţei, n-a mai dat niciun semn. Mă aflam undeva în Šumava, greblam finul şi-l făceam căpiţe împreună cu colegii din brigada studenţească, şi tăcerea Marketei avea darul să mă copleşească, apăsându-mă cu povara unei cumplite tristeţi. Îi trimiteam de acolo aproape în fiecare zi scrisori, încărcate de o pasiune melancolică şi imploratoare; o rugam să facă aşa încât măcar în ultimele paisprezece zile de vacanţă să ne mai putem vedea, eram hotărât să nu mai plec acasă, să nu-mi văd mama părăsită şi să plec după marketa indiferent unde; şi toate astea nu numai pentru că mi-era dragă ci, mai cu seamă, pentru faptul că ea era unica femeie a orizontului meu şi că situaţia de băiat fără fată era pentru mine pur şi simplu de nesuportat. Dar marketa nu răspundea la mesajele mele.

Nu înţelegeam ce se întâmplă. Am sosit în august la Praga şi am reuşit s-o găsesc. Am pornit împreună în obişnuita plimbare de-a lungul Vltavei şi pe insula Pajiştea imperială (această pajişte tristă, cu plopi şi locuri de joacă pustii) şi marketa pretindea că între noi nu s-a schimbat nimic şi, ca atare, se şi comporta în consecinţă – numai că tocmai *identicitatea* aceea de o încrâncenată rigiditate (identicitatea sărutului, identicitatea convorbirii, identicitatea surâsului) era de-a dreptul deprimantă. Când i-am adresat rugămintea de a ne întâlni în ziua următoare, mi-a spus să-i telefonez, şi-o să ne înţelegem.

Am telefonat; în receptor, o voce străină de femeie mi-a comunicat că marketa era plecată din Praga.

Eram nefericit, aşa cum poate fi nefericit numai un băiat de douăzeci de ani când nu are lângă el o fată, un băiat încă destul de sfielnic, care până atunci cunoscuse iubirea fizică doar de câteva ori, pe fugă şi de mântuială, şi care, totuşi, în sinea lui, nu înceta să fie preocupat de ea. Zilele mi se păreau de o lungime insuportabilă şi fără rost; nu eram în stare să citesc, să lucrez, mă duceam la cinema de trei ori pe zi, la toate spectacolele de după-amiază şi de seară, numai pentru a-mi omorî într-un fel timpul şi a-mi asurzi într-un fel glasul ţipător, de cucuvea, pe care-l emitea, fără încetare, adâncul sufletului meu. Eu, despre care marketa avea (datorită neobositei mele

lăudăroşenii) impresia că sunt aproape plictisit de femei, nu cutezam să adresez un cuvânt unei fete întâlnite pe stradă, unei fete ale cărei picioare frumoase aveau darul să-mi îndurereze sufletul.

… Am salutat deci cu bucurie venirea lui septembrie şi, o dată cu el, reînceperea cursurilor la facultate, precedată de reluarea activităţii la Uniunea Studenţilor, unde aveam un birou al meu şi o mulţime de treburi de rezolvat. Dar iată că a doua zi chiar, am fost invitat telefonic la secretariatul organizaţiei de partid. Din clipa aceea îmi amintesc absolut totul, până la cel mai mic amănunt: era o zi însorită, am ieşit din clădirea Uniunii Studenţilor şi, deodată, am simţit că tristeţea care mă copleşise de-a lungul întregii vacanţe începea, încetul cu încetul, să mă părăsească. În afara pasiunilor sale particulare, bărbatul are, din fericire, şi pasiunea activităţii publice, şi eu eram bucuros că această pasiune mă prindea iar în mrejele ei, şi astfel, în timp ce mă îndreptam spre secretariat, încercam un sentiment de agreabilă curiozitate. Am sunat, şi uşa mi-a deschis-o însuşi preşedintele comitetului, un tânăr cu faţa uscăţivă, părul deschis şi ochii de un albastru glacial. I-am spus „Onoare muncii”, el nu mi-a răspuns la salut şi mi-a spus: „Du-te în camera din fund, eşti aşteptat” Într-adevăr, în ultima încăpere a secretariatului mă aşteptau trei membri ai comitetului de partid al Universităţii. M-au poftit să iau loc. M-am aşezat şi mi-am dat seama numaidecât că nu-i a bine. Cei trei tovarăşi pe care-i cunoşteam şi cu care eram obişnuit să discut întotdeauna pe un ton vesel, arborau acum o mină intolerantă, inabordabilă; ce-i drept, mă tutuiau (potrivit uzanţelor între tovarăşi), numai că acest tutuit nu mai era acum un tutuit *prietenos,* ci un tutuit oficial şi *ameninţător*. (Mărturisesc că, de-atunci, am pentru tutuit un sentiment de totală aversiune; la origine, ar trebui să fie expresia unei apropiate intimităţi, dar dacă oamenii care se tutuiesc sunt străini unii faţă de alţii, tutuitul capătă pe loc o semnificaţie contrară, devenind de fapt o expresie a bădărăniei, şi astfel lumea în care oamenii se tutuiesc în general nu este o lume a prieteniei generale, ci o lume a lipsei generale de respect.)

Stăteam, aşadar, în faţa celor trei studenţi, care mi-au şi adresat prima întrebare: dacă o cunosc pe marketa. Le-am spus că o cunosc. M-au întrebat dacă am întreţinut cu ea

corespondenţă. Le-am răspuns că da. M-au întrebat dacă-mi aduc aminte ce i-am scris. Am spus că nu-mi amintesc, dar ilustrata aceea cu text provocator mi-a răsărit, deodată, ca din pământ, în faţa ochilor, şi numaidecât am început să bănuiesc cam despre ce-i vorba. „N-ai putea totuşi să-ţi aminteşti?" m-au întrebat din nou. „Nu", le-am spus eu. „Şi marketa ce ţi-a scris?" Am ridicat din umeri, cu intenţia de a lăsa impresia că mi-a scris nişte intimităţi pe care nu eram obligat să le divulg. „Nu ţi-a scris nimic despre şcoala de partid?" „Ba da, mi-a scris." „Ce ţi-a scris?" „Că-i place", am răspuns grăbit. „Şi, mai departe?" „Că referatele sunt bune, iar colectivul excelent", am răspuns cu aceeaşi fermitate. „Ţi-a scris că domneşte acolo o atmosferă sănătoasă?" „Da, cred că mi-a scris şi aşa ceva." „Ţi-a scris că începe să simtă ce înseamnă forţa optimismului?" m-au întrebat, fără să-mi dea vreun răgaz de gândire. „Da, mi-a scris", am consimţit eu. „Dar tu, tu ce crezi despre optimism?" au continuat să mă întrebe necruţător. „Despre optimism? Ce-ar trebui să cred?" am întrebat la rândul meu. „Personal, te consideri un optimist?" a sunat întrebarea următoare. „Da, mă consider – am spus, cu sfială. Îmi place să glumesc, sunt de felul meu un om cât se poate de vesel", am încercat eu să îndulcesc tonul interogatoriului. „Vesel poate fi şi un nihilist, mi-a replicat unul dintre ei; da, un nihilist care-şi bate joc de un popor în suferinţă. Vesel poate fi şi un cinic", a ţinut el să mai adauge. „Crezi că socialismul poate fi construit fără optimism?" m-a întrebat numaidecât următorul. „Nu", i-am răspuns fără să ezit. „Aşadar, tu nu eşti pentru construirea socialismului în ţara noastră", a intervenit al treilea. „Cum aşa?" m-am împotrivit eu. „Fiindcă pentru tine optimismul e opiumul omenirii", au trecut toţi trei la atac. „Cum adică, opiumul omenirii?" am continuat să mă împotrivesc. „N-o mai întoarce, ai scris asta negru pe alb. Marx a denumit opiumul omenirii religia, dar pentru tine opium e optimismul nostru! I-ai scris asta Marketei. Sunt tare curios ce-ar spune muncitorii şi fruntaşii noştri în producţie, care depun eforturi pentru depăşirea planului, dacă ar afla că optimismul lor e un opium", a reluat numaidecât un altul; şi al treilea a completat: „Pentru un troţkist, optimismul pus în slujba construcţiei socialismului e întotdeauna un opium, iar tu eşti un troţkist". „Pentru Dumnezeu!, de unde aţi mai scos-o şi pe asta?!" am respins afirmaţia, cu indignare. „Ai scris asta sau n-ai

scris?" „Nu ştiu, s-ar putea să fi scris aşa ceva, în glumă, dar de-atunci au trecut două luni şi nu-mi mai amintesc." „Te putem ajuta", s-au repezit toţi trei şi mi-au citit ilustrata scrisă de mine: *Optimismul e opiumul omenirii! Atmosfera sănătoasă miroase a prostie! Trăiască Troţki!* Semnat: *Ludvík.* În mica încăpere a secretariatului politic, frazele acestea aveau o rezonanţă atât de înfricoşătoare, încât în clipa aceea mi-a fost teamă de ele şi am simţit că au o forţă distrugătoare, pe care nu puteam s-o înfrunt. „Tovarăşi, n-a fost decât o glumă", am încercat să-i conving, dar mi-am dat seama că nimeni nu putea să-mi dea crezare. „Vouă vi se pare de râs?" s-a adresat unul dintre ei celorlalţi doi. Au clătinat amândoi din cap. „Ar trebui s-o cunoaşteţi pe marketa!" le-am spus eu. „O cunoaştem!" s-au grăbit ei să-mi răspundă. „Păi, vedeţi, marketa ia totul în serios, noi o luăm întotdeauna puţin în zeflemea, încercând s-o punem în încurcătură"... „Interesant – a intervenit unul dintre tovarăşi: după scrisorile ce-au urmat, nouă nu ni s-a părut deloc că n-ai fi luat-o pe marketa în serios." „Cu alte cuvinte, voi aţi citit toate scrisorile pe care i le-am trimis Marketei?" „Aşadar, pentru că marketa ia totul în serios – a intervenit un altul – tu îţi baţi joc de ea. N-ai vrea să ne spui şi nouă ce anume ia dânsa în serios? Nu cumva partidul, de pildă, optimismul, disciplina? Ce părere ai? Şi tot ceea ce dânsa ia în serios, ţie ţi se pare de râs?" „Dar bine, tovarăşi – le-am răspuns eu –, trebuie să mă înţelegeţi că nici măcar nu-mi aduc bine aminte când şi cum am scris povestea asta; am scris la iuţeală câteva cuvinte, în glumă, nici măcar nu m-am gândit ce scriu; dacă aş fi fost rău intenţionat, n-aş fi trimis aceste rânduri la o şcoală de partid!" „Cred că e totuna cum ai scris. Fie că ai scris iute sau încet, pe genunchi sau pe masă, n-ai putut scrie decât ceea ce a izvorât din tine. Nimic altceva n-ai putut să scrii. Mă rog, poate dacă te-ai fi gândit ceva mai mult, n-ai fi scris toate astea. În felul ăsta însă, ai scris fără mască. Şi astfel ştim cel puţin cine eşti. Da, acum ştim cel puţin că ai două feţe, una pentru partid şi a doua pentru altele"

Mi-am dat seama că apărarea mea rămăsese lipsită de orice argument. Am mai repetat de câteva ori aceleaşi lucruri: că a fost o glumă, că am scris nişte simple cuvinte fără nicio semnificaţie, că n-a fost decât o chestiune de dispoziţie momentană, şi aşa mai departe. Mi le-au respins pe toate, reproşându-mi că am scris asta pe o carte poştală ilustrată pe

care oricine o putea citi, că în esenţă cuvintele mele au avut o ţintă obiectivă, că n-am adăugat la ele nicio explicaţie cu privire la starea mea sufletească. Pe urmă m-au întrebat ce am citit din lucrările lui Troţki. „Nimic”, le-am răspuns eu. M-au întrebat cine mi-a împrumutat aceste cărţi. „Nimeni”, le-am răspuns eu. M-au întrebat cu care troţkişti am fost în contact. „Cu niciunul”, le-am răspuns eu. Mi-au spus că sunt demis, cu valabilitate imediată, din funcţia pe care o deţineam la Uniunea Studenţilor şi mi-au cerut să le predau cheia de la biroul meu. O aveam în buzunar şi le-am înmânat-o pe loc. Apoi mi-au adus la cunoştinţă că, în ceea ce priveşte situaţia de partid, cazul meu va fi soluţionat de organizaţia de bază a Facultăţii de ştiinţe naturale, de care aparţineam. În sfârşit, s-au ridicat în picioare şi nu s-au mai uitat la mine. Le-am spus „Onoare muncii” şi am ieşit.

Pe urmă mi-am adus aminte că în biroul meu de la Uniunea Studenţilor aveam o mulţime de lucruri personale. Niciodată n-am fost o fire prea ordonată, şi astfel, în sertarul mesei de scris, în afară de alte hârtii personale, aveam şi câteva perechi de ciorapi, iar în dulap, printre acte şi dosare, un cozonac început pe care mi-l trimisese mama de acasă. E drept, predasem înainte cu câteva clipe cheia la secretariatul raional, dar portarul mă cunoştea şi mi-a împrumutat cheia de serviciu care atârna la parter, pe o tăblie de scândură, printre multe alte chei. Îmi amintesc totul până la cel mai mic detaliu: de cheia biroului meu era legată, cu o sfoară groasă de cânepă, o plăcuţă mică de lemn pe care era scris, cu vopsea albă, numărul camerei. Aşadar, cu această cheie am deschis biroul şi m-am aşezat la masa de scris: am tras apoi sertarul şi m-am apucat să scot din el, unul câte unul, toate lucrurile ce-mi aparţineau: făceam treaba aceasta încet, fără grabă şi neatent, deoarece, în acea scurtă clipă de linişte relativă, mă străduiam să reflectez, încercând să înţeleg ce anume se întâmplase de fapt cu mine şi ce-mi rămânea de făcut.

Dar meditaţia asta n-a durat mult, căci uşa biroului s-a deschis brusc şi în pragul ei au apărut aceiaşi trei tovarăşi de la secretariat. De data aceasta, pe feţele lor nu se mai citea răceala, nici inaccesibilitatea. Vocile lor erau puternice şi cei trei nu-şi mai puteau stăpâni indignarea. Mai cu seamă cel mai scund dintre ei, responsabilul cu cadrele. S-a răstit la mine, întrebându-mă cum de-am ajuns până aici. Şi cu ce drept. Şi m-

a mai întrebat dacă nu cumva vreau să fiu dat pe mâna miliţiei şi cum de-mi îngădui să cotrobăi prin birou. Am răspuns că am venit doar ca să-mi iau cozonacul şi ciorapii. Mi-a atras atenţia că n-am nici cel mai mic drept să calc pe aici, chiar de-aş avea şi un dulap plin cu ciorapi. După care, s-a apropiat de sertar şi a cerce tat temeinic hârtie cu hârtie, caiet cu caiet. Într-adevăr, nu erau decât lucruri personale, astfel că, în cele din urmă, mi-a dat încuviinţarea să mi le adun pe toate în valijoară, sub stricta lui supraveghere. Mi-am pus acolo şi ciorapii boţiţi, şi cozonacul care stătea în dulap pe o hârtie unsuroasă, plină de firimituri. Mi-au urmărit orice mişcare. Am părăsit încăperea, cu valijoara în mână şi, ca de bun rămas, responsabilul cu cadrele mi-a spus să nu mai pun niciodată piciorul pe-acolo.

Cum am ieşit din raza de acţiune a tovarăşilor de la raion şi m-am desprins de logica invincibilă a interogatoriului lor, am avut sentimentul că sunt nevinovat, că în formulările mele copilăreşti nu-i nimic dăunător, şi am simţit pe loc nevoia să mă destăinui unei persoane care o cunoştea bine pe marketa şi care să înţeleagă întreaga poveste, de-a dreptul ridicolă. M-am dus să-l caut pe un student de la facultatea noastră, un comunist; după ce i-am istorisit toate cum s-au petrecut, mi-a spus că cei trei de la raion sunt prea catolici, că nu înţeleg ce-i o glumă şi că el, care o cunoaşte pe marketa, îşi dă perfect de bine seama cam despre ce-a putut fi vorba. De altfel, mi-a zis, ar fi bine să trec pe la Zemánek, care avea să devină anul acesta secretarul comitetului de partid al facultăţii noastre şi care, slavă Domnului, ne cunoştea deopotrivă şi pe mine, şi pe marketa.

4

Că Zemánek avea să fie viitorul secretar al comitetului de partid, nu ştiam, dar vestea mi s-a părut colosală, căci, într-adevăr, pe Zemánek îl cunoşteam bine, ba chiar mai mult, eram încredinţat că mă bucuram de toată simpatia lui, fie numai şi pentru originea mea moravo-slovacă. Ca să fiu mai clar, lui Zemánek îi plăceau la nebunie cântecele moravo-slovace; erau pe-atunci la modă cântecele populare cântate, nu cuminte, şcolăreşte, ci cu vocea niţel mai crudă, mai aspră, cu mâinile ridicate deasupra capului, cu un aer de adevărat om *din popor,* pe care maică-sa l-ar fi născut sub un ţambal, la o petrecere de

dansuri populare.

Întâmplarea a făcut ca la Facultatea de ştiinţe naturale să fiu singurul moravo-slovac autentic, fapt care mi-a adus după sine anumite privilegii: la toate ocaziile festive, la anumite şedinţe, serbări sau de Întâi Mai, tovarăşii mă invitau să scot clarinetul din cutie şi, împreună cu doi-trei amatori, care se găseau întotdeauna printre colegii noştri, să improvizez o imitaţie de taraf moravo-slovac. Astfel (cu un clarinet, o vioară şi un contrabas) am mers doi ani la rând de Întâi Mai cu coloana de demonstranţi, iar Zemánek, fiindcă era băiat frumos şi-i plăcea grozav să se dea în spectacol, a venit cu noi, îmbrăcat într-un costum naţional pe care-l luase cu împrumut, a dansat din mers cu braţele desfăcute şi a cin tat, şi a chiuit de mama focului. Acest praghez get-beget, care în viaţa lui nu fusese în Moravia Slovacă, se desfăta jucându-l pe bădiţa din popor, iar eu îl priveam cu simpatie, fericit că muzica pământului meu natal, care din vremuri străvechi devenise un fel de Eldorado al artei populare, era atât de apreciată şi de îndrăgită.

Şi-apoi Zemánek o cunoştea pe marketa, ceea ce, pentru mine, însemna un avantaj în plus. Ne găseam adeseori toţi trei împreună, în diferite împrejurări hărăzite de viaţa noastră studenţească; o dată (ne adunasem atunci un grup mai mare) m-am apucat să povestesc – fireşte, pură născocire – că în Šumava trăiesc nişte triburi de pitici, susţinându-mi afirmaţia cu nişte citate dintr-o lucrare ştiinţifică imaginară, consacrată acestei teme, de o deosebită însemnătate. Marketa s-a minunat că n-auzise niciodată până atunci vorbindu-se despre acest subiect. I-am spus că nu e de mirare, întrucât ştiinţa burgheză a ascuns intenţionat existenţa piticilor, deoarece capitaliştii făceau cu piticii negoţ, aşa cum făceau odinioară cu sclavii neguţătorii de sclavi.

„Dar bine, despre asta ar trebui să se scrie! a izbucnit atunci marketa. De ce nu se scrie?! Ar fi un argument extraordinar împotriva capitaliştilor!” „Bănuiesc că nu se scrie – m-am grăbit eu să intervin, cu un aer grav – tocmai din pricina caracterului delicat, ba, aş zice, scandalos, al întregii poveşti: piticii, înzestraţi cu o formidabilă capacitate amoroasă, de maxim randament, se bucurau pretutindeni de multă căutare şi, în consecinţă, republica noastră îi exporta pe ascuns, în schimbul unor valute grase, mai cu seamă în Franţa, unde nişte doamne

capitaliste, pe cale de a îmbătrâni, îi angajau ca servitori, dar, în realitate, profitau de ei, folosindu-i într-un scop cu totul diferit”

Colegii făceau eforturi să-şi înăbuşe râsul, stârnit nu atât de spiritualitatea neobişnuită a născocirii mele, cât mai curând de interesul extraordinar ce se citea pe faţa Marketei, veşnic dornică să se înflăcăreze pentru şi, eventual, împotriva unei anumite cauze; băieţii îşi muşcau buzele, de teamă să nu-i strice Marketei plăcerea furnizată de setea cunoaşterii, iar unii (printre care îndeosebi Zemánek) n-au ezitat să-mi ţină isonul, sprijinind şi întărind în fel şi chip afirmaţiile mele cu privire la pitici.

Şi întrucât marketa ţinea morţiş să ştie cum anume arată un asemenea pitic, îmi amintesc că Zemánek, arborând o mină gravă, a declarat cu toată seriozitatea că profesorul Čehura, pe care marketa şi toţi colegii ei au cinstea să-l vadă ocazional la catedra universitară, este, dacă nu după amândoi părinţii, cel puţin din partea unuia, de origine pitică. Docentul Hula i-ar fi spus, chipurile, lui Zemánek, că odată, într-o vacanţă, ar fi locuit în acelaşi hotel cu soţi Čehura, care, la un loc, măsoară mai puţin de trei metri. Într-o dimineaţă, nebănuind că mai dormeau, a intrat pe neaşteptate în camera lor şi a rămas înmărmurit; cei doi soţi stăteau culcaţi în acelaşi pat, dar nu unul lângă altul, ci ghemuiţi, de-a-ndoaselea. Čehura, în jumătatea de jos, iar Čehurová în jumătatea de sus a patului.

Da, am confirmat eu; numai că, în cazul ăsta, nu numai Čehura, ci şi soţia lui este, fără îndoială, de origine pitică din Šumava, pentru că dormitul de-a-ndoaselea e un obicei atavic al tuturor pitirilor din această regiune, care de altfel, în trecut, nu-şi clădeau niciodată colibele după un plan circular sau pătrat, ci întotdeauna după un plan dreptunghiular de o lungime nemaipomenită, deoarece nu numai soţii, ci familii întregi aveau obiceiul să doarmă de-a-ndoaselea, într-un lanţ nesfârşit.

Reamintindu-mi, în ziua aceea întunecată, de pălăvrăgeala noastră de odinioară, am avut impresia că văd în ea o licărire de speranţă. Zemánek, în a cărui sarcină cădea soluţionarea cazului meu, îmi cunoştea felul şugubăţ de a fi, o cunoştea şi pe marketa şi, desigur, avea să înţeleagă că ilustrata pe care i-am scris-o Marketei n-a fost decât o glumă năzdrăvană, menită să incite o fată pe care cu toţii o admiram şi (poate tocmai de aceea) ne plăcea s-o tachinăm. Aşadar, cu primul prilej ce s-a ivit, i-am vorbit despre necazul meu. Zemánek m-a ascultat cu

atenţie, apoi, încreţindu-şi fruntea, mi-a spus c-o să vadă el.

Trăiam deocamdată în provizorat; mă duceam la cursuri, ca de obicei, şi aşteptam. Adeseori eram chemat în faţa unor comisii de partid care se străduiau îndeosebi să afle dacă nu cumva fac parte dintr-o anumită grupare troţkistă; am încercat să demonstrez că, de fapt, dacă stau şi mă gândesc, nici nu ştiu prea bine ce-i troţkismul; mă agăţam de fiecare privire a tovarăşilor anchetatori, căutând în ochii lor încrederea; uneori o găseam, şi atunci eram în stare să port multă vreme cu mine această privire, s-o păstrez în sufletul meu şi, cu răbdare, să scapăr din ea o scânteie de speranţă.

Marketa continua să mă evite. Înţelegând că atitudinea ei era legată de povestea declanşată de ilustrata mea, m-am încăpăţânat, din amor-propriu şi din întristare, să n-o întreb nimic. Dar iată că într-o zi m-a oprit pe culoarul facultăţii: „Aş vrea să stăm de vorbă despre un anumit lucru.”

Şi astfel, după atâtea luni, ne-am regăsit plimbându-ne împreună; toamna era în toi şi eram îmbrăcaţi amândoi cu nişte impermeabile lungi, da, lungi până mai jos de genunchi, aşa cum se purta pe vremea aceea (vreme lipsită de orice eleganţă); burniţa mărunt, copacii de pe chei erau despuiaţi de frunze şi negri. Marketa mi-a spus totul aşa cum s-a întâmplat: în timp ce se afla la cursul de vară, s-a trezit pe neaşteptate chemată de tovarăşii din conducerea şcolii, care au întrebat-o dacă primeşte acolo vreo corespondenţă; da, a răspuns ea. Au întrebat-o de unde. Le-a spus că-i scrie mama. Şi alt. Cineva. Din când în când un coleg de facultate. Poţi să ne spui care? M-a numit pe mine. „Şi ce anume îţi scrie tovarăşul Jahn?” A ridicat din umeri, pentru că n-avea chef să citeze cuvintele din ilustrata mea. „I-ai scris şi tu?” au întrebat-o ei. „I-am scris”, le-a răspuns ea. „Ce i-ai scris?” „Ce i-ai scris?” „Ce să-i scriu, de una, de alta, despre şcoală.” „îţi place şcoala noastră?” au întrebat-o ei. „Da, mult”, le-a răspuns ea. „Şi i-ai scris că-ţi place?” „Da, i-am scris”. „Şi el?” au continuat ei şirul întrebărilor. „El? le-a răspuns marketa, şovăitor. Cum să spun, el e un om ciudat; ca să vă daţi seama, ar trebui să-l cunoaşteţi.” „îl cunoaştem – i-au spus ei – şi tocmai de aceea am vrea să ştim ce ţi-a scris. Ai putea să ne arăţi ilustrata primită de la el?”

„Să nu-mi iei în nume de rău – şi-a întrerupt marketa firul povestirii – dar, ştii, a trebuit să le-o arăt.”

„Nu-i nevoie să te scuzi – am asigurat-o. Ştiau de conţinutul ei înainte de a sta de vorbă cu tine; altfel nu te-ar fi chemat.” „Nici prin gând nu-mi trece să mă scuz, şi nici nu mă jenez de faptul că le-am dat-o s-o citească. N-ai voie să interpretezi lucrurile în felul ăsta. Eşti membru de partid şi partidul are dreptul să ştie cine eşti şi cum gândeşti”, s-a împotrivit marketa, după care mi-a spus că a fost de-a dreptul înspăimântată de ceea ce i-am scris, când ştim cu toţii că Troţki e cel mai mare duşman al cauzei pentru care luptăm şi trăim.

Ce puteam să-i spun? Am rugat-o să-mi relateze ce s-a mai întâmplat în continuare.

Mi-a spus că au citit textul şi au rămas înmărmuriţi. Au întrebat-o ce are de spus despre această poveste. Le-a răspuns că e un lucru îngrozitor. Au întrebat-o de ce nu le-a arătat ilustrata din proprie iniţiativă. A ridicat din umeri. Au întrebat-o dacă ştie ce-i vigilenţa. A lăsat capul în jos. Au întrebat-o dacă ştie câţi duşmani are partidul. Le-a spus că ştie, dar nu-şi închipuie că tovarăşul Jahn… Au întrebat-o dacă mă cunoaşte bine şi ce fel de om sunt. Le-a răspuns că sunt o fire ciudată. Că mă socoteşte un bun comunist, dar că uneori spun câte un lucru pe care un adevărat comunist n-ar trebui să-l spună niciodată. Au întrebat-o cam ce spun, de pildă, în asemenea momente. Le-a răspuns că nu-şi aminteşte de ceva concret, dar că, în general, pentru mine nu există nimic sfânt. „Asta se vede limpede şi din ilustrată”, au adăugat ei. Le-a spus că adeseori s-a certat cu mine pentru multe chestiuni şi le-a mai spus că într-un fel vorbesc la şedinţe, şi altfel cu ea. La şedinţe sunt entuziasmul personificat, în timp ce atunci când sunt cu ea nu fac decât să glumesc şi să bagatelizez totul. Au întrebat-o dacă un astfel de om poate fi membru de partid. A ridicat din umeri. Au întrebat-o dacă un partid cu membri care declară că optimismul este opiumul omenirii ar putea să construiască socialismul. Le-a răspuns că un asemenea om n-ar fi în stare să construiască socialismul. I-au spus că asta le ajunge şi i-au cerut ca, deocamdată, să nu-mi spună nimic, deoarece voiau să afle ce-o să scriu în continuare. I-a asigurat că nu vrea să mă mai vadă niciodată. I-au răspuns că asta n-ar fi just şi că, dimpotrivă, deocamdată ar trebui să-mi scrie, ca să iasă la iveală tot ce zace în mine.

„Şi cum?! După aceea tu le-ai arătat lor toate scrisorile

mele?!” am întrebat-o, roşind până în adâncul sufletului la amintirea efuziunilor mele sentimentale.

„Ce puteam să fac? – mi-a răspuns marketa, cu seninătate. Dar, în ceea ce mă priveşte, crede-mă, după toată povestea asta, n-am mai putut să-ţi scriu. Doar n-aveam să corespondez cu cineva numai ca să-i fiu momeală. Ţi-am scris o singură ilustrată şi atâta tot. N-am vrut să mă văd cu tine, fiindcă n-aveam voie să-ţi spun nimic, şi mi-era teamă să nu mă întrebi ceva, iar eu să fiu nevoită să te mint în faţă. Nu-mi place să mint.”

Am întrebat-o pe marketa ce anume a determinat-o să se vadă cu mine tocmai astăzi.

Mi-a răspuns că faptul se datora tovarăşului Zemánek. O întâlnise după vacanţă pe culoarul facultăţii şi o luase cu el într-o mică încăpere în care era instalat secretariatul organizaţiei de partid al Facultăţii de ştiinţe naturale. I-a spus că primise o notă informativă în care i se aducea la cunoştinţă că în timpul cursului de vară i-am trimis o ilustrată scrisă în termeni ostili partidului. A întrebat-o ce conţinea acele fraze; i-a spus. A întrebat-o ce părere are. I-a răspuns că înfierează o asemenea atitudine. I-a spus că poziţia ei e justă şi a întrebat-o dacă mai suntem în relaţiile dinainte. A rămas descumpănită şi i-a răspuns în doi peri. I-a spus că şcoala de partid a trimis despre ea referinţe foarte favorabile şi că organizaţia de bază a facultăţii contează pe sprijinul ei. A răspuns că se bucură. În sfârşit, i-a spus că nu vrea să se amestece în viaţa ei particulară, dar că el crede în dictonul: „Spune-mi cu cine te întâlneşti ca să-ţi spun cine eşti”, şi deci nu prea ar fi în avantajul ei dacă m-ar alege de prieten tocmai pe mine.

După însăşi mărturisirea ei, povestea asta a avut darul s-o frământe pe marketa timp de câteva săptămâni. Trecuseră doar atâtea luni de când nu se mai văzuse cu mine, astfel că îndemnul lui Zemánek era, de fapt, inutil; şi totuşi, tocmai acest îndemn a determinat-o să reflecteze şi să se întrebe dacă nu cumva e o dovadă de cruzime şi, din punct de vedere moral, inadmisibil să inviţi pe cineva să se despartă de prietenul lui numai pentru faptul că acest prieten a greşit şi în consecinţă s-a gândit dacă n-a fost ea însăşi nedreaptă despărţindu-se de mine cu mult înainte, din proprie iniţiativă. S-a dus deci la tovarăşul care condusese instructajul de partid în timpul vacanţei şi l-a

întrebat dacă dispoziţia de a nu-mi spune nimic în legătură cu cele întâmplate în jurul ilustratei mele mai rămâne în vigoare, iar când a aflat că nu mai e cazul să se tăinuiască nimic, s-a decis să mă oprească şi să-mi ceară să stăm de vorbă.

Şi iat-o acum, destăinuindu-mi ce anume o chinuia şi o apăsa: da, a acţionat greşit atunci când a luat hotărârea de a nu se mai vedea cu mine; niciun om, după părerea ei, nu-i pierdut, chiar dacă ar săvârşi cele mai mari greşeli cu putinţă. Şi-a adus aminte de Alexei Tolstoi, care fusese gardist alb şi emigrant şi care, până la urmă, a ajuns totuşi un mare scriitor socialist. Şi şi-a mai adus aminte de filmul sovietic *Tribunalul de onoare* (pe vremea aceea, foarte popular în cercurile de partid), film în care un medic cercetător sovietic îşi divulga descoperirea publicului străin, înainte de a o face cunoscută în ţara sa, ceea ce, fireşte, mirosea a *cosmopolitism* şi a trădare; marketa s-a referit cu emoţie mai cu seamă la finalul filmului: savantul a fost în cele din urmă condamnat de un tribunal de onoare alcătuit din colegii săi, dar soţia iubitoare nu şi-a părăsit soţul în suferinţă, ci, dimpotrivă, s-a zbătut să-i insufle puterea de a-şi îndrepta grava greşeală de care se făcuse vinovat.

„Aşadar, tu te-ai decis să nu mă părăseşti?” am întrebat-o eu.

„Da”, mi-a răspuns marketa, apucându-mă de mână.

„Şi spune-mi, te rog, tu crezi că, într-adevăr, m-am făcut vinovat de o greşeală gravă?”

„Da, cred că da”, mi-a răspuns marketa.

„Şi ce crezi: am dreptul să rămân în partid sau nu?”

„Cred că nu, Ludvík, cred că nu.”

Îmi dădeam seama că, dacă aş fi marşat la jocul în care intrase marketa şi al cărui patetism, se pare, îl trăia din tot sufletul, aş fi obţinut cu uşurinţă tot ceea ce cu luni de zile în urmă încercasem zadarnic să cuceresc: propulsată de patosul mântuirii, precum o navă de forţa vaporilor, mi s-ar fi dăruit acum, fără doar şi poate, nu numai sufleteşte, ci şi trupeşte. Bineînţeles, cu o condiţie: ca vocaţia ei izbăvitoare să fie, într-adevăr, pe deplin satisfăcută; şi ca să fie pe deplin satisfăcută, ar trebui ca obiectul izbăvirii (vai, eu!) să consimtă a-şi recunoaşte profunda, mult prea profunda sa vinovăţie. Ori asta, pentru mine, era cu neputinţă. Mă aflam aproape de ţelul mult râvnit, trupul Marketei, şi cu toate acestea mi-era imposibil să-l ating, căci nu puteam să fiu de acord cu vinovăţia mea şi, în

felul ăsta, să accept o sentinţă insuportabilă: era peste puterile mele să aud cum fiinţa care urma să-mi devină atât de apropiată acceptă această vină şi această sentinţă.

N-am fost de acord cu marketa şi, respingând-o, am pierdut-o; dar se pune întrebarea: mă simţeam oare, într-adevăr, nevinovat? Desigur, în forul meu interior nu încetam o clipă să mă conving de ridicolul întregii poveşti, dar, totodată (iar astăzi, după atâţia ani de detaşare, lucrul acesta mi se pare cel mai penibil şi cel mai simptomatic), am început să văd cele trei fraze înşirate de mine pe cartea poştală ilustrată, cu ochii acelora care m-au anchetat; şi a început să-mi fie teamă de ele şi m-am speriat că, sub învelişul zeflemelii, s-a copt într-adevăr în mine ceva foarte grav, care a făcut ca niciodată să nu mă contopesc întru totul cu trupul partidului, ca niciodată să nu fiu un adevărat revoluţionar, ci unul dintre cei care, pe baza unei *simple* (!) hotărâri, „au trecut de partea revoluţionarilor” (cu alte cuvinte, revoluţia proletarilor era simţită de noi, ca să spun aşa, nu ca o chestiune de *alegere,* ci ca o chestiune *de esenţă*; omul ori este revoluţionar, şi atunci se contopeşte cu mişcarea într-un unic corp colectiv, cu al cărui cap gândeşte şi cu a cărui inimă simte, sau nu este, şi atunci nu-i rămâne nimic altceva decât să vrea să fie; în cazul acesta însă rămâne veşnic vinovat că nu e: vinovat prin izolarea lui, prin diferenţierea lui, prin neintegrarea lui).

Gândindu-mă azi la situaţia mea de-atunci, îmi vine în minte, prin analogie, puterea nemărginită a creştinismului, care-i sugerează credinciosului acţiunea păcatului său originar şi permanent; şi eu am stat (şi toţi am stat) în faţa revoluţiei şi a partidului, cu capul veşnic plecat, astfel că, încetul cu încetul, pe nesimţite, am început să mă împac cu ideea că frazele mele, indiferent dacă au fost gândite în glumă, constituie totuşi o vinovăţie, şi în creierul meu a început să se desfăşoare un sever examen autocritic; şi mi-am spus că frazele acelea nu mi-au venit în minte întâmplător, că dacă stau şi mă gândesc, tovarăşii îmi reproşaseră (şi pe bună dreptate) cu mult înainte anumite „rămăşiţe individualiste” şi „intelectualiste”; şi mi-am zis că începusem să mă oglindesc cu prea multă infatuare în instruirea mea, în condiţia mea de student şi în viitorul meu de intelectual, şi că tatăl meu, muncitor, mort într-un lagăr de concentrare în timpul războiului, cu greu ar fi putut înţelege cinismul meu; şi

mi-am reproşat că, din păcate, mentalitatea lui muncitorească se stinsese probabil în mine; şi câte şi mai câte nu mi-am reproşat, împăcându-mă până la urmă şi cu ideea necesităţii unei anumite sancţiuni; unui singur lucru însă mă mai împotriveam: să fiu exclus din partid şi, prin asta, să fiu etichetat drept *duşman* al partidului; să trăiesc cu eticheta de duşman a ceea ce am ales încă din fragedă tinereţe şi la care ţineam cu adevărat, mi se părea de-a dreptul deznădăjduitor.

Această autocritică înverşunată, care constituia în acelaşi timp şi o jalnică apărare, mi-am făcut-o de o sută de ori în sinea mea, de cel puţin zece ori în faţa diferitelor comitete şi comisii şi, în cele din urmă, la şedinţa plenară, decisivă, a organizaţiei de partid a facultăţii noastre, unde, în legătură cu vinovăţia mea, însuşi Zemánek a prezentat un referat introductiv (impresionant, sugestiv, strălucitor, memorabil) şi a propus, în numele comitetului, excluderea mea din partid. După cuvântul meu autocritic, discuţia s-a desfăşurat în defavoarea mea; nimeni nu mi-a luat apărarea şi, în încheiere, toţi, fără excepţie (erau cam o sută şi, printre ei, profesorii şi colegii mei cei mai apropiaţi), da, toţi, până la unul, au ridicat mâna în sus pentru a aproba nu numai excluderea mea din partid, ci şi (la asta nu m-am aşteptat deloc) eliminarea mea din facultate.

În aceeaşi noapte, imediat după şedinţă, m-am urcat în tren şi am plecat acasă; dar căminul părintesc nu putea să-mi aducă nicio mângâiere, datorită însuşi faptului că, timp de câteva zile, nu m-am încumetat să-i suflu o vorbă despre cele întâmplate mamei, care era atât de mândră de feciorul ei student. În schimb, chiar a doua zi, a venit pe la mine Jaroslav, un fost coleg de liceu cu care cântasem ca elev în taraful şcolii. S-a bucurat nespus găsindu-mă acasă, căci era cu două zile înainte de căsătorie şi ţinuse morţiş să-i fiu martor. N-am putut să refuz pe un vechi prieten şi astfel nu mi-a rămas altceva mai bun de făcut, decât să-mi sărbătoresc căderea printr-o petrecere nupţială.

Unde mai pui că Jaroslav era, colac peste pupăză, şi un îndârjit patriot şi folclorist moravo-slovac, astfel că a profitat de propria-i nuntă pentru a da frâu liber pasiunilor sale etnografice, organizând ceremonia după vechile datini populare: cu costume naţionale, taraf de ţambalişti, peţitor cu oraţii înzorzonate, trecerea miresei peste prag, cântece, jocuri, într-un cuvânt, cu

tot ceea ce ţine de ritualul neştirbit al unei asemenea zile, ritual care, bineînţeles, Jaroslav l-a reconstituit mai curând din cărţile de folclor decât din memoria vie. Am băgat însă de seamă un lucru ciudat: prietenul Jaroslav, proaspătul conducător al unui ansamblu de cântece şi dansuri în formidabilă ascensiune, s-a ţinut, ce-i drept, cu sfinţenie de toate datinile rămase din bătrâni, dar (evident grijuliu faţă de cariera sa şi supus lozincilor ateiste) nu s-a dus cu nuntaşii la biserică, în ciuda faptului că o nuntă populară, tradiţională, e de neînchipuit fără preot şi fără binecuvântarea divină; l-a lăsat pe peţitor să-şi rostească cuvântările, potrivit ritualului popular, după ce însă avusese grijă să şteargă din ele toate formulările biblice, deşi tocmai aceste elemente constituiau principalul material imagistic al oraţiilor de nuntă populară. Tristeţea, care m-a împiedicat să mă identific cu beţia petrecerii nupţiale, mi-a permis să simt în izvorul acelor tradiţionale ritualuri şi practici populare un miros de cloroform, iar pe fundalul acelei aparente spontaneităţi să văd firicelul de praf al falsităţii. Iar mai târziu, când Jaroslav (în amintirea sentimentală a orchestrei noastre de odinioară) m-a rugat să-mi iau clarinetul şi să mă aşez printre ceilalţi muzicanţi, l-am refuzat cu încăpăţânare.

Nu de alta, dar m-am revăzut, deodată, în postura ultimilor doi ani când, tot aşa, am cântat de Întâi Mai, cu praghezul Zemánek ţopăind lângă mine în costum naţional, desfăcându-şi avântat braţele şi chiuind cu foc. N-am fost în stare în ruptul capului să pun mâna pe clarinet şi simţeam cum această falsă hărmălaie folclorică mă dezgustă, mă dezgustă, mă dezgustă… până în adâncul sufletului…

5

O dată cu pierderea dreptului de a-mi continua studiile, am pierdut şi dreptul de amânare a serviciului militar; nu-mi mai rămânea, aşadar, decât să aştept încorporările de toamnă; aşteptarea am omorât-o cu două îndelungate brigăzi de muncă voluntară: mai întâi la repararea unei şosele – undeva prin apropierea Gottwaldovului, iar spre sfârşitul verii m-am prezentat pentru muncile sezoniere la Fruta, o fabrică de prelucrare a fructelor; în sfârşit, într-o dimineaţă de toamnă (după o noapte albă petrecută în tren) mi-am încheiat

peregrinările în curtea unei cazărmi dintr-o suburbie necunoscută a Ostravei, urâtă şi neprimitoare.

Stăm în curtea cazărmii împreună cu alţi tineri chemaţi la aceeaşi unitate; nu ne cunoşteam; de obicei, cenuşiul atmosferei de anonimat primar, reciproc, scoate mai pregnant în evidenţă, pe feţele celorlalţi, trăsăturile vulgarităţii, ale „răcelii" şi indiferenţei; aşa se întâmpla şi acum, şi singura legătură umană ce ne unea era viitorul sumbru, nebulos, despre care schimbam între noi, din zbor, tot felul de păreri laconice. Unii pretindeau că ne aflăm la *negri,* alţii contestau afirmaţia, iar alţii habar n-aveau de sensul acestui cuvânt. Eu însă eram la curent şi de aceea înregistram aceste presupuneri cu inima fremătând de teamă.

După un timp a apărut un sergent care ne-a condus într-o baracă; ne-am înghesuit mai întâi cu toţii pe un coridor şi de aici am intrat buluc într-o sală mai spaţioasă, unde, de jur-împrejur, nu se vedeau decât nişte uriaşe gazete de perete, cu lozinci, fotografii şi desene stângaci executate; pe peretele din faţă era prinsă, în ace cu gămălie, o inscripţie mare, cu litere tăiate din hârtie roşie: CONSTRUIM SOCIALISMUL, iar sub această inscripţie se afla un scaun, în apropierea căruia stătea un bătrânel uscăţiv. Sergentul i-a făcut semn unuia dintre noi, şi acesta a trebuit să se aşeze pe scaun. Bătrânelul i-a legat în jurul gâtului o pânză albă, a cotrobăit apoi într-o servietă sprijinită de piciorul scaunului, a scos de acolo o maşină de tuns şi a intrat cu ea în părul băiatului.

Pe scaunul frizerului începea, aşadar, banda rulantă a cărei menire era să ne transforme în soldaţi: de pe acest scaun, unde ne lăsam părul, eram împinşi, unul câte unul, într-o încăpere alăturată; aici a trebuit să ne dezbrăcăm până la piele, să ne strângem hainele într-un sac de hârtie, să-l legăm bine cu sfoară şi să-l predăm la un ghişeu; goi şi raşi în cap, am trecut apoi într-un culoar şi am intrat în altă sală unde ni s-au distribuit cămăşile de noapte; în cămăşi de noapte, ne-am dus apoi mai departe, într-o încăpere vecină, unde ni s-au dat bocancii cazoni – faimoasele halbe de bere, cum li se spune în limbajul militar; în halbe şi cămăşi de noapte am mărşăluit prin curtea cazărmii ca să pătrundem în altă baracă, unde am căpătat cămăşi, izmene, obiele, centiroane şi uniforme (petliţele de pe gulerul tunicii erau de culoare neagră!); în sfârşit, am ajuns în faţa

ultimei barăci, unde un subofiţer a făcut apelul, strigându-ne cu o voce puternică, după care ne-a împărţit în grupe şi ne-a repartizat pe săli şi paturi.

În acest ritm precipitat, am fost deposedaţi de propria noastră voinţă, fiecare dintre noi devenind la iuţeală ceva ce pe dinafară se aseamănă cu un obiect (un obiect de care se dispune, e trimis, e chemat şi comandat), iar pe dinăuntru cu un om (suferind, cătrănit, ros de îndoieli); chiar în aceeaşi zi ni s-a ordonat încolonarea, ca să fim expediaţi la cină şi, de aici, în pat; a doua zi, dis-de-dimineaţă, deşteptarea şi plecarea la mină; la mină am fost repartizaţi pe grupe, în câteva echipe de muncă, şi înzestraţi cu nişte unelte (perforatoare, lopeţi, lămpi de miner), pe care aproape niciunul dintre noi nu ştia să le mânuiască; pe urmă, colivia ne-a transportat pe toţi în subteran.

Când, cu trupurile chinuite de durere, am ieşit la suprafaţă, afară ne aşteptau subofiţerii, care ne-au încolonat şi ne-au condus înapoi la cazarmă; am luat masa de prânz, iar după-amiază am început instrucţia; după instrucţie a urmat curăţenia în sălile de dormit, apoi educaţia politică şi cântul obligatoriu; în locul vieţii intime, o sală cu douăzeci de paturi. Şi aşa se scurgeau zilele, una câte una.

Starea de obiect – această năpastă care ne lovise – mi s-a părut în primele zile cu totul opacă; impersonale, impuse, activităţile pe care le executam substituiau toate manifestările noastre umane; fireşte, opacitatea aceasta nu era decât relativă, determinată nu numai de împrejurări reale, ci şi de lipsa de obişnuinţă a vederii (ca atunci când se trece de la lumină într-o cameră întunecoasă); cu timpul, ea avea să se risipească şi până şi în această „semiobscuritate a stării de obiect” oamenii au început să se vadă omeneşte. Trebuie să mărturisesc că eu am fost printre cei din urmă care au ştiut să-şi adapteze vederea la „luminozitatea” schimbată. Şi aceasta, datorită faptului că întreaga mea fiinţă se împotrivea cu îndărătnicie noului ei destin. Soldaţii cu petliţe negre, în mijlocul cărora m-am trezit fără voia mea, nu făceau decât instrucţie fără arme şi munceau în mină. Pentru munca lor erau plătiţi (în privinţa aceasta o duceam mai bine decât alţi soldaţi), dar asta, pentru mine, era o slabă mângâiere, când mă gândeam că toţi aceştia, fără excepţie, erau oameni cărora tânăra republică socialistă refuza să le încredinţeze arma, deoarece îi considera

duşmanii ei. De aici decurgea, firește, şi tratamentul mai aspru, şi primejdia prelungirii stagiului activ peste cei doi ani obligatorii; dar ceea ce mă teroriza pe mine cel mai mult era simplul fapt de a fi ajuns printre acei pe care eu însumi îi socoteam duşmanii mei neîmpăcaţi, şi aceasta ca urmare a încadrării mele (definitive, fără drept de apel şi cu etichetă pe viaţă) în rândurile lor, de către propriii mei tovarăşi. Iată de ce am trăit prima parte a existenţei mele printre *negri,* într-o înverşunată singurătate: nu voiam să mă înhăitez cu duşmanii mei, nu voiam să mă aclimatizez în mijlocul lor. Cu ieşirile în oraş, situaţia era pe-atunci foarte grea (soldatul n-avea acest drept, ci îl căpăta doar ca o *recompensă,* ceea ce, în mod practic, însemna că putea să iasă din cazarmă cel mult o dată la două săptămâni – sâmbăta; dar, în asemenea zile, când soldaţii se înfundau cu droaia prin cârciumi sau se ţineau după fete, eu preferam să rămân singur; tolănit în patul meu din baracă, încercam să citesc ceva sau chiar să studiez (de altfel, unui matematician, ca să lucreze, îi ajunge un creion şi o bucată de hârtie) şi mă consumam cu inadaptabilitatea mea; eram încredinţat că singura sarcină pe care o aveam de îndeplinit era să continui lupta pentru onoarea mea politică, pentru dreptul meu de „a nu fi duşman", pentru dreptul meu de a ieşi de aici.

M-am dus de câteva ori la responsabilul politic al unităţii şi am încercat să-l conving că am ajuns printre *negri* dintr-o eroare; că am fost exclus din partid din cauza intelectualismului şi cinismului meu, şi nicidecum ca duşman al socialismului: şi de fiecare dată (nici nu mai ştiu de câte ori!) i-am explicat cum a fost cu ridicola istorie a cărţii poştale ilustrate, istorie care însă acum nu mai ieşea deloc ridicolă, ci, dimpotrivă, legată de petliţele mele negre, ea devenea din ce în ce mai suspectă şi părea să dea naştere ideii că aş ascunde ceva. Trebuie însă să spun deschis că responsabilul politic m-a ascultat întotdeauna cu răbdare şi a manifestat o înţelegere, aproape neaşteptată, faţă de dorinţa mea de a mă dezvinovăţi; şi, într-adevăr, odată, undeva *sus* (ce misterioasă şi invizibilă determinare a locului), s-a interesat de situaţia mea, după care m-a chemat la el şi mi-a spus cu sinceră amărăciune: „De ce m-ai înşelat? Am aflat că eşti troţkist."

Am început atunci să înţeleg că nu există nicio forţă capabilă să modifice acea imagine a persoanei mele, imagine depusă

undeva, la nu ştiu ce Curte supremă, care dispune după bunul plac de destinele oamenilor; şi am înţeles că această imagine (deloc asemănătoare mie) e mult mai reală decât însăşi persoana mea; că nu ea, ci eu sunt o umbră a ei: că nu ea poate fi învinuită că nu-mi seamănă, ci eu sunt vinovat de această neasemănare; şi că această neasemănare e crucea mea pe care nu pot s-o arunc în spinarea nimănui, ci trebuie s-o port singur în spinare.

Şi totuşi n-am vrut să capitulez. Am vrut, într-adevăr, să-mi port neasemănarea; să fiu mai departe ceea ce se hotărâse că nu sunt.

Mi-au trebuit vreo cincisprezece zile până să mă obişnuiesc, de bine-de rău, cu munca istovitoare din mină, cu perforatorul greu în mână, ale cărui vibraţii le simţeam zguduindu-mi corpul până în dimineaţa zilei următoare. Dar trudeam cinstit şi cu un fel de îndârjire frenetică; doream să obţin randamentele muncitorilor fruntaşi, şi curând am izbutit să ajung aproape de ele.

Numai că nimeni nu vedea în asta o manifestare a unei conştiinţe politice ridicate. Căci pentru munca noastră eram plătiţi cu toţii deopotrivă (ni se reţineau, ce-i drept, cheltuielile pentru hrană şi cazare, dar şi aşa ne rămânea în mână destul!), astfel că şi mulţi alţii, indiferent de opinia lor politică, munceau pe rupte, ca să tragă măcar un folos din aceşti ani pierduţi fără rost.

Chiar dacă eram cu toţii consideraţi înrăiţi ai regimului, în cazarmă se păstrau toate formele vieţii publice obişnuite în colectivele socialiste, noi, duşmanii regimului, ţineam sub supravegherea responsabilului politic şedinţe fulger, aveam zilnic discuţii politice, ne îngrijeam de bunul mers al gazetelor de perete, pe care lipeam fotografiile oamenilor de stat socialişti şi desenam lozinci despre viitorul fericit. La început m-am prezentat aproape demonstrativ la toate activităţile de acest gen. Dar nici în această atitudine n-a văzut nimeni un semn de înaltă conştiinţă politică; se prezentau doar şi alţii, la nevoie, ca să-i vadă comandantul şi să le aprobe o ieşire în oraş.

Dintre soldaţi, niciunul nu privea ca atare această activitate politică, ci o socoteau mai curând un gest lipsit de orice conţinut, pe care însă trebuie să-l faci faţă de acei care au puterea asupra ta.

Şi astfel am înţeles că până şi această îndârjire a mea era zadarnică, că până şi „neasemănarea” mea n-o percepeam decât eu însumi, în timp ce pentru alţii era absolut invizibilă.

Printre subofiţerii, de al căror bun plac depindeam, era şi un slovac scund, cu părul negru, un caporal care se deosebea de toţi ceilalţi prin spiritul său modest şi printr-o totală lipsă de sadism. Îl îndrăgiserăm cu toţii, chiar dacă unii, mai răutăcioşi, puneau bunătatea lui numai pe seama prostiei. Spre deosebire de noi, subofiţerii aveau, fireşte, şi arme, şi din când în când se duceau la exerciţii de tragere. Odată, după un asemenea exerciţiu, micuţul nostru caporal, cu părul ca pana corbului, s-a întors acoperit de glorie, deoarece, aşa cum se spunea, se calificase pe locul întâi, totalizând cel mai mare număr de puncte. Mulţi dintre noi s-au repezit numaidecât să-l felicite zgomotos (pe jumătate din inimă, pe jumătate în glumă), micuţul caporal n-a scos o vorbă, s-a îmbujorat doar.

Întâmplarea a făcut ca tocmai în ziua aceea să rămân singur cu el şi, ca să nu stric vorba de pomană, l-am întrebat: „Cum faci dumneata de ţinteşti aşa de bine?”

Micuţul caporal s-a uitat mai întâi la mine cercetător, apoi mi-a spus: „Ştii, eu am o metodă grozavă care mă ajută. Îmi închipui că în faţa mea nu stă o ţintă de tablă, ci un imperialist. Şi-atunci mă apucă o furie nebună, încât nimeresc la sigur.”

Am vrut să-l mai întreb cum îşi imaginează el un asemenea imperialist (cum are nasul, părul, ochii, ce fel de pălărie poartă), dar dumnealui mi-a luat-o înainte, spunându-mi pe un ton grav, meditativ: „Nu înţeleg ce v-a apucat pe toţi, aşa, deodată, să mă felicitaţi. Ce vă închipuiţi? Dacă ar fi să se facă război, aş trage la fel de bine şi în oricare dintre voi!” Auzind asta din gura acestui om blajin, care niciodată nu a ridicat nici măcar glasul, şi care tocmai din pricina asta avea să fie transferat mai târziu în altă parte, am înţeles că firul ce mă leagă de partid şi de tovarăşii mei mi-a alunecat din mână, fără speranţa de a-l mai prinde. M-am trezit în afara făgaşului vieţii mele.

6

Da. Toate firele erau curmate.

Curmate erau studiile, participarea mea la mişcare, curmate erau relaţiile cu prietenii, curmată era dragostea şi căutarea

dragostei, într-un cuvânt, curmată era desfăşurarea vieţii în toată plenitudinea ei. Nu-mi mai rămânea decât timpul. Pe acesta, în schimb, ajunsesem să-l cunosc cum nu-l mai cunoscusem niciodată până atunci. Îmi devenise familiar. Nu mai era timpul acela cu care veneam în contact odinioară, timpul metamorfozat în muncă, în dragoste, în toate strădaniile posibile, timpul pe care-l sorbeam cu nepăsare, pentru că nici el nu era indiscret sau cicălitor, ci se ascundea, decent şi delicat, în spatele propriei mele activităţi. Acum însă, el venea la mine despuiat, în toată goliciunea lui, în adevărata şi originara sa înfăţişare, şi mă silea să-i spun pe numele lui adevărat (pentru că acum trăiam timpul în sine, un timp în sine şi gol), ca să nu-l uit nicio clipă, ca să mă gândesc la el mereu, şi să-i simt neîncetat povara apăsătoare.

Când auzim o muzică, înregistrăm melodia, uitând că asta nu-i decât una din înfăţişările timpului; când orchestra amuţeşte, auzim timpul în sine.

Trăim o pauză. Nicidecum o pauză generală orchestrală (a cărei dimensiune e determinată precis printr-un semn convenţional), ci o pauză fără un sfârşit dinainte stabilit. Noi nu ne puteam permite (aşa cum făceau soldaţii din alte unităţi) să tăiem pe rând diviziunile unui centimetru de croitorie pentru a vedea cum, de la o zi la alta, ni se scurtează durata celor doi ani de serviciu militar; căci „negrii” puteau fi reţinuţi în armată arbitrar, atât cât se considera necesar. Astfel, Ambroz, un bărbat de patruzeci de ani, din compania a doua, îşi petrecea aici al patrulea an.

A te afla la militărie şi a avea acasă o soţie sau o logodnică, era pe vremea aceea un lucru ce-ţi umplea inima de amărăciune; asta însemna să fii mereu cu gândul de strajă, într-o veşnică supraveghere a existenţei lor necontrolabile, să pândeşti cu gândul omenească şi fatala lor nestatornicie. Şi mai însemna să aştepţi mereu, cu nerăbdare, apariţia lor sporadică şi să tremuri tot timpul de teamă ca nu cumva tocmai în ziua aceea comandantul să se răzgândească şi să-ţi interzică ieşirea, şi astfel soţia sau logodnica să fie de pomană la poarta cazărmii. Printre noi, negrii, se spunea (cu umor negru) că ofiţerii au obiceiul să le aştepte pe aceste femei nesatisfăcute ale soldaţilor, să le acosteze şi apoi să culeagă ei roadele dorinţei, care, de fapt, trebuiau să fie culese de soldaţii reţinuţi în

cazarmă.

Şi totuşi: pentru acei care aveau acasă o femeie, pauza era străbătută de un fir, de un fir poate subţire, poate îngrijorător de subţire, dar totuşi de un fir. Un asemenea fir eu nu aveam; cu marketa întrerupsesem orice relaţii, şi dacă întâmplător primeam vreo scrisoare, aceasta era numai de la mama... „Şi cum – ar putea cineva să se întrebe – asta nu constituie un fir?!”

Nu, categoric nu; căminul, atâta timp cât e numai un cămin părintesc, nu constituie un fir; el nu-i decât trecutul; scrisorile pe care ţi le scriu părinţii sunt un mesaj trimis de pe fâşia de uscat de care te îndepărtezi; ba, mai mult, o asemenea scrisoare nu face decât să-ţi certifice conştiinţa dezechilibrului în care te afli, prin amintirea portului din care ai plecat în condiţii create cu atâta cinste, cu atâta trudă şi spirit de sacrificiu; da, îţi spune o asemenea scrisoare, portul e mereu aici, dăinuie încă neclintit, sigur şi frumos în înfăţişarea lui de odinioară, *dar direcţia*, *direcţia e pierdută*!

Şi astfel, încetul cu încetul, m-am obişnuit cu ideea că viaţa mea şi-a pierdut continuitatea, că mi-a scăpat din mâini şi că nu-mi rămânea altceva de făcut decât să încep, în sfârşit, să fiu şi sufleteşte acolo unde, de fapt, mă aflam cu adevărat şi fără drept de apel. În felul acesta, treptat, vederea mea s-a adaptat acelei semiobscurităţi a stării de obiect, iar eu am început să ţin seama de oamenii din jurul meu; ce-i drept, mai târziu decât ceilalţi, dar, din fericire, nu atât de târziu încât să mă fi înstrăinat cu totul de ei.

Şi iată că din acea semiobscuritate s-a desprins cel dintâi (după cum cel dintâi se desprinde din semiobscuritatea memoriei mele) Honza, un şmecher din Brno (vorbea într-un jargon de periferie aproape neinteligibil), care a ajuns printre negri deoarece bătuse măr un miliţian. Îl zvântase în bătaie, cum zicea el, pentru că fuseseră colegi de şcoală şi se luaseră la ceartă; numai că tribunalul n-a vrut să ţină seama de această explicaţie şi l-a con damnat pe Honza la şase luni de puşcărie, de unde a venit direct la noi. Era de meserie montor, dar se vedea limpede că-i era absolut totuna dacă avea să mai facă vreodată această meserie sau oricare alta; nu se simţea legat de nimic şi manifesta faţă de viitorul lui o indiferenţă care era, de fapt, sursa *independentei* lui impertinente şi lipsite de griji.

Pentru acest rar sentiment al libertăţii se putea măsura cu

Honza numai Bedřich, omul cel mai bizar din dormitorul nostru cu douăzeci de paturi; a ajuns printre noi abia la două luni după încorporarea normală din septembrie, deoarece, iniţial, fusese repartizat la o unitate de infanterie, unde însă refuzase cu îndărătnicie să pună mâna pe armă, pentru că lucrul acesta, spunea el, era în flagrantă contradicţie cu convingerile lui religioase, stricte şi personale. Cei de la regiment n-au fost în stare să se mai descurce cu el, mai cu seamă în clipa când i-au descoperit cele două scrisori adresate lui Truman şi Stalin, scrisori în care, pe un ton patetic, le cerea celor doi oameni de stat ca, în numele înfrăţirii socialiste, să dispună desfiinţarea tuturor armatelor; descumpăniţi, i-au permis, iniţial, să participe la instrucţia obişnuită, şi astfel Bedřich s-a trezit singurul printre ceilalţi soldaţi, executând la perfecţie comenzile „pe umăr arm’” şi „la picior arm’”, dar cu mâinile goale. A participat chiar şi la primele lecţii politice, înscriindu-se de fiecare dată zelos la discuţii şi vorbind cu înflăcărare împotriva imperialiştilor aţâţători la războaie. Când însă, din proprie iniţiativă, s-a apucat să confecţioneze şi să lipească pe pereţii cazărmii un afiş în care făcea un călduros apel la depunerea tuturor armelor, procurorul militar a cerut urmărirea lui pentru acte de răzvrătire. Onorata curte s-a zăpăcit însă în asemenea măsură de discursurile lui în favoarea păcii, încât l-au supus unui examen de psihiatrie şi, după o îndelungată perioadă de ezitare, l-au scos de sub acuzare şi l-au trimis la noi. Bedřich a fost bucuros; şi tocmai pentru acest lucru merită să fie remarcat: era singurul care-şi cucerise de bunăvoie galoanele şi petliţele negre şi era fericit de ele. De aceea se simţea aici liber şi independent, chiar dacă independenţa lui nu se manifesta, ca la Honza, prin impertinenţă, ci, dimpotrivă, printr-o disciplină calmă şi printr-o hărnicie senină.

Toţi ceilalţi erau mult mai frământaţi şi mai apăsaţi de povara îndoielilor: ungurul Varga, în vârstă de treizeci de ani, originar din Slovacia meridională, care, neavând prejudecăţi de ordin naţional, luptase în timpul războiului în câteva armate şi căzuse de câteva ori prizonier de-o parte şi de alta a frontului; roşcovanul Petran, al cărui frate fugise peste graniţă, împuşcând cu acest prilej un soldat din paza de frontieră; prostănacul Iosef, fiul unui ţăran bogat dintr-un sat de pe Elba (prea se învăţase cu imensul spaţiu albastru în care se zbenguie şi cântă

privighetoarea, ca să nu-l sufoce acum groapa subteranului infern al galeriilor şi abatejelor); Stáňa, în vârstă de 20 de ani, un filfizon aiurit din cartierul praghez Žižkov, despre care comite tul naţional local scrisese o referinţă ucigătoare, cum că s-ar fi cherchelit în timpul defilării de Întâi Mai şi ar fi urinat apoi, intenţionat, la o margine de trotuar, sub ochii cetăţenilor entuziaşti care aclamau; Pavel Pěkny, student la drept, care, în februarie 1948, ieşise să demonstreze cu un grup de colegi împotriva comuniştilor (a înţeles numaidecât că am făcut parte din tabăra celor care, după evenimentele din februarie, au hotărât scoaterea lui din facultate, şi era singurul care-şi manifesta făţiş, şi cu răutăcioasă satisfacţie, bucuria de a mă vedea şi pe mine acolo unde ajunsese el).

Aş putea evoca şi amintirea altor soldaţi care au împărtăşit atunci soarta mea, dar vreau să mă ţin numai de esenţial: dintre toţi, cel mai drag mi-era Honza. Îmi amintesc de una dintre primele noastre convorbiri; era într-o scurtă pauză, când ne-am trezit stând în galerie unul lângă altul (luându-ne obişnuita gustare); deodată Honza mi-a tras una zdravănă peste genunchi şi mi-a spus: „Ascultă, surdo-mutule, tu ce hram porţi?” Eram pe-atunci, într-adevăr, surdo-mut (proiectat în veşnica mea autoapărare lăuntrică). Cu mari eforturi am încercat (în termeni a căror artificialitate şi căutare eu însumi am simţit-o pe loc şi cu neplăcută consternare) să-i explic cum am ajuns acolo şi de ce anume socotesc eu că, de fapt, locul meu nu era acolo. „Şi tu-ţi închipui, boule, că al nostru e?” mi-a replicat el. Am vrut să-i explic încă o dată punctul meu de vedere (căutând cuvinte cât mai fireşti), dar Honza, înghiţindu-şi ultima îmbucătură, mi-a spus încet: „Dacă ai fi atât de lung, pe cât eşti de tolomac, soarele ţi-ar găuri scăfârlia şi ţi-ar prăji cerebelul.” Din fraza asta mi-a rânjit vesel spiritul plebeu al periferiei şi, deodată, am început să mă jenez de faptul că mereu invoc, ca un copil răsfăţat, privilegiile pierdute, când, de fapt, convingerile mele au fost clădite întotdeauna pe dispreţul faţă de privilegii şi faţă de răsfăţ.

Cu timpul m-am apropiat foarte mult de Honza (mă bucuram de stima lui pentru că mă pricepeam să rezolv la iuţeală toate complicatele probleme de calcul legate de plata salariilor, împiedicând astfel de câteva ori să fim traşi pe sfoară); odată m-a luat peste picior că stau ca un bleg şi-mi petrec timpul liber în

cazarmă şi m-a tras după el, cu o bandă întreagă. De ieşirea asta îmi aduc bine aminte; ne strânsesem atunci o gaşcă mai mare, de vreo opt inşi, era cu noi şi Stáňa, şi Varga, şi Čeněk, un băiat cu studiile neterminate la Institutul de artă industrială (ajunsese la *negri* deoarece la institut picta cu încăpăţânare tablouri cubiste, în schimb, acum, ca să obţină, ici-colo, câte un mic avantaj, îi desena în cărbune, pentru ornamentarea tuturor sălilor din cazarmă, pe războinicii husiţi, înarmaţi cu ghioage şi lănci). Posibilităţi de alegere nu prea erau: în inima propriu-zisă a Ostravei nu aveam acces; ne era permis să ne mişcăm doar în câteva cartiere mărginaşe, şi până şi aici aveam voie să frecventăm numai anumite cârciumi. Ajungând într-o suburbie vecină, norocul ne-a surâs, căci într-o fostă sală a Sokolilor, la care nu se referea niciuna dintre interdicţii, avea loc o serată dansantă. Am plătit o taxă de intrare infimă şi am dat buzna în local. O sală mare, cu multe cuiere, multe scaune şi oameni puţini; fete, toate la un loc, vreo zece, bărbaţi, vreo treizeci, dintre care mai bine de jumătate erau soldaţi de la regimentul de artilerie din localitate; cum ne-au zărit, s-au şi pus cu ochii pe noi şi am simţit cu toţii că ne măsoară şi ne numără. Ne-am aşezat la o masă lungă şi am cerut o sticlă de votcă, dar o ospătăriţă boccie ne-a comunicat sec că în acest local nu se servesc băuturi alcoolice, astfel că Honza a comandat opt limonade, pe urmă a adunat de la fiecare câte o hârtie de douăzeci şi cinci şi peste puţin timp s-a întors cu trei sticle de rom, cu care aveam să ne îmbunătăţim apoi, sub masă, conţinutul paharelor cu limonadă. Făceam treaba asta în cel mai strict secret, pentru că ne dădeam seama cu câtă grijă ne supravegheau artileriştii, şi ştiam bine că gândul lor nu era departe de a ne trăda pentru consumul nepermis de alcool. Trebuia spus că unităţile armate ne purtau o adâncă duşmănie; vedeau în noi, pe de o parte, nişte oameni suspecţi, ucigaşi, răufăcători, nişte elemente duşmănoase, gata oricând (în spiritul literaturii de spionaj a vremii) să le omorâm mişeleşte familiile lor paşnice, iar pe de altă parte (şi poate că asta era mai important), ne pizmuiau pentru că aveam bani şi astfel ne puteam permite, oricând şi oriunde, să cheltuim de cinci ori mai mult ca ei.

În asta consta particularitatea situaţiei noastre; nu cunoşteam decât truda şi oboseala fizică; la două săptămâni, cu

regularitate, eram proaspăt raşi în cap, de teamă ca nu cumva părul crescut să ne dea un plus necuvenit de încredere în sine, eram dezmoşteniţii sorţii, care nu mai aşteptau nimic bun de la viaţă, în schimb aveam bani. Nu prea mulţi, dar pentru un soldat şi pentru cele două ieşiri ale sale pe lună, însemnau o sumă ce-i îngăduia în cele câteva ore de libertate (şi în cele câteva locuri permise) să se poarte ca un nabab, compensându-şi în felul ăsta neputinţa cronică a celorlalte zile interminabile.

Aşadar, în timp ce pe un podium o orchestră proastă de suflători cânta alternativ, când un vals, când o polcă, iar pe parchet se învârteau câteva perechi de dansatori, noi ne uitam liniştiţi la fete, le cercetam şi sorbeam în tihnă din limonada al cărei gust de alcool avea darul să ne ridice de pe acum deasupra celorlalţi din sală; eram cu toţii într-o dispoziţie excelentă; în ceea ce mă priveşte, simţeam cum mi se urcă la cap aburul ameţitor stârnit de sentimentul comunicativităţii vesele, de sentimentul camaraderiei, de acel sentiment pe care nu-l mai cunoscusem de când am cântat ultima oară cu Jaroslav şi ceilalţi prieteni în orchestra de ţambale. În acest timp, Honza ticlui un plan cum să le suflăm artileriştilor cât mai multe fete şi să ne cărăbănim cu ele de-aici. Planul era colosal prin simplitatea lui; n-am stat mult pe gânduri şi-am început să-l punem în aplicare. Čeněk s-a arătat a fi cel mai iute la faptă şi, fălos şi cabotin cum era, şi-a îndeplinit misiunea – spre marea noastră bucurie – fără ocol, în văzul tuturor; a invitat la dans o brunetă exagerat de vopsită şi, după dans, a adus-o la masa noastră. A cerut pentru amândoi câte-o limonadă cu rom şi, după ce-au luat paharele în mână, i-a spus fetei, cu tâlc: „Vasăzică ne-am înţeles.” Bruneta a dat din cap şi a ciocnit cu el în semn de încuviinţare. În clipa aceea s-a apropiat de noi un băieţandru în uniformă de artilerist, cu două trese de caporal pe epoleţi; s-a oprit în faţa brunetei şi, adresându-i-se lui Čeněk cu toată grosolănia, i-a spus: „Permiţi?” „Sigur că da, camarade, se poate? Arde-i şi tu un vals”, i-a spus Čeněk. Şi în timp ce bruneta ţopăia cu pătimaşul caporal, într-un ritm imbecil de polcă, Honza s-a dus să telefoneze după un taxi; taxiul a sosit în zece minute şi Čeněk s-a postat în faţa ieşirii. Bruneta a terminat dansul, i-a cerut scuze caporalului, spunându-i că se duce până la toaletă, şi în clipa următoare s-a şi auzit o maşină plecând.

După succesul lui Čeněk i-a venit rândul să se descurce bătrânului Ambrož din compania a doua, care agăţase o femeie mai coaptă, cu o jalnică înfăţişare (ceea ce însă nu i-a împiedicat deloc pe patru dintre artilerişti să-i dea mereu târcoale disperate); în zece minute, taxiul a fost acolo şi Ambrož a şters-o cu târfa lui, luându-l şi pe Varga (care pretindea că la el nu se uită nicio fată); şi s-au dus toţi trei după Čeněk la cârciuma convenită, dintr-un alt capăt al Ostravei. La scurt timp după aceea, alţi doi au izbutit să răpească altă fată, şi astfel din toată gaşca n-am mai rămas în sala Sokolilor decât trei; Stáňa, Honza şi cu mine. Artileriştii se uitau la noi cu nişte priviri din ce în ce mai tăioase şi rău prevestitoare, căci începuseră, desigur, să miroasă legătura dintre subţierea rândurilor noastre şi misterioasa dispariţie a celor trei femei din parcul lor de vânătoare. Ne străduiam cu toţii să afişăm un aer de nevinovăţie, dar, în acelaşi timp, simţeam încăierarea plutind în aer.

„Şi acum, un ultim taxi pentru o retragere onorabilă”, am spus eu, uitându-mă cu părere de rău la blonda cu care reuşisem la început să dansez o singură dată, dar nu găsisem curajul să-i propun să plece de acolo cu mine, în altă parte; speram să fac acest lucru cu prilejului dansului următor, numai că artileriştii au păzit-o după aceea cu atâta străşnicie, încât eu n-am apucat să ajung până la ea.

„Într-adevăr, n-avem ce face”, mi-a răspuns Honza, ridicându-se cu gândul să meargă la telefoane.

Dar iată că în timp ce străbăteam sala, artileriştii s-au sculat de la mesele lor, strângându-se buluc în jurul lui. Da, încăierarea plutea în aer, ca o ploaie gata să cadă, iar mie şi lui Stâna nu ne mai rămânea decât să părăsim masa şi să ne ducem în ajutorul camaradului ameninţat. Grupul de artilerişti îl încercuia pe Honza într-o tăcere desăvârşită; deodată însă, a apărut printre ei un sergent-major cam cherchelit (avea şi el probabil o sticlă sub masă) şi, ca din senin, a spart tăcerea aceea ameninţătoare, spunând că tatăl lui a fost în timpul primei republici şomer, că el nu mai are nervi să-i vadă lăfăindu-se aici pe aceşti burjui cu petliţe negre, că nu se mai poate stăpâni şi-i roagă pe camarazii săi să-l ţină, că, de nu, îi arde ăstuia (se referea la Honza) una peste bot. Honza nu scotea o vorbă, şi când printre pălăvrăgelile sergentului s-a ivit o mică pauză, a

întrebat cuviincios cam ce-ar dori de la el tovarăşii artilerişti. „Să vă căraţi de-aici”, i-au răspuns în cor artileriştii, la care Honza i-a asigurat că tocmai asta aveam de gând să facem, dar, ca să le îndeplinim cât mai repede această dorinţă, să-l lase să cheme un taxi. În clipa aceea am crezut că pe sergentul-major îl loveşte damblaua. „Ei, poftim, să te-apuce cufureala, nu alta! a început să zbiere cât îl ţinea gura. Da, să te-apuce cufureala! Noi ne omorâm, tragem greu, şi permisii ioc, ne spetim muncind, de ne iese şi sufletul, şi gologani ioc, iar dumnealor, putorile astea capitaliste şi diversioniste, să se plimbe cu maşina! Nu, de-ar fi să-i sugrum cu mâinile mele, de-aici nu pleacă ei cu taxiul!”

Toată lumea era captivată de scandalul care se stârnise, în jurul bărbaţilor în uniformă se îngrămădiseră şi civilii, şi personalul localului, care se temea de un incident. Atunci am surprins-o pe blonda mea. Rămasă singură la masa ei (scandalul o lăsa rece), se ridicase de pe scaun, îndreptându-se spre toaletă; pe nesimţite m-am desprins din mulţime şi, în vestibulul de lângă intrare, unde se aflau garderoba şi toaleta, i-am vorbit (în afară de garderobieră nu mai era nimeni acolo); m-am trezit astfel în situaţia omului care s-a aruncat în apă fără să ştie să înoate şi, vrând-nevrând, ruşine-neruşine, a trebuit să acţionez; m-am scotocit prin buzunar, am scos câteva hârtii de o sută mototolite, şi i-am spus: „Nu vreţi să mergeţi cu noi în altă parte?... O să fie mai vesel decât aici!”... S-a uitat îndelung la sutarele mele şi a dat din umeri. I-am spus c-o aştept afară; a încuviinţat din cap, a dispărut la toaletă şi peste puţin timp a şi ieşit cu pardesiul pe ea; mi-a zâmbit şi mi-a declarat numaidecât că se vede de la o poştă deosebirea dintre mine şi ceilalţi. Mi-a făcut plăcere să aud aceste cuvinte, am luat-o de braţ şi am condus-o peste drum, după un colţ, de unde puteam pândi intrarea în fosta sală a Sokolilor (luminată de un singur felinar), în faţa căreia trebuiau să apară Honza şi Stâna. Blonda m-a întrebat dacă sunt student; şi când i-am spus că da, mi s-a destăinuit că, înainte cu o zi, i se furaseră la vestiarul fabricii unde lucra nişte bani care nu erau ai ei, ci ai întreprinderii, şi e tare disperată pentru că pe chestia asta s-ar putea să fie trimisă în judecată; şi m-a întrebat dacă nu cumva îmi prisoseşte vreun sutar, ca să-i împrumut; am vârât iute mâna în buzunar şi i-am dat două bilete de o sută mototolite.

N-a durat mult şi cei doi camarazi pe care-i aşteptam au ieşit

în stradă, gata îmbrăcaţi. Am fluierat după ei, dar, în aceeaşi clipă, din cârciumă au dat buzna afară trei soldaţi (fără mantale şi fără capele) şi-au tăbărât pe ei. Auzeam intonaţia ameninţătoare a unui val de întrebări din care nu desluşeam o iotă, dar al căror sens îl bănuiam: artileriştii o căutau pe blondina mea. După aceea unul dintre ei s-a năpustit la Honza şi încăierarea a început. M-am repezit într-acolo. Stáňa avea de înfruntat un singur inamic, în schimb de Honza trăgeau doi şi erau gata-gata să-l doboare; din fericire însă am ajuns la timp şi am început să-i cărăbănesc unuia dintre ei la pumni cu nemiluita. De bună seamă, artileriştii se bizuiseră numai pe superioritatea lor numerică, pentru că, din clipa în care echilibrul de forţe a fost restabilit, şi-au pierdut avântul iniţial; şi când unul dintre ei a căzut grămadă sub lovitura năprasnică a lui Stâna şi a început să geamă, am profitat cu toţii de deruta lor şi am părăsit la iuţeală câmpul de bătaie.

Blondina ne aştepta cuminte după colţ. Văzând-o, camarazii mei au izbucnit într-un entuziasm frenetic, spunând că sunt un as, un băiat de nădejde, şi-au vrut să mă îmbrăţişeze, iar eu, după atâta amar de vreme, am fost, din nou, pentru întâia oară, vesel şi sincer fericit. Honza a scos de sub manta o sticlă cu rom (nu înţeleg cum de-a reuşit s-o salveze în timpul bătăliei) şi a ridicat-o în sus, triumfător. Eram cu toţii în cea mai bună dispoziţie, numai că n-aveam unde să ne ducem; dintr-o cârciumă am fost izgoniţi, în altele n-aveam acces, rivalii furioşi ne împiedicaseră să chemăm un taxi, şi până şi afară existenţa noastră era ameninţată de o expediţie de pedeapsă, pe care duşmanul mai putea s-o organizeze. Am pornit, aşadar, pe o străduţă îngustă, am mers un timp printre două şiruri de case, apoi, pe o parte a drumului, şirul de case s-a întrerupt şi a început un gard; lângă gard se contura o căruţă cu loitre şi lângă ea, un fel de maşină agricolă cu un scaun de tablă. „Un tron”, am strigat victorios, şi Honza a şi aşezat-o pe blondină în scaunul ce se înălţa la un metru deasupra pământului. Atât cât trebuia. Sticla a început să treacă din mână în mână, am băut toţi patru deopotrivă, blondina a devenit numaidecât limbută şi, fără să se sfiască, i-a spus lui Honza: „Pun rămăşag că nu-mi împrumuţi un sutar!” Galaton, Honza i-a lipit în palmă o hârtie de o sută şi, în clipa următoare, fata s-a şi pomenit cu pardesiul desfăcut şi cu fusta suflecată, pentru ca apoi să-şi scoată

singură şi chiloţii. M-a prins de mână şi m-a tras către ea, dar eu aveam trac, m-am smuls din strânsoarea ei şi l-am împins în locul meu pe Stâna, care, fără pic de şovăire, s-a cuibărit cu hotărâre între coapsele ei. Nu ştiu dacă îmbrăţişarea lor a durat mai mult de douăzeci de secunde; am vrut după aceea să-i dau întâietate lui Honza (doream, pe de-o parte, să mă port ca o gazdă ospitalieră, iar pe de altă parte, mă mai stăpânea încă tracul), dar de data asta blondina s-a dovedit mai autoritară: dintr-o smucitură m-a adus lângă ea, şi când, în sfârşit, după atingerile ei încurajatoare, am fost în stare să mă apropii de ea, mi-a şoptit la ureche cu tandreţe: „Pentru tine am venit aici, prostuţule!” După aceea a început să gâfâie şi să suspine, şi, deodată, am avut sentimentul că, într-adevăr, e o fată gingaşă care mă iubeşte, pe care şi eu o iubesc, şi ea continua să gâfâie şi să suspine, iar eu nu m-am desprins din îmbrăţişare ei decât în clipa în care am auzit glasul lui Honza debitând o grosolănie, şi atunci mi-am dat seama că blondina de lângă mine nu era o fată pe care o iubesc şi m-am îndepărtat de ea, nepotolit şi atât de brusc, încât sărăcuţa a strigat aproape speriată: „Ce-i cu tine? Ce te-a apucat?” dar până să pot să-i spun ceva, Honza s-a şi apropiat de ea, şi suspinele zgomotoase şi-au reluat firul normal.

În ziua aceea ne-am înapoiat la cazarmă pe la două noaptea. La patru şi jumătate a trebuit să ne sculăm ca să mergem la schimbul voluntar de duminică, pentru care comandantul nostru căpăta prime grase, iar noi ne alegeam cu binecuvântatele ieşiri din două în două sâmbete. Eram nedormiţi, alcoolul încă ne mai aburea minţile şi, cu toate ca ne mişcăm în semiobscuritatea galeriei ca nişte fantome, eu, unul, retrăiam cu bucurie amintirea serii precedente.

Mai rău a fost la două săptămâni după aceea; din pricina nu ştiu cărui incident, lui Honza i se interziseseră plimbările, şi astfel am ieşit cu doi băieţi din altă grupă, pe care nu-i cunoşteam decât foarte superficial. Ne-am dus aproape la sigur după o femeie, poreclită, pentru înălţimea ei monstruoasă, Felinarul. Era o urâţenie de femeie, dar n-aveam încotro, căci cercul de femei de care puteam dispune era foarte redus, mai cu seamă din cauza timpului nostru extrem de limitat. Necesitatea de a profita, cu orice preţ, de clipele libere (atât de scurte şi atât de rar acordate) i-a determinat pe soldaţi să

prefere *sigurul suportabilului*. Cu timpul, datorită unor explorări ale căror rezultate au fost împărtăşite reciproc, s-a ajuns la asigurarea unei reţele (amărâte) de femei mai mult sau mai puţin sigure (şi, bineînţeles, greu suportabile) care apoi au intrat în circuitul folosinţei comune.

„Felinarul" făcea parte din această reţea de uz comun; treaba asta nu mă deranja câtuşi de puţin; când cei doi băieţi s-au apucat să glumească pe seama lungimii ei anormale, repetând de vreo cincizeci de ori bancul cu cărămida pe care trebuie să ne-o punem sub picioare când o să ajungem la faptă, mi-am dat seama că acest mod de a glumi (grosolan şi plicticos) a avut darul să-mi trezească un sentiment neobişnuit de agreabil, stimulând în mine, sălbatic, pofta de femeie; de orice femeie; cu cât mai puţin individualizată şi mai lipsită de însufleţire, cu atât mai bine; cu atât mai bine dacă avea să fie o femeie *oarecare.*

Dar iată că, deşi băusem vârtos, pofta sălbatică de femeie mi s-a stins pe neaşteptate când am văzut-o pe fata poreclită Felinar. Totul mi s-a părut în clipa aceea dezgustător şi fără rost, şi pentru că n-a fost cu mine nici Honza, nici Stana şi niciunul dintre cei care să-mi fie dragi, a doua zi m-a cuprins o mahmureală cumplită, care, în scepticismul ei, a înglobat retrospectiv şi aventura trăită cu paisprezece zile în urmă, iar eu m-am jurat în sinea mea să nu mai am nevoie niciodată nici de fata de pe scaunul maşinii agricole, nici de „Felinarul" beat...

Să se fi trezit oare în mine vreun principiu moral? Prostie; nimic altceva decât dezgustul, atâta tot. Dar de ce dezgustul, când abia înainte cu câteva ceasuri avusesem acea poftă sălbatică de femeie, şi unde mai pui că sălbăticia furioasă a acestei pofte fusese legată tocmai de faptul că, programatic, mi-era absolut indiferent cine avea să fie această femeie. Să fi fost eu mai delicat decât ceilalţi şi să fi avut oroare de prostituate? Prostie: mă luase cu asalt regretul.

Da, regretul de a fi constatat, cu clarviziune, că situaţia aceea nu era fructul excepţional al unei alegeri făcute din belşug, din capriciu, din dorinţa neastâmpărată de a cunoaşte şi de a trăi totul (şi nobleţea, şi trivialitatea), ci, dimpotrivă, ea devenise condiţia fundamentală, simptomatică şi obişnuită a existenţei mele în acel moment. Că la această situaţie fusese circumscrisă cu rigurozitate sfera posibilităţilor mele, şi conturat cu precizie orizontul vieţii mele amoroase, pe care soarta mi-o hărăzise din

acel moment. Că această situaţie nu exprima câtuşi de puţin *libertatea* mea (aşa cum aş fi putut s-o interpretez dacă ea ar fi survenit, de pildă, cu un an înainte), ci, dimpotrivă, determinarea, îngrădirea, CONDAMNAREA mea. Şi m-a cuprins teama. Teama de acest jalnic orizont, teama de această grea ursită. Şi-am simţit cum sufletul meu se chirceşte, cum se strânge în el şi începe să-şi pregătească retragerea în faţa acestor orori şi, în acelaşi timp, m-am îngrozit că n-avea să mai găsească un loc pe unde să iasă din această încercuire.

7

Tristeţea aceasta pricinuită de jalnicul orizont amoros o încercau (sau cel puţin o simţeau în mod inconştient) mai toţi dintre noi. Bedřich (autorul manifestelor de pace) i se împotrivea cufundându-se cu meditaţia divină în adâncurile forului său interior, în care, de bună seamă, sălăşluia Dumnezeul lui mistic; pe plan erotic, acestei pioase interiorizări îi corespundea onania, pe care o practica semeţ, cu o regularitate rituală. Ceilalţi îşi întemeiau apărarea pe un principiu mult mai dezgustător, întregindu-şi cinica vânătoare de prostituate, cu romantismul cel mai sentimental: fiecare avea acasă o dragoste, căreia, şlefuirea evocării concentrate îi dădea aici strălucirea cea mai sclipitoare; fiecare credea în Fidelitatea de lungă durată şi în Aşteptarea fidelă; fiecare căuta să se convingă în sinea lui că fata pe care o pescuise beată într-o cârciumă nutrea faţă de el sentimente sacre. Pe Stâna venise să-l vadă de două ori o jună din Praga, cu care avusese legături înainte de a intra la militărie (şi pe care, fără îndoială, pe-atunci n-o luase prea în serios); şi iată-l deodată pe Stâna înduioşându-se şi hotărându-se (în deplină concordanţă cu firea lui pripită) s-o ia neîntârziat în căsătorie. Ne-a spus, ce-i drept, că face acest lucru numai ca să câştige, datorită nunţii, două zile libere, dar eu ştiam bine că asta nu era decât o scuză, profesată cu un cinism forţat. Era în primele zile ale lunii martie, când comandantul unităţii i-a aprobat, într-adevăr, două zile libere, iar Stâna a plecat pentru sâmbătă şi duminică la Praga ca să se însoare. Îmi amintesc de acest lucru foarte precis, pentru că ziua nunţii lui Stana a devenit şi pentru mine o zi de mare

însemnătate.

Aveam în ziua aceea liber şi, întrucât mai zăbovea încă în mine amărăciunea ultimei ieşiri pierdute cu Felinarul, am preferat să-mi evit camarazii şi să mă duc în oraş de unul singur. M-am urcat, aşadar, într-un tren local, de fapt un vechi tramvai care circula pe o linie îngustă ce lega două cartiere îndepărtate ale Ostravei, şi am plecat la întâmplare. Apoi, tot la întâmplare, am coborât din el şi m-am suit într-un tramvai ce urma un alt traseu; întreaga periferie fără de sfârşit a Ostravei, în care se amestecă, într-o stranie îmbinare, natura cu fabrica, câmpul cu mormanele de gunoi, pâlcurile de arbori cu haldele de steril, blocurile înalte cu căsuţele rustice, mă atrăgea şi mă tulbura într-un mod neobişnuit; am coborât iar din tramvai şi am pornit într-o lungă plimbare pe jos; înregistram aproape cu pasiune bizarul peisaj ce mi se desfăşura neîntrerupt în faţa ochilor, mă străduiam să-i dau de rost şi să-i descopăr esenţa; încercam să găsesc un nume spiritului care-i conferea o unitate şi o ordine acestui peisaj, alcătuit din elemente atât de variate; trecând prin preajma unei idilice căsuţe de ţară, îmbrăcată toată în iederă, mi-a venit în minte că ea îşi are locul aici tocmai pentru că nu se potrivea câtuşi de puţin cu faţadele coşcovite ale blocurilor din vecinătatea ei, nici cu siluetele turnurilor de extracţie ale minelor, nici cu ale coşurilor de fabrică sau ale furnalelor, care-i slujeau drept fundal; am înaintat de-a lungul unui şir de barăci improvizate, care în pipernicia lor aduceau cu o colonie îngrămădită într-un cătun, şi, ceva mai încolo, am zărit o vilă, e drept cam cenuşie şi murdară, dar înconjurată de o grădină verde, împrejmuită la rândul ei de un gard de fier: într-un colţ al grădinii îşi răsfira coroana o salcie plângătoare, care, în haoticul peisaj, părea a se fi rătăcit; „şi totuşi, mi-am zis în sinea mea, îşi are probabil locul aici, tocmai pentru că se potriveşte ca nuca-n perete”. Toate aceste mărunte descoperiri ale *nepotrivirii* mă tulburau şi mă răscoleau, nu numai pentru că vedeam în ele numitorul comun al acestui peisaj, ci în primul rând pentru că desluşeam în ele imaginea propriului meu destin, a propriului meu surghiun în vălmăşagul haotic al acestui peisaj; şi bineînţeles: o asemenea proiectare a istoriei personale în obiectivitatea unui oraş întreg îmi oferea un fel de consolare; îmi dădeam seama că locul meu nu era aici, după cum nu era nici locul sălciei plângătoare, nici al căsuţei îmbrăcate în iederă, nici

al străzilor scurte care duceau *undeva în gol şi nicăieri*, străzi alcătuite din nişte cocioabe, venite parcă fiecare din alt colţ de ţară; nu mă potriveam în acest peisaj, odinioară de un rustic reconfortant, după cum nu se potriveau în el nici monstruoasele cartiere de barăci improvizate, şi totuşi am început să înţeleg că tocmai acestei totale nepotriviri îi datoram prezenţa mea *obligatorie* în această înfiorătoare metropolă a nepotrivirilor, în această neînduplecată cetate care, în îmbrăţişarea ei necruţătoare, cuprindea, fără scrupul, tot ce-i era străin.

M-am pomenit apoi hoinărind pe o stradă lungă din Petrkovice, satul de altădată devenit astăzi una din suburbiile apropiate ale Ostravei. M-am oprit în dreptul unei clădiri cu un singur etaj, din colţul căreia se detaşa o inscripţie mare, prinsă în poziţie verticală: CINEMA. Mi-am pus o întrebare lipsită de orice semnificaţie, o întrebare ce-i poate veni în minte numai unui trecător hoinar: cum se face că, alături de cuvântul CINEMA, nu-i pus şi numele cinematografului? Mi-am plimbat privirea de colo până colo, dar nicăieri pe pereţii clădirii (care, de altfel, nu aducea cu nimic a cinematograf) n-am mai zărit altă inscripţie. Între clădirea cinematografului şi casa învecinată era un spaţiu liber de circa doi metri, care forma un fel de străduţă; am luat-o pe-acolo şi am intrat într-o curte; abia aici se putea constata că, în spate, clădirea avea o aripă numai cu parter; pe perete erau fixate nişte vitrine cu afişe de reclamă şi cu imagini din film; m-am apropiat de ele, dar nici aici n-am găsit numele cinematografului; m-am uitat în jur şi, peste drum, în dosul unui gard de sârmă, ce străjuia curtea vecină, am văzut o fetiţă. Am întrebat-o cum se numeşte cinematograful; fetiţa m-a privit cu mirare şi mi-a spus că nu ştie. Aşa stând lucrurile, m-am împăcat cu ideea că am nimerit la un cinematograf fără nume.

M-am întors, aşadar (fără niciun fel de intenţie), spre una din vitrine, şi abia acum am descoperit că filmul, anunţat de un afiş şi două fotografii, era filmul sovietic *Tribunalul de onoare.* Acelaşi film a cărui eroină marketa o evocase cu atâta patos atunci când a vrut să joace în viaţa mea celebrul rol al milostivei; acelaşi film ale cărui momente mai grave fuseseră invocate de tovarăşii care m-au anchetat pe linie de partid; toate astea au avut darul să-mi facă filmul nesuferit, şi astfel nici nu am vrut să mai aud de el; ca să vezi, nici măcar aici, la

Ostrava, n-am izbutit să scap de degetul lui acuzator... Dar, mă rog, dacă nu ne place degetul îndreptat spre noi, n-avem decât să-i întoarcem spatele. Aşa am făcut şi, părăsind curtea cinematografului, am vrut să ies din nou în strada lungă a cartierului Petrkovice.

Atunci am văzut-o pentru întâia oară pe Lucia.

Mi-a apărut în cale venind din direcţie opusă; a intrat apoi în curtea cinematografului: de ce, oare, n-am trecut pe lângă ea şi nu mi-am văzut mai departe de drum? Să se fi întâmplat oare asta din pricina plimbării mele tărăgănate şi lipsite de orice ţintă? Să fi fost oare efectul iluminatului bizar al curţii, în acel sfârşit de după-amiază, care m-a determinat să mai zăbovesc o clipă şi să nu ies în stradă? Sau să fi fost de vină însăşi apariţia Luciei? Dar bine, apariţia ei a fost o apariţie cât se poate de obişnuită şi de simplă, şi chiar dacă tocmai această *simplitate* avea să mă înduioşeze şi să mă atragă mai târziu, mă întreb cu ce m-a impresionat ea şi m-a făcut să mă opresc numaidecât la prima vedere? Nu întâlnisem oare de atâtea ori asemenea fete simple pe străzile Ostravei? Sau să fi fost această simplitate atât de neobişnuită în simplitatea ei? Nu ştiu. Un singur lucru e cert: că am rămas pe loc şi am privit în urma fetei; mergea încet, îndreptându-se agale spre vitrina cu reclame; s-a oprit în faţa ei şi s-a uitat la fotografiile *Tribunalului de onoare,* apoi, tot fără grabă, s-a desprins de ele şi, printr-o uşă deschisă, a intrat într-un hol mic în care se afla casa de bilete. Da, acum încep să-mi dau seama că tocmai această încetineală neobişnuită a Luciei a avut, probabil, darul să mă atragă atât de mult; o încetineală iradiind parcă acea conştiinţă a resemnării, care-ţi spune că nu există ţintă spre care să merite să te grăbeşti şi, în concluzie, n-are niciun rost să întinzi spre ceva nişte mâini nerăbdătoare. Da, s-ar putea ca, într-adevăr, tocmai această încetineală plină de melancolie să mă fi îndemnat s-o urmăresc de la distanţă pe această fată cum se apropie de ghişeu, cum scoate bani mărunţi şi îşi ia biletul, cum trage cu coada ochiului în sala de spectacol şi apoi se întoarce şi iese iar în curtea cinematografului.

N-am scăpat-o din ochi nicio clipă. S-a oprit cu spatele spre mine, privind mai departe, peste curte, acolo unde, împrejmuite cu nişte gărduleţe de lemn, grădinile şi cocioabele ţărăneşti se înşirau, până sus, pe o colină unde perspectiva lor era închisă de

contururile unei cariere de culoare cafenie. (Niciodată n-o să uit această curte, îmi amintesc de fiecare detaliu al ei, de gardul de sârmă ce-o despărţea de curtea învecinată, în care, pe scările ce duceau în casă, stătea o fetiţă şi tăia frunză la câini; îmi amintesc că scările acelea erau străjuite de un zid mic pe ale cărui trepte se aflau două ghivece de flori, goale, şi un lighean cenuşiu; îmi amintesc de soarele mânjit de fum, care asfinţea spre orizontul carierei.)

Era ora şase fără zece, asta însemna că mai rămâneau zece minute până la începerea spectacolului. Lucia s-a întors şi, străbătând cu pas domol curtea, a ieşit în stradă. M-am luat după ea; în spatele meu s-a închis imaginea împrejurimilor devastate ale Ostravei şi m-am regăsit iar în peisajul citadin; la cincizeci de paşi de cinematograf se deschidea o piaţă frumos întreţinută, având la mijloc o grădiniţă cu câteva bănci; dincolo de grădiniţă strălucea slab o clădire pseudogotică, din cărămidă roşie. Am continuat s-o observ pe Lucia: am văzut-o aşezându-se pe o bancă; încetineala n-o părăsea nicio clipă şi-mi vine aproape să spun că până şi şederea ei pe bancă era *înceată*; nu se uita nici în dreapta, nici în stângă, nu se clintea din loc şi şedea aşa cum se sade în aşteptarea unei operaţii sau a unui lucru care ne captivează în asemenea măsură, încât nimic din jur nu ne mai atrage atenţia şi privim numai în interiorul nostru; poate că tocmai această împrejurare mi-a dat posibilitatea să-i dau târcoale şi s-o cercetez fără ca ea să-şi dea seama.

Se vorbeşte despre dragoste la prima vedere; sunt mult prea conştient de faptul că dragostea are şi înclinaţia de a făuri ea însăşi din ea o legendă şi de a crea, retrospectiv, mitul începuturilor ei; nu vreau deci să afirm că ar fi vorba aici de o dragoste fulger; dar pot spune că o anumită clarviziune a existat cu adevărat: acea esenţă care era fiinţa Luciei sau – dacă e să fiu cât se poate de exact – esenţa a ceea ce Lucia avea să devină mai târziu pentru mine am înţeles-o, am simţit-o, am întrezărit-o dintr-o dată şi fără întârziere; Lucia mi s-a adus ea însăşi, aşa cum oamenilor li se înfăţişează *revelaţia adevărului,* aşa cum li se oferă oamenilor *adevărurile evidente.*

Am privit-o, i-am cercetat permanentul de provincie care-i fărâmiţa părul într-o masă informă de bucle mărunte, i-am cercetat pardesiul cafeniu, amărât, ros şi poate chiar puţin prea scurt, i-am cercetat faţa de o discretă frumuseţe şi de o

frumoasă discreţie, şi am simţit că în fiinţa aceasta sălăşluiau liniştea, simplitatea şi modestia, şi că toate acestea erau valori de care eu aveam nevoie; de altfel, mi s-a părut că eram şi foarte apropiaţi, că aveam şi unul, şi celălalt (deşi nu ne cunoşteam) darul ascuns al firescului; şi mi s-a părut că ar fi fost de-ajuns să mă duc lângă ea, să-i spun o vorbă, pentru ca în clipa în care (în sfârşit) m-ar fi privit în faţă, să-mi surâdă, ca şi când înaintea ei ar fi apărut pe neaşteptate un frate pe care nu-l mai văzuse de câţiva ani.

Pe urmă Lucia şi-a ridicat capul, s-a uitat în sus spre turnul orologiului (până şi această mişcare mi-a rămas adânc întipărită în memorie: gestul fetei care nu poartă ceas la mână şi care automat se aşază cu faţa spre orologiu), s-a ridicat de pe bancă şi a pornit spre cinematograf; am vrut să mă apropii de ea şi s-o însoţesc; nu-mi lipsea îndrăzneala, dar, dintr-o dată, cuvintele m-au lăsat în pană: în piept, simţămintele îmi roiau cu duiumul, dar în cap nu se năştea o silabă; m-am ţinut iar după ea, de data asta până în micul hol în care era instalată casa de bilete şi de unde îţi puteai arunca un ochi în sala de spectacol; Lucia s-a oprit şi s-a uitat în jurul ei, descumpănită; în clipa aceea au intrat în hol câteva persoane, îndreptându-se grăbite spre ghişeu; le-am luat-o înainte şi mi-am cumpărat un bilet la un film pe care nu doream să-l văd.

Între timp, fata intrase în sală; m-am dus după ea; în sala, mai mult goală, numerele de pe bilete îşi pierduseră sensul şi astfel fiecare se aşezase după bunul plac; m-am strecurat în acelaşi rând în care intrase Lucia şi m-am aşezat lângă ea. Pe urmă s-a auzit răsunând o muzică stridentă de pe un disc uzat, sala s-a cufundat în întuneric şi pe ecran au apărut primele reclame.

Probabil că Lucia şi-a dat seama că nu întâmplător s-a aşezat chiar lângă ea un soldat cu petliţe negre; fără îndoială că mi-a simţit tot timpul vecinătatea, şi asta, cu atât mai mult cu cât eu însumi eram concentrat cu toată fiinţa mea asupra ei; ceea ce se întâmpla pe pânză nu percepeam câtuşi de puţin (ce răzbunare stupidă şi ridicolă; mă bucuram că filmul, pe care de atâtea ori mi-l evocaseră moraliştii, se desfăşura în faţa mea, fără să-i acord vreo atenţie).

În sfârşit, filmul s-a terminat, s-au aprins din nou luminile, puţinii spectatori s-au ridicat de pe locurile lor. S-a ridicat şi Lucia, luându-şi de pe genunchi pardesiul cafeniu, şi a început

să se îmbrace. Mi-am îndesat repede capela ca să nu vadă că sunt tuns chilug şi, fără să-i adresez o vorbă, i-am ajutat să-şi tragă şi cealaltă mânecă. Mi-a aruncat o privire scurtă, fără să-mi spună nimic; parcă a înclinat uşor din cap, dar eu nu mi-am dat seama dacă gestul voia să fie o plecăciune de mulţumire sau era o mişcare cu totul involuntară. Pe urmă, cu pas mărunt, a ieşit din rândul ei de scaune. Mi-am îmbrăcat şi eu la iuţeală mantaua verde (mi-era lungă şi probabil nu-mi venea prea bine) şi am pornit după ea. Şi pe când ne aflam încă în sala de spectacol, am început să-i vorbesc.

În cele două ore cât am stat alături de ea şi cu gândul numai la ea, parcă m-aş fi acordat pe lungimea ei de undă; am ştiut deodată să-i vorbesc de parcă mi-ar fi fost o veche şi bună cunoştinţă; n-am început conversaţia cu vreo glumă sau cu vreun paradox, aşa cum mi-era obiceiul, ci am fost cât se poate de firesc – trezindu-mă eu însumi surprins de acest fapt, deoarece, până atunci, mă poticnisem întotdeauna în faţa fetelor, sub povara grea a măştilor.

Am întrebat-o unde locuieşte, cu ce se ocupă, dacă se duce deseori la cinematograf, i-am spus că lucrez la mină, că munca acolo e istovitoare şi că rareori izbutesc să ies în oraş. Mi-a spus că-i angajată într-o uzină şi că stă într-un internat unde până la ora unsprezece toată lumea trebuie să fie acasă; la cinematograf se duce des, pentru că n-o amuză seratele dansante. I-am spus că mi-ar face plăcere să mă duc cu ea la cinematograf, dacă, întâmplător, ar mai fi vreodată liberă. Mi-a răspuns că, de obicei, preferă să meargă singură. Am întrebat-o dacă asta se datorează faptului că se simte tristă. A încuviinţat. I-am spus că nici eu nu sunt vesel.

Nimic nu-i apropie mai repede pe oameni (chiar dacă de multe ori numai aparent şi înşelător) ca o înţelegere tristă, melancolică; această atmosferă de calmă participare, capabilă să adoarmă orice temeri şi să înlăture orice stavilă, această atmosferă pe înţelesul spiritelor delicate sau vulgare, instruite sau modeste deopotrivă, constituie modul de apropiere cel mai simplu cu putinţă şi totuşi atât de rar; cu alte cuvinte, se impune să te dezbraci de ţinuta cultivată a spiritului, de mimica şi gesturile cultivate, şi să devii simplu; nu ştiu cum am izbutit să realizez acest lucru (dintr-o dată, fără nicio pregătire) tocmai eu, care întotdeauna bâjbâiam orbeşte din spatele feţelor mele

artificiale; nu ştiu, dar am simţit că acest lucru mi-a venit ca un dar neaşteptat, ca o eliberare miraculoasă.

Ne-am spus, aşadar, unul despre celălalt lucrurile cele mai banale, confidenţele noastre au fost scurte şi la obiect. Am ajuns în dreptul internatului, şi acolo ne-am oprit câteva clipe; un felinar arunca lumină asupra Luciei, şi eu m-am uitat la pardesiul ei cafeniu şi i-am mângâiat nu obrajii, nici părul, ci stofa uzată a acestei haine înduioşătoare.

Şi-mi mai aduc aminte că felinarul se clătina, că prin preajma noastră au trecut râzând zgomotos nişte fete tinere care au deschis uşa internatului; îmi amintesc şi de perspectiva verticală a clădirii în care locuia Lucia – un perete cenuşiu şi neted, cu ferestrele fără pervaz; îmi amintesc, în fine, de chipul Luciei, care (în comparaţie cu ale altor fete cunoscute în împrejurări similare) era de un calm desăvârşit, semănând cu chipul unei eleve care, scoasă la tablă, spune smerită (fără îndârjire şi fără viclenie) numai ceea ce ştie, neurmărind, câtuşi de puţin, să obţină o notă mai bună sau vreun elogiu.

Ne-am înţeles să-i scriu o ilustrată prin care să-i comunic când anume voi fi iar liber să ies din cazarmă, ca să ne putem întâlni. Ne-am luat rămas bun, simplu (fără sărutări, fără atingeri) şi m-am îndepărtat. După câţiva paşi am întors capul; am văzut-o stând în faţa uşii şi uitându-se după mine; abia acum când mă aflam la o oarecare distanţă, Lucia a ieşit din cochilia propriei sale reţineri, şi privirea ei (până atunci sfioasă) m-a fixat îndelung. Pe urmă a ridicat mâna, ca omul care în viaţa lui n-a fluturat sau nu ştie să fluture din mână, dar care ştie că aşa se cuvine la o despărţire, şi de aceea s-a hotărât, cu stângăcie, să întreprindă obişnuitul gest. M-am oprit şi am răspuns cu acelaşi gest; ne-am privit de la distanţă, apoi am mai făcut câţiva paşi, ca iar să mă opresc (Lucia continua să fluture din mână) şi astfel, încet-încet, m-am îndepărtat, până când am dat colţul şi am dispărut unul din ochii celuilalt.

8

Din seara aceea totul în mine s-a schimbat; mă simţeam din nou omul ocupat în forul lui interior; nu mai eram acea jalnică pustietate în care se fugăreau, învolburându-se (ca gunoaiele într-o odaie devastată), lamentările, reproşurile şi acuzaţiile; pe

neaşteptate, odaia forului meu lăuntric a fost dereticată şi cineva începea să locuiască în ea. Ceasul de perete, cu acele înţepenite de luni şi luni de zile, a prins iar să-şi bată tic-tacul lui de odinioară. Şi ceea ce-i mai important: timpul, care până atunci cursese ca un torent nepăsător, de la un nimic spre alt nimic (mă aflam doar într-o pauză), fără niciun fel de intonaţie şi fără nicio măsură, începea să-şi recapete chipul său umanizat: începea să se articuleze, să se împartă, să scadă. Şi-am început şi eu să pun preţ pe biletele de voie, iar zilele mele s-au transformat fiecare într-o treaptă a scării pe care eu urcam spre Lucia.

De când mă ştiu n-am consacrat vreodată unei alte femei atâtea gânduri, atâtea renunţări tăcute (de altfel nici n-am dispus vreodată de atâta timp pentru aşa ceva), ca acum. Pentru nicio femeie n-am nutrit vreodată un asemenea sentiment de recunoştinţă.

Recunoştinţă? Pentru ce? Înainte de toate, Lucia m-a smuls din cercul acelui jalnic orizont amoros, care ne asedia pe toţi. Desigur: şi proaspătul căsătorit Stâna s-a desprins în felul lui din acest cerc; o avea pe-atunci, acasă, la Praga, pe soţia sa iubită, putea să se gândească la ea, să-şi creioneze viitorul îndepărtat al căsniciei lor, putea să se bucure de faptul că era iubit. Dar nu prea era de invidiat... Prin actul căsătoriei îşi pusese în mişcare destinul şi, chiar din clipa în care se urcase în tren spre a reveni la Ostrava, pierduse orice influenţă asupra lui; *şi,* astfel, săptămână de săptămână, lună de lună, în mulţumirea sa iniţială pica tot mai multă nelinişte, tot mai multă îngrijorare neputincioasă, legată de ceea ce se întâmpla la Praga cu propria sa viaţă de care era despărţit şi de care nu-i era îngăduit să se apropie.

Şi eu, la rândul meu, îmi pusesem în mişcare destinul din clipa întâlnirii cu Lucia; cu deosebirea însă că eu n-o scăpăm de sub controlul meu; ne întâlneam, ce-i drept, destul de rar, totuşi cu o regularitate aproape netulburată, şi ştiam că Lucia era în stare să mă aştepte paisprezece zile şi chiar mai mult şi să se vadă cu mine, după un asemenea răstimp, de parcă ne-am fi despărţit cu o zi înainte.

Dar Lucia nu m-a eliberat doar din mahmureala generală, pricinuită de aventurile amoroase dezolante de la Ostrava. Ce-i drept, eram conştient, încă de pe-atunci, că pierdusem bătălia

vieţii mele, şi drept urmare, n-aveam să schimb nimic pe epoleţii mei negri, şi-mi dădeam seama că era o aberaţie să mă înstrăinez de nişte oameni cu care trebuia să convieţuiesc doi, sau mai mult de doi ani, că e un nonsens să revendic la nesfârşit dreptul de a mă întoarce pe făgaşul vieţii mele iniţiale (al cărui caracter privilegiat începusem să-l înţeleg), dar această schimbare de atitudine era totuşi rezonabilă, voluntară, nu însă de natură să mă izbăvească de plânsul lăuntric pentru „destinul pierdut”. Acest plâns lăuntric era amuţit de Lucia, ca prin farmec. Era de-ajuns s-o simt lângă mine cu toată atmosfera caldă a vieţii sale, în care nu juca absolut niciun rol problema cosmopolitismului şi internaţionalismului, a vigilenţei şi prudenţei, disputele privind definiţia dictaturii proletariatului, şi, în fine, politica legată de strategia, tactica şi doctrina ei de cadre.

Pe ţărmul acestor griji (atât de specifice epocii, încât terminologia lor va deveni curând neinteligibilă) am eşuat eu, şi, culmea, tocmai de ele mă ataşasem. Puteam să prezint în faţa celor mai diferite comisii zeci de motive pentru care devenisem comunist, dar ceea ce mă fascinase, ba chiar mă ameţise cel mai mult era *volanul istoriei,* în preajma căruia (în realitate sau numai aparent) m-am pomenit fără voia mea. Pe vremea aceea, ca să fiu cât mai clar, noi eram cei ce hotărâm soarta oamenilor şi a lucrurilor; şi asta, tocmai în institutele de învăţământ superior: în corpul profesoral erau pe-atunci puţini comunişti, şi astfel, în primii ani de învăţământ aceste institute erau conduse, aproape în exclusivitate, de studenţii comunişti; ei decideau în privinţa alcătuirii corpului profesoral, în privinţa reformei învăţământului şi modificării programei analitice; euforia pe care o trăiam se numeşte, în termeni obişnuiţi, beţia puterii, dar (cu un pic de bunăvoinţă) aş putea alege nişte cuvinte mai inofensive: eram, pur şi simplu, vrăjiţi de istorie; eram ameţiţi prin aceea că înşfăcasem istoria de beregată şi o simţeam sub noi; ce-i drept, după aceea lucrurile au evoluat, în cea mai mare parte, spre o hidoasă sete de putere, dar, în acelaşi timp (aşa cum se întâmplă cu toate treburile omeneşti caracterizate prin ambiguitate), exista în povestea asta (şi poate îndeosebi la noi, tinerii) iluzia, cât se poate de ideală, că tocmai noi eram cei ce inauguram acea epocă a omenirii, în care omul (orice om) nu va fi în *afara* istoriei, nici *sub călcâiul* istoriei, ci el va fi făptuitorul şi

diriguitorul ei.

Eram convins că în afara acestui cerc al volanului istoriei (pe care-l atingeam în starea mea de euforie) nu exista viaţa, ci lâncezeala, plictiseala, surghiunul, Siberia. Şi acum (după o jumătate de «în de Siberie) întrezăream, deodată, o nouă şi neaşteptată posibilitate de a trăi: se deschisese în faţa mea pajiştea uitată a banalităţilor cotidiene, ascunse sub penajul aripilor istoriei zburătoare, şi în mijlocul ei stătea o biată femeie plăpândă, şi totuşi demnă de a fi iubită – Lucia.

Ce putea să ştie ea despre acele uriaşe aripi ale istoriei? Cu greu le auzea uneori bătăile; habar n-avea de istorie; trăia *sub călcâiul* ei; nu-i ducea dorul, îi era străină; nu ştia nimic despre *grijile majore ale vremii*, trăia cu o grijă *minoră şi eternă.* Iar eu m-am trezit, deodată, eliberat; mi se părea că venise anume pentru mine, spre a mă conduce în *paradisul ei cenuşiu*; iar pasul care cu o clipă înainte mi se păruse cumplit, pasul cu care trebuia „să ies din istorie”, era deodată, pentru mine, pasul relaxării şi al fericirii. Lucia mă ţinea, sfioasă, de braţ şi eu mă lăsam condus…

Lucia era plasatoarea mea cenuşie. Dar cine era ea, de fapt, potrivit datelor concrete?

Avea nouăsprezece ani dar, de bună seamă, în realitate mult mai mulţi, aşa cum mult mai mulţi ani împovărează femeile care au dus o viaţă aspră şi au fost aruncate, cu capul înainte, din vârsta copilăriei direct în vârsta maturităţii. Spunea că e originară din Cheb, că făcuse acolo şcoala de nouă ani, după care a frecventat o şcoală de ucenici. Despre căminul ei familial nu-i plăcea să vorbească, şi dacă vorbea, o făcea numai la insistenţele mele stăruitoare. Acasă nu fusese fericită: „Ai mei nu mă îndrăgeau”, îmi spunea, prezentându-mi tot felul de argumente; mama se căsătorise pentru a doua oară; tatăl vitreg bea şi se purta urât cu ea, o dată au bănuit-o amândoi că ascunsese de ei nişte bani; uneori o şi băteau. Când discordia a atins culmea, Lucia a profitat de o ocazie şi a plecat la Ostrava. Trăieşte aici de mai bine de un an; are prietene; dar preferă să umble singură, prietenele se duc la dans de unde îşi aduc băieţi în internat, şi pe ea asta n-o interesează; preferă să meargă la cinema.

Da, se socotea „serioasă” şi lega aceste calităţi de frecventarea cinematografului; cel mai mult îi plăceau filmele de

război, care la vremea aceea se jucau din belşug; poate datorită faptului că erau captivante; dar, poate, mai curând, faptului că erau încărcate de mari suferinţe şi, probabil, Lucia asimila prin ele sentimentele compasiunii şi durerii, încredinţată că acestea aveau s-o înalţe şi să-i confirme „seriozitatea” pe care o purta cu atâta drag. Odată mi-a pomenit că văzuse „un film tare frumos” – era vorba de Miciurin, al regizorului Dovjenko; îi plăcuse nespus de mult, susţinându-şi afirmaţia cu trei argumente; se arăta în el, nespus de frumos, cât de frumoasă e natura; apoi, ei i-au plăcut întotdeauna nespus de mult florile; şi, în sfârşit: omul care nu iubeşte copacii, după ea nu e om bun.

Desigur, n-ar fi drept să se creadă că Lucia mă atrăgea doar prin exotismul simplităţii sale; simplitatea Luciei, instruirea ei deficitară, n-o împiedicau câtuşi de puţin să mă înţeleagă. Această înţelegere nu consta deloc într-o acumulare de experienţă sau de cunoştinţe, nici în capacitatea de a dezbate o problemă şi de a da un sfat, ci în perceptibilitatea intuitivă cu care mă asculta.

Îmi revine în minte o frumoasă zi de vară: obţinusem atunci permisiunea de a ieşi la plimbare înainte ca Lucia să fi terminat programul de lucru; aşa stând lucrurile, luasem cu mine o carte; mă aşezasem pe zidul gardului şi citeam în voie; stăteam prost cu cititul, din lipsă de timp, din proasta legătură cu prietenii şi cunoştinţele mele din Praga; dar, înainte de a mă încorpora, apucasem să arunc în lădiţa de recrut trei cărţi de versuri, pe care le citeam mereu şi care aveau darul să-mi bucure sufletul: erau poeziile lui František Halas.

Aceste cărţi au jucat în viaţa mea un rol aparte – aparte fiindcă eu nu sunt un cititor de poezie, şi fiindcă acestea erau singurele volume de versuri pe care le-am îndrăgit vreodată. Am ajuns la ele după ce fusesem exclus din partid; tocmai atunci s-a întâmplat ca numele lui Halas să devină *din noii* celebru datorită faptului că un ideolog de frunte al acelor vremi îl acuzase pe poetul, nu de mult răposat, de morbiditate, de lipsă de încredere în om, de existenţialism şi de tot ceea ce în perioada respectivă avea ecoul anatemei politice. (Cartea în care potentatul înglobase opiniile sale despre poezia cehă şi despre František Halas apăruse atunci într-un tiraj de masă şi era analizată, în mod obligatoriu, la şedinţele miilor de cercuri literare ale tineretului progresist.)

În clipele de nefericire omul îşi caută şi îşi găseşte de obicei o mângâiere, legându-şi tristeţea de tristeţea altora: chiar dacă în povestea asta ar putea fi, eventual, ceva ce frizează ridicolul, mă simt dator să mărturisesc: am căutat versurile lui Halas, fiindcă am vrut să cunosc pe cineva care fusese şi el *excomunicat;* voiam să aflu dacă propria mea mentalitate se aseamănă, într-adevăr, cu mentalitatea excomunicatului, şi mai voiam să încerc dacă tristeţea despre care potentatul ideolog declara că e patologică şi dăunătoare, nu-mi oferă, de pildă, prin chinurile ei, o oarecare bucurie (pentru că în situaţia mea cu greu aş fi putut să caut bucuria în bucurie). Împrumutasem cele trei cărţi, înaintea plecării mele la Ostrava, de la un fost coleg de facultate iubitor de literatură, pe care l-am rugat chiar să nu-mi ceară să i le mai restitui. Pe urmă, aceste versuri m-au însoţit mereu.

Când m-a găsit în ziua aceea la locul stabilit, cu cartea în mână, Lucia m-a întrebat ce citesc. I-am arătat cartea deschisă şi ea mi-a spus cu mirare: „Astea-s poezioare” „Şi ţie ţi se pare ciudat că citesc poezioare?” A strâns din umeri şi mi-a răspuns: „De ce”, dar cred că i se părea ciudat, deoarece, mai mult decât probabil, poezioarele se confundau în mintea ei cu imaginea lecturii pentru copii.

Rătăceam prin bizara vară ostraviană plină de funingine, prin vara aceea neagră, peste care pluteau, în locul norilor albicioşi, vagonete cu cărbune întunecat, alunecând pe cablurile lungi ale funicularelor. Îmi dădeam seama că pe Lucia nu contenea s-o atragă cartea din mâna mea. Aşa se face că, după ce ne-am aşezat în rariştea unui crâng de la poalele Petrvaldului, am deschis cartea şi am întrebat-o: „Te interesează?” A dat din cap aprobator.

Nimănui până atunci, şi nimănui după aceea, nu i-am citit vreodată versuri, posed în mine un fir de rezistenţă – un fel de siguranţă a pudoarei care funcţionează fără cusur, ferindu-mă astfel să-mi deschid prea mult sufletul în faţa oamenilor şi să-mi declar în faţa altora sentimentele; iar în cititul versurilor mi se pare nu numai că aş vorbi despre sentimentele mele, dar că aş vorbi despre ele stând într-un picior; o anumită lipsă de naturaleţe, existentă în însuşi principiul ritmului şi al rimei, ar avea darul să mă descumpănească, dacă ar trebui să mă consacru lecturii altfel decât în stricta-mi singurătate.

Dar Lucia avea acea forţă miraculoasă (nimeni după ea n-a mai avut-o) de a stăpâni această siguranţă şi de a mă uşura de povara sfiiciunii. În faţa ei îmi puteam permite orice: şi sinceritatea, şi sentimentul, şi patosul.

Şi astfel, i-am citit:

Subţire spic e trupul tău,
căzut, un bob nu va-ncolţi,
ca spicu-i de subţire trupul tău.

Din mătasă ţesutu-i trupul tău
scris de dorinţă până-n ultima-ncreţitură,
ţesut ca din mătasă-i trupul tău.

Cer ars de soare-i trupul tău,
în ţesut pândeşte visătoare moartea
ca cerul ars de soare-i trupul tău.

Mult prea tăcut e trupul tău
de plânsul lui tresar pleoapele mele
cât de tăcut e trupul tău.

O cuprindeam cu un braţ pe după umeri (îmbrăcaţi în pânza subţire a rochiţei sale înflorate), îi simţeam pulsând sub degetele mele şi eram copleşit de sugestia ce mi se oferea, că şi versurile pe care le citeam (acea tărăgănată litanie) se potriveau cu tristeţea trupului tăcut al Luciei, cu resemnarea trupului condamnat la moarte. Şi i-am citit alte poezii, şi una care-mi evocă şi azi imaginea ei şi se încheie cu trei versuri:

Nechibzuite slove în voi nu cred. Credinţă mi-e tăcerea,
e peste frumuseţe, e mai presus de toate,
serbare a înţelegerii.

Deodată am simţit umerii Luciei scuturându-se convulsionat, plângea.

Ce-o făcuse să plângă? Semnificaţiile acestor versuri? Ori, mai curând, inexprimabila tristeţe ce răzbea din melodia cuvintelor sau din timbrul vocii mele. Ori, cine ştie, poate că ermetismul solemn al poeziei avusese darul s-o înalţe în asemenea măsură,

încât să se înduioşeze până la lacrimi de această *elevaţie*? Ori, pur şi simplu, versurile cu pricina ridicaseră în ea o barieră secretă, lăsând să se rostogolească o povară îndelung acumulată?

Nu ştiu. Lucia se ţinea ca un copil de gâtul meu, cu capul lipit de pânza îmbibată de sudoare a uniformei verzi ce-mi strângea pieptul, şi plângea, plângea, plângea…

9

De nenumărate ori, în ultimii ani, femei de tot felul mi-au reproşat (numai datorită faptului de a nu fi fost în stare să le răsplătesc sentimentele) că sunt un infatuat. E o aberaţie, nu sunt deloc un infatuat, dar, cinstit vorbind, şi eu sunt mâhnit de faptul că, din clipa adevăratei mele maturităţi, n-am ştiut să adopt o atitudine sinceră faţă de nicio femeie şi, aşa cum se spune, pe niciuna n-am iubit-o. Cauzele acestei nereuşite n-aş putea să afirm cu certitudine că le cunosc, nu-mi dau seama dacă nu sunt, pur şi simplu, urmările unor lacune congenitale ale inimii mele sau dacă nu-şi au rădăcinile în biografia mea; nu vreau să fiu patetic, dar lucrurile stau aşa: adeseori, în amintirile mele, revine imaginea sălii în care o sută de oameni ridică mâinile, dând astfel semnalul de comandă a frângerii vieţii mele; acea sută de oameni nu bănuia că într-o bună zi va veni anul cincizeci şi şase şi, o dată cu el, şi schimbarea treptată a situaţiilor; nimic din toate acestea nu puteau bănui, bizuindu-se în consecinţă pe faptul că surghiunul meu va fi pe viaţă. Nu din plăcerea autoîndurerării, ci, mai degrabă, dintr-un fel de încăpăţânare maliţioasă – însuşire caracteristică reflecţiei –, adeseori modificam în fel şi chip această situaţie, imaginându-mi, de pildă, ce s-ar fi întâmplat dacă în locul excluderii din partid s-ar fi propus condamnarea mea la moarte prin spânzurătoare. Nu izbuteam să ajung niciodată la altă concluzie decât la aceea că şi în cazul acesta toţi ar fi ridicat mâinile fără să ezite, mai ales dacă, în referatul introductiv, utilitatea spânzurării mele ar fi fost motivată cu sensibilă afectivitate. De-atunci, ori de câte ori întâlnesc alţi oameni, bărbaţi sau femei, care ar putea să-mi devină prieteni sau amante, îi transfer, în sinea mea, în acea perioadă şi în acea sală, şi mă întreb dacă şi ei ar ridica mâinile fără să ezite: niciunul n-a trecut cu bine

acest examen: toţi le-au ridicat, aşa cum au făcut-o (fie din exces de zel, sau cu inima îndoită, fie din credinţă sau de teamă) prietenii şi cunoştinţele mele din acea vreme. Trebuie deci să admiteţi că e greu să trăieşti în mijlocul unor oameni dispuşi să te trimită oricând în surghiun sau la moarte – e greu să te familiarizezi cu ei, e greu să-i iubeşti.

Poate că era un act de cruzime din partea mea să-i supun unui examen imaginar atât de cumplit pe oamenii cu care veneam în contact, când era mai mult decât probabil că, alături de mine, ar fi trăit o viaţă, mai mult sau mai puţin tihnită – în afara binelui şi a răului – şi niciodată n-ar fi trecut printr-o sală reală în care toată lumea ridică mâinile. S-ar putea ca cineva să spună că prin comportamentul meu n-am urmărit decât un singur scop: acela de a mă ridica deasupra celorlalţi, şi asta dintr-un orgoliu având un temei moral. Mă rog. Dar acuzaţia de infatuare ar fi, într-adevăr, nedreaptă; fireşte, personal n-am ridicat niciodată mâna pentru pierzania cuiva, în schimb, ştiam prea bine că meritul acesta era destul de problematic, întrucât dreptul de a ridica mâna mi-a fost luat din timp. Multă vreme, ce-i drept, am încercat să mă autoconving şi să-mi bag în cap că în situaţii similare n-aş fi ridicat mâna, dar onestitatea mea merge până acolo încât, în cele din urmă, a trebuit să-mi râd în nas; eu, unicul care n-ar fi ridicat mâna?! eu, unicul om cinstit şi drept? ah, nu, n-am descoperit în mine nicio garanţie că aş fi mai bun decât alţii; bine, bine, dar ce concluzie trebuie să rezulte pentru mine, privind relaţiile cu ceilalţi? Conştiinţa jalnicei mele neputinţe nu se împacă deloc cu jalnica neputinţă a altora. Nimic nu-mi repugnă mai mult ca sentimentul fraternităţii dintre oameni, stârnit de descoperirea unei josnicii comune. Nu tânjesc spre o asemenea fraternitate vâscoasă.

Şi-atunci, cum se explică faptul că am fost în stare s-o iubesc pe Lucia? Ca să fie clar: reflecţiile cărora le-am dat frâu liber cu câteva clipe în urmă, poartă, din fericire, o dată ulterioară, astfel că pe Lucia (la vârsta adolescenţei, când mai mult mă chinuiam decât reflectam) am putut s-o accept pe inima goală, şi fără umbră de îndoială, ca pe un dar; un dar picat din cer (un cer cenuşiu şi binevoitor). A fost pentru mine o perioadă fericită, poate cea mai fericită din viaţa mea: eram frânt, doborât, sătul până-n gât de toate porcăriile, dar pe zi ce trecea se răspândea în forul meu lăuntric o pace albastră, din ce în ce mai albastră.

Mai mare nostimada: dacă femeile care azi îmi iau în nume de rău infatuarea şi mă suspectează că-i socotesc pe toţi nişte imbecili, ar avea prilejul s-o cunoască pe Lucia, ar spune despre ea, în batjocură, că e o gâsculiţă proastă şi n-ar fi capabile să înţeleagă că, într-adevăr, o iubeam. Şi că o iubeam atât de mult, încât nici nu-mi permiteam să mă gândesc că aş fi în stare vreodată să mă despart de ea; ce-i drept, n-am vorbit cu ea niciodată despre acest lucru, dar eu nutream în mine, cât se poate de serios, ideea că într-o bună zi o voi lua de soţie. Şi, dacă mi-a trecut prin minte şi ideea că în cazul nostru ar fi vorba de o comuniune inegală, această inegalitate a avut darul mai curând să mă ispitească decât să mă dezguste.

Ar trebui să-i fiu recunoscător pentru acele câteva luni fericite şi comandantului meu din acea vreme; subofiţerii ne hăituiau cât îi ţineau puterile, ne căutau şi un firicel de praf în cutele uniformei, ne răsturnau paturile dacă nu erau făcute fără cusur – era de-ajuns să descopere pe aşternut o mică încreţitură – dar comandantul era un om cumsecade. Nu era prea tânăr, fusese transferat la noi de la un regiment de infanterie şi se spunea că în felul acesta fusese retrogradat. Era deci şi el lovit în felul său şi poate că asta avea darul să-l împace cu noi sufleteşte; desigur, ne pretindea să fim ordonaţi, disciplinaţi, şi, din când în când, ne cerea câte un „schimb” voluntar duminical (ca să poată prezenta superiorilor o activitate politică), în schimb nu ne mâna niciodată fără rost şi, în general, ne oferea, fără dificultăţi, permisia plimbărilor noastre bilunare de sâmbătă după-amiaza; ba, mi se pare, că tocmai în vara aceea am putut s-o văd pe Lucia chiar şi de trei ori pe lună.

În zilele fără ea, îi scriam; i-am scris nenumărate scrisori, cărţi poştale ilustrate şi obişnuite. Azi nu mai sunt în stare să-mi amintesc prea bine ce şi cum i-am scris. Aş fi bucuros să recitesc acele mesaje dar, în acelaşi timp, mă bucur că nu le pot citi; omul are marele avantaj de a nu se mai întâlni cu el însuşi într-o ediţie mai tânără; mi-e teamă că într-o asemenea situaţie m-aş detesta, mi-aş deveni antipatic, drept care m-aş vedea nevoit să fac ferfeniţă până şi această istorisire, deoarece mi-aş da seama că mărturia pe care o depun aici despre mine e impregnată prea mult de atitudinea şi gândirea mea actuală.

Dar care amintire nu e, în acelaşi timp (fără voia ta), o recreionare a unui vechi tablou? Care amintire nu e o expunere

actuală a două chipuri, cel prezent şi cel trecut? Cum a fost în realitate – fără mijlocirea amintirilor de azi – nu va afla nimeni niciodată. Dar, la urma urmei – dacă e să revin la obiect – n-are nicio importanţă cum au fost scrisorile mele; am vrut mai curând să mă refer la faptul că în timp ce eu i-am scris Luciei foarte multe, ea nu mi-a scris niciuna.

N-am izbutit s-o determin să-mi scrie; poate că mesajele mele aveau darul s-o intimideze; poate i se părea că n-avea despre ce să-mi scrie, că făcea greşeli de ortografie; poate se ruşina de scriitura ei stângace, pe care o cunoşteam doar din iscălitura din buletinul ei de identitate. Era peste puterile mele s-o fac să înţeleagă că tocmai stângăcia şi nepriceperea ei îmi erau dragi, nu fiindcă aş fi un adorator al simplităţii native în sine, ci fiindcă ele scoteau în evidenţă o Lucia intactă, imaculată, oferindu-mi astfel speranţa de a mă întipări în viaţa ei cu un semn cu atât mai profund, mai de neşters…

Lucia îmi mulţumea cu sfială pentru scrisorile mele; curând însă a cuprins-o dorinţa de a mi le răsplăti cumva, şi, întrucât nu ştia să scrie, a ales, în locul scrisorilor, florile. Prima oară s-a întâmplat aşa: hoinăream prin rariştea unei păduri şi, deodată, s-a aplecat să rupă o floricică (să-mi fie iertat că nu-i cunosc numele: avea nişte petale mici, violete, şi o tulpină subţire) şi mi-a oferit-o. Gestul mi s-a părut încântător şi nu m-a surprins câtuşi de puţin. Când însă la următoarea noastră întâlnire m-a aşteptat cu un buchet întreg, am început să mă ruşinez un pic.

Aveam douăzeci de ani şi evitam cu înverşunare tot ceea ce-ar fi putut arunca asupra mea o cât de mică umbră de feminitate sau de nematuritate; mi-era ruşine să umblu pe stradă cu flori, nu-mi plăcea să le cumpăr, şi cu atât mai puţin să le primesc. Descumpănit, i-am obiectat Luciei, spunându-i că florile sunt oferite de bărbaţi femeilor şi nu de femei bărbaţilor, dar când mi-am dat seama că e gata să-i dea lacrimile m-am grăbit să-i laud florile şi să le iau fără ezitare.

N-aveam ce-i face. De atunci florile mă aşteptau la toate întâlnirile şi, până la urmă, vrând-nevrând, a trebuit să mă împac cu această idee, dezarmat de spontaneitatea gestului şi de faptul că-mi dădeam seama cât de mult ţinea Lucia la acest fel de a dărui; proceda, poate, aşa fiindcă suferea de anumite carenţe verbale, de insuficienţa exprimării, şi vedea în flori o anumită formă a limbajului; poate nu în sensul simbolicii rigide a

vechiului limbaj al florilor, ci, mai degrabă, în sensul şi mai vechiului, mai neclarului şi mai instinctivului limbaj *prelingvistic;* poate că Lucia, care era întotdeauna mai mult tăcută decât vorbăreaţă, tânjea instinctiv după acel stadiu de muţenie al omului de pe vremea când nu existau cuvintele şi când fiinţele umane discutau între ele prin procedeul gesturilor scurte: îşi arătau cu degetul un arbore, îşi râdeau unul altuia, se atingeau unul pe altul...

Dacă am înţeles sau nu temeiul acestor daruri, nu are nicio importanţă, cert este că, până la urmă, ele au avut darul să mă impresioneze şi să trezească în mine dorinţa de a-i face şi eu, la rândul meu, nişte cadouri. Lucia avea, mari şi late, trei rochii pe care le schimba cu aceeaşi regularitate, astfel că întâlnirile noastre se succedau în ritmul măsurii în trei timpi. Mi-erau dragi toate aceste rochii tocmai pentru faptul că erau uzate, de un gust nu prea fericit, şi ponosite; mi-erau la fel de dragi ca şi pardesiul ei cafeniu (scurt, cu mânecile roase), pe care-l mângâiasem înainte de a-i fi mângâiat obrajii Ludei. Cu toate acestea mi-am pus în gând să-i cumpăr Luciei o rochie, o rochie frumoasă şi încă multe alte rochii. În definitiv, bani aveam destui, economii nu mă îndemna inima să fac, şi să-i mai cheltuiesc prin cârciumi încetasem de mult. Aşa se face că într-o bună zi am intrat cu Lucia într-un magazin de confecţii.

La început a crezut că ne ducem acolo, doar aşa, să aruncăm o privire şi să urmărim furnicarul de oameni care circulau neîncetat pe scări, în sus şi în jos. La etajul doi m-am oprit în dreptul unor stelaje lungi, pe care atârnau şiruri dese de rochii, şi Lucia, văzând cu câtă curiozitate şi interes cercetam, s-a apropiat mai mult, şi s-a apucat să comenteze unele dintre ele: „Asta-i frumoasă" a spus, arătând o rochie pe care se vedea, imprimată cu grijă, o floricică roşie. Rochii frumoase erau într-adevăr puţine pe stelaj, dar ici-colo se mai găsea şi câte ceva mai bun; am tras una afară şi l-am strigat pe vânzătorul care deservea raionul respectiv: „Ar putea domnişoara s-o încerce?" Lucia probabil s-ar fi împotrivit, dar în faţa unei persoane străine, în speţă a vânzătorului, nu s-a încumetat, şi, astfel, fără să-şi dea seama cum, s-a trezit în spatele unei draperii.

După un timp am tras draperia şi m-am uitat în cabină; în ciuda faptului că rochia pe care Lucia o proba nu era deloc un model exclusiv, am rămas aproape înmărmurit; croiala, de bine-

de rău modernă, făcea deodată din Lucia o altă făptură. „Permiteţi?” s-a auzit din spatele meu vocea vânzătorului, după care s-a apucat s-o copleşească pe Lucia şi rochia probată cu o avalanşă de cuvinte admirative. Pe urmă s-a uitat la mine, la epoleţii mei, şi m-a întrebat (deşi răspunsul afirmativ era de presupus) dacă sunt de la „politici”. Am dat din cap afirmativ. Mi-a făcut cu ochiul, a zâmbit şi mi-a spus: „Aş mai avea pe aici nişte lucruri de mai bună calitate; n-aţi vrea să le vedeţi?” şi într-o clipă au apărut câteva rochii de vară şi una de seară – model exclusiv. Lucia le-a încercat una câte una, toate îi veneau bine, în fiecare era alta, dar în cea de seară n-am mai fost în stare s-o recunosc.

Întorsăturile nodale în evoluţia dragostei nu sunt provocate întotdeauna de evenimente dramatice, ci, adeseori, de nişte împrejurări aparent lipsite de orice semnificaţie. În evoluţia dragostei mele pentru Lucia un asemenea rol l-au jucat rochiile. Până atunci Lucia fusese pentru mine tot ce vreţi: copil, izvor de duioşie, izvor de mângâiere, balsam, şi fuga de mine însumi, fusese pentru mine, textual, aproape totul, în afară de femeie. Dragostea noastră în sensul trupesc al cuvântului nu depăşire hotarul sărutului. Da altfel, până şi felul ei de a săruta era copilăresc (mă îndrăgostisem de sărutările ei îndelungate, dar pudice, cu buzele într-o încleştare ţuguiată, buze uscate care, mângâindu-se între ele, îşi numărau atât de înduioşător încreţiturile).

Pe scurt – până atunci nutrisem pentru ea un sentiment de tandreţe ce n-avea nimic comun cu senzualitatea; cu absenţa senzualităţii mă obişnuisem până acolo, încât nici n-o mai sesizam; legătura mea cu Lucia era atât de frumoasă, încât nici prin gând nu-mi putea trece că, de fapt, îi lipseşte ceva. Toate se îmbinau armonios: Lucia – îmbrăcămintea ei de un cenuşiu mânăstiresc – şi comportamentul meu de o inocenţă mânăstirească. În clipa în care a pus pe ea altă rochie decât cele ştiute, întreaga ecuaţie a fost, pe neaşteptate, răsturnată; Lucia dezertase subit din imaginile mele despre Lucia; mi-am dat seama că în faţa ei se deschidea şi posibilitatea altor înfăţişări decât cele de un înduioşător provincialism. O vedeam deodată femeie frumoasă, cu nişte picioare conturându-se ispititor de sub fusta bine croită, cu proporţiile graţios distribuite şi a cărei discreţie cenuşie se risipea, ca prin farmec, într-o

rochie de culoare expresivă şi de o croială frumoasă, fără cusur. Eram de-a dreptul turmentat de subita *descoperire a trupului* ei.

Lucia locuia într-un internat, ocupând o cameră cu încă trei fete; vizitele la internat erau permise doar de două ori pe săptămână, şi asta numai pentru trei ore, între cinci şi opt, drept care vizitatorul era obligat să se înscrie la poartă într-un registru, să predea portarului o legitimaţie, iar la plecare să se prezinte din nou spre a-i fi restituită. În afară de asta, cele trei colege de cameră ale Luciei îşi aveau toate prietenii lor (unul sau mai mulţi) şi toate aveau nevoie să se întâlnească cu ei în intimitatea camerei de internat, şi, drept urmare, erau într-o veşnică ceartă, se urau şi îşi reproşau una alteia minutele de care erau păgubite. Povestea asta era atât de penibilă (dacă nu umilitoare) încât n-am încercat niciodată s-o vizitez pe Lucia în „locuinţa" ei. Dar mai ştiam că toate cele trei colocatare urmau să plece cam peste o lună într-o brigadă de muncă voluntară în agricultură, pentru trei săptămâni. L-am spus Luciei că aş vrea să profităm de această ocazie şi să ne întâlnim în acea perioadă la ea. Ideea mea n-a avut darul s-o bucure; s-a întristat, declarându-mi că-i plăcea mai mult să fie cu mine afară. I-am spus că-mi doresc nespus de mult să fim împreună într-un loc unde nimeni şi nimic să nu ne tulbure, să fim numai noi, dăruiţi unul altuia, şi i-am mai spus că vreau să văd cum locuieşte. Lucia n-a fost în stare să-mi reziste, iar eu îmi amintesc şi acum cât de emoţionat am fost când, în sfârşit, s-a declarat de acord cu propunerea mea.

10

Mă aflam la Ostrava de aproape un an şi milităria, la început insuportabilă, devenise pentru mine un fel de simplă banalitate; era, ce-i drept, dezagreabilă şi obositoare, şi totuşi, am izbutit să subzist, să-mi găsesc câţiva prieteni, ba chiar să fiu fericit; vara a fost pentru mine frumoasă (arborii, încărcaţi de funingine, mi se păreau totuşi de un verde nemaipomenit când îi vedeam cu ochii proaspăt eliberaţi din întunericul minei), dar, aşa cum se întâmplă, germenele nenorocirii e ascuns tocmai în sânul fericirii: evenimentele întristătoare ale acelei toamne îşi trăgeau de fapt rădăcinile din acea vară de culoarea negrului verzui.

Povestea a început cu Stáňa. În martie s-a însurat şi la numai câteva luni după nuntă au început să-i sosească veşti supărătoare: soţia lui bătea barurile de noapte; devenise nervos, îi scria scrisoare după scrisoare şi la toate primea răspunsuri liniştitoare; pe urmă însă (afară începuse să se încălzească), a venit să-l viziteze mama lui; au petrecut împreună o sâmbătă întreagă, după care s-a întors la cazarmă palid şi taciturn; mai întâi, de ruşine, n-a vrut să ne spună nimic, dar în ziua următoare i s-a destăinuit lui Honza, apoi şi altora şi, curând, am aflat cu toţii; când şi-a dat seama de acest lucru, Stâna a început să vorbească singur, neîndemnat de nimeni, despre necazul lui – şi spunea zilnic, şi aproape fără întrerupere, că nevasta lui se curvăsăreşte, şi că el pleacă la Praga şi-i suceşte gâtul. Şi într-o zi s-a dus glonţ la comandant şi i-a cerut o permisie de două zile, dar comandantul s-a codit să i-o dea, fiindcă tocmai în acea perioadă primise împotriva lui Stana tot felul de plângeri şi reclamaţii sosite de la administraţia minelor şi de la cazarmă, reclamaţii pe care şi le pricinuise prin starea sa de irascibilitate şi neatenţie. Aşa stând lucrurile, Stana l-a rugat stăruitor pe comandant să-i dea o permisie de numai douăzeci şi patru de ore. Acesta s-a lăsat înduplecat şi i-a acordat-o. Stâna a plecat şi, de-atunci, noi nu l-am mai văzut niciodată. Ce s-a întâmplat cu el, ştiu doar din cele auzite.

Sosit acasă, şi-a luat la zor femeia (o numesc femeie, dar de fapt era o fată de nouăsprezece ani!) şi ea i-a mărturisit totul fără jenă (şi poate chiar cu poftă); s-a apucat s-o bată, i s-a împotrivit, a înşfăcat-o de gât şi a început s-o sugrume, ca în cele din urmă să-i dea cu o sticlă în cap; fata s-a prăbuşit la podea şi a rămas acolo nemişcată. În clipa aceea Stáňa şi-a venit în fire şi, cuprins de groază, a fugit; şi-a făcut rost, Dumnezeu ştie cum, de o cabană în munţii Krušny, şi a trăit acolo aşteptând cu frica-n sân ziua în care avea să fie găsit şi condamnat la moarte prin spânzurătoare, pentru omucidere. Au dat de el abia peste două luni, dar n-a fost judecat pentru omor, ci pentru dezertare din armată. Căci, îndată după plecarea lui, tânăra soţie s-a trezit din leşin, şi, în afara unui cucui mare în cap, sănătatea ei nu fusese câtuşi de puţin vătămată. În timp ce el zăcea în închisoarea militară, ea a obţinut divorţul, iar acum e soţia unui cunoscut actor praghez, pe care mă duc din când în când să-l văd în spectacole, numai pentru a-mi aduce aminte de

un vechi prieten care, ulterior, a sfârşit-o rău de tot: după militărie a rămas să muncească în mine; un accident de muncă i-a provocat pierderea unui picior şi rana, după amputaţie, prost cicatrizată, i-a adus moartea.

Această femelă despre care se spune că se distinge şi azi, strălucind în lumea boemă, nu l-a nenorocit doar pe Stâna, ci pe noi toţi. Cel puţin aşa ni s-a părut nouă, deşi nu aveam certitudinea existenţei (aşa cum credeam cu toţii) a unei legături concrete între „ruşinosul" scandal stârnit în jurul dispariţiei lui Stâna, şi sosirea, la scurt timp după aceea, în cazarma noastră a unei comisii de control ministeriale. Oricum ar fi, comandantul nostru a fost rechemat şi pus pe liber, şi în locul lui nea venit un ofiţer tânăr (să fi avut cel mult douăzeci şi cinci de ani) şi, o dată cu sosirea lui, toate s-au schimbat.

Spuneam că avea, probabil, douăzeci şi cina de ani, dar cinstit vorbind, părea mult mai tânăr, ce mai, un băieţandru; asta îl determina, cu atât mai mult, să-şi dea aere de şef; căutând în felul acesta să se impună şi să-şi câştige respectul. Între noi spuneam despre el că-şi exersează discursurile în faţa oglinzii, învăţându-le pe dinafară. Nu-i plăcea să ţipe, vorbea sec şi ne dădea a înţelege, cu calmul cel mai desăvârşit, că ne consideră pe toţi nişte nelegiuiţi: „Ştiu că v-aţi bucura să mă vedeţi spânzurat, ne-a spus acest copil cu prilejul primei sale cuvântări, numai că, vedeţi: dacă va fi spânzurat cineva, acela nu voi fi eu, ci voi."

Curând s-au produs primele conflicte. În minte mi s-a întipărit, îndeosebi, întâmplarea cu Čeněk, poate şi pentru faptul că mi s-a părut nespus de amuzantă. Nu mă pot stăpâni să n-o povestesc: în decursul acelui an de militărie, Čeněk făcuse multe desene murale de dimensiuni mai mari, bucurându-se întotdeauna de laudele fostului comandant. Cum am mai spus, subiectele sale preferate erau Žižka şi luptătorii săi husiţi; ca să le facă o plăcere camarazilor, Čeněk completa aceste grupuri virile cu desenul unei femei despuiate, prezentându-l comandantului drept un simbol al Libertăţii sau un simbol al Patriei. Noul comandant dorea şi el să profite de serviciile lui Čeněk, şi astfel l-a chemat în biroul lui cerându-i să deseneze ceva pentru înfrumuseţarea sălii în care aveau loc cursurile de educaţie politică. Cu acest prilej i-a spus că, de data asta, ar fi cazul să-l mai lase în plata Domnului pe Jan Žižka şi „să se

orienteze mai mult spre actualitate”, că tabloul ar trebui să sugereze Armata roşie şi alianţa ei indestructibilă cu clasa noastră muncitoare, precum şi importanţa acesteia pentru Victoria socialismului în Cehoslovacia cucerită în Februarie ’48. Čeněk i-a spus: „La ordin, domnule comandant!” şi s-a apucat de lucru; s-a omorât desenând de zor pe nişte uriaşe hârtii albe întinse pe jos, ca apoi să prindă schiţele în pioneze de-a lungul întregului perete frontal al încăperii. Când ne-a fost dat să vedem pentru prima oară desenul (înalt de un metru şi jumătate şi lat de cel puţin opt metri), am amuţit de-a binelea: la mijloc, într-o ţinută eroică, stătea, îmbrăcat în uniforma-i călduroasă, un soldat sovietic cu automatul atârnat de gât şi cu căciula-i păroasă trasă peste urechi; de jur-împrejurul lui se aflau circa opt femei în pielea goală. Două stăteau în imediata-i apropiere, aruncându-i priviri pline de o graţioasă cochetărie, în timp ce el le cuprindea cu braţele pe după umeri şi râdea impetuos; celelalte se buluceau în jurul lui, unele privindu-l galeş, altele întinzându-şi spre el braţele, altele pur şi simplu stând (una chiar zăcând) şi arătându-şi chipurile lor frumoase.

Čeněk s-a postat în faţa tabloului (aşteptam sosirea politrucului şi eram singuri în sală) şi ne-a ţinut o conferinţă, cam în felul acesta: Aşadar, aici, în dreapta sergentului e Alena, da, băieţi, Alena a fost femeia mea cea dintâi; a pus gheara pe mine când aveam cincisprezece ani; era coniţă de ofiţer, şi deci se potriveşte aici cum s-ar zice ţâţă. Am desenat-o cum arăta atunci, azi cu siguranţă arată mai nasol, dar încă de pe-atunci era destul de lătăreaţă, precum se poate vedea mai ales aici, în şolduri (le-a arătat cu degetul). Şi fiindcă era mult mai frumoasă din spate, am mai desenat-o o dată aici (s-a apropiat de marginea tabloului şi ne-a arătat cu degetul o femeie goală întoarsă cu fundul spre sală, lăsând impresia că se duce undeva). Observaţi fundul ei regesc, depăşind, poate, ca mărime, normele obişnuite, dar nouă tocmai asta ne place. La vremea aceea eu eram un bou fără pereche, îmi amintesc cât de mult îi plăcea să fie bătută pe fundul acela şi, prostul de mine, nu eram în stare să înţeleg de ce. Odată, era în preajma Paştelui şi ea îi tot dădea cu gura, spunându-mi să nu uit să vin cu nuiaua, aşa cum se obişnuieşte pe la noi în prima zi de Paşte; şi eu n-am uitat şi când am venit coniţa mi-a spus: hai, băiete, nu mai sta, bate-o, bate-o pe coniţa, pe coniţa de-oi bătea, ouă

roşii-i căpăta – şi eu o plesneam simbolic peste fustă şi ea spunea: asta nu-i bătaie, ridică-i coniţei fustiţa, şi a trebuit să-i ridic fustiţa, să-i şi scot chiloţii şi, prostuţul de mine, am continuat s-o plesnesc doar aşa simbolic, şi ea s-a făcut deodată nea şi a început să ţipe: bate ca lumea, mucosule! Ce mai, eram un bou şi jumătate – în schimb asta (arătând o femeie din stânga sergentului), asta e Loizka; pe Loizka am avut-o la anii maturităţii – avea sânii micuţi (i-a arătat), nasul lunguieţ (l-a arătat) şi un chip nespus de frumos (şi pe ăsta l-a arătat), şi eram amândoi în acelaşi an de facultate. Iar asta, asta era modelul nostru la Institutul de arte frumoase, pe asta o ştiu pe dinafară, şi o mai ştiu pe dinafară alţi douăzeci de băieţi, fiindcă ne poza întotdeauna stând în mijlocul clasei şi noi privind la ea cu coada ochiului; învăţam să desenăm corpul omenesc; de asta însă nimeni nu s-a atins, mămica o aştepta de fiecare dată în faţa clasei şi cum terminam orele o lua de mână şi plecau fuguţa acasă; da, prieteni, asta ne poza, Dumnezeu să-i ierte acest păcat, în toată castitatea ei, cum s-ar zice, numai întru cinstirea artei. În schimb asta era o poamă bună, da domnilor (ne-a arătat o tipă tolănită pe un fel de canapea stilizată), apropiaţi-vă, domnilor, s-o vedeţi mai bine (ne-am apropiat), vedeţi punctul ăsta întunecat pe burta ei? zicea că-l are de la o muiere care, din gelozie, a ars-o cu ţigara, da, trăiau împreună, fiindcă damicela asta, ca să zic aşa, le făcea pe amândouă, da domnilor, muieruşca asta avea un sex cât un burduf de armonică, şi în sexul ăsta încăpea toate câte-s pe lume, am fi încăput şi noi câţi suntem aici, cu soţiile noastre, cu gagicile noastre, cu copiii noştri şi cu străbunicii noştri cu tot… Čeněk ajunsese de bună seamă la cele mai bune şi interesante pasaje ale expunerii sale, când în sală a intrat politrucul şi noi a trebuit să ne aşezăm. Politrucul era deprins cu desenele lui Čeněk încă de pe vremea vechiului comandant, şi deci n-a acordat vreo atenţie acestui nou desen, ci s-a apucat numaidecât să dea citire, cu voce tare, unei broşuri în care erau scoase în evidenţă deosebirile între armata socialistă şi cea capitalistă. În noi mai răsunau încă ecourile expunerii lui Čeněk, drept care pluteam liniştiţi pe aripile unei plăcute visări – pe urmă însă, în sală a apărut, ca din senin, comandantul-băieţel. Venise de bună seamă să controleze cum se desfăşoară conferinţa, dar înainte de a apuca să primească raportul politrucului şi să dea ordinul:

staţi jos, era gata încruntat – se cătrănise la vederea desenului de pe peretele frontal; nu l-a lăsat nici pe politruc să-şi continue lectura şi, răstindu-se la Čeněk, l-a întrebat ce vrea să însemne acest tablou. Čeněk a sărit ca fript, s-a postat în faţa tabloului şi dă-i cu gura: Aici e sugerată la modul alegoric, importanţa Armatei roşii în lupta poporului nostru pentru o viaţă mai bună – aici (arătându-l pe sergent) e înfăţişată Armata roşie; în preajma ei e simbolizată (arătând-o pe coniţa ofiţerului) clasa muncitoare, dincoace (arătând-o pe colega de facultate) e simbolul lunii februarie. Iar astea (arătând alte femei) sunt simbolurile libertăţii, ale victoriei şi egalităţii; şi, în sfârşit, aici (arătând-o pe coniţa ofiţerului prezentându-şi fundul), aici se poate vedea, cu claritate, burghezia părăsind scena istoriei. Čeněk şi-a încheiat expunerea iar comandantul a declarat că tabloul era o jignire adusă Armatei roşii, drept care trebuia înlăturat fără întârziere; în ceea ce-l priveşte pe Čeněk, va proceda în consecinţă – spre a-şi primi pedeapsa cuvenită. De ce, am întrebat (cu jumătate de gură). Comandantul m-a auzit şi m-a întrebat dacă am vreo obiecţie. M-am ridicat în picioare şi am spus că mie îmi place tabloul. La care comandantul mi-a spus că nu se miră, fiindcă într-adevăr e un tablou pentru onanişti. I-am replicat că şi Myslbek a simbolizat libertatea printr-o femeie în pielea goală, iar Alex a desenat râul Jizera, întrupându-l în trei femei despuiate; şi am mai adăugat că aşa au făcut pictorii tuturor timpurilor.

Băieţelul-comandant mi-a aruncat o privire nesigură şi a repetat ordinul ca tabloul să fie înlăturat. Se pare însă că reuşisem, într-adevăr, să-l zăpăcim, căci pe Čeněk a renunţat să-l pedepsească; în schimb şi el, şi eu i-am devenit nesuferiţi: Čeněk s-a ales foarte curând cu o pedeapsă disciplinară, iar eu nu după mult timp…

Lucrurile s-au petrecut aşa: plutonul nostru muncea într-o zi, cu târnăcopul şi lopata, într-un loc mai retras, undeva în curtea cazărmii; un sergent mai leneş nu ne supraveghea cum scrie la carte, aşa că, adeseori, ne sprijineam în uneltele noastre şi flecăream – aşa se face că nu l-am observat pe băieţelul-comandant, care stătea nu departe de noi şi ne urmărea. Ne-am dat seama de asta abia în clipa în care s-a auzit vocea lui severă: „Soldat Jahn, la mine!” Am înşfăcat energic lopata şi m-am prezentat în faţa lui luând poziţie de drepţi. M-a întrebat:

„Aşa îţi imaginezi dumneata munca?” Nu mai ştiu exact ce i-am răspuns, dar, categoric, n-am fost câtuşi de puţin arogant, pentru simplul motiv că n-aveam deloc intenţia să-mi îngreunez viaţa în cazarmă, asmuţind fără niciun rost pe omul care dispunea de toată puterea asupra mea. După răspunsul meu, mai mult o bolboroseală de om încurcat, faţa lui s-a înăsprit şi, apropiindu-se de mine, băieţelul-comandant mi-a înşfăcat o mână şi cu o mişcare magistrală de jiu-jitsu m-a azvârlit fulgerător peste capul lui. Pe urmă s-a lăsat pe vine în faţa mea, şi ţintuindu-mă la pământ, m-a ţinut aşa un timp (nu am schiţat niciun gest de împotrivire, eram doar uimit). „Ajunge?” m-a întrebat apoi cu voce tare (aşa fel încât să audă şi ceilalţi, aflaţi puţin mai departe); i-am răspuns că ajunge. Mi-a ordonat să mă scol (sculat!), ca apoi, înaintea plutonului încolonat, să declare: „Două zile de arest soldatului Jahn, nu pentru atitudinea sa impertinentă faţă de mine. Povestea asta, aşa cum aţi văzut, am rezolvat-o manual. Cele două zile de răcoare i le-am dat fiindcă a tras chiulul, şi cu prima ocazie vi le ard şi vouă.” După care s-a răsucit din călcâie şi a plecat ţanţoş cu pas de papiţoi.

Pe moment, n-am fost în stare să simt faţă de el altceva decât ură, iar ura, se ştie, aruncă o lumină prea violentă în care se pierde plasticitatea obiectului. În persoana comandantului vedeam atunci doar un şobolan răzbunător şi viclean, acum însă îl văd în primul rând ca pe un om tânăr care juca teatru. În fond, tinerii n-au nicio vină că joacă teatru; neformaţii sunt puşi în faţa unei lumi formate şi în această lume formată sunt obligaţi să acţioneze ca nişte oameni *formaţi*. De aceea se grăbesc să folosească formele, modelele şi proiectele celor ce sunt pe placul lor, „se poartă” şi îi prind de minune – şi joacă.

Comandantul nostru era şi el un astfel de neformat, trezit pe neaşteptate în faţa trupei noastre despre a cărei mentalitate habar n-avea şi n-avea cum s-o înţeleagă. În schimb, a ştiut să se descurce, întrucât lecturile şi cele auzite de la alţii îi ofereau o mască elaborată pentru situaţii analoage: eroul cu sânge rece din romanele poliţiste de proastă calitate, tânărul cu nervi de oţel îmblânzind o bandă de răufăcători, niciun patos, nimic decât calmul glacial, umorul sec ce scoate din sărite, autoîncrederea şi credinţa în forţa propriei musculaturi. Cu cât era mai conştient de înfăţişarea sa juvenilă, cu atât mai fanatic era în interpretarea rolului său de supraom, cu atât mai mult se

silea să ni-l prezinte.

Dar oare mă întâlneam pentru prima oară cu un asemenea boboc în domeniul actoriei? În timpul anchetării mele la secretariat, din pricina faimoasei ilustrate, aveam puţin peste douăzeci de ani, iar anchetatorii mei aveau cel mult un an-doi în plus. Şi ei erau înainte de toate nişte *băieţandri* care-şi acopereau feţele *neformate* cu o mască ce li se părea a fi cea mai grozavă, masca revoluţionarului ascetic, de o severitate riguroasă. Şi micuţa marketa? Nu optase oare pentru rolul izbăvitoarei, ciupit, de altfel, la momentul potrivit, dintr-un film de duzină? Dar Zemánek, omul pătruns, ca din senin, de patosul sentimental al moralităţii? Nu juca şi el un rol? Dar eu? Nu interpretam oare chiar mai multe roluri, alergând năuc de la unul la altul, până când am fost prins din fugă?

Tinereţea e cumplită: e o scenă vastă pe care umblă, în coturni înalţi şi în costume din cele mai diferite, nişte copii (chipurile inocenţei!) rostind cuvinte învăţate, pe care le înţeleg pe jumătate, dar cărora li se dăruiesc cu un devotament de-a dreptul fanatic. Cumplită e şi istoria, care devine atât de frecvent un teren de joacă pentru necopţi; teren de joacă pentru adolescentul Nero, teren de joacă pentru junele Napoleon, teren de joacă pentru mulţimile de copii fanatizaţi, ale căror pasiuni copiate şi roluri primitive se transformă brusc într-o realitate de o catastrofală realitate.

Ori de câte ori mă gândesc la toate acestea, în mintea mea se produce o răsturnare totală a ordinii valorilor şi în sufletul meu se naşte un sentiment de ură adâncă faţă de tinereţe şi – paradoxal – în acelaşi timp, contrariul, un sentiment de iertare faţă de nelegiuiţii istoriei a căror criminalitate o văd, deodată, numai prin înfiorătoarea lipsă de maturitate a nematurităţii.

Şi dacă tot am ajuns să-i pomenesc pe toţi neadulţii, Alexei e printre primii care-mi vin în minte; şi el şi-a jucat rolul vieţii sale care-i depăşea experienţa şi puterea de a gândi. Avea ceva comun cu junele nostru comandant: şi el părea mai tânăr la anii săi; numai că juvenilitatea lui (spre deosebire de a comandantului) era lipsită de orice farmec: trupul uscăţiv, ochii miopi în spatele sticlelor groase ale ochelarilor, tenul (veşnic puberal) plin de coşuri şi puncte negre. În timpul stagiului militar, frecventase iniţial o şcoală de ofiţeri de infanterie, dar curând a fost demis din funcţia ce i se încredinţase şi transferat

la noi. Se apropiau, ca să fie clar, faimoasele procese politice şi în numeroasele săli de partid *(de judecată* sau ale poliţiei) se ridicau în permanenţă mâini care-i condamnau pe acuzaţi la pedepse cu pierderea încrederii, a cinstei şi a libertăţii; ori Alexei era fiul unei importante personalităţi comuniste, arestată cu puţin timp înainte.

A apărut într-o bună zi în grupa noastră şi i s-a repartizat patul rămas orfan în urma plecării lui Stâna. Se uita la noi aşa cum mă uitam şi eu în primele zile la noii mei camarazi; nu prea vorbea, era închis în el, şi când ceilalţi au aflat că e membru de partid (până atunci nu fusese exclus), au început să fie atenţi la ce vorbeau de faţă cu el, eventual să-şi pună lacăt la gură.

Cu mine Alexei a devenit oarecum mai comunicativ, când a aflat că avea de-a face cu un fost membru de partid; astfel, mi-a destăinuit că el trebuia să reziste cu orice preţ în marea încercare pe care viaţa i-o pregătise, şi să nu trădeze niciodată partidul. Mi-a citit apoi o poezie pe care a scris-o (deşi, zicea el, înainte nu scrisese niciodată versuri) după ce aflase că urma să fie transferat la noi. Era în poezia aceea un catren care suna:

De vreţi, tovarăşi,
puteţi să-mi puneţi cap de câine, să-l scuipaţi
Dar eu şi-aşa scuipat, tovarăşi,
rămân mereu cu voi, acolo unde vă aflaţi.

L-am înţeles, căci aşa simţisem şi eu în urmă cu un an. De data asta însă cu mult mai puţină îndurare; Lucia, plasatoarea mea în lumea cea de toate zilele, mă răpise din zona aceea în care Alexeii se chinuiau în deznădejdea lor fără ieşire.

11

În perioada în care puştiul-comandant instaura un regim nou în formaţiunea noastră, mă gândeam îndeosebi la plimbările bilunare, punându-mi întrebarea firească dacă voi izbuti să obţin permisiunea de a ieşi; colegele Luciei plecaseră în brigadă, iar eu nu mai părăsisem de o lună cazarma; comandantul îşi întipărise bine în minte chipul şi numele meu, şi asta în militărie e lucrul cel mai cumplit care te poate lovi. Aşa se face că-mi

dădea a înţelege, unde şi de câte ori avea prilejul, că fiecare ceas al vieţii mele depinde de bunul său plac. Iar în privinţa permisiilor lucrurile se prezentau, acum şi în general, cum nu se putea mai rău; de la bun început a ţinut să precizeze că se vor bucura de ele numai cei ce vor participa, cu regularitate, la schimburile voluntare duminicale; aşa că participam cu toţii; dar asta era, pur şi simplu, o viaţă de mizerie, fiindcă toată luna n-aveam o zi fără subteran, iar atunci când cineva obţinea, într-adevăr, o sâmbătă liberă până la două noaptea, se prezenta după aceea nedormit la schimbul de duminică şi în mină umbla ca năuc.

Începusem şi eu să merg la schimburile de duminică, dar asta nu-mi garanta câtuşi de puţin că voi căpăta permisiunea de ieşire, întrucât meritul schimbului duminical putea fi depreciat, cu uşurinţă, de patul prost făcut sau de orice altă greşeală neînsemnată. Dar orgoliul puterii nu se manifestă doar prin cruzime, ci şi (chiar dacă mai rar) prin mărinimie. Pe puştiul-comandant l-a uns la inimă când, după câteva săptămâni, i s-a ivit ocazia să-mi facă şi o favoare, acordându-mi permisiunea de a ieşi în ultima clipă, adică înainte cu două zile de a se întoarce de la ţară colegele Luciei.

Eram nespus de tulburat în timp ce la poarta internatului mă trecea în registrul de evidenţă o bătrână cu ochelari, care apoi mi-a îngăduit să urc pe scară până la etajul patru, unde am bătut într-o uşă aflată tocmai la capătul coridorului. Uşa s-a deschis, dar Lucia a rămas ascunsă în spatele ei, aşa că, în faţa mea, nu zăream decât o cameră care, la prima vedere, nu aducea deloc cu o cameră de internat; aveam impresia că mă aflam într-o încăpere pregătită parcă pentru un fel de ceremonie religioasă: pe masă strălucea un buchet auriu de gherghine, în dreptul ferestrei se înălţau doi ficuşi mari, pe masă, pe pat, pe jos, pe lângă tablouri erau presărate sau înfipte rămurele verzi (de asparagus, cum am putut constata la iuţeală), de parcă s-ar fi aşteptat sosirea lui Isus Cristos călare pe măgăruşul său.

Am tras-o pe Lucia (din spatele uşii unde se mai ascundea de mine), am strâns-o la pieptul meu şi am sărutat-o. Era îmbrăcată în rochia neagră de seară, iar în picioare purta pantofii cu tocuri înalte pe care îi cumpărasem în aceeaşi zi când neam dus să cumpărăm rochiile. În mijlocul acelui verde sărbătoresc arăta ca o preoteasă antică.

Abia după ce am închis uşa mi-am dat seama că mă aflam, într-adevăr, într-o cameră obişnuită de internat şi că în spatele acelui văl de verdeaţă nu erau decât patru paturi de fier, patru măsuţe de noapte cu vopseaua coşcovită, o masă şi trei scaune. Dar toate astea n-aveau darul să diminueze, câtuşi de puţin, starea de înfrigurată exaltare ce mă cuprinsese din clipa în care Lucia îmi deschisese uşa camerei sale: după o lună de aşteptare eram din nou în libertate pentru câteva ore; dar nu numai atât – mai era şi altceva: pentru prima dată, după un an întreg, mă aflam din nou, într-o *încăpere mică:* mă simţeam învăluit de suflul ameţitor al intimităţii, şi forţa acestui suflu părea că mă doboară.

În timpul plimbărilor mele cu Lucia de până atunci, libertatea spaţiului mă lega în permanenţă de incinta cazărmii şi de condiţia mea în interiorul ei; cu un piron invizibil, aerul, omniprezent aici, îmi dădea mereu târcoale, mă ţintuia de poarta ei, deasupra căreia se vedea inscripţia „Slujim poporul”; aveam impresia că nicăieri nu exista un loc unde aş putea, măcar pentru o clipă, să încetez a mai „sluji poporul”; un an întreg nu mai trecusem pragul unei modeste cămăruţe particulare.

Mă aflam, deodată, într-o situaţie cu totul inedită; aveam sentimentul că, preţ de trei ore, mă bucuram de o libertate absolută; puteam face orice, să-mi scot, de pildă, fără teamă (împotriva tuturor regulilor militare) nu numai cascheta şi centironul, ci şi tunica, pantalonii, ghetele, totul, şi, eventual, să le calc în picioare după pofta inimii; da, îmi puteam permite orice, fără să fiu văzut de nimeni, de nicăieri; pe deasupra, în cameră era o căldură plăcută, şi această căldură, împreună cu această libertate, mi se urcau la cap ca o băutură fiartă; am tras-o repede pe Lucia la pieptul meu, am îmbrăţişat-o, şi copleşind-o cu sărutări, am condus-o spre patul ei presărat cu verdeaţă. Rămurelele acelea pe pat (acoperit cu o pătură ieftină de culoare cenuşie) mă tulburau la culme. Nu eram în stare să mi le explic altfel decât ca pe nişte simboluri nupţiale: mi-a trecut prin minte (şi asta a avut darul să mă înduioşeze) că în candoarea Luciei răsăreau ecourile celor mai autentice obiceiuri populare şi că ea îşi dorea să se despartă de virginitatea ei în atmosfera unei solemnităţi rituale.

Abia după un timp mi-am dat seama că deşi răspundea la

îmbrăţişările şi sărutările mele, păstra totuşi în ele o evidentă reţinere. Buzele ei, chiar dacă mă sărutau cu ardoare, rămâneau totuşi încleştate; ce-i drept, se lipise de mine cu tot corpul, dar când i-am strecurat mâna sub fustă ca să-i simt pielea coapselor s-a desprins din strânsoarea mea. Am înţeles că spontaneitatea mea, căreia în orbirea ameţitoare ce mă cuprinsese, voiam să mă dărui o dată cu ea, era solitară; îmi aduc aminte că în clipa aceea (şi erau abia cinci minute de când pătrunsesem în camera Luciei) am simţit în ochii mei lacrimile căinţei.

Aşa stând lucrurile, ne-am aşezat unul lângă altul pe marginea patului (strivind sub noi sărmanele rămurele) şi am început să stăm de vorbă, despre ce, nu mai ştiu. După un timp mai îndelungat (discuţia noastră lâncezea), am încercat din nou s-o îmbrăţişez – s-a împotrivit; am încercat deci să mă lupt cu ea, dar mi-am dat seama numaidecât că lupta noastră nu era o luptă animată de voluptatea luptei amoroase ci, mai curând, o încăierare menită să transforme afecţiunea legăturii noastre în ceva urât, căci împotrivirea Luciei era autentică, furioasă, aproape disperată, şi, în consecinţă – era vorba de o luptă în toată legea, nicidecum de o joacă amoroasă –, am bătut repede în retragere.

Am încercat s-o conving cu ajutorul cuvintelor; şi-am început să vorbesc, avântat; i-am spus, fireş te, că o iubesc şi că dragostea înseamnă dăruirea totală unul altuia; desigur, nu era în asta nimic original (de altfel nici ţelul meu n-avea nimic original); dar, în ciuda lipsei de originalitate, argumentaţia mea era totuşi de necombătut, – de altfel, Lucia nici nu s-a străduit s-o combată. În loc de asta, tăcea sau, pur şi simplu, spunea: „Nu, te rog, nu”, sau: „Nu, azi nu, azi nu…”, încercând (cu o stângăcie de-a dreptul înduioşătoare) să schimbe subiectul discuţiei.

Am pornit un nou asalt, mai întâi verbal; doar nu este dintre acele fete care-şi excită partenerul, şi pe urmă îşi bat joc de el, tu nu eşti nici rea, nici neîndurătoare… şi din nou am cuprins-o în braţe şi din nou s-a încins între noi o luptă scurtă şi întristătoare, având darul să stârnească (din nou) în mine un sentiment de amărăciune, căci era o luptă dură, înverşunată ce n-avea în ea nimic din ceea ce s-ar putea numi dragoste; ca şi când în clipa aceea Lucia ar fi uitat că acolo, lângă ea, mă aflam eu, de parcă m-aş fi transformat subit în cineva cu totul străin.

Şi iar m-am liniştit şi, deodată, am avut impresia că ştiu de ce mă respinge; Dumnezeule, cum de nu mi-am dat seama de acest lucru imediat? În definitiv Lucia e un copil, probabil că dragostea o sperie, e fecioară şi se teme, se teme cu siguranţă de necunoscut; am hotărât pe loc să elimin din comportamentul meu acea insistenţă care, probabil, o înspăimânta, să fiu delicat şi plin de tandreţe pentru ca actul nostru amoros să nu se deosebească de gingăşiile noastre obişnuite, ci să fie doar una din aceste gingăşii. Am încetat deci să mai insist, şi am început s-o răsfăţ. S-o sărut, s-o mângâi (povestea a durat destul de mult, şi, deodată, mi s-a urât s-o mai alint şi s-o dezmierd, pentru că acest gen de răsfăţ devenise o simplă viclenie şi un *mijloc);* o răsfăţăm deci (în joacă şi fără sinceritate), încercând în acest timp, încet şi pe nesimţite, s-o întind pe pat. În cele din urmă am izbutit; i-am mângâiat sânii (asta îmi îngăduia întotdeauna, niciodată nu s-a împotrivit); i-am spus că vreau să fiu tandru faţă de întregul ei trup, căci acest trup e ea, iar eu doresc să fiu tandru şi plin de gingăşie faţă de ea toată; pe urmă am reuşit chiar să-i ridic niţel fusta şi s-o sărut la zece sau douăzeci de centimetri deasupra genunchilor; mai departe însă n-am ajuns; când am vrut să-mi furişez capul mai sus şi să-l odihnesc pe pubisul ei, s-a smuls de lângă mine înspăimântată şi a sărit din pat ca arsă. Am privit-o şi am surprins pe chipul ei o expresie ce trăda un efort convulsionat – expresie pe care n-o mai cunoscusem la ea niciodată.

Lucia, Lucia, ţie ţi-e ruşine pe lumină? Ai vrea să fie întuneric? am întrebat-o şi ea s-a agăţat de întrebările mele ca de o scară salvatoare, încuviinţând din cap că se ruşinează pe lumină. M-am apropiat deci de fereastră cu gândul să las jaluzelele, dar Lucia a strigat: „Nu, să nu faci asta. Nu le lăsa!” „De ce?” am întrebat-o. „Mi-e frică” mi-a răspuns. „De ce ţi-e frică, de întuneric sau de lumină?” am întrebat-o. A amuţit, ca în clipa următoare să izbucnească în hohote de plâns nestăvilit.

Departe de a mă înduioşa, rezistenţa ei mi se părea absurdă, nedreaptă, inechitabilă; mă tortura, nu eram capabil s-o înţeleg. Am întrebat-o dacă mi se împotriveşte pentru faptul că era fecioară, dacă se teme de durerea fizică pe care actul sexual putea să i-o pricinuiască. La toate aceste întrebări a dat cuminte din cap, în semn de încuviinţare, văzând în fiecare un argument ce i se oferea în favoarea ei. I-am explicat cât e de frumos că

era fecioară, că avea să cunoască totul abia cu mine, cu omul care o iubeşte. „Oare tu nu te bucuri că vei fi femeia mea, toată, aşa cum eşti?” Mi-a spus că da, că se bucură şi abia aşteaptă acest moment. Şi din nou am cuprins-o în braţe şi din nou mi s-a împotrivit. Luptând din greu, am izbutit să-mi stăpânesc mânia: „De ce mi te opui cu atâta înverşunare?” Mi-a răspuns: „Te rog, aşteaptă data viitoare, ştii, eu vreau, dar data viitoare, în altă parte, azi nu.” „Şi de ce nu azi?” Mi-a răspuns: „Azi nu.” „Dar când? Ştii bine că asta e ultima ocazie când putem fi singuri împreună, poimâine se întorc colegele tale. Unde o să mai fim aşa singuri?” „Găseşti tu ceva”, mi-a spus. „Bine – am consimţit – găsesc eu ceva, dar trebuie să-mi promiţi că vei merge cu mine acolo, căci nu cred că va fi o odăiţă atât de plăcută ca asta.” „Nu-i nimic – a spus – nu-i nimic, poate fi oriunde – unde vrei tu.” „Bine, fie, dar îmi promiţi că acolo nu te vei împotrivi şi vei fi soţia mea, îmi promiţi?” „Da”, mi-a spus. „Îmi promiţi?” „Da”…

Am înţeles că promisiunea era singurul lucru pe care-l puteam obţine de la ea în ziua aceea. Era puţin, dar totuşi ceva. Am înăbuşit în mine ne mulţumirea ce mă cuprinsese, iar restul zilei l-am petrecut amândoi pălăvrăgind. La plecare Lucia mi-a scuturat de pe uniformă resturile rămurelelor de asparagus, eu i-am mângâiat obrajii şi i-am spus că mă voi gândi tot timpul numai la viitoarea noastră întâlnire şi la nimic altceva (şi n-am minţit).

12

La câteva zile după ultima întâlnire cu Lucia (era o zi de toamnă ploioasă), ne întorceam din schimbul duminical, îndreptându-ne spre cazarmă; mărşăluind în coloană pe un drum desfundat, plin de hârtoape şi băltoace adânci; eram împroşcaţi de noroi, uzi până la piele, istoviţi, şi singurul lucru după care tânjeam era să ne odihnim un pic. De mai bine de o lună, cei mai mulţi dintre noi nu mai avuseserăm o duminică liberă. Şi iată că, imediat după masa de prânz, puştiul-comandant a dat ordin să ne adunăm în careu spre a ne aduce la cunoştinţă că în timpul inspecţiei de după-amiază constatase diverse dezordini în barăcile noastre. Ne-a lăsat apoi în seama subofiţerilor, cărora le-a poruncit să ne ţină, drept pedeapsă,

două ore peste programul de instrucţie, şi să ne frece cum scrie la carte.

Întrucât eram soldaţi fără arme, instrucţia noastră militară şi pregătirea de luptă aveau un caracter de-a dreptul aberant, urmărind un singur ţel: acela de a ne omorî zilele şi a ne face viaţa cât mai amară. Îmi amintesc că, odată, sub domnia puştiului-comandant, a trebuit să cărăm, o după-amiază întreagă, nişte scânduri grele dintr-un colţ al cazărmii în celălalt, ca în ziua următoare să le ducem înapoi de unde le-am luat, şi tot aşa timp de zece zile, în asta constând instruirea noastră militară. Acest transport de scânduri, încolo şi încoace, era de fapt tot ceea ce făceam la cazarmă după schimbul în mină. De data asta însă n-am transportat scânduri, ci propriile noastre trupuri; executând stânga-mprejur şi la dreapta şi culcat şi sculat, şi fuga-marş, alergând cu ele de colo-colo târându-le pe jos. Trecuseră trei ceasuri de instrucţie când a apărut comandantul spre a da ordin subofiţerilor să ne „scoată la ora de educaţie fizică”.

În fundul curţii, chiar în spatele barăcilor, se afla un mic teren de sport unde se putea juca fotbal, dar la fel de bine se puteau face exerciţii de gimnastică sau alergări. Subofiţerii s-au decis pentru organizarea unor probe de ştafetă; compania noastră era alcătuită din nouă grupe a câte zece oameni – deci nouă echipe de ştafetă a câte zece inşi. Intenţia subofiţerilor nu era doar să ne hăituiască în lege; cei mai mulţi erau flăcăi între optsprezece ani şi douăzeci de ani şi toţi aveau ambiţii ştrengăreşti şi dorinţa lor era să se ia la întrecere cu noi spre a ne demonstra că suntem mai slabi decât ei; aşa se face că şi-au organizat şi ei o echipă de zece, alcătuită din caporali şi fruntaşi.

Le-a trebuit mult timp până să reuşească să ne explice planul lor şi să ne facă să-l şi înţelegem: primii zece concurenţi trebuiau să alerge dintr-o parte a terenului în cealaltă parte unde, pe linia de sosire, trebuia să aştepte gata pregătită a doua serie de concurenţi, care, la rândul lor, trebuiau să fugă acolo de unde veniseră primii alergători şi unde, între timp, trebuia să fie pregătită a treia serie, şi tot aşa în continuare… Cu chiu, cu vai, gradaţii au reuşit să ne numere şi apoi să ne repartizeze în cele două părţi opuse ale terenului.

După schimbul în mină şi după orele de instrucţie eram cu toţii obosiţi de moarte şi spume gam de furie numai la gândul că

mai trebuia, colac peste pupăză, să mai şi alergăm; atunci mi-a venit în minte o idee simplă ca bună ziua, pe care am împărtăşit-o la iuţeală câtorva camarazi: să alergăm cu toţii agale! Ideea a prins pe loc, s-a răspândit cu repeziciune din gură în gură şi o undă ascunsă de râsete batjocoritoare, trădând o satisfacţie nemărturisită, a început deodată să învioreze masa de ostaşi istoviţi.

În fine, ne aflam fiecare pe locurile noastre gata să luăm startul într-o întrecere a cărei concepţie generală era prostia personificată: deşi alergam înţoliţi în uniforme şi cu bocancii grei în picioare, la start am fost obligaţi să stăm în poziţia „îngenuncheat”; deşi trebuia să ne transmitem ştafeta potrivit unui procedeu absolut fără precedent (primitorul alerga din direcţia *opusă* nouă), ţineam în mână bastonaşe adevărate, iar startul a fost dat cu un foc de pistol autentic. Caporalul de pe culoarul al zecelea (primul alergător al formaţiei subofiţerilor) a ţâşnit ca o săgeată, gonind cât îl ţineau picioarele, în timp ce noi ne-am ridicat pe-ndelete (eram în prima serie de alergători) şi am pornit-o într-un trap cu pas domol; după douăzeci de metri abia ne mai puteam stăpâni râsul, căci caporalul se apropia de partea opusă a terenului, în timp ce noi, la mică distanţă de start, alergam aliniaţi într-un pluton nesigur şi dezordonat, simulând o încordare nemaipomenită; ostaşii adunaţi în jurul terenului au început să ne încurajeze zgomotos: „Tempo, tempo, tempo!…” La mijlocul terenului ne-am încrucişat cu al doilea component al ştafetei subofiţerilor, care gonea din direcţia opusă, îndreptându-se spre linia de unde plecaserăm noi cu câteva clipe în urmă. În fine, am ajuns la capătul terenului şi am transmis bastonaşele colegilor de echipă, dar, în clipa aceea, din cealaltă parte sosise în spatele nostru al treilea gradat cu bastonaşul în mână.

Această ştafetă îmi stăruie şi acum în minte, ca o ultimă şi grandioasă paradă a camarazilor mei cu epoleţi de culoarea cărbunelui. Băieţii s-au dovedit a fi de o inventivitate de-a dreptul colosală: Honza alerga şchiopătând într-un picior, toată lumea de pe margini îl aclama, încurajându-l frenetic, iar el a ajuns într-adevăr ca un erou (în ropote de aplauze) la linia de predare a ştafetei, cu doi paşi înaintea celorlalţi. Ţiganul Matouš se împiedica mereu, drept care s-a adunat de opt ori de pe jos până să încheie cursa. Čeněk fugea săltându-şi genunchii până

la bărbie (povestea costându-l, fără îndoială, un efort mult mai mare decât ritmul cel mai accelerat). Toţi au respectat regulile jocului, nimeni nu le-a încălcat, nici măcar resemnatul autor al manifestelor pacifiste, resemnatul Bedřich, care acum alerga grav şi demn, respectând ritmul celorlalţi, nici Josef, băiatul de la ţară, nici Pavel Pěkny (Frumosu'), care nu mă avea la stomac, nici bătrânul Ambrož care alerga ţeapăn cu spinarea dreaptă ca lumânarea şi cu mâinile la spate, nici roşcovanul Petran, care ţipa de zor cu vocea-i stridentă, nici ungurul Varga care striga din fugă „Ura", nimeni n-a stricat această formidabilă şi primitivă înscenare, acest admirabil spectacol care ne-a făcut pe toţi cei aflaţi în preajmă să ne tăvălim de râs.

Pe urmă l-am văzut venind dinspre barăci pe puştiul-comandant. Zărindu-l, unul dintre caporali i-a ieşit în întâmpinare, ca să-i dea raportul. Căpitanul l-a ascultat şi, fără să-i dea vreo atenţie, s-a apropiat de marginea terenului, cu gândul să urmărească întrecerea noastră. Gradaţii (a căror formaţie învingătoare ajunsese de mult la linia de sosire), au început să-şi iasă din sărite şi să strige la noi cât îi ţinea gura: „Haideţi, mai repede! Mişcaţi hoitul! Nu staţi! Daţi-i bătaie!", dar îndemnurile lor se stingeau, acoperite de încurajările noastre puternice. Subofiţerii nu mai ştiau ce să facă; să întrerupă întrecerea, s-o lase să continue? Alergau de colo-colo, se sfătuiau, trăgeau cu coada ochiului la comandantul lor, acesta însă nici nu se sinchisea de ei, ci continua, cu o privire glacială, să urmărească întrecerea noastră.

În sfârşit, a venit la rând ultima serie a coechipierilor noştri – printre ei se afla şi Alexei; eram tare curios să văd cum va alerga şi nu m-am înşelat: aşa cum mă aşteptasem, a încercat să strice jocul: a ţâşnit din start cu toată forţa şi după douăzeci de metri avea un avans de cel puţin cinci metri faţă de ceilalţi; ca apoi să se întâmple un lucru ciudat: ritmul lui a început să slăbească, dar avansul rămânea mereu acelaşi; mi-am dat pe loc seama că Alexei n-avea cum să strice jocul chiar dacă ar fi vrut: era un băiat plăpând şi bolnăvicios, căruia la numai două zile după sosirea lui aici, au fost nevoiţi, vrând-nevrând, să-i dea o muncă mai uşoară; era sărăcuţul numai piele şi oase, fără pic de musculatură, şi abia îşi trăgea sufletul! În clipa în care am înţeles acest lucru, mi-am dat seama că performanţa lui avea să fie abia adevărata încununare a întregii băşcălii; Alexei se

spetea, gonind cât îl ţineau puterile, şi totuşi nu se deosebea cu nimic de băieţii care trăgeau chiulul în urma lui, menţinând acelaşi ritm; de bună seamă, subofiţerii şi comandantul erau convinşi că startul vijelios al lui Alexei ţinea de întreaga comedie, ca de altfel şchiopătatul simulat al lui Honza, căderile lui Matouš şi strigătele noastre de încurajare. Alexei alerga cu pumnii strânşi, la fel cu cei din spatele lui, care simulau *efortul suprem,* gâfâind cu ostentaţie. Numai că Alexei simţea dureri *adevărate* în părţile slabe, dureri pe care le biruia cu *eforturi supreme,* încât pe obrajii lui se prelingeau stropi de sudoare *adevărată;* la mijlocul terenului, Alexei a slăbit şi mai mult ritmul, iar şirul de ştrengari, alergând agale, l-au ajuns din urmă, jucându-se, ca apoi, la treizeci de metri de sosire să-l depăşească; la douăzeci de metri înaintea liniei de sosire Alexei a încetat să mai fugă, străbătând ultima porţiune anevoie, şi ţinându-se cu mâinile de extremităţile inferioare ale burţii.

Pe urmă comandantul le-a cerut subofiţerilor să ordone încolonarea în careu, ca apoi să ne întrebe de ce am alergat aşa de încet. „Eram obosiţi, tovarăşe căpitan." A ordonat să ridice mâna toţi acei care erau obosiţi. Am ridicat-o, şi în acest timp eu mă uitam atent la Alexei (încolonat în rândul din faţa mea); era singurul care nu ridicase mâna. Dar comandantul nu l-a observat şi a spus: „Aşadar, toţi". „Nu" s-a auzit, deodată, o voce stinsă. „Cine nu era obosit?" „Eu", a răspuns Alexei. „Dumneata? a întrebat comandantul, măsurându-l din cap până-n picioare. Cum se face că dumneata nu erai obosit?" „Pentru că eu sunt comunist", a replicat cu promptitudine Alexei. La auzul acestor cuvinte compania a izbucnit într-un murmur de râs înfundat. „Dumneata eşti acela care ai ajuns ultimul la linia de sosire?" a întrebat comandantul. „Da" a încuviinţat Alexei. „Şi nu erai obosit?" „Nu" a răspuns Alexei. „Dacă nu erai obosit, înseamnă că ai sabotat exerciţiul în mod deliberat. Pe chestia asta îţi dau paisprezece zile de arest, pentru tentativă de revoltă. Voi ceilalţi eraţi obosiţi, şi aveţi deci o scuză. Întrucât randamentul vostru în mină nu face nici cât o ceapă degerată, oboseala voastră se datorează, de bună seamă, plimbărilor de sâmbătă. Aşadar, în interesul sănătăţii voastre compania nu mai obţine permisii timp de două luni"

Până să plece la răcoare, Alexei a mai apucat să stea de vorbă cu mine. Mi-a reproşat că nu mă comport ca un adevărat

comunist şi, aruncându-mi o privire severă, m-a întrebat dacă mai sunt sau nu pentru edificarea socialismului. I-am răspuns că sunt pentru socialism, dar că, aici, în cazarma „negrilor”, acest lucru e absolut indiferent, căci există o linie de demarcaţie diferită de cea din exterior: aici se află de-o parte cei ce şi-au pierdut propriul destin, iar de cealaltă parte cei ce ţin în pumn destinul acestora, dispunând de ei după bunul lor plac. Alexei nu era de acord cu mine; după el, linia ce desparte socialismul de reacţiune trecea peste tot; cazarma noastră nu e decât un mijloc de a ne apăra împotriva duşmanilor socialismului. Întrebându-l dacă puştiul-comandant apără socialismul împotriva duşmanilor trimiţându-l la zdup pentru paisprezece zile, tocmai pe el, pe Alexei, şi, în general, tratându-i pe oameni de aşa manieră încât scoate din ei duşmanii cei mai înverşunaţi ai socialismului – Alexei mi-a mărturisit că lui nu-i place acest comandant. Când i-am spus însă că dacă ar exista şi aici, în cazarmă, o linie despărţitoare, decisivă, între socialism şi reacţiune, el, Alexei, n-ar fi ajuns aici niciodată, mi-a răspuns pe un ton violent că se afla acolo pe bună dreptate. „Tatăl meu a fost arestat pentru spionaj, pricepi? Şi-atunci cum vrei să aibă partidul încredere în mine? E de *datoria* partidului să nu aibă încredere în mine!”

După aceea am stat de vorbă cu Honza; m-am plâns (cu gândul la Lucia) de faptul că două luni de-acum încolo nu vom ieşi din cazarmă. „De ce ţi-e frică, boule – a ţinut el să mă liniştească. De ieşit o să ieşim mai mult ca oricând.”

Comicul sabotaj al întrecerii sportive a avut darul să întărească spiritul de solidaritate al camarazilor mei şi să se trezească în ei considerabil simţul iniţiativei creatoare. Honza a alcătuit la iuţeală un fel de consiliu restrâns, având misiunea cercetării grabnice a tuturor posibilităţilor de ieşire secretă din incinta cazărmii. În decursul a două zile totul era pregătit; a luat fiinţă un fond secret, destinat mitei; au fost mituiţi doi gradaţi din cantonamentul nostru; a fost depistat locul cel mai potrivit, unde, cu toată discreţia, s-a făcut o spărtură în gard prin tăierea sârmei; locul cu pricina era tocmai la capătul cazărmii, unde nu se mai afla decât infirmeria şi unde primele căsuţe ale satului se înşirau la numai cinci metri de gardul cazărmii; în căsuţa cea mai apropiată locuia un miner pe care-l cunoşteam din subteran; camarazii s-au înţeles cu el, cât ai zice peşte, să lase

portiţa curţii sale neîncuiată; pe scurt, soldatul evadat trebuia să ajungă pe nesimţite în dreptul gardului, să se furişeze repede prin spărtura amintită şi să alerge cinci metri; de îndată ce se afla dincolo de portiţa căsuţei, era în siguranţă: străbătea căsuţa şi ieşea în partea cealaltă a curţii ce dădea într-o străduţă periferică.

Aşadar, o ieşire relativ sigură; cu condiţia să nu se abuzeze de ea prea mult; dacă în una şi aceeaşi zi ar fi dispărut din cazarmă un număr exagerat de soldaţi, absenţa lor ar fi fost descoperită cu siguranţă; de aceea consiliul ad-hoc alcătuit de Honza a trebuit să reglementeze ordinea ieşirilor, stabilind cine şi când va părăsi cazarma.

Numai că, înainte de a-mi veni rândul mie, acţiunea lui Honza s-a năruit. Într-o noapte, băieţelul-comandant a făcut personal o inspecţie inopinată în barăcile noastre, constatând cu acest prilej lipsa a trei soldaţi. L-a luat la zor pe gradatul de serviciu (şeful dormitorului nostru), care nu raportase absenţa soldaţilor, şi, mergând parcă la sigur, l-a întrebat cât i s-a dat pentru această ispravă. Gradatul, cedând impresiei că ofiţerul ştia totul, nici măcar n-a încercat să tăgăduiască. Drept care, şeful a poruncit să fie chemat Honza şi, în timpul confruntării, gradatul a mărturisit că banii îi căpătase de la el.

Băieţelul-comandant ne-a făcut şah-mat. Subofiţerul, Honza şi cei trei soldaţi, care în noaptea respectivă părăsiseră cazarma în taină, au fost trimişi în faţa procuraturii militare. (Nici n-am apucat măcar să-mi iau rămas bun de la prietenul meu cel mai drag – întreaga poveste a fost încheiată în decursul dimineţii, când toţi erau în subteran; abia la mult timp după aceea am aflat că toţi fuseseră condamnaţi la diferite pedepse, Honza la un an de închisoare.) Companiei adunate în careu i s-a adus la cunoştinţă – de către comandant în persoană – că perioada de interzicere a ieşirilor se prelungeşte cu încă două luni, şi, în afară de asta, întregii companii i se va aplica un regim de unitate disciplinară. Şi a mai cerut administraţiei construirea a doua turnuri de pază în extremităţile taberei, prevăzute cu reflectoare, şi introducerea a două comandouri cu câini lupi, pentru supravegherea cazărmii în timpul nopţii.

Intervenţia comandantului fusese atât de neaşteptată şi atât de eficientă, încât am cedat cu toţii impresiei că întreprinderea lui Honza fusese trădată de cineva. Nu s-ar putea spune că

turnătoria ar fi înflorit în mod deosebit în rândurile noastre, cei cu epoleţi şi petliţe negre; toţi o dispreţuiau în deplină solidaritate, deşi ştiam că, potenţial, ea era veşnic prezentă printre noi, fiind mijlocul cel mai eficace ce ni se oferea pentru îmbunătăţirea condiţiei noastre, pentru lăsarea la vatră fără prelungiri, pentru obţinerea unor referinţe bune, menita să ne salveze, de bine-de rău, viitorul. Ne feream (cea mai mare parte dintre noi) să cădem pradă acestei josnicii, cea mai josnică dintre toate, în schimb nu puteam rezista tentaţiei de a-i suspecta de această îndeletnicire pe alţii – aş zice chiar cu prea mare uşurinţă.

Şi de data asta suspiciunea a prins repede rădăcini, transformându-se la iuţeală în sentimentul unei certitudini colective (în ciuda faptului că intervenţia comandantului putea fi explicată, bineînţeles, şi altfel decât prin denunţ); certitudinea s-a concentrat, cu o convingere necondiţionată, asupra lui Alexei, care tocmai atunci îşi ispăşea ultimele zile de arest; totuşi, coborâse în fiecare zi cu noi în mină şi fusese deci printre noi tot timpul în subteran; drept care, toată lumea pretindea că avusese toate posibilităţile de a trage cu urechea („cu urechea lui de turnător”) şi de a afla câte ceva.

Sărmanului student cu ochelari i se întâmplau nişte lucruri din cele mai cumplite; şeful de echipă (unul dintre noi) a început din nou să-i distribuie porţiuni de muncă din cele mai dificile; uneltele îi dispăreau cu regularitate şi era nevoit să le plătească din propriul său salariu; aluziile insultătoare la adresa lui curgeau gârlă şi pe deasupra mai avea de suportat mii de alte neplăceri mărunte, de tot felul; pe peretele de scândură, în dreptul căruia se afla patul lui, cineva a desenat cu catran o inscripţie cu literă de-o şchioapă ATENŢIE, ŞOBOLAN OTRĂVITOR!

La câteva zile după expedierea sub escortă a prietenului meu Honza şi a celorlalţi patru delincvenţi, am tras cu ochiul, târziu după-amiază, în dormitorul echipei noastre; era pustiu – doar Alexei se afla acolo aplecat asupra patului său pe care-l deretica. L-am întrebat de ce-şi face patul. Mi-a răspuns că băieţii i-l răvăşesc în fiecare zi, de câteva ori. I-am spus că toată lumea e încredinţată că el l-a denunţat pe Honza. A protestat aproape cu lacrimi în ochi, pretinzând că habar n-avusese de întreaga poveste şi că el n-ar fi în stare niciodată să denunţe.

„De ce spui asta? i-am replicat. Te consideri aliatul comandantului, de unde concluzia logică şi clară că ai fi capabil să denunţi.” „Nu sunt aliatul comandantului! Comandantul e un sabotor”, mi-a ripostat cu vocea sacadată de indignare. După care mi-a destăinuit opinia sa personală, rezultat al îndelungatelor sale meditaţii, prilejuite de singurătatea închisorii. Formaţiunile soldaţilor. Negri” au fost înfiinţate de partid pentru acei oameni cărora, deocamdată, nu le poate încredinţa arma, dar cărora doreşte să le asigure reeducarea. Duşmanul de clasă însă nu doarme, el vrea cu orice preţ să împiedice succesul procesului de reeducare, urmărind menţinerea ostaşilor „negri” într-o permanentă ură furibundă împotriva comunismului, spre a face din ei o rezervă sigură a contrarevoluţiei. Felul în care băieţelul-comandant ne tratează pe toţi, încât să stârnească în noi ura şi mânia, făcea parte, după el, dintr-un plan ostil partidului. Habar n-ai, zicea el, câţi duşmani are partidul, unde vrei şi unde nu vrei. Comandantul e cu siguranţă un agent al duşmanului. Alexei ştie care-i datoria lui; de aceea a scris un raport detaliat despre activitatea comandatului. L-am întrebat plin de mirare: „Ai scris? Ce-ai scris? Şi unde ai trimis acest raport?” Mi-a răspuns că a scris o plângere împotriva comandantului şi a trimis-o partidului.

Am ieşit din baracă. Afară m-a întrebat dacă nu mi-e teamă să apar alături de el în faţa celorlalţi. I-am spus că e tâmpit, de vreme ce-mi pune o asemenea întrebare, şi un tâmpit şi jumătate dacă-şi închipuie că scrisoarea lui va ajunge la destinaţie. Mi-a răspuns că în calitatea sa de comunist trebuie să acţioneze în toate împrejurările în aşa fel încât să nu-i fie ruşine de el. Şi din nou mi-a atras atenţia că şi eu sunt comunist (chiar dacă exclus din partid) şi ar trebui să mă port altfel decât mă port: „În calitatea noastră de comunişti, suntem răspunzători de tot ce se întâmplă aici.” Îmi venea să rid; i-am spus că răspunderea e de neconceput fără libertate. Mi-a răspuns că se simte destul de liber ca să poată acţiona ca un comunist; că trebuie să demonstreze, şi va demonstra, că e comunist. În timp ce rostea aceste cuvinte bărbia îi tremura de emoţie; şi acum, după atâţia ani, îmi revine în minte acest moment, şi îmi dau seama, infinit mai mult decât atunci, că Alexei n-avea decât puţin, foarte puţin peste douăzeci de ani, că era un tinerel, un băieţandru, al cărui destin flutura pe el ca haina unui uriaş, pe

un trupşor firav şi mărunt.

Îmi amintesc că la puţin timp după discuţia mea cu Alexei, Čeněk m-a întrebat (exact în spiritul temerilor lui Alexei) ce anume am discutat cu acest şobolan. I-am răspuns că Alexei e un bou, dar şobolan nu e; şi i-am relatat cele povestite de Alexei în legătură cu plângerea sa împotriva comandantului. Pe Čeněk, treaba asta nu l-a impresionat câtuşi de puţin: „Dacă e bou, nu ştiu, dar şobolan e cu siguranţă, a ţinut el să precizeze, grăbindu-se să adauge: Cel ce-i în stare să se dezică public de *bătrânul* lui, e un şobolan.” Nu l-am înţeles; s-a mirat că nu ştiu despre ce-i vorba; cum nu ştiu când însuşi politrucul ne-a arătat, nu de mult, un ziar vechi de câteva luni în care era publicată declaraţia lui Alexei:... Se dezice de tatăl lui care, chipurile, a trădat cauza, scuipând peste lucrul cel mai sfânt din câte cunoştea fiul său...

În aceeaşi zi, o dată cu lăsarea înserării, pe turnurile de pază (înălţate cu câteva zile în urmă) au apărut pentru prima oară reflectoarele, inundând cu luminile lor tabăra întunecată; în preajma gardului de sârmă, înainta un soldat ducând în lesă un câine lup. M-a cuprins deodată un dor cumplit: eram departe de Lucia, şi ştiam că n-aveam s-o revăd patru luni interminabile. În aceeaşi seară i-am scris o scrisoare lungă; o anunţam că n-o s-o mai văd multă vreme, că ni s-a interzis ieşirea din cazarmă, şi-mi exprimam regretul că-mi refuzase acea bucurie atât de mult visată, a cărei împlinire m-ar fi ajutat – cu amintirea ei – să suport mai uşor aceste triste săptămâni.

La o zi după ce introdusesem mesajul meu în cutia de scrisori, ne aflam cu toţii la obişnuitele exerciţii de după-amiază în curtea cazărmii, unde executam obligatoriile: stânga-mprejur, înainte-marş şi culcat-sculat! Executam mişcările ca un automat şi mai să nu-l bag în seamă pe gradatul ce dădea comenzile, nici pe colegii mei mărşăluind în pas de manevră sau culcându-se şi ridicându-se la ordinele dezlănţuitului caporal; nu sesizam nici măcar decorul din jurul meu: din trei părţi barăcile, din partea a patra gardul de sârmă, de-a lungul căruia se vedea şoseaua exterioară. Din când în când, prin dreptul sârmelor înainta câte un trecător, din când în când se mai găseau şi unii care se opreau (în majoritate copii, singuri sau însoţiţi de părinţi, care le explicau că în spatele gardului de sârmă se aflau soldaţi la exerciţii). Toate astea se transformau în mintea mea într-un

element de de cor lipsit de viaţă, în imagini murale (tot ce se afla dincolo de sârmă erau pentru mine imagini murale; aşa se face că nu mi-am întors privirea în direcţia gardului decât în clipa în care cineva a strigat într-acolo cu jumătate de glas: „Ce căşti gura, pisicuţo?”

Abia atunci am zărit-o. Pisicuţa era Lucia. Stătea în dreptul gardului, îmbrăcată în pardesiul ei cafeniu, acel pardesiu vechi şi ponosit (mi-a dat prin minte că în timpul cumpărăturilor de vară nu m-am gândit că vara trece şi vine sezonul rece), în picioare cu pantofiorii negri, moderni, cu tocuri înalte (alt cadou de la mine), potrivindu-se ca nuca-n perete cu starea jalnică a pardesiului. Stătea acolo neclintită şi se uita la noi. Soldaţii comentau înfăţişarea ei ciudată de fiinţă răbdătoare, investind în aprecierile lor toată disperarea sexuală a unor oameni ţinuţi cu forţa în starea celibatului involuntar. Gradatul, sesizase lipsa de atenţie a soldaţilor şi curând a descoperit originea ei; de bună seamă era furios la culme de propria-i neputinţă: căci n-avea calitatea de a-i ordona fetei să-şi vadă de drumul ei; dincolo de sârmă era imperiul libertăţii relative unde nu răzbeau ecourile poruncilor sale categorice. Aşa stând lucrurile, şi-a îndreptat mânia asupra soldaţilor, cerându-le, sub ameninţări de tot felul, să-şi păstreze observaţiile pentru ei, ca apoi să-i apostrofeze cu o voce tunătoare şi să intensifice ritmul instrucţiei.

Din când în când Lucia făcea câţiva paşi, plimbându-se de colo-colo, din când în când se pierdea de tot din raza mea vizuală, ca în cele din urmă să revină în locul de unde mă putea vedea. În fine, instrucţia de front a luat sfârşit, dar eu n-am avut cum să mă apropii de Lucia, fiindcă în aceeaşi clipă am fost mutaţi de pe câmpul de exerciţii la cursul de educaţie politică; a trebuit să ascultăm cunoscutele fraze despre lagărul păcii şi despre imperialişti, şi abia după un ceas am izbutit să dau fuga afară (începuse să se întunece) ca să văd dacă Lucia se mai afla în faţa gardului; era acolo şi m-am repezit spre ea.

M-a rugat să nu fiu supărat, spunându-mi că mă iubeşte şi-i pare rău dacă sufăr şi mă întristez din pricina ei. L-am spus că nu ştiu când ne vom putea întâlni. Mi-a răspuns că nu-i nimic, c-o să vină să mă vadă aici (tocmai atunci trecea prin preajma noastră un grup de soldaţi gălăgioşi adresându-ne în gura mare cuvinte grosolane). Am întrebat-o dacă n-o să-i pese de

strigătele neruşinate ale soldaţilor. Mi-a răspuns că nu, fiindcă mă iubeşte. Mi-a întins printre sârme un fir de trandafir (un sunet prelung de goarnă anunţa în clipa aceea adunarea); ne-am sărutat printr-un ochi al gardului de sârmă.

13

Aproape zi de zi Lucia mă aştepta acolo, în spatele gardului, fireşte, în măsura în care lucram în schimbul de dimineaţă, şi după-amiezile le petreceam în incinta cazărmii supus programului bine cunoscut. Zi de zi căpătăm de la ea un bucheţel de flori (odată, în timp ce inspecta dormitorul, un plutonier mi le-a scos din lădiţă şi le-a azvârlit cât colo), iar discuţia noastră se rezuma la câteva fraze stereotipe, fiindcă, de fapt, n-aveam ce să ne spunem: nu făceam un schimb de idei sau de informaţii, ci, pur şi simplu, ne confirmam, reciproc, un adevăr unic, exprimat de atâtea ori; cu toate acestea, nu încetam să-i scriu aproape în fiecare zi; era perioada cea mai intensă a dragostei noastre. Reflectoarele de pe turnurile de pază, lătratul câinilor în faptul serii, băieţandrul-filfizon care patrona toate astea nu prea-şi mai găseau loc în gândurile mele, concentrate acum doar asupra apariţiei Luciei. La drept vorbind mă simţeam cât se poate de fericit între zidurile acestei cazărmi păzite de câini poliţişti şi în galeriile abatajelor unde mă opinteam în ciocanul pneumatic, de mi se zgâlţâiau toate măruntaiele. Eram fericit şi încrezător în mine, fiindcă dispuneam de o bogăţie de care nu dispunea nimeni dintre camarazii mei şi nimeni dintre cei ce ne comandau; această bogăţie era Lucia; eram iubit, iubit de faţă cu toţi şi demonstrativ. Chiar dacă Lucia nu reprezenta idealul feminin pentru camarazii mei, şi în ciuda faptului că dragostea ei se manifesta – după judecata lor – destul de ciudat, totuşi era vorba de dragostea unei femei, şi asta avea darul să trezească în ei, deopotrivă, admiraţia, nostalgia şi invidia.

Cu cât se prelungea perioada desprinderii noastre de lume şi de apropierea femeii, cu atât mai mult eram ispitiţi să vorbim despre femei, prezentându-le până în cele mai mici amănunte. Se amintea de aluniţele din diversele locuri ale trupului, se desenau (cu creionul pe hârtie, cu târnăcopul în lut, cu degetul

în nisip) conturul sinilor şi al feselor lor; se iscau dispute pe tema: care dintre fesele şi coapselor amintitelor femei (absente) întruneau condiţiile formelor optime; erau evocate cu precizie şi lux de amănunte, strigătele, gemetele şi suspinele lor în timpul împreunării; şi toate astea erau reluate şi comentate în noi şi noi „ediţii”, completate de fiecare dată cu noi şi noi detalii, din ce în ce mai nuanţate... Fireşte, mi-a venit şi mie rândul să fiu chestionat şi băieţii s-au arătat cu atât mai curioşi să audă relatările mele cu cât, acum o vedeau aproape zilnic în carne şi oase pe fata despre care urma să le vorbesc şi aveau deci prilejul să asocieze înfăţişarea ei concretă cu cele povestite de mine. Nu puteam să-i refuz, erau camarazii mei – şi ce altceva mi-a rămas de făcut decât să le povestesc; şi am început să le povestesc despre goliciunea Luciei, pe care nu-mi fusese încă dat s-o văd, despre felul de-a face amor, de care n-avusesem încă parte, şi, deodată, începea şi în faţa mea să prindă contur imaginea precisă şi detaliată a pasiunii sale necuvântătoare...

Cum a fost când ne-am iubit pentru întâia oară?

Pe măsură ce povesteam, momentul mi se releva drept realitatea cea mai reală: povestea se petrecea în mica odăiţă a internatului în care locuia; se dezbrăca sub privirile mele supusă, cu devoţiune şi, totuşi, călcându-şi parcă pe inimă, căci, să nu uităm, era fată de la ţară, iar eu eram primul bărbat în faţa căruia îşi arăta întreaga goliciune. Pe mine mă tulbura, scoţându-mă din minţi, tocmai acel amestec de zel şi sfiiciune; când mă apropiam de ea se ghemuia acoperindu-şi pubisul cu palma...

De ce poartă mereu pantofiorii aceia negri cu tocuri înalte?

Le-am spus că îi cumpărasem anume ca să umble cu ei despuiată în faţa mea; ce-i drept, se ruşina, dar îmi făcea întotdeauna toate mendrele; eu mă dezbrăcăm cât mai târziu cu putinţă, în timp ce ea se învârtea prin odăiţă goală puşcă în pantofiorii ei cu toc înalt (îmi plăcea la nebunie ea goală şi eu îmbrăcat), se ducea spre şifonier să scoată sticla cu vin şi venea să-mi toarne, goală puşcă...

Aşa se face că atunci când Lucia apărea în dreptul gardului de sârmă, n-o priveam doar eu, d, o dată cu mine, cel puţin zece camarazi care ştiau exact cum iubeşte Lucia, ce şi cum suspină în timp ce iubeşte, şi de fiecare dată făceau aceeaşi constatare plină de semnificaţie, că iar venise în pantofiorii aceia negri cu

tocuri înalte, imaginându-şi-o cum umblă goală prin mica odăiţă a internatului.

Oricare dintre camarazii mei era în măsură să evoce amintirea unei femei şi s-o împartă cu ceilalţi, dar nimeni în afară de mine n-avea posibilitatea să ofere, o dată cu prezentarea verbală, şi *priveliştea* acestei femei; numai femeia mea era reală, prezentă în carne şi oase. Camaraderia şi solidaritatea, care mă determinau să pictez cu exactitate goliciunea Luciei şi arta erotismului ei, aveau darul să concretizeze, până la durerea fizică, dorinţa mea de-a face dragoste cu ea, şi totuşi, comentariile grosolane ale camarazilor legate de prezenţa Luciei nu mă revoltau câtuşi de puţin; nu mi-era teamă că în felul ăsta putea vreunul să mi-o sufle (gardul de sârmă şi câinii o fereau în suficientă măsură de toţi şi de mine); dimpotrivă toţi mi-o dăruiau, clarificând tabloul ei tulburător pe care toţi îl pictau o dată cu mine, împrumutându-i forţa unei seducţii nebuneşti; mă lăsam pradă camarazilor mei şi toţi, laolaltă, ne lăsam pradă dorinţei de a fi cu Lucia. Pe urmă, când ajungeam lângă ea în dreptul gardului de fier, simţeam cum mă trec toţi fiorii; de atâta dorinţă nu eram în stare să scot o vorbă; nu înţelegeam cum de-am putut să umblu cu ea o jumătate de an fără să văd în ea femeia; şi aş fi fost dispus să dau totul pentru o singură împreunare cu ea.

N-aş vrea să se creadă prin asta că sentimentele mele faţă de Lucia s-ar fi abrutizat, s-ar fi aplatizat, sau ar fi pierdut ceva din gingăşia lor. Nu, nici vorbă de aşa ceva, aş spune, mai curând, că era pentru prima oară în viaţa mea când mă încerca *setea totală de femeie*, sete în care se angaja tot ce exista în mine: trupul şi sufletul, pofta şi duioşia, dorul şi vitalitatea nebunească, setea de grosolănie şi trivialitate, setea de mângâiere şi consolare, setea de clipa voluptăţii şi posesiune eternă. Eram totul numai angajare, încordare şi concentrare tensionată, şi-mi amintesc de acele clipe azi, la vârsta dorinţelor năpârlite, ca de un paradis pierdut (un paradis straniu, în jurul căruia se foiesc paznici cu câini lupi şi în incinta căruia se aud comenzile furioase ale unui caporal răcnind cât îl ţin bojocii).

Eram decis să întreprind totul spre a mă întâlni cu Lucia în afara cazărmii; îmi jurase că data viitoare „nu mi se va împotrivi” şi va accepta să ne întâlnim, oriunde voi dori. Acest jurământ mi-l confirmase în repetate rânduri în timpul scurtelor

noastre convorbiri purtate peste gard. Era de-ajuns deci să mă încumet la o acţiune primejdioasă.

Am pus totul la cale, cu repeziciune. Planul de evadări alcătuit de Honza nu fusese descoperit de comandant. Era deci la dispoziţia noastră. Gardul de sârmă rămăsese tăiat în locul ştiut şi păstrat cu toată discreţia, iar înţelegerea cu minerul care locuia peste drum de cazarmă nu fusese anulată, era de-ajuns s-o reînnoim. Cazarma, fireşte, era păzită acum cu o străşnicie desăvârşită şi plecarea în timpul zilei era cu neputinţă. Nu-i vorbă că şi pe întuneric dădeau târcoale cazărmii santinelele însoţite de câini şi luminau reflectoarele din turnurile de pază, dar asta, de bună seamă, era acum, mai curând, o chestiune de efect pentru bucuria şi satisfacţia comandantului, decât o idee generată de suspiciunea că vreunul dintre noi ar avea intenţia să evadeze; o evadare descoperită echivala cu pericolul trimiterii în faţa tribunalului militar, şi asta însemna un risc mult prea mare. Tocmai de aceea mi-am pus în gând că evadarea mea ar avea mari şanse de reuşită.

Singura problemă ce se mai punea era să găsesc pentru mine şi Lucia un adăpost cât mai convenabil, în imediata apropiere a cazărmii. Minerii din preajma cantonamentului nostru munceau, în cea mai mare parte, în aceeaşi mină cu noi şi, în felul ăsta, am reuşit să mă înţeleg cu unul din ei (un văduv de cincizeci de ani) să-mi împrumute locuinţa sa (povestea nu m-a costat mai mult de trei sutare în banii de atunci). Casa în care locuia (o clădire cenuşie cu un singur etaj) putea fi văzută din curtea cazărmii; i-am arătat-o Luciei, de acolo de lângă gard, şi cu acest prilej i-am expus planul meu; nu s-a arătat prea încântată; m-a avertizat, cerându-mi să nu mă expun unei primejdii atât de mari din pricina ei, dar până la urmă a acceptat numai pentru faptul că nu era în stare să mă contrazică.

În fine, a sosit ziua stabilită, care a avut un început destul de bizar. Abia întorşi din schimb, am fost adunaţi în careu ca să ascultăm unul din frecventele discursuri ale băieţandrului-comandant. De obicei ne ameninţa cu războiul care bătea la uşă şi ne informa despre felul cum îi va trata statul nostru pe reacţionari ca să le vină mintea la cap (în sinea lui se gândea în primul rând la noi). De data asta şi-a întregit discursul cu câteva idei noi: Duşmanul de clasă, pretindea el, s-a strecurat direct în rândurile partidului comunist; dar să ţină minte spionii şi

trădătorii că duşmanii mascaţi vor fi trataţi de o sută de ori mai rău decât cei ce nu-şi ascund opiniile, căci duşmanul mascat e un câine râios. „Iar aşa unul se află printre noi”, a declarat băieţandrul-comandant poruncind să iasă din rând băieţelul-Alexei. Pe urmă a scos din buzunar o hârtie şi vârându-i-o sub nas l-a întrebat: „Cunoşti această scrisoare?” „Cunosc”, i-a răspuns Alexei. „Eşti un câine râios. Dar eşti şi turnător, şi denunţător. Numai că lătratul câinelui nu ajunge în cer.” Şi, în faţa lui, a făcut scrisoarea ferfeniţă.

„Mai am o scrisoare pentru tine, i-a spus apoi, întinzându-i un plic deschis. Citeşte-o cu voce tare!” Alexei a scos din plic o hârtie, a parcurs-o repede cu privirea – dar n-a rostit o vorbă. „Citeşte!” a repetat comandantul. Alexei continua să tacă. „N-ai de gând să citeşti?! a întrebat din nou comandantul şi, văzând că Alexei se încăpăţânează să tacă, a ordonat cu o voce tunătoare: Culcat!” Şi Alexei s-a trântit în noroi. Băieţandrul-comandant a stat un timp lângă el, privindu-l de sus, iar noi ştiam că acum nu putea să urmeze altceva decât: sculat, culcat, sculat, culcat şi Alexei va fi silit să se trântească, şi să se ridice, şi iar să se trântească şi iar să se ridice. Dar băieţandrul n-a mai dat nicio comandă şi, întorcându-i spatele lui Alexei, a început, cu pas domol, să treacă în revistă şirul din faţă al soldaţilor încolonaţi în careu, controlând din priviri ţinuta acestora; a ajuns aşa până la capătul coloanei (povestea a durat câteva minute) ca apoi, cu acelaşi pas domol să se întoarcă la soldatul care continua să zacă în noroi: „Aşa, şi acum citeşte”, i-a spus cu o voce blajină – şi, într-adevăr: Alexei şi-a săltat din noroi bărbia murdară, şi, împingându-şi înainte mâna dreaptă în care strânsese tot timpul scrisoarea, a început să citească, aşa cum se afla, întins pe burtă. „Vă aducem la cunoştinţă că în ziua de cincisprezece septembrie una mie nouă sute cincizeci şi unu aţi fost exclus din rândurile Partidului Comunist Cehoslovac. Pentru Comitetul regional…” După aceea comandantul l-a trimis pe Alexei înapoi în formaţie şi s-a retras, lăsându-ne pe seama unui caporal. A urmat instrucţia de front.

După instrucţia de front a urmat obişnuitul program de educaţie politică, iar pe la şase şi jumătate (afară se întunecase), Lucia se afla în faţa gardului de sârmă; când am ajuns acolo a dat doar din cap, în semn că totul e în ordine, şi s-a făcut nevăzută. Au urmat apoi masa de seară, obişnuita

plimbare şi stingerea, şi ne-am dus la culcare; am stat un timp întins în pat, aşteptând să adoarmă caporalul-şef al dormitorului nostru. Pe urmă mi-am tras în picioare ciubotele – halbele cum le spuneam noi – şi, aşa cum eram, în izmene albe şi în cămaşă lungă de noapte, am părăsit încăperea. Am străbătut repede coridorul şi m-am trezit în curte; sumara îmbrăcăminte nocturnă nu-mi ţinea de cald, simţeam cum mă ia cu frig şi tremuram din tot corpul. Locul unde intenţionam să mă strecor printre sârmele gardului era în fundul curţii, dincolo de infirmerie, ceea ce-mi convenea de minune, nu de alta, dar dacă m-ar fi surprins cineva, aş fi putut să afirm că mi s-a făcut rău şi mă duc să-l trezesc pe medicul de gardă. Dar n-am întâlnit pe nimeni; am ocolit infirmeria şi, cocoşându-mă, m-am furişat în umbra ei; un reflector îşi proiecta leneş lumina într-un singur loc (de bună seamă, santinela din turnul de pază încetase să-şi mai ia sarcina în serios), iar porţiunea de curte pe care trebuia s-o parcurg era cufundată în beznă; am ajuns deci cu bine în dreptul infirmeriei şi m-am lipit de zidul ei; acum totul era să nu dau peste paznicul însoţit de câine, care, cu lupul lui, dădea târcoale gardului toată noaptea; era linişte (o linişte periculoasă având darul să mă dezorienteze); pândeam aşa de circa zece minute, când, deodată, am auzit un lătrat de câine, venind de undeva din capătul opus al cazărmii. Dintr-un salt, m-am desprins de zidul infirmeriei şi am alergat (cinci metri maximum) până la gardul de sârmă care, după ajustarea făcută de Honza, se căsca uşor, lăsând un loc de trecere „la firul ierbii”. M-am ghemuit şi m-am strecurat în stradă; acum nu-mi mai puteam îngădui nicio clipă de şovăială; am făcut la iuţeală alţi cinci paşi până la gărduţul de lemn din faţa casei minerului; totul era în ordine: pe portiţa deschisă am pătruns într-o curticică, unde, la parterul căsuţei, se vedea o fereastră luminată (cu storurile lăsate). Am ciocănit în geam şi peste câteva clipea apărut în uşă o namilă de bărbat care, cu o voce zgomotoasă, m-a poftit înăuntru (m-am şi speriat de acest zgomot, nu de alta, dar nu puteam să uit că mă aflam la numai câţiva metri de cazarmă). Uşa dădea direct într-o odaie: m-am oprit în prag, oarecum descumpănit: în jurul unei mese (pe care se afla o sticlă desfundată) stăteau vreo când flăcăi care sorbeau liniştiţi din paharele lor; văzându-mi ţinuta, au izbucnit în hohote de râs şi numaidecât mi-au umplut un pahar spunând că, de bună seamă, m-a luat cu frig în cămaşa

aceea de noapte; am gustat din băutură: era spirt amestecat cu apă; la îndemnul lor am golit paharul până la fund; am început să tuşesc; asta i-a făcut din nou să râdă cu o vădită îngăduinţă prietenească, şi să-mi ofere un scaun: m-au întrebat cum mi-a reuşit „trecerea peste frontieră” şi din nou s-au amuzat cu îmbrăcămintea mea caraghioasă, spunându-mi în bâşcălie „izmene pe călător”. Erau toţi mineri, cei mai mulţi între treizeci şi patruzeci de ani şi, de bună seamă, se întâlneau aici destul de des; beau vârtos dar nu erau beţi; după surpriza iniţială (în care se infiltrase şi un pic de spaimă), prezenţa lor stenică, lipsită de griji, a avut darul să mă elibereze de o povară apăsătoare. Nu m-am opus unui nou pahar din băutura aceea neobişnuit de tare şi cu miros atât de înţepător. Între timp proprietarul casei dispăruse în odaia învecinată, de unde s-a întors cu un costum bărbătesc de culoare închisă „Ce zici, o să-ţi vină bine?” m-a întrebat. În clipa aceea mi-am dat seama că minerul era cu cel puţin zece centimetri mai înalt decât mine şi considerabil mai gras, dar eu i-am spus: *„Trebuie* să-mi vină bine.” Mi-am tras repede pantalonii peste izmene şi, ce să spun, era de rău; ca să nu-mi cadă trebuia să-i ţin cu mâna în şolduri. „N-are cineva o curea?” a întrebat generosul meu dăruitor. Curea n-avea nimeni. „Măcar o sfoară”, am spus eu. Sfoara s-a găsit şi, de bine de rău, cu ajutorul ei, pantalonii se ţineau şi nu alunecau de pe mine. Pe urmă am îmbrăcat haina şi flăcăii au decis că semănăm (nu ştiu prea bine de ce) cu Charlie Chaplin, spunând că nu-mi mai lipseau decât gambeta şi bastonul. Ca să le fac o bucurie, mi-am lipit călcâiele, şi în acelaşi timp mi-am depărtat, cât mai mult, vârfurile bocancilor. Pantalonii întunecaţi se încreţeau falduri-falduri deasupra trainicelor carâmburi ale „halbelor”; flăcăilor le-a plăcut spectacolul şi au ţinut să mă asigure că în seara aceea toate femeile îmi vor îndeplini toate dorinţele pe care mi le vor citi în ochi. Mi-au umplut al treilea pahar şi după ce l-am dat pe gât, m-au condus afară. Proprietarul m-a asigurat că pot să bat în geam la orice oră din noapte, când va fi nevoie să mă schimb.

Am ieşit în strada întunecată a cartierului periferic prost luminat, şi mi-au trebuit mai mult de zece minute până să ocolesc de la distanţă întreaga cazarmă, ca în cele din urmă să ajung pe strada unde mă aştepta Lucia. Ca să ajung acolo a trebuit să trec prin dreptul porţii luminate a cazărmii noastre; în

clipa aceea m-a cuprins un slab fior de spaimă, care s-a dovedit însă cu totul neîntemeiat; travestiul şi-a făcut datoria cu desăvârşire, ajutându-mă să depăşesc cu brio acest moment dificil – santinela s-a uitat la mine, dar nu m-a recunoscut şi, astfel, viu şi nevătămat, am ajuns în faţa casei convenite. Am deschis poarta imobilului (luminată doar de felinarul stradal) şi am pornit (nu fusesem niciodată în această clădire, dar cunoşteam totul pe dinafară din cele descrise de miner): scara din stângă, etajul întâi, prima uşă în faţa scării. Am ciocănit. S-a auzit un scârţâit de cheie în broască, uşa s-a deschis şi în pragul ei a apărut Lucia.

Am îmbrăţişat-o (venise acolo pe la şase şi ceva când proprietarul apartamentului pleca în schimbul de noapte, şi de atunci mă tot aştepta); m-a întrebat dacă am băut; i-am răspuns că da şi i-am povestit prin ce peripeţii a trebuit să trec până să ajung aici. Mi-a spus că a tremurat tot timpul de teamă să nu mi se întâmple ceva. (În clipa aceea mi-am dat seama că, într-adevăr, tremura.) Am început să-i spun cu câtă nerăbdare şi bucurie am aşteptat această clipă a revederii noastre; continuam s-o strâng la pieptul meu şi în timpul ăsta simţeam cum tremura din ce în ce mai tare. „Ce-i cu tine?” am întrebat-o, cu îngrijorare. „Nimic”, mi-a răspuns. „De ce tremuri în halul ăsta?” „Mi-a fost teamă pentru tine”, a ţinut să spună, desprinzându-se uşor din îmbrăţişarea mea. Am aruncat o privire în jurul meu. O odăiţă minusculă, amenajată cu o sobrietate lapidară; o masă, un scaun, un pat (gata pregătit, cu aşternutul nu prea curat); deasupra patului atârna un mic tablou înfăţişând o imagine sfântă, de-a lungul peretelui opus un dulap pe care se vedeau nişte borcane cu dulceţuri de fructe (singurul lucru ceva mai familiar din întreaga odăiţă) şi peste toate astea ardea solitar pe plafon un bec fără glob, înţepându-mi neplăcut ochii şi învăluindu-mi, cu lumina sa tăioasă, trupul de-al cărui jalnic caraghioslâc mi-am dat seama în clipa aceea cu inima îndureratã: haina de uriaş, pantalonii strânşi în talie cu o sfoară amărâtă; şi de sub ei răsărind stânjenitor „halbele” ciubotelor cu carâmburile întunecate; şi, ca o încununare a acestei privelişti întristătoare, ţeasta mea proaspăt rasă, care în bătaia becului strălucea, probabil, ca o lună plină.

„Lucia, te rog insistent, iartă-mă că mă prezint în halul ăsta”, i-am spus, explicându-i încă o dată, necesitatea travestiului

meu. M-a asigurat că povestea asta nu are nicio importanţă, dar eu (dominat de spontaneitatea alcoolică) m-am grăbit să declar că aşa nu pot să stau în faţa ei şi mi-am scos la iuţeală haina şi pantalonii; numai că sub aceste veşminte se aflau cămaşa de noapte şi înfiorătoarele izmene cazone, alcătuind o ţinută mult mai comică decât cea precedentă, care o camuflase cu câteva clipe înainte. Am răsucit comutatorul electric şi am stins lumina, – zadarnic însă; nicio beznă n-a venit să mă salveze; prin fereastra fără jaluzele pătrundea în odaie lumina felinarului stradal. Biruind ruşinea goliciunii, ruşinea ridicolului mi-a impus să-mi scot la iuţeală de pe mine cămaşa şi indispensabilii cazoni. Am cuprins-o în braţe (şi din nou am simţit-o tremurând). I-am spus să se dezbrace, să dea jos de pe ea tot ce ne desparte, şi în timpul ăsta îmi petreceam mângâietor mâinile pe trupul ei, şi-i repetam întruna rugămintea mea, dar ea îmi cerea să mai am răbdare să mai aştept puţin, că nu poate aşa repede.

Am luat-o de mână şi ne-am aşezat împreună pe marginea patului. Mi-am lăsat capul în poalele ei şi am rămas un timp liniştit; deodată mi-am dat seama de inoportunitatea goliciunii mele (uşor luminată de galbenul felinarului de afară) şi mi-a dat prin minte că totul ieşise exact pe dos decât visasem: nu femeia despuiată îl servea pe bărbatul îmbrăcat, ci, invers, bărbatul despuiat zăcea cu capul în poalele femeii îmbrăcate; mă simţeam ca un Cristos în pielea goală, coborât de pe cruce direct în braţele milostivei Maria, şi mă îngrozeam gândindu-mă la această imagine, căci nu venisem aici pentru mângâiere şi compasiune, ci pentru cu totul altceva; şi din nou am început să insist, să-i sărut Luciei obrajii şi rochia, încercând să i-o deschei încet, pe nesimţite…

Degeaba – n-am reuşit nimic; Lucia s-a smuls şi de data asta din strânsoarea braţelor mele, iar eu mi-am pierdut pe loc elanul iniţial, şi graba mea credulă; epuizasem, deodată, toate cuvintele, toate atingerile drăgăstoase, zăceam întins pe pat, aşa cum eram, în toată goliciunea, fără să mă clintesc, în timp ce Lucia, aplecată asupra mea, îmi dezmierda obrajii cu mâinile sale aspre. Încet-încet, amărăciunea începea să agite în mine nemulţumirea şi mânia; îi aminteam în gând Luciei toate riscurile pe care mi le asumasem, toate primejdiile prin care trecusem, ca să mă pot întâlni cu ea în această noapte; îi

aminteam (în gând) toate pedepsele ce puteau să mă coste escapada mea de-acum. Dar astea nu erau decât reproşuri superficiale (acesta fiind, de altfel, motivul pentru care – chiar dacă mutește – i le-am destăinuit Luciei). Adevăratul izvor al mâniei mele era însă mult mai adânc (şi mi-ar fi fost ruşine să-l dezvălui): mă frământa mizeria mea, mizeria dezolantă a tinereţii mele ratate, mizeria jalnică a nesfârşitelor săptămâni lipsite de bucurii, infinitul umilitor al dorinţei neîmplinite; mi se proiectau în minte zadarnicele încercări de a o cuceri pe marketa, chipul hidos al blondei de pe maşina de secerat şi, din nou, zadarnica încercare de a cuceri-o pe Lucia. Şi-mi venea să urlu, să mă plâng în gura mare: de ce trebuie să fiu în toate adult, ca adult judecat, exclus, declarat troţkist, ca adult trimis în mină, şi de ce în dragoste nu mi-e îngăduit să fiu adult, ci, dimpotrivă, sunt obligat să înghit toate jignirile nematurităţii? O uram pe Lucia, o uram cu atât mai mult cu cât ştiam că mă iubeşte, o uram fiindcă împotrivirea ei era cu atât mai aberantă, mai de neînţeles şi mai zadarnică, aducându-mă într-o stare vecină cu nebunia. După o jumătate de oră de muţenie înverşunată, am reluat atacul.

M-am năpustit asupra ei, am rostogolit-o pe pat şi făcând uz de toate forţele am reuşit să-i ridic fusta, să-i sfâşii sutienul şi să-i ating sânii dezgoliţi — dar Lucia se apăra, împotrivindu-se cu o înverşunare din ce în ce mai încrâncenată şi (stăpânită ca şi mine de o forţă oarbă) reuşi, în cele din urmă, să sară din pat şi să se posteze în faţa dulapului.

„De ce mi te împotriveşti?” am răcnit la ea, ieşindu-mi din fire. N-a ştiut să-mi răspundă, a rostit ceva în sensul că s-o iert, să nu mă supăr, dar n-a spus nimic edificator, nimic raţional. „De ce mi te împotriveşti? Ştii doar cât de mult te iubesc! Ce-i cu tine? Ai înnebunit?! Da, aşa e, eşti nebună! Nebună de legat!” m-am răstit din nou la ea. „Dacă-i aşa, goneşte-mă”, mi-a răspuns mereu lipită cu spatele de şifonier. „Da, aşa o să fac, o să te gonesc, o să te gonesc, fiindcă tu nu mă iubeşti; şi-ţi baţi joc de mine!” Am continuat să ţip, dându-i un ultimatum: una din două – ori îmi cedează, ori n-o mai văd niciodată.

Şi iar m-am apropiat de ea şi am îmbrăţişat-o. De data asta nu mi-a opus nicio rezistenţă, în schimb zăcea în braţele mele ca o fiinţă lipsită de vlagă. „Ce gânduri ai cu virginitatea ta, pentru cine vrei s-o păstrezi?” Tăcere. „De ce taci?” „Tu nu mă iubeşti”,

mi-a răspuns în cele din urmă. „Cum? Eu nu te iubesc?!” „Nu. Nu mă iubeşti. Am crezut că mă iubeşti, dar m-am înşelat…” Şi a izbucnit în hohote de plâns.

Am îngenuncheat în faţa ei – îi sărutam picioarele implorând-o stăruitor să aibă încredere în mine. Dar ea continua să plângă, susţinând că n-o iubesc. Deodată m-a cuprins o furie dementă. Aveam sentimentul că o forţă supranaturală îmi aţinea calea, smulgându-mi mereu din mână acel ceva pentru care vreau să trăiesc; acel ceva la care râvnesc şi care mi se cuvine; că e mereu aceeaşi forţă care mi-a luat partidul şi tovarăşii, şi facultatea; aceeaşi forţă care îmi ia întotdeauna totul, numai aşa, de florile mărului, şi fără temei. Şi am înţeles că această forţă supranaturală acţiona acum împotriva mea prin Lucia, şi o uram pe Lucia fiindcă devenise instrumentul acestei forţe supranaturale; am plesnit-o peste obraz – închipuindu-mi că n-o lovesc pe Lucia, ci această forţă inamică; şi-am început să urlu, spunându-i c-o urăsc, că nu vreau s-o mai văd, că nu vreau s-o mai văd niciodată, că nu vreau s-o mai văd cât oi trăi.

I-am azvârlit în braţe pardesiul ei cafeniu (îl aşezase peste speteaza scaunului) şi i-am strigat să plece, să dispară.

Şi-a îmbrăcat pardesiul şi a dispărut.

Iar eu m-am întins pe pat, şi sufletul mi-era pustiu şi n-a lipsit mult s-o chem înapoi, căci mi se făcuse dor de ea chiar din clipa în care am gonit-o, dându-mi seama că e mai bine de o mie de ori să fii cu Lucia îmbrăcată şi năzuroasă, decât fără Lucia; pentru că a fi fără Lucia însemna a te închide în pustietatea totală a singurătăţii. Toate astea le ştiam, şi totuşi n-am rechemat-o. Am zăcut multă vreme în această cămăruţă de împrumut, incapabil să-mi imaginez că în dispoziţia în care mă aflam aş fi fost în stare să mai dau ochii cu oamenii, să-mi fac apariţia în căsuţa din preajma cazărmii, să glumesc cu minerii şi să răspund la întrebările lor vesele şi deocheate. În cele din urmă (se făcuse noaptea târziu) m-am ridicat totuşi şi am plecat. Felinarul de peste drum continua să lumineze casa pe care o părăseam. Am ocolit cazarma, am ciocănit la fereastra cu pricina (lumina nu mai ardea), am aşteptat vreo trei minute, apoi, în prezenţa minerului, căscând de somn mi-am scos repede hainele de împrumut, am mormăit un răspuns vag la întrebarea lui despre reuşita escapadei mele amoroase, după care (din nou în cămaşa de noapte şi în izmenele cazone) am

pornit spre cazarmă. Eram atât de disperat, încât nu-mi mai păsa de nimic. Nu dădeam atenţie de unde se auzea lătratul câinelui şi puţin îmi păsa încotro era îndreptată lumina reflectorului. M-am strecurat prin sârma gardului şi m-am îndreptat liniştit spre baraca mea. Când am ajuns lângă zidul infirmeriei am auzit deodată un „stai!” bubuitor. M-am oprit. O lumină de lanternă, îndreptată asupra mea, urmată de un mârâit de câine. Şi o voce: „Ce faci aici, omule?”

„Borăsc, tovarăşe sergent, borăsc, am răspuns, sprijinindu-mă cu mâinile de zid.

„Foarte bine, dă-i bătaie! Nu te lăsa”, m-a îndemnat sergentul, continuându-şi rondul însoţit de dinele său.

14

În pat am ajuns în noaptea aceea fără complicaţii (sergentul dormea buştean), dar încercările mele de a aţipi au fost zadarnice; drept care am fost fericit când vocea antipatică a ofiţerului de serviciu (răcnind: „Deşteptarea”) a pus capăt acestei nopţi chinuitoare. Mi-am tras repede bocancii şi am dat fuga la spălător, să mă înviorez stropindu-mi obrajii cu apă rece. Întorcându-mă în dormitor am zărit lângă patul lui Alexei un grup de camarazi, îmbrăcaţi doar pe jumătate, care chicoteau înfundat. Mi-am dat pe loc seama despre ce-i vorba: Alexei (întins pe burtă şi acoperit cu pătura) dormea dus.

Povestea mi-a adus aminte de Franţa Petrašek din grupa a treia, care, odată, furios pe şeful plutonului a simulat într-o dimineaţă un somn atât de profund, încât trei superiori ierarhici s-au apucat să-l zgâlţâie în lege ca să-l trezească, dar fără niciun rezultat; în disperare de cauză, s-au văzut nevoiţi să-l scoată în curte cu pat cu tot, şi abia în clipa în care au aţintit asupra lui muştiucul furtunului de incendiu, a început să-şi frece leneş pleoapele. Numai că în cazul lui Alexei nu putea fi vorba de nicio manifestare de revoltă, iar somnul lui adânc nu putea să fie altceva decât urmarea unei slăbiciuni fizice. De pe coridor intrase tocmai atunci în încăpere un sergent (şeful dormitorului nostru), aducând în braţe un lighean uriaş, plin cu apă; în jurul lui se îngrămădeau câţiva soldaţi de-ai noştri, care, de bună seamă, îl îndemnaseră la această glumă stupidă şi răsuflată cu apa, care făcea deliciul creierului mărginit al subofiţerilor tuturor

regimurilor.

M-a indignat în clipa aceea, scoţându-mă din răbdări, această înduioşătoare complicitate între trupă şi gradaţi (altă dată atât de dispreţuită); m-a indignat faptul că aversiunea comună faţă de Alexei avusese darul să şteargă deodată toate vechile socoteli existente între ei. De bună seamă, cuvintele rostite cu o zi înainte de băieţelul-comandant în legătură cu turnătoria lui Alexei erau interpretate de toţi în spiritul propriei lor suspiciuni, dând naştere în ei unui val de cordială adeziune la cruzimile căpitanului. Şi-apoi, nu e oare mai comod să-l urăşti alături de comunistul învestit cu putere pe comunistul lipsit de putere, decât să-l urăşti pe deţinătorul puterii alături de cel lipsit de putere? Am simţit deodată cum îmi zvâcnesc tâmplele înfierbântate de o furie oarbă împotriva celor din jurul meu, împotriva acestei însuşiri de a da crezare oricărei acuzaţii indiferent de unde ar veni, împotriva ferocităţii operative, cu care aceşti oameni voiau să-şi redreseze orgoliul propriu atât de biciuit – şi, fără să-mi dau seama cum, i-am luat-o înainte sergentului şi suitei sale şi, apropiindu-mă de patul lui Alexei, am strigat în gura mare: „Scoală, boule! N-auzi?” În clipa aceea, cineva din spate mi-a răsucit mâna, silindu-mă să cad în genunchi. Am întors capul şi l-am văzut pe Pavel Pěkny (Frumosu’): „De ce ne strici petrecerea, bolşevicule?!” mi-a spus scrâşnind printre dinţi. M-am smuls din strânsoarea lui şi i-am cârpit o palmă zdravănă. Ne-am fi încăierat cu siguranţă dacă nu se repezeau ceilalţi să ne liniştească, de teamă să nu-l trezim pe Alexei din somn prea devreme. De altfel, sergentul ajunsese între timp în dreptul patului şi, postându-se în faţa lui Alexei, a zbierat cât îl ţineau bojocii: „Deşteptarea!”... şi fără să mai aştepte a răsturnat peste el ligheanul, conţinând cel puţin zece litri de apă.

S-a petrecut însă un lucru ciudat: Alexei continua să zacă nemişcat, întocmai ca înainte. Sergentul a rămas un timp descumpănit, după care a început să răcnească: „Soldat! Drepţi!” Dar soldatul nici nu clintea. Furios la culme, sergentul s-a aplecat asupra lui şi a prins să-l zgâlţâie în lege (pătura era udă leoarcă, ude leoarcă erau şi patul, şi cearceaful din care se scurgeau picuri de apă pe duşumea). În cele din urmă a reuşit să întoarcă trupul lui Alexei în poziţie inversă, aşa fel încât să-l vedem la faţă; era suptă, palidă, rigidă... „Să vină doctorul!” a

strigat sergentul. Nimeni nu se mişca, toţi se uitau la Alexei care zăcea întins în cămaşa de noapte cazonă, îmbibată cu apă. „Să vină doctorul”, a strigat din nou sergentul, făcându-i semn unuia dintre soldaţi, care a pornit-o în pas alergător. (Alexei zăcea nemişcat, arătând mai firav, mai mărunt şi mai bolnăvicios ca altă dată, mult mai tânăr, aducea cu un copil, singura deosebire fiind aceea că ţinea buzele încleştate, ceea ce de obicei copiii nu fac – şi apa curgea de pe el picuri-picuri… „Plouă” s-a auzit vocea cuiva.)

În fine a venit medicul şi, luându-i pulsul lui Alexei, a spus: „Mda”. După care a tras de pe el pătura udă, astfel că Alexei zăcea acum în faţa noastră în toată lungimea sa (scurtă) şi i se vedeau izmenele cazone, lungi şi albe, din care răsăreau tălpile sale desculţe. Doctorul a aruncat o privire cercetătoare în jurul lui, apoi a luat de pe măsuţa de noapte două tuburi şi, uitându-se la ele (erau goale), a spus: „Astea dădeau gata şi doi.” Pe urmă, trăgând un cearceaf de pe patul cel mai apropiat, l-a întins peste trupul neînsufleţit al lui Alexei.

Povestea asta ne-a făcut să zăbovim mai mult, şi astfel a trebuit să luăm gustarea de dimineaţă în mare grabă, şi peste trei sferturi de oră să coborâm în subteran. A urmat apoi sfârşitul schimbului, şi din nou instrucţia de front, şi ora de educaţie politică, şi cântul obligatoriu, şi dereticatul prin dormitor şi stingerea şi somnul ce nu se lipea de mine şi gândurile mele chinuitoare: Stâna plecat (nu l-am mai văzut de atunci niciodată, am auzit că după terminarea serviciului militar a fugit peste graniţă, în Austria), şi-acum S-a dus şi Alexei. Îşi asumase cu orbească bărbăţie marele său rol, şi n-a fost vina lui că, dintr-o dată, n-a ştiut să-l mai joace, şi n-a mai fost în stare să stea încolonat, umil şi răbdător, cu capul de câine scuipat, alături de tovarăşii săi, fiindcă-l părăsiseră puterile; nu mi-a fost prieten, mi-era străin prin fanatismul înverşunat al credinţei sale, dar, dintre toţi, cel mai apropiat; aveam sentimentul că moartea lui ascunde şi un reproş la adresa mea, ca şi când ar fi vrut să-mi transmită gândul că din momentul în care partidul exclude pe cineva din rândurile sale, acel cineva nu mai are nicio raţiune de a trăi.

Dar nu-l pierdusem doar pe Alexei, şi ireversibila ocazie de a salva un om; privind lucrurile acum, prin detaşare în timp, îmi dau seama că exact atunci s-a stins în mine sentimentul cordial

de solidaritate faţă de colegii mei „negri” şi, o dată cu el, ratasem şi ultima ocazie de a readuce la viaţă deplină sfielnica mea încredere în oameni. Începusem să mă îndoiesc de valoarea solidarităţii noastre, impusă numai de presiunea împrejurărilor şi de instinctul de conservare, ce ne mânau din spate, adunându-ne într-un grup unitar. Şi, încet-încet, am început să-mi dau seama că acest colectiv de *negri* (colectivul nostru) era capabil să dea gata un om (oropsindu-l şi trimiţându-l în braţele morţii) la fel ca acele colective care ridicau mâinile „în unanimitate” şi ca orice alt colectiv de fiinţe omeneşti.

Aveam senzaţia în acele zile că prin mine trecea un pustiu; eram pustiu peste pustiu, şi mă stăpânea dorinţa de a o rechema pe Lucia. Deodată nu mai eram în stare să înţeleg de ce tânjisem atât de nebuneşte după trupul ei; mi se părea atunci că Lucia nu era o femeie materială, ci doar un stâlp de căldură străvezie, străbătând imperiul nesfârşit al frigului, un stâlp de căldură ce se îndepărta de mine, după ce l-am izgonit.

Pe urmă a venit o altă zi, şi în timpul exerciţiilor de rutină (după întoarcerea din şut), nu mi-am dezlipit o clipă ochii de pe gardul de sârmă, aşteptând să văd dacă nu cumva se arată; dar în tot acest timp în dreptul gardului nu s-a oprit decât o băbuţă, care-i atrăgea atenţia asupra noastră unui copilaş mânjit de noroi din cap până-n picioare. În aceeaşi seară i-am scris Luciei o scrisoare lungă şi plângăreaţă, implorând-o să revină, că trebuie neapărat s-o revăd, că nu mai vreau absolut nimic de la ea, că nu doresc decât să ştiu că există, s-o pot vedea, să ştiu că e cu mine, că există şi atâta tot…

Ca o bătaie de joc, vremea începuse în acele zile să se încălzească brusc, anunţând un octombrie de toată splendoarea. În coroanele copacilor frunzele îşi etalau minunatul colorit de toamnă, iar natura (amărâta natură ostravană) îşi serba bunul rămas autumnal într-o exaltare euforică. Nu puteam să socotesc această exaltare altfel decât o bătaie de joc, de vreme ce scrisorile mele disperate rămâneau fără răspuns, iar în dreptul gardului nu se opreau (în bătaia razelor unui soare provocator) decât oameni înfiorător de străini. Cam peste paisprezece zile, una din scrisori mi-a fost returnată: adresa de pe plic era ştearsă, şi într-un colţ se putea citi o menţiune scrisă cu creion chimic: *destinatarul plecat*, *adresa necunoscută.*

M-a cuprins o spaimă panicardă. De mii de ori, după ultima

întâlnire cu Lucia, repetasem în sinea mea tot ce-i spusesem şi tot ce-mi spusese ea mie atunci, de sute de ori m-am blestemat şi de sute de ori am căutat să găsesc o justificare a comportamentului meu, de sute de ori am fost încredinţat că o alungasem pentru totdeauna din viaţa mea, şi de tot atâtea ori am încercat să mă asigur că Lucia va avea totuşi înţelegere pentru mine şi mă va ierta. Dar menţiunea din colţul plicului suna ca o sentinţă.

Drept care, neizbutind să-mi stăpânesc neliniştea, în ziua următoare am săvârşit o nouă ispravă nebunească. Spun nebunească, dar, de fapt, nu era cu nimic mai primejdioasă decât prima mea evadare, epitetul de nebunească împrumutându-i, mai curând, caracterul nereuşitei retroactive decât riscurile ce o însoţeau. Ştiam că Honza o făcuse de câteva ori înaintea mea, în timpul verii, când se încurcase cu o bulgăroaică al cărei soţ era ocupat dimineţile la serviciu. L-am imitat: dimineaţa m-am prezentat la schimb împreună cu ceilalţi, mi-am luat fişa, lămpaşul, mi-am mânjit faţa cu praf de cărbune, după care am şters-o englezeşte; am dat o fugă până la căminul Luciei şi, luând-o pe portăreasă la întrebări, am aflat că Lucia plecase de acolo cu vreo paisprezece zile în urmă, luând cu ea o valijoară mică în care îşi împachetase toată averea; nimeni nu ştia unde s-a dus, n-a lăsat o vorbă unde se duce. M-am îngrozit: i s-a întâmplat ceva? Portăreasa s-a uitat la mine, dând din mână cu un aer plictisit: „Asta-i bună, aşa fac toate brigadierele astea. Vin, pleacă, fără să spună o vorbă nimănui.” M-am repezit până la întreprinderea unde lucrase şi am cerut informaţii la serviciul personal; n-am aflat nimic în plus. Am mai hoinărit un timp prin Ostrava şi m-am reîntors la mină pe la sfârşitul schimbului, ca să mă amestec printre camarazii care tocmai ieşeau din subteran; se pare însă că ceva îmi scăpase din metoda lui Honza în legătură cu aceste evadări; totul a ieşit la iveală şi am dat de dracu’. Peste paisprezece zile mă aflam în faţa tribunalului militar, unde m-am ales cu zece luni puşcărie, pentru dezertare.

Dar, de fapt, acolo şi din clipa aceea am pierdut-o pe Lucia, a început abia îndelungata mea perioadă de disperare şi zădărnicie, a cărei imagine devenise pentru mine, preţ de câteva clipe, în acel înceţoşat decor periferic al oraşului meu natal, unde sosisem pentru o vizită de scurtă durată. Da: abia

din clipa aceea a început. În timpul celor zece luni petrecute în puşcărie mi-a murit mama şi eu nu m-am putut duce nici măcar la înmormântarea ei. După ispăşirea pedepsei am revenit la Ostrava printre „negrii” mei şi am mai slujit acolo un an întreg. În timpul ăsta am fost nevoit să semnez un jurământ, prin care mă angajam să mai lucrez în mină trei ani după terminarea stagiului militar, fiindcă se răspândise zvonul că cei ce nu-l vor semna, ar urma să mai rămână câţiva ani încorporaţi. Şi, astfel, am mai coborât în subteran timp de trei ani, în ţinută civilă.

Nu-mi face plăcere să-mi aduc aminte, nici să vorbesc despre aceste lucruri şi, în treacăt fie spus, mă dezgustă când îi aud astăzi fălindu-se cu soarta lor pe cei care, la fel ca mine, au fost oropsiţi de mişcarea lor, în care au crezut. Da, recunosc, cândva mi-am pus şi eu cununa de erou a oropsitului, dar asta n-a fost decât o falsă mândrie. Cu timpul am ajuns să fiu necruţător cu mine însumi şi să-mi aduc aminte că nu m-am trezit printre „negri” pentru vitejia mea, pentru faptul de a fi luptat trimiţând ideile mele să înfrunte alte idei; nu, căderea mea n-a fost precedată de nicio dramă respectabilă – am fost mai curând obiectul decât subiectul aventurii mele şi deci (dacă nu vreau să confer o valoare suferinţei, tristeţei sau chiar zădărniciei) socot că nu am niciun motiv să mă fălesc.

Lucia? O, da: de cincisprezece ani n-am văzut-o, şi multă vreme n-am ştiut nimic despre ea. Abia după întoarcerea din armată am auzit că s-ar afla undeva în Cehia apuseană. Dar n-am mai încercat să dau de ea…

PARTEA A PATRA
Jaroslav

1

Văd un drum şerpuind printre ogoare. Văd pământul acestui drum brăzdat de şina roţilor înguste ale căruţelor ţărăneşti. Şi văd haturile de-a lungul acestui drum, haturi ierboase, atât de verzi, încât nu mă pot stăpâni să nu le mângâi coastele catifelate.

De jur-împrejur, cât cuprindeai cu ochii, ogoare micuţe, niciun fel de comasări cooperatiste. Cum adică? Peisajul pe care-l străbat nu-i un peisaj al zilelor noastre? Şi-atunci ce e?

Merg mai departe şi în faţa mea apare pe hat o tufă de măcieş încărcat de trandafiraşi sălbatici. Fac un popas şi mă simt fericit. Mă aşez pe iarbă la poalele arbustului şi peste puţin timp mă întind. Îmi simt spatele atingând pământul năpădit de iarbă. Îl pipăi cu spinarea. Îl ţin în spinare şi-l rog să nu-i fie teamă să se lase pe mine cu toată greutatea lui.

Pe urmă aud un tropot de copite. În depărtare se înalţă un nor de praf. Se apropie şi în acest timp se subţiază şi devine străveziu. Răsare din el un grup de călăreţi. Pe cai nişte bărbaţi tineri în uniforme albe. Cu cât se apropie, cu atât mai vizibilă e neglijenţa acestor uniforme. Unele tunici sunt încheiate şi sclipesc pe ele nasturi aurii, altele sunt descheiate, iar unii tineri sunt numai în cămaşă.

Unii poartă caschete, alţii sunt în capul gol. O nu, asta nu-i oaste, ăştia-i dezertori, fugari, haiduci! E cavaleria *noastră*! M-am sculat în picioare şi i-am întâmpinat cu privirea, ducând mâna streaşină la ochi. Călăreţul din frunte a scos sabia din teacă şi a ridicat-o în sus; Escadronul s-a oprit.

Bărbatul cu sabia întinsă s-a aplecat acum spre grumazul armăsarului, şi s-a uitat la mine stăruitor.

„Da, eu sunt”, îi spun.

„Regele!” izbucneşte el cu uimire. „Te recunosc!”

Mi-am lăsat capul în piept, fericit că mă cunoşteau. De secole străbat ei în şa aceste meleaguri şi iată – m-au recunoscut.

„Cum o duce regele nostru?” întreabă bărbatul.

„Regele vostru trăieşte cu frica-n sân prieteni!” i-am răspuns.

„Eşti urmărit, hăituit?”

„Nu, mai rău. Se pune ceva la cale împotriva mea. Nu mai recunosc oamenii din jurul meu. Intru în casa mea şi înăuntru e altă odaie, altă femeie, totul e altfel. Îmi spun în sinea mea că m-am înşelat, dau fuga afară, dar de afară e, într-adevăr, casa mea. A mea pe dinafară, străină pe dinăuntru. Şi asta se întâmplă peste tot, oriunde m-aş duce. Se întâmplă ceva de care mi-e teamă, prieteni.”

„Mai ştii să încaleci?” m-a întrebat flăcăul. Abia atunci mi-am dat seama că alături de calul său stătea un altul gata înşeuat, dar fără călăreţ. Mi l-a arătat, făcându-mă să înţeleg că-mi aparţinea. Am introdus piciorul în scară şi m-am săltat în şa. Animalul a tresărit, s-a smucit, dar eu mă instalasem bine şi-i strângeam şoldurile între genunchi cu toată voluptatea. Omul scoate din buzunarul său o băsmăluţă roşie, mi-o întinde şi-mi spune: „înfăşoară-ţi faţa, ca să nu fii recunoscut” Cu faţa înfăşurată, m-am trezit, deodată, orb. „Calul te va conduce”, aud vocea bărbatului.

Întregul escadron s-a pus în mişcare. De-o parte şi de alta simţeam, în preajma mea, călăreţii galopând. Pulpele mele atingeau pulpele lor şi, din când în când, auzeam fornăitul cailor. Am gonit aşa, cam o oră, cot la cot. Pe urmă m-am oprit. Aceeaşi voce bărbătească mi se adresează din nou, spunându-mi: „Am ajuns, regele meu, suntem la destinaţie!”

„Ce destinaţie?”

„N-auzi murmurul unei ape mari? Ne aflăm pe malul Dunării. Aici eşti în siguranţă, regele meu!”

„Da – îi confirm. Aici mă simt în siguranţă. Aş vrea să-mi scot baticul.”

„Nu se poate, regele meu, încă nu. N-ai nevoie de ochi. Deloc n-ai nevoie. Ochii n-ar face decât să te amăgească, să te inducă în eroare.”

„Dar eu vreau să văd fluviul meu, Dunărea mea maternă, trebuie s-o văd!”

„N-ai nevoie de ochii tăi, regele meu, îţi povestesc eu totul. E mult mai bine aşa. În jurul nostru se întinde o câmpie nemărginită. Păşuni nesfârşite. Ici-colo se zăreşte câte un tufăriş de mărăcini, câte un arbust, ici-colo se înalţă câte o prăjină groasă de lemn – e cumpăna unei fântâni. Dar noi ne aflăm pe pajiştea de lângă malul apei. Ceva mai încolo se preschimbă în nisip, căci fluviul are albia nisipoasă. Acum însă descalecă,

regele meu.”

Am descălecat şi ne-am aşezat amândoi pe iarbă.

„Băieţii pregătesc focul – aud din nou vocea bărbatului – în zarea îndepărtată soarele a început să se lase în asfinţit, şi îndată va fi răcoare.” „Aş vrea s-o văd pe Vlasta”, îi spun pe neaşteptate.

„Ai s-o vezi!”

„Unde e?”

„Nu-i departe de aici. Calul tău te va duce la ea.”

Am sărit în picioare şi l-am rugat să-mi dea voie să plec imediat. Dar o mână virilă m-a înşfăcat de umăr şi m-a împins înapoi la pământ. „Şezi, regele meu, şezi. Mai întâi trebuie să te odihneşti şi să mănânci. În timpul ăsta eu o să-ţi povestesc despre ea.”

„Povesteşte; povesteşte, unde e?”

„La un ceas de drum de aici se află o căsuţă cu acoperiş de paie, împrejmuită cu un gărduţ de lemn.”

„Da, da – încuviinţez cu inima cotropită de fericire – da, totul e din lemn. Asta e bine, şi aşa trebuie să fie. Nu vreau niciun cui de metal în această căsuţă, niciunul...”

„Da – reia vocea de lângă mine – gărduţul e din ostreţe de lemn, prelucrate atât de superficial, încât se mai desluşeşte pe ele forma crengilor iniţiale.”

„Toate obiectele din lemn se aseamănă cu un câine sau cu o pisică – îi spun. Sunt mai curând fiinţe decât obiecte. Mi-e dragă lumea lemnului. Numai în ea mă simt acasă.”

„În spatele gardului cresc gherghine, floarea soarelui şi crizanteme şi se mai înalţă acolo un măr bătrân. Şi, în clipa asta, în pragul casei se află Vlasta.”

„Şi cum e îmbrăcată?” „Are pe ea o fustă de in, uşor pătată, căci tocmai acum s-a întors din grajd. Ţine în mână un ciubăr de lemn. E desculţă. Dar e frumoasă, fiindcă e tânără.”

„E săracă – intervin eu –, e o fetiţă săracă.”

„Da, dar asta n-o împiedică să fie regină. Şi fiindcă-i regină trebuie să stea ascunsă. Nici tu n-ai voie să mergi la ea, spre a nu fi trădată. Te poţi duce la ea numai cu faţa acoperită. Calul te va duce la ea.”

Povestirea bărbatului era atât de frumoasă, înot m-am simţit cuprins de o dulce moleşeală. Zăceam întins pe iarbă, ascultam vocea de lângă mine, pe urmă vocea s-a stins şi nu se mai

auzea decât murmurul apei şi trosnetul focului. Şi totul era atât de frumos, atât de încântător, încât mi-era teamă să deschid ochii. Dar n-am avut încotro. Ştiam că sosise clipa când trebuia să-i deschid.

2

Sub mine se turteau trei saltele pe un lemn lustruit. Nu-mi place lemnul lustruit. Nici barele metalice curbate care susţin studioul nu-mi plac. Deasupra mea atârna din plafon un glob de sticlă roz, încercuit cu trei benzi albe. Nici globul ăsta nu-mi place. Nici bufetul din faţă, în a cărui vitrină sunt ascunse multe alte obiecte de sticlă la fel de inutile. Din lemn nu se afla aici decât un harmonium negru, instalat într-un colţ; e singurul lucru care mi-e drag în această încăpere. Mi-a rămas de la tata, care a murit acum un an.

M-am ridicat de pe studio. Nu mă simţeam deloc odihnit. Era într-o vineri după-amiază, cu două zile înaintea duminicii Cavalcadei regilor. Totul depindea de mine. De altfel, tot ce ţine de folclor în raionul nostru depinde întotdeauna de mine. Paisprezece zile n-am dormit ca lumea de atâtea griji; alergături şi certuri şi intervenţii, pentru procurarea celor necesare. Pe urmă a intrat în odaie Vlasta. De multe ori îmi spun că ar trebui să se îngraşe. Femeile grase sunt de obicei blajine: Vlasta e uscăţivă şi faţa ei e brăzdată de multe riduri mărunte. A venit să mă întrebe dacă, în drum spre casă, venind de la şcoală, n-am uitat să scot rufele de la spălătorie. „Puteam să-mi închipui”, mi-a reproşat, întrebându-mă apoi dacă, în sfârşit, am de gând să rămân o seară acasă. Am fost nevoit să-i spun că nu. Peste puţin timp am o şedinţă în oraş. La comitetul raional. „Ai promis că azi faci lecţiile cu Vladimir.” Am strâns din umeri. „Şi cine-o să fie la această şedinţă?” Am început să enumăr câţiva participanţi, dar ea m-a întrerupt: „Şi Hanzliková?” „Da”, i-am răspuns. Am surprins pe chipul ei o mină de om jignit. Mi-am dat seama că e de rău. Hanzliková se bucura de o faimă proastă. Se ştia despre ea că se culca oricând, cu cine vrei şi cu cine nu vrei. Vlasta nu mă bănuia că aş fi avut vreo aventură cu doamna Hanzliková, dar numai pomenirea numelui ei avea darul s-o irite la culme. Dispreţuia şedinţele la care participa Hanzliková. În privinţa asta era cu neputinţă să stai de vorbă cu ea – aşa că am preferat s-o

şterg de acasă cât mai repede.

Şedinţa era consacrată ultimelor pregătiri pentru Cavalcada regilor. Vai de lume. Totul ne-a ieşit pe dos. Comitetul naţional începe să facă economii pe spinarea noastră. Cu câţiva ani în urmă mai sprijinea serbările folclorice, cu sume importante. Azi trebuie noi să sprijinim Comitetul naţional. Uniunea tineretului şi-aşa nu mai distrează tinerii cu nimic, să-i încredinţeze ei organizarea Cavalcadei, ca s-o facă mai atractivă! Beneficiile de pe urma Cavalcadei erau folosite cândva pentru sprijinirea altor acţiuni folclorice mai puţin rentabile, de data asta organizarea Cavalcadei să-i revină Uniunii tineretului şi să se folosească de ea cum va crede de cuviinţă. Solicitasem organelor de miliţie ca în timpul Cavalcadei şoseaua să fie închisă. Dar tocmai în ziua aceea am primit răspunsul negativ. Nu e cu putinţă, spuneau, ca din pricina Cavalcadei să suspendăm circulaţia rutieră. Dar cum va arăta Cavalcada regilor, cu cai gonind speriaţi printre maşini. Griji şi iar griji.

Şedinţa s-a prelungit, şi abia pe la opt am putut pleca. În piaţă l-am zărit pe Ludvík. Mergea pe trotuarul de vizavi, venind din direcţia opusă. Am tresărit oarecum speriat. Ce caută el aici? Pe urmă i-am surprins privirea zăbovind o clipă asupra mea, apoi întorcând-o repede într-o parte, ca s-o ferească de privirea mea. S-a făcut că nu mă vede. Doi vechi prieteni! Opt ani în aceeaşi bancă! Şi se face că nu mă vede!

Ludvík a fost prima fisură în viaţa mea. Acum încep să mă obişnuiesc cu gândul că viaţa mea nu e o casă cu temelii prea solide. Nu de mult, aflându-mă la Praga, m-am dus la unul din acele teatre miri care luaseră fiinţă cu duiumul în anii şaizeci, cucerindu-şi repede popularitatea datorită unor tineri ce le insuflau un spirit studenţesc. Spectacolul nu era mare lucru, în schimb cântecele aveau haz şi jazz-ul era de bună calitate. Deodată, aşa, ca din senin, muzicanţii şi-au pus pe cap pălăriuţe cu pene, din acelea cum se poartă pe la noi la costumele populare, şi s-au apucat să imite un taraf lăutăresc. Hăulind şi chiuind, parodiau mişcările dansurilor noastre şi acele gesturi tipice cu care făceam să ne zvâcnească braţele în sus... Povestea a durat doar câteva minute, dar a fost de-ajuns ca publicul să se tăvălească de râs. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Cu cinci ani în urmă nimeni n-ar fi cutezat să ne ia peste picior. Şi nimeni n-ar fi îndrăznit să râdă. Iar acum suntem de râsul

lumii. Cum se face că aşa, deodată, am ajuns de râsul lumii?

Şi Vladimir. Câtă bătaie de cap mi-a dat în ultimele săptămâni! Comitetul naţional raional a îndemnat Uniunea tineretului să-l aleagă rege pentru Cavalcada din acest an. De când lumea, alegerea regelui însemna o cinstire adusă tatălui. De data asta, se gândiseră să-mi acorde mie această cinstire, vrând să-mi răsplătească, prin persoana fiului meu, tot ceea ce făcusem pentru avântul artei populare în raionul nostru. Dar Vladimir s-a împotrivit invocând tot felul de motive. Ba că vrea să plece duminică la Brno, să vadă cursele de motociclete. Ba că se teme de cai. Ca, până la urmă, să declare că nu vrea să fie rege fiindcă alegerea fusese indicată de sus, şi el n-are nevoie de nicio pilă.

Câtă mâhnire mi-a adus, nu o dată, povestea asta. Parcă ar fi vrut să elimine din viaţa lui tot ce i-ar aminti de viaţa mea. A refuzat categoric să facă parte din ansamblul de cântece şi dansuri ale copiilor, care, din iniţiativa mea, luase fiinţă pe lângă formaţia noastră. Şi atunci a invocat un motiv, după mine lipsit de orice temei: Chipurile n-ar avea talent muzical. Şi totuşi, cânta cât se poate de bine la chitară, la întâlnirile cu prietenii cântau împreună melodii americane. E adevărat, Vladimir are abia cincisprezece ani. Şi mă iubeşte. E un băiat fin şi delicat. Acum câteva zile am stat de vorbă amândoi, între patru ochi, şi sper că m-a înţeles.

3

Îmi aduc foarte bine aminte. Stăteam aşezat pe un scăunel turnant, iar Vladimir pe studio, în faţa mea. Mă sprijineam cu coatele pe capacul lăsat al harmoniului – instrumentul meu îndrăgit. Din fragedă copilărie îl ascultam. Tata cânta la el în fiecare zi. Îndeosebi melodii populare în armonizări simple, neprefăcute. Parcă auzeam un susur de izvoare, venind de departe. Ce bine ar fi dacă Vladimir ar încerca să înţeleagă toate astea. Ce bine ar fi…

Toate naţiunile îşi au arta lor populară. Dar cele mai multe pot face abstracţie de ea fără dificultate. Noi nu ne putem permite acest lucru.

Toate naţiunile Europei Occidentale au cunoscut, începând (în cel mai rău caz) din Evul Mediu, o evoluţie culturală

neîntreruptă. Debussy poate invoca muzica rococo a unui Couprin sau Rameau, Couprin şi Rameau îi pot invoca pe trubadurii medievali. Max Reger pe Bach, Bach pe vechii polifonişti germani. Thomas Mann îşi poate îngădui, fără jenă, să întindă mâna peste secole unui Faust medieval.

În secolele XVII şi XVIII naţiunea cehă încetase aproape să mai existe. În secolul XIX s-a născut de fapt pentru a doua oară. Printre vechile naţiuni europene era un copil. Avea, şi ea, ce-i drept, un trecut, o mare cultură, dar o separa de ea şanţul celor două sute de ani, când ceha n-o vorbeau nici nobilii, nici orăşenii. Limba cehă se retrăsese de la oraş la sate şi nu mai aparţinea decât analfabeţilor. Şi, totuşi, chiar printre aceştia, ea n-a încetat să-şi făurească propria sa cultură. O cultură modestă, sfielnică, ascunsă total privirilor Europei. O cultură a cântecelor, a datinilor rituale, a proverbelor şi a zicătorilor. Şi totuşi, asta a fost unica podişcă îngustă aruncată peste şanţul celor două sute de ard. Unica podişcă, unica punte. Unica tulpiniţă firavă a unei tradiţii necunoscute. Şi astfel, în pragul secolului XIX, iniţiatorii noii literaturi şi muzici cehe au trebuit să-şi altoiască operele tocmai pe această tulpiniţă firavă şi plăpândă. Aşa se explică de ce primii poeţi şi muzicieni cehi au fost adeseori culegători de cântece şi povestiri populare. De ce primele lor încercări poetice şi muzicale au fost, de multe ori, doar nişte parafrazări ale poeziei şi melodiilor populare.

Asta aş vrea să înţelegi, Vladimire. Tăticul tău nu-i doar un suporter ţicnit al folclorului, un damblagiu, un microbist. Mă rog, s-ar putea să fie şi un pic din toate astea, dar prin acest microbism el ţinteşte mai adânc. În arta populară el aude pulsând o sevă dătătoare de viaţă, fără de care cultura cehă s-ar ofili şi s-ar usca. Iar de sunetul acestei pulsaţii tăticul tău e îndrăgostit.

Dragostea asta s-a născut în anii războiului. Voiau să ne demonstreze că n-avem dreptul să existăm, că de fapt nu suntem decât nemţi care vorbim o limbă slavă. Am fost obligaţi să ne asigurăm că am existat şi că existăm. Toţi, la vremea aceea, ne-am dus în pelerinaj la izvoarele noastre. *Ad fontes.* La arta populară.

Şi a venit şi rândul meu. Cântam pe-atunci la contrabas într-o mică formaţie studenţească de jazz. Tata mă dăscălise bine în ale muzicii şi ştiam să cânt la toate instrumentele cu coarde. Şi

iată că, într-o bună zi, a venit la mine doctorul Blaha, preşedintele unui cerc cultural moravo-slovac, care mi-a spus că e de datoria noastră patriotică să reînviem tradiţionalul nostru taraf lăutăresc.

Cine ar fi putut să refuze în acele vremuri? M-am dus, deci, şi am cântat la vioară. Aşa am început să trezim cântecele populare din somnul lor de moarte. Căci în secolul al nouăsprezecelea patrioţii – însufleţitori ai deşteptării naţionale – strămutaseră arta populară în culegeri de cântece, exact în ceasul al doisprezecelea. Civilizaţia începuse să respingă şi să expulzeze folclorul cu repeziciune. Drept care, la îngemănarea secolelor, iau fiinţă cercuri etnografice având menirea de a reda vieţii arta populară închisă în cărţile de cântece. Mai întâi la oraşe. Apoi şi la sate. Şi, mai cu seamă, în regiunea noastră. Se organizează serbări populare, Cavalcade regeşti, sunt sprijinite formaţiile de muzică folclorică. Eforturi mari, dar cu riscul să se risipească în gol. Folcloriştii nu se pricepeau să dea viaţă atât de repede, pe cât de repede se pricepea civilizaţia să înmormânteze. Abia războiul a avut darul să ne insufle o forţă nouă.

Primejdia de a-ţi pierde viaţa, presupune şi anumite avantaje. În asemenea împrejurări omul cercetează şi pătrunde mai adânc în miezul lucrurilor. Era război şi în joc era viaţa naţiunii. Am ascultat cântecele populare şi, deodată, ne-am dat seama că ele alcătuiau substanţa *cea mai substanţială* a lucrurilor. Şi lor, acestor cântece, mi-am închinat eu întreaga viaţă. Mă contopesc cu ele în torentul unui râu subteran, care curge adânc sub noi. Suntem un val al acestui râu. Sunt valul şi râul deopotrivă. Şi mi-e bine, nespus de bine...

În anii războiului trăiam şi simţeam toate astea cu mai multă intensitate. Eram în ultimul an de ocupaţie şi cei din satul nostru organizaseră o Cavalcadă a regilor. În oraş şi printre spectatorii aflaţi pe trotuare, se înghesuiau şi ofiţerii germani. Cavalcada noastră s-a transformat într-o adevărată demonstraţie. Un escadron de tineri, în costume pitoreşti, agitând de zor săbiile scoase din teacă. Invincibila cavalerie cehă. Mesagera apărută din adâncul istoriei. Toţi cehii au înţeles atunci semnificaţia acestui moment şi-n ochii lor scăpărau scânteile speranţei. Aveam la vremea aceea cincisprezece ani şi fusesem ales rege. Călăream între doi paji, cu faţa înfăşurată. Şi ce mândru eram.

Dar mândru era şi tata, care ştia că regele fusese ales în onoarea lui. Învăţător la ţară, patriot, era îndrăgit de toată lumea. Cred, Vladimire, că fiecare lucru îşi are semnificaţia lui. Cred că destinele omeneşti sunt legate între ele cu cimentul înţelepciunii. În faptul că ai fost ales anul ăsta rege, văd un semn anume. Şi sunt mândru, ca acum douăzeci de ani. Mai mândru chiar. Pentru că prin alegerea ta vor să mă cinstească pe mine. Şi eu, de ce-aş tăgădui, preţuiesc această cinstire. Vreau să-ţi predau regatul meu. Şi vreau să-l primeşti din mâinile mele. Poate m-a înţeles. Oricum, mi-a făgăduit că va accepta să fie ales rege.

4

Dacă ar vrea să înţeleagă cât e de interesant!... Eu, unul, nu-mi pot imagina nimic mai interesant. Nimic mai captivant...

Iată şi un exemplu: Multă vreme muzicologii au pretins că melodiile populare europene se trag din baroc. În orchestrele castelelor cântau interpreţi vocali şi instrumentali de provenienţă rurală, care transpuneau apoi muzicalitatea cultă în viaţa oamenilor simpli. În felul acesta cântecul popular n-ar fi chipurile o manifestare artistică originală, de sine-stătătoare, ci ar deriva din muzica cultă.

În ţinuturile Cehiei, melodiile populare sunt, într-adevăr, înrudite cu muzica barocă cultă. Se pune însă întrebarea: ce a fost întâi? Oul sau găina? În ceea ce mă priveşte nu înţeleg de ce ar trebui să facem datornic tocmai cântecul popular.

Dar indiferent cum a fost în Cehia, melodiilor pe care le cântăm noi, în Moravia de sud, nu le putem găsi această explicaţie, oricâtă bunăvoinţă am avea. Lucrul acesta a fost clar de la bun început şi nu poate fi contestat. Dacă ar fi să-l luăm numai din simplul punct de vedere al tonalităţii. Muzica barocă cultă a fost scrisă în game majore şi game minore. Melodiile noastre se cântă în tonalităţi despre care orchestrele de castel nici n-au visat!

De pildă lydiana – acea tonalitate cu cvarta mărită care mie îmi evocă întotdeauna nostalgia străvechilor idile pastorale, şi-l văd în faţa mea pe păgânul Pan, şi-l aud cântând din nai. Ascultaţi:

Muzica barocă şi cea clasică cultivau, cu fanatism, frumoasa rânduială a septimei majore. Spre tonică nu cunoştea altă cale decât aceea a disciplinatului ton *sensibil.* Septima minoră, urcând spre tonică prin secunda majoră, o înspăimânta. Iar mie, în cântecele noastre populare, îmi place tocmai această septimă minoră, indiferent ce sonoritate ar avea: eoliană dorică sau mixolydiană. Mi-e dragă pentru melancolia ei, pentru caracterul ei profund şi meditativ. Şi pentru refuzul ei de a goni copilăreşte spre tonul fundamental cu care totul se sfârşeşte – şi cântecul, şi viaţa:

Dar sunt cântece în tonalităţi atât de singulare, încât nu li se poate atribui niciuna din denumirile aşa-ziselor tonalităţi bisericeşti. În faţa lor stau aplecat într-o totală stare de uimire:

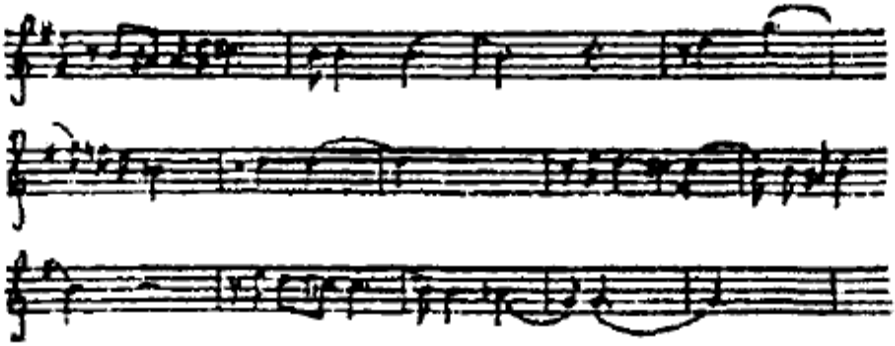

Din punct de vedere tonal, melodiile morave sunt de o diversitate neimaginabilă. Concepţia lor e, îndeobşte, misterioasă. Începând într-o gamă mi noră şi sfârşind într-una majoră, ezită între câteva tonalităţi. Adeseori, când am nevoie să le armonizez, nu sunt în stare să mă descurc în tonalitatea lor.

Şi pe cât de multiple sunt semnificaţiile lor tonale, pe atât de multiple sunt şi cele ritmice. Îndeosebi, cele tărăgănate, nedansante. Bartok le numea *parlando.* De fapt, ritmul lor nici

nu poate fi transcris în sistemul nostru notai. Sau, altfel spus: din punctul de vedere al sistemului nostru notai, toţi interpreţii de muzică populară îşi cântă melodiile într-un ritm imprecis şi eronat.

Care ar fi explicaţia? Leoš Janaček afirma că această complexitate şi imperceptibilitate a ritmului se datorează diferitelor dispoziţii de moment ale interpretului, depinzând, în genere, de locul, momentul şi starea de spirit în care cântă. După Janaček cântăreţul de muzică populară reacţionează prin interpretarea sa la coloritul florilor, la starea vremii, şi la întinderea peisajului ce-l înconjoară.

Dar nu e oare aceasta o expunere prea poetică? În primul an de universitate un profesor ne-a prezentat unul dintre experimentele sale. A pus să cânte separat aceeaşi melodie cu ritm imperceptibil mai mulţi interpreţi de muzică populară, ca apoi, măsurând ritmul fiecăruia cu ajutorul unor aparate electronice de mare precizie, să constate că toţi cântaseră în acelaşi fel.

Complicaţia ritmică a acestor melodii nu e provocată deci de imprecizie, de imperfecţiunea sau de dispoziţia cântăreţului. Ea îşi are legile ei secrete, cărora li se supune. Într-un timp anume, al cântecului morav de dans, de pildă, a doua jumătate a tactului e întotdeauna cu o fracţiune de secundă mai lungă decât prima. Dar cum să surprinzi pe note această complexitate ritmică? Sistemul metric al muzicii culte se bizuie pe simetrie. Nota întreagă se împarte în două doimi, doimea în două pătrimi, măsura se împarte în doi, trei, patru timpi egali. Dar ce te faci cu măsura care se împarte în doi timpi inegali? Problema asta ne dă astăzi cea mai mare bătaie de cap, căci se pune întrebarea: cum anume să înregistrăm pe note ritmul originar al cântecelor morave.

Dar bătaia de cap e şi mai mare atunci când ne trudim să aflăm cum şi de unde a putut să apară această complicată concepţie ritmică. Un cercetător a venit cu teoria că melodiile tărăgănate ar fi fost cântate, iniţial, de călăreţi. Potrivit acestei teorii, în ritmul lor ciudat ar fi rămas întipărit pasul calului şi mişcarea călăreţului. Alţii au considerat că ar fi mai veridică recunoaşterea arhetipului acestor cântece în pasul lent şi legănat cu care se plimba serile tineretul în vatra satului. Iar alţii în ritmul domol cu care cosesc ţăranii iarba…

Toate astea pot fi, desigur, simple presupuneri. Un lucru însă e sigur. Cântecele noastre populare nu se trag din muzica barocă. Cele cehe, poate, zic poate. Ale noastre însă, categoric, nu. Patria noastră, ce-i drept, e alcătuită din trei ţări: Cehia, Moravia şi Slovacia, dar graniţa culturii populare o împarte în două: Cehia şi Moravia apuseană, de-o parte, de cealaltă parte Slovacia şi Moravia răsăriteană, locul meu de obârşie. În Cehia, nivelul civilizaţiei era superior, contactele dintre oraşe şi sate, dintre săteni şi castelul seniorial erau mai strânse. Desigur, castele existau şi în ţinuturile răsăritene. Dar aici, primitivismul ei, ruralitatea era mult mai detaşată de ele. Pe meleagurile noastre sătenii nu se duceau să cânte în nicio orchestră de castel. De altfel, în această zonă de influenţă culturală a Ungariei, cei ce ţineau locul orchestrelor de castel cehe erau ţiganii. Aceştia însă nu le cântau răzeşilor şi baronilor menuetele şi sarabandele şcolii italiene, ci romanţele şi ceardaşurile lor, care nu erau altceva decât melodii populare uşor denaturate de interpretarea sentimentală şi ornamentală ţigănească.

În asemenea condiţii s-au putut păstra în ţinuturile noastre şi melodii din vremurile cele mai îndepărtate aceasta fiind, de fapt, explicaţia diversităţii lor neţărmurite. Ele datează din diferite faze ale tărăgănatei şi îndelungatei lor istorii.

Aflându-se faţă în faţă cu întreaga noastră cultură muzicală populară, e ca şi când ai vedea dansând înaintea ta o femeie din O *mie şi una de nopţi* ce-şi scoate pe rând de pe ea voal după voal.

Iată! Primul voal. E o ţesătură mai aspră, imprimată cu motive triviale. Sunt melodiile cele mai tinere datând din ultimele cinci, şapte decenii, venite la noi din apus, din ţinuturile cehe, aduse de formaţiile de suflători. Institutorii i-au învăţat pe copiii noştri să le cânte. Mai toate sunt în gamă majoră, de tipul comun practicat în Europa Occidentală, adaptate doar un pic ritmicii noastre.

Al doilea voal: acesta e de un colorit mult mai pitoresc. Sunt melodiile de origine unguréască, însoţitoare ale invaziei limbii maghiare în ţinuturile slave ale Ungariei. Tarafurile ţigăneşti le-au răspândit în secolul al nouăsprezecelea pe toată întinderea regatului unguresc. Cine nu le cunoştea? Erau vestitele ceardaşuri şi bărbuncuri cu cadenţa sincopată caracteristică.

În clipa în care dansatoarea îşi scoate acest voal, apare un

altul. Iată-l: sunt cântecele populaţiei locale slave, din secolele optsprezece şi şaptesprezece.

Dar şi mai frumos e al patrulea voal, înfăţişând melodii cu mult mai vechi. Vârsta lor coboară până în secolul al patrusprezecelea, în vremea când pe spinările Carpaţilor peregrinau spre noi, venind dinspre est şi sud-est, ciobanii valahi. Cântecele lor păstoreşti şi haiduceşti habar n-aveau de acorduri şi armonie. Au o concepţie pur melodică, izvorâta din sistemele tonalităţilor arhaice. Fluierele şi cavalele împrumutau melodiei lor un caracter aparte.

Şi, după căderea acestui voal, altul sub el nu se mai vede. Cadâna dansează în pielea goală; sunt melodiile cele mai vechi. Născute din plămada îndepărtatelor veacuri ale păgânismului, ele se întemeiază pe cel mai vechi sistem al gândirii muzicale – sistemul tetratonal, tetracordal. Cântece de cositul fânului, cântece de seceriş. Melodii cel mai strâns legate de ritualurile satului patriarhal.

Béla Bartok a arătat că în acest strat, cel mai vechi, se amestecă, asemănându-se până la nedesluşire, cântecele populare slovace, moravo-meridionale, ungureşti şi croate. Proiectându-ţi în minte această zonă geografică, îţi apare înaintea ochilor primul mare imperiu slav din secolul al nouălea – Marele imperiu morav. Graniţele sale au fost spulberate acum o mie de ani, şi totuşi, în acest strat, cel mai vechi al cântecelor populare, ele au rămas întipărite până în zilele noastre.

Cântul popular, sau ritualul popular, acesta e tunelul subteran al istoriei în care s-au păstrat multe din ceea ce războaiele, revoluţiile şi civilizaţiile necruţătoare au distrus la suprafaţă. E tunelul prin care văd departe înapoi. Îl văd pe Rostislav şi Svatopulk, cei dintâi prinţi moravi, văd vechea lume slavă.

Dar de ce să vorbim mereu doar despre lumea slavă? Ne-am frământat o dată capul aplecaţi asupra textului misterios al melodiei populare, în care e cântat hameiul într-o neclară legătură cu o căruţă şi o capră. Cineva merge pe capră, cineva în căruţă. Şi hameiul e lăudat fiindcă face din fecioare mirese. Nici măcar interpreţii populari care au cântat acest cântec n-au înţeles semnificaţia textului cu pricina. Numai inerţia unei tradiţii străvechi avusese darul să păstreze în cântec asociaţia unor cuvinte ce-şi pierduseră de mult inteligibilitatea. În cele din urmă s-a ivit unica explicaţie posibilă: Serbările dionisiace ale

Greciei antice. Satirul călare pe ţap şi zeul învârtind în mână un tirs înfăşurat cu o mlădiţă de hamei.

Antichitatea! Mi se pare de necrezut. Pe urmă însă am studiat la universitate istoria gândirii muzicale. Structura cântecelor noastre populare, cele mai vechi, coincide, într-adevăr, cu structura muzicii antice – tetracordul lydian, frigian şi doric. Concepţia descendentă a gamei care consideră fundamental tonul de sus, nicidecum cel de jos, aşa cum se va întâmpla abia în clipa în care gândirea muzicală va începe să devină armonică. Cântecele noastre cele mai vechi aparţin deci aceleiaşi epoci a gândirii muzicale de care aparţin şi melodiile cântate în Grecia antică. În ele sunt păstrate pentru noi vremurile Antichităţii. Pictorul morav Uprka îl invitase în Moravia cândva, la începutul secolului, pe sculptorul Rodin. Îi arătase şi lui Cavalcada regilor. Se spune că, fascinat de splendoarea acestui spectacol, Rodin ar fi strigat: Asta-i Elada! Despre statuile lui Rodin nimeni nu ştie nimic pe aceste meleaguri, dar această maximă sentenţioasă o cunoaşte oricine. Şi, fireşte, toţi văd în ea o explozie de admiraţie. Eu însă ştiu că această maximă are o semnificaţie foarte precisă.

5

Astă-seară, în timpul cinei, mi-au stăruit mereu în minte ochii lui Ludvík, întorcându-se într-o parte spre a mă evita cu privirea lor. Şi am simţit cu cât sunt mai ataşat de Vladá. Şi, deodată, m-am speriat, punându-mi întrebarea dacă nu cumva l-am neglijat – dacă am reuşit vreodată să-l atrag în lumea mea. După masă, Vlastá a rămas în bucătărie, iar eu şi Vladimir am trecut în camera de zi. Am încercat să-i vorbesc despre cântecele populare. E totuşi o temă atât de interesantă. Atât de captivantă. Se pare însă că n-am reuşit. Aveam sentimentul că-i vorbeam ca un profesor, şi mi-era teamă că-l plictisesc. Vladimir însă şedea tăcut în fotoliu, cu aerul că mă ascultă. A fost întotdeauna drăguţ cu mine. Dar pot eu să ştiu ce zace, de fapt, în căpăţâna lui?

După ce-l chinuisem destul cu poveştile mele, Vlasta şi-a vârât capul în odaie, amintindu-ne că e vremea de mers la culcare. Nu mai era nimic de făcut – ea e sufletul, calendarul şi ceasornicul casei.

Nici gând să-i opunem rezistenţă. Du-te fiule, noapte bună, puişor.

L-am lăsat în camera cu armoniu, să doarmă acolo pe studioul montat în tuburile sale nichelate. Eu dorm în dormitorul alăturat, în patul conjugal pe care-l împart cu Vlasta. Nu mă duc să mă culc imediat. M-aş suci şi m-aş răsuci multă vreme, cu frica-n sân, să n-o trezesc pe Vlasta. Mai ies un pic afară. E o noapte caldă şi grădina din jurul bătrânei căsuţe în care locuim e plină de miresmele rustice de odinioară. Acolo, sub un păr, se află o băncuţă...

Afurisitul de Ludvík. Ce i-a venit să apară aici tocmai azi? Mi-e teamă să nu fie un semn rău. Cel mai vechi prieten al meu! Când mă gândesc că tocmai pe această băncuţă am stat împreună de atâtea ori, ca băieţandri. Mi-era drag. Îl îndrăgisem din prima clipă când l-am cunoscut; în clasa întâi de gimnaziu. Ne avea pe toţi la degetul mic, dar niciodată n-a făcut pe grozavul. De şcoală şi de profesori puţin îi păsa, şi-l amuza să facă tot ceea ce era în contradicţie cu regulamentul şcolar.

Cum se face că tocmai noi doi ne-am împrietenit? În povestea asta şi-au vârât coada, fără doar şi poate, ursitoarele. Amândoi eram pe jumătate orfani. Mie îmi murise mama în timpul naşterii, iar Ludvík avea treisprezece ani când tatăl lui, zidar de meserie, a fost ridicat şi dus într-un lagăr de concentrare, şi de-atunci nu l-a mai văzut niciodată.

De ce l-au arestat nemţii pe bătrânul Jahn, nimeni nu ştia să spună cu exactitate. Unii pretindeau, rânjind, că avea pe conştiinţă tot felul de afaceri necurate şi bişniţă. În calitatea sa de contramaistru zidar, angajat la o firmă germană, izbutise printr-o şmecherie să facă rost de nişte cartele de alimente în plus. Ludvík susţine că le dăruise unei familii evreieşti flămânzite. Cine poate şti. Evreii cu pricina nu s-au mai întors niciodată, ca să depună mărturie.

Ludvík era fiul mai mare. De fapt, de pe-atunci, unicul, căci frăţiorul mai mic murise. După arestarea tatii, mama şi fiul au rămas singuri, trăgând amândoi mâţa de coadă. Frecventarea gimnaziului costa bani grei, şi se părea că Ludvík va fi nevoit să părăsească şcoala. Salvarea a venit în ceasul al doisprezecelea.

Tatăl lui avea o soră care, cu mult înainte de război, se fericise căsătorindu-se cu un antreprenor bogat din localitate. Cu fratele, zidarul, încetase aproape să se mai vadă. Când a

aflat însă de arestarea lui, inima ei de patrioată a început, pe neaşteptate, să se aprindă. Aşa se face că s-a angajat faţă de cumnata sa să aibă grijă de Ludvík. Avea şi ea o fată cam nătângă – căreia Ludvík îi stârnea invidia cu talentul său. Rudele nu s-au limitat însă să-l sprijine doar din punct de vedere material; curând au început să-l invite în fiecare zi şi să-l prezinte cremei societăţii locale, care se întrunea frecvent în casa lor. În felul ăsta Ludvík era obligat să le manifeste recunoştinţă, nu de alta, dar de sprijinul lor depindea posibilitatea de a-şi continua studiile.

De iubit însă îi iubea aşa cum iubeşte şoarecele pisica. Se numeau Koutecký, şi, de-atunci, numele acesta devenise pentru noi o denumire pentru infatuaţi. Constructorul-antreprenor Koutecký era un Mecena. Cumpăra cu ghiotura tablourile peisagiştilor din regiunea noastră. Fabricanţi de chiciuri, vai de mama lor. Se spune că Koutecký zăbovea în faţa unui asemenea tablou şi exclama, oftând cu atâta însufleţire: „Doamne, ce profunzime!” Aceşti oameni apreciau calitatea tablourilor numai după „profunzimea” lor.

La cumnata sa, doamna Koutecká se uita chiorâş. Fratelui îi lua în nume de rău faptul de a nu fi ştiut să se însoare ca lumea. Nici după arestarea lui nu şi-a schimbat atitudinea faţă de ea. Ţevile de tun ale caritătii sale erau îndreptate numai spre Ludvík. Vedea în nepot un urmaş al sângelui ei şi ţinea să facă din el propriul ei fiu. Existenţa cumnatei era socotită de ea o eroare regretabilă, drept care n-o invita niciodată în casa ei. Ludvík vedea toate astea şi tăcea scrâşnind din dinţi. De atâtea ori a vrut să se răzvrătească, dar de fiecare dată mama l-a rugat cu lacrimi în ochi să fie înţelept şi să le arate Kouteckýlor recunoştinţa sa nemărginită.

Asta-l determina cu atât mai mult să dea cât mai des pe la noi. Şi venea bucuros. Eram ca doi fraţi gemeni. Tata îl iubea aproape mai mult decât pe mine, încântat că-i înghiţea biblioteca şi ştia totul despre fiecare carte. Când am început să cânt în formaţia studenţească de jazz, Ludvík a vrut să fie alături de mine. Şi-a cumpărat pe nimica toată la talcioc un clarinet de ocazie şi, într-un timp relativ scurt, a învăţat să cânte destul de bine. Am cântat apoi împreună cu formaţia de jazz şi tot împreună am intrat în taraful lăutăresc.

Spre sfârşitul războiului, s-a măritat fata Kouteckýlor. Mama

Koutecký hotărâse ca nunta să fie cât mai pompoasă. În urma mirilor voia neapărat o suită alcătuită din cinci perechi de domnişoare şi cavaleri de onoare. La această corvoadă l-a supus şi pe nepotul ei, stabilindu-i-o, ca parteneră, pe fetiţa de unsprezece ani a farmacistului din localitate. Ludvík era distrus. Îşi pierduse tot hazul. Se ruşina iată de noi că era silit să facă pe bufonul la mascarada nupţială a unor snobi îngâmfaţi şi aroganţi. Ce palmă ruşinoasă pe obrazul lui să ofere braţul unei copilandre plăpânde de unsprezece ani – el care ţinea atât de mult să fie socotit adult. Spumega de furie la gândul că Kouteckýii îl expuneau la vedere ca pe un document viu al generozităţii lor. Spumega de furie că în timpul ceremoniei fusese obligat să sărute un crucifix pângărit de saliva altora. Seara a fugit de la ospăţul nuntaşilor ca să vină să stea cu noi, orchestra de lăutari, în sala din fund a hanului. Cântam, beam, şi din când în când îl luam peste picior. La un moment dat Ludvík şi-a ieşit din pepeni, declarând că-i urăşte de moarte pe burghezi. Pe urmă a blestemat ceremonia religioasă, spunând că scuipă pe biserică şi are de gând s-o şi părăsească.

Noi n-am luat în serios cuvintele lui, dar la câteva zile după terminarea războiului, Ludvík a procedat, într-adevăr, aşa cum declarase. Desigur, povestea a avut darul să indigneze la culme întreaga familie Koutecký. Dar lui puţin i-a păsat – s-a despărţit de ei bucuros, fără pic de regret, şi a început să simpatizeze, de mama focului, cu comuniştii. Se ducea cu regularitate la conferinţele şi simpozioanele pe care aceştia le organizau. Cumpăra cărţile editate de ei.

Regiunea noastră era foarte catolică, şi îndeosebi gimnaziul nostru. Cu toate acestea ne-am arătat dispuşi să-i iertăm excentricitatea comunistă, recunoscându-i toate privilegiile.

În patruzeci şi şapte ne-am luat bacalaureatul şi în toamna aceluiaşi an ne-am împrăştiat care încotro. Ludvík s-a dus să studieze la Praga, eu la Brno.

Amândoi am lăsat acasă două fiinţe părăsite, Ludvík mama, eu tatăl. Din fericire, Brno se află la numai două ore de noi, cu trenul. Pe Ludvík însă, după bacalaureat, nu l-am mai văzut tot anul.

Se scria anul patruzeci şi opt. Întoarsă cu capul în jos, toată viaţa începea să se clatine. În vacanţa mare Ludvík a venit să viziteze cercul nostru – primirea a fost stânjenitoare. Cotitura din februarie era socotită de noi un prim pas spre ascensiunea terorii. Ludvík venise cu clarinetul, dar s-a lipsit de el. Am petrecut toată noaptea discutând.

Să fi început oare atunci dezacordul dintre noi? Nu cred. În noaptea aceea, Ludvík a reuşit să mă cucerească, încă o dată, aproape în întregime. Evitând pe cât posibil diferendele politice, a vorbit mai tot timpul despre cercul nostru. Ar trebui, spunea el, să avem o înţelegere mai largă asupra activităţii cercului nostru. Ce rost are efortul de a reînvia doar trecutul, şi-aşa pierdut? Cine priveşte înapoi, spunea el, sfârşeşte ca femeia lui Lot.

Şi, după tine, ce-ar trebui să facem, ne-am răstit la el, în cor.

Bineînţeles, ne-a răspuns el, moştenirea artei populare trebuie s-o păstrăm şi s-o ocrotim, dar asta nu ajunge. A început o eră nouă, deschizătoare de noi orizonturi pentru activitatea noastră. Din cultura muzicală comună, cea de toate zilele, trebuiesc eliminate şlagărele şi cântecele triviale, chiciurile searbăde şi răsuflate, cu care burghezia îndoapă poporul. În locul lor trebuie introdusă adevărata artă, originală, a poporului, pe temeiul căreia făurim actualul stil de viaţă şi al creaţiei artistice.

Ciudat! spusele lui Ludvík coincideau întru totul cu vechea utopie a celor mai conservatori patrioţi moravi. Aceştia au tunat şi-au fulgerat întotdeauna împotriva depravatei şi nelegiuitei culturi citadine. În urechile lor melodiile charlestonului sunau din fluierul lui Satan. Ei, şi? Prin asta, propunerile lui Ludvík sunau cu atât mai clar în urechile noastre.

De altfel, următoarea sa reflecţie avea o notă şi mai originală. Vorbea despre jazz. Jazzul, se ştie, a izvorât din muzica populară neagră şi, totuşi, a dominat întreaga lume occidentală. Să trecem, spunea el, peste faptul că acest jazz a devenit, cu timpul, o marfă de consum. Nouă însă ne poate folosi drept mărturie încurajatoare că muzica populară posedă o forţă de-a dreptul miraculoasă. Că din ea poate să ia naştere stilul muzical, general, al unei epoci.

Îl ascultam pe Ludvík, şi admiraţia se amesteca în noi cu aversiunea. Siguranţa lui ne irita la culme. Arbora aceeaşi mină

pe care o arborau pe-atunci toţi comuniştii; de parcă ar fi încheiat un legământ secret cu însuşi viitorul şi îşi putea permite să trateze în numele lui. Ne devenise, poate, antipatic şi pentru faptul că era deodată altul decât îl cunoşteam. Pentru noi fusese întotdeauna un tovarăş de petreceri şi un zeflemist; şi iată-l acum vorbind patetic şi nesfiindu-se să arunce vorbe mari. Şi, desigur, ne devenise antipatic şi pentru firescul şi promptitudinea cu care lega destinul orchestrei noastre de destinul partidului comunist, în ciuda faptului că nimeni dintre noi nu era comunist.

Pe de altă parte însă, cuvintele sale aveau darul să ne captiveze. Ideile lui răspundeau visurilor noastre cele mai tainice, ridicându-ne, pe neaşteptate, de-a dreptul spre măreţia istorică. Prea măgulitoare erau la adresa dragostei noastre pentru cântecele morave, ca să ne putem îngădui să le respingem. Iar pentru mine acest lucru era de două ori imposibil. Îl iubeam pe Ludvík, şi-l iubeam şi pe tata, care-i înjura şi trimitea la toţi dracii pe toţi comuniştii. Şi, peste această prăpastie, Ludvík arunca o punte…

În sinea mea îi spuneam vânător de şobolani. Şi aşa era. Cânta din flaut şi noi ne buluceam, de bunăvoie, în urma lui. Acolo unde formulările sale erau prea eliptice, îi săream în ajutor. Îmi aduc aminte de una din intervenţiile mele. Vorbeam despre muzica europeană, despre evoluţia ei începând din epoca barocului. După perioada impresionismului era obosită de ea însăşi. Îşi epuizase aproape toată seva, atât pentru sonatele şi simfoniile ei, cât şi pentru melodiile sale răsuflate. Aşa se explică influenţa miraculoasă a jazzului asupra ei. Din rădăcinile milenare ale jazzului a început să soarbă cu sete o sevă proaspătă. Jazzul nu fascina însă cu vraja sa doar localurile de noapte şi sălile de dans – i-a fascinat deopotrivă pe Stravinsky, Honegger, Milhaud, Martinú, care au dat frâu liber pătrunderii ritmurilor sale în compoziţiile lor. Dar, atenţie! În aceeaşi perioadă, de fapt cu un deceniu mai devreme, în venele muzicii europene a fost injectat şi sânge proaspăt, nedorit, din melodiile populare, aparţinând Europei răsăritene. Din ele s-au adăpat, totuşi, tânărul Stravinsky, şi Janaček, şi Bartók, şi Enescu! În felul ăsta însăşi evoluţia muzicii europene a stabilit o paralelă între jazz şi muzica populară a Europei răsăritene. Contribuţia lor la formarea muzicii moderne grave a secolului XX a fost deci

de egală valoare. Numai cu muzica maselor largi lucrurile s-au petrecut altfel. Practic, melodiile populare ale Europei răsăritene n-au lăsat în ea aproape nicio urmă. Aici jazzul stăpânea, suveran, tot terenul. Şi aici începe, deci, misiunea noastră: *Hâc Rhodos*, *hic salta*.

Da, aşa e, afirmam, întărindu-ne în convingerile noastre: în rădăcinile muzicii populare se ascunde aceeaşi forţă ca în rădăcinile jazzului. Jazzul îşi are melodica sa cu totul aparte, în care transpare mereu hexacordul originar, gama în şase tonuri a vechilor cântece negre. Dar şi cântecul nostru popular posedă melodica sa specifică şi, din punct de vedere tonal, chiar mult mai diversificată. Jazzul dispune de o originalitate ritmică, a cărei superbă complexitate s-a format şi a crescut pe cultura milenară a tamburiştilor şi tam-tamiştilor africani. Dar muzica noastră e şi ea de sine-stătătoare în ceea ce priveşte ritmica. În fine, jazzul se întemeiază pe principiul improvizaţiei. Dar, iată că uimitoarea colaborare, armonioasă, a lăutarilor noştri rurali, care n-au cunoscut niciodată notele, se bizuie şi ea pe o asemenea improvizaţie.

Un singur aspect ne desparte pe noi de jazz. Jazzul evoluează şi se schimbă cu repeziciune. Stilul său e într-o permanentă mişcare. Se ştie doar cât de abrupt e drumul său de la polifonia New-Orleansului, trecând prin jazzul hot, swing, spre jazzul cool şi de aici mai departe. Jazzul New-Orleansului nici n-a visat despre armoniile folosite de jazzul zilelor noastre. Muzica noastră populară e prinţesa adormită din veacurile trecute. Trebuie s-o trezim, s-o facem să fuzioneze cu viaţa actuală şi să evolueze o dată cu ea. Întocmai ca jazzul: fără să înceteze a fi ea însăşi, fără să-şi piardă melodica şi ritmul, ea trebuie să descopere şi să-şi creeze mereu alte şi alte fraze stilistice. Şi trebuie să vorbească despre secolul nostru. Să devină oglinda sa muzicală. Nu e o treabă uşoară. Dimpotrivă, e o sarcină uriaşă. Iar această sarcină poate fi îndeplinită numai în socialism.

Ce legătură au toate astea cu socialismul? am protestat în cor.

Ne-a explicat. Odinioară, mediul rural ducea o viaţă colectivă. Ritualuri comune însoţeau tot anul sătesc. Arta populară nu trăia decât în sânul acestor ritualuri. Romanticii îşi închipuiau că fetiţa cosind iarba era asaltată de o inspiraţie neaşteptată şi cântecul

ţâşnea din ea, ca izvorul din stâncă. Numai că melodia populară se naşte altfel decât poezia cultă. Poetul creează spre a se exprima pe el însuşi, spre a-şi exprima unicitatea şi deosebirea sa. Prin cântul popular omul nu se deosebea, ci, dimpotrivă, se unea cu ceilalţi. Cântecul popular a luat naştere ca o stalactită. Picătură cu picătură s-a învelit cu noi motive şi cu noi variante. Oamenii şi le transmiteau din generaţie în generaţie şi cei ce-l cântau îi adăugau cu toţii câte ceva nou. Fiecare cântec avea mai mulţi creatori şi toţi dispăreau cu sfielnică modestie în spatele creaţiei lor. Niciun cântec popular n-a existat doar de dragul de a exista. Fiecare avea o funcţie anume. Erau cântece de nuntă, cântece de sărbătoarea recoltei, cântece de lăsata secului, cântece de Crăciun, de cositul finului, cântece de dans şi de înmormântare. Nici cântecele de dragoste nu-şi aveau existenţa în afara anumitor ritualuri tradiţionale. Plimbările vesperale pe uliţele satului, serenadele sub ferestrele fetelor, peţitul, toate acestea se integrau într-un rit colectiv anume, şi în acest rit cântecele îşi aveau un loc bine stabilit.

Capitalismul a distrus această viaţă colectivă moştenită din străbuni. În felul ăsta, arta populară a pierdut terenul, funcţia şi raţiunea de a fi. Zadarnic s-ar strădui cineva s-o readucă la viaţă, atâta timp cât ar dărui asemenea condiţii sociale, în care omul e despărţit de om, trăind numai pentru el. Socialismul, însă, îi va elibera pe oameni de jugul singurătăţii, învăţându-i să trăiască într-o nouă colectivitate, şi să fie uniţi de un singur interes comun. Viaţa lor intimă va face corp comun cu viaţa publică. Regăsindu-se legaţi de numeroase ritualuri comune, oamenii îşi vor făuri împreună noi datini şi obiceiuri. Bineînţeles, unele vor fi preluate din trecut: serbarea recoltei, lăsata secului, petrecerile cu dans, tradiţiile profesionale. Altele vor fi creaţii noi: serbările de Întâi Mai, mitingurile, aniversarea Eliberării, şedinţele. Aici, arta populară îşi va găsi, oriunde, locul ei. Pe această temelie se va dezvolta, se va transforma şi se va înnoi. Am priceput, în sfârşit, cum stau lucrurile?

În faţa ochilor mei prindea contururi amintirea zilei în care de copacii ce străjuiau străzile noastre erau priponiţi caii ostaşilor sovietici. Cu câteva zile în urmă Armata roşie cucerise oraşul nostru. Noi, membrii orchestrei, îmbrăcaţi în costume naţionale sărbătoreşti, ne-am dus să cântăm în parc. Ceasuri în şir am băut şi am cântat fără întrerupere. Soldaţii ruşi ne-au răspuns cu

cântecele lor. Şi-atunci, în ziua aceea, mi-am spus în sinea mea că se deschide o nouă eră. Era slavilor. La fel ca romanii şi germanii, suntem şi noi moştenitorii Antichităţii. Spre deosebire de ei, noi am pierdut multe secole dormind sau moţăind. În schimb, acum suntem proaspeţi, după un somn îndelung şi odihnitor. Acum e rândul nostru!

Acest sentiment îmi revenea acum, făcându-mă să reflectez la toate astea încă o dată, şi încă o dată. Jazzul îşi are rădăcinile în Africa, trunchiul în America. Rădăcinile vii ale muzicii noastre sunt înfipte în muzicalitatea Antichităţii europene. Suntem păstrătorii unui har vechi şi preţios. Raţionamentul părea a fi de o logică desăvârşită. Ideile se îmbinau şi se înglobau perfect. Slavii aduc revoluţia. O dată cu ea, o nouă colectivitate, o nouă fraternitate. Şi o nouă artă menită să trăiască în popor, cu oamenii ce admiră vechile cântece ţărăneşti. Măreaţa misiune pe care istoria ne-o încredinţa nouă, flăcăilor din jurul ţambalului, era de o logică incredibilitate şi totodată incredibil de logică.

Şi iată că nu peste mult timp incredibilul începe, într-adevăr, să devină realitate. Nimeni nu făcuse vreodată pentru arta noastră populară cât a făcut guvernul comunist, consacrând întemeierii de ansambluri mijloace financiare de-a dreptul fabuloase. Muzica populară, vioara şi ţambalul răsunau zi de zi în emisiunile radiofonice. Cântecele populare morave şi slovace inundau institutele de învăţământ superior, serbările de Întâi Mai, chermezele tineretului şi spectacolele de estradă. Jazzul nu numai că dispăruse cu desăvârşire de pe suprafaţa ţării noastre, dar devenise totodată un simbol al capitalismului occidental şi al decadenţei acestuia. Tineretul încetase să mai danseze tango şi boogie-woogie, şi la chermezele şi festivităţile lor se cuprindeau cu braţele pe după umeri şi se învârteau roată, jucând hora, chiuind şi hăulind. Partidul comunist se străduia să creeze un nou stil de viaţă, asemănător celui din Uniunea Sovietică, sprijinindu-se pe faimoasa definiţie pe care i-o dăduse Stalin cu privire la arta nouă: socialistă în conţinut, naţională în formă. Iar această formă naţională putea s-o împrumute muzicii, dansului şi poeziei noastre numai şi numai arta populară. Taraful nostru plutea pe valurile umflate ale acestei politici, şi, curând, a ajuns să fie cunoscut în toată ţara. Întregit mereu cu cântăreţi şi dansatori, s-a transformat curând într-un ansamblu puternic

care se producea pe sute de podiumuri, şi an de an pleca în turnee peste hotare. Şi nu ne mai mulţumeam să cântăm, ca înainte, doar cântece despre gelosul Janiček care-şi omorâse iubita, ci adăugam şi altele pe care le compuneam noi singuri în cadrul ansamblului. Ca, de pildă: „Ce bine e, ce bine e, acum când stăpânul nu mai e”, sau imnul închinat lui Stalin, sau cântece despre brazda trasă peste haturi şi despre serbarea recoltei în cooperativele agricole. Cântecul nostru nu mai era acum doar o simplă evocare a vremurilor de odinioară, ci trăia vibrând ca un răspuns la pulsul vieţii. El aparţinea istoriei celei mai contemporane, pe care o însoţea pas cu pas.

Partidul comunist ne sprijinea cu înflăcărare. Şi astfel, rezervele şi reţinerile noastre de ordin politic s-au topit cu o repeziciune uimitoare. Eu însumi am intrat în partid la începutul anului patruzeci şi nouă. Iar colegii din ansamblu m-au urmat unul câte unul...

7

Dar noi continuam să fim prieteni. Şi-a tund, cinci anume s-a strecurat între noi prima umbră?

Da, ştiu, bineînţeles că ştiu. Şi încă foarte bine. La nunta mea.

Studiam la Brno vioara, la Şcoala superioară de muzică, şi, în acelaşi timp, urmam la Universitate cursurile de muzicologie. În al treilea an de studii începusem să nu mai fiu în apele mele. Acasă, tatei îi mergea din ce în ce mai rău. Făcuse o congestie cerebrală, din care scăpase cu bine, dar trebuia să fie atent să aibă multă grijă de sănătatea sa. Mă gândeam mereu că e singur şi dacă i s-ar întâmpla ceva, nici o telegramă n-ar fi în stare să-mi trimită. Reveneam acasă în fiecare sâmbătă cu frica-n sân, iar luni dimineaţa plecam la Brno cu o nouă strângere de inimă. Într-o zi n-am mai rezistat, strângerea de inimă s-a dovedit a fi mai puternică decât mine. Mă chinuise luni, marţi mă chinuise şi mai mult, iar miercuri am aruncat în valiză toate boarfele, i-am plătit gazdei chiria şi i-am spus că nu mă mai întorc.

Mă văd şi acum mergând de la gară spre casă. În satul nostru, aflat în imediata vecinătate a oraşului, se ajunge trecând peste un câmp. Era o zi de toamnă, la ceasul când se apropie lăsatul înserării. Bătea un vânt uşor şi pe ogoare băieţii înălţau spre cer

zmee de hârtie, legate de nişte sfori nespus de lungi. Şi mie îmi făcuse tata cândva un zmeu. Pe urmă a ieşit cu mine pe câmp, a lansat zmeul în aer şi a rupt-o la fugă, aşa fel încât aerul să se opintească în trupul de hârtie şi să-l salte cât mai sus. Pe mine, povestea m-a amuzat grozav. Pe tata, şi mai mult. Şi tocmai această amintire a avut darul să mă înduioşeze în ziua aceea atât de mult, încât am grăbit pasul. Şi deodată mi-a fulgerat prin minte năstruşnica idee că tata expedia zmeiele în văzduh, ca să le trimită mamei.

Căci din copilărie stăruia în mine închipuirea că mama se află în cer. Nu, în Dumnezeu nu mai cred de mult, nici în viaţa de apoi, şi în nimic de genul ăsta. Ceea ce spun acum nu are nicio legătură cu credinţa. Sunt doar închipuiri, şi nu văd de ce-ar trebui să renunţ la ele. Fără ele m-aş simţi părăsit, însingurat. Vlasta îmi reproşează că sunt un visător incorigibil. După ea nu văd lucrurile aşa cum sunt. Nu-i adevărat, văd lucrurile aşa cum sunt, dar în afara celor vizibile le văd şi pe cele invizibile. Reprezentările imaginare nu se nasc pe lumea asta de florile mărului. După mine, ele sunt acelea care fac din casele noastre căminele noastre.

De existenţa mamei am aflat la multă vreme după plecarea ei dintre cei vii. De aceea nici n-am plâns-o vreodată. Mai curând m-am bucurat, întotdeauna, că e tânără şi frumoasă, şi că se află în cer. Ceilalţi copii n-aveau mămici atât de tinere ca mama mea.

Îmi place să mi-l imaginez pe sfântul Petru aşezat pe scăunaşul lui în dreptul ferestruicii de unde se poate vedea ce se petrece jos, pe pământ. Mama mea se duce adeseori la fereastra lui, şi Petru face pentru ea orice, fiindcă-i frumoasă. Îi dă voie să privească în jos şi mama ne vede. Pe mine şi pe tata.

Chipul mamei nu era niciodată posomorât. Dimpotrivă. Când se uita prin ferestruica din poarta lui Petru, de cele mai multe ori ne zâmbea. Cine trăieşte în eternitate, nu suferă de tristeţe. Ştie că viaţa omului durează doar o secundă şi reîntâlnirea e aproape. Dar în timp ce mă aflam la Brno şi-l lăsam pe tata singur, chipul mamei mi se părea posomorât şi plin de reproş. Iar eu doream să trăiesc cu mama în linişte şi pace.

Mă grăbeam deci spre casă şi în timpul ăsta vedeam zmeiele înălţându-se spre cer, ca apoi să rămână înfipte în bolta celestă. Şi eram fericit. Nu regretam nimic din ceea ce părăsisem.

Desigur, mi-era dragă vioara mea şi-mi plăcea muzicologia. Dar după carieră n-am tânjit niciodată. Nici ascensiunea cea mai abruptă n-ar fi fost în stare să-mi răsplătească bucuria de a mă întoarce acasă şi de a fi din nou înconjurat de ceea ce omul primeşte în dar de la naştere: orizontul meleagurilor natale, intimitatea câtorva pereţi, mama, tata. Reveneam acasă cu inima uşurată, cu sufletul alinat.

Când i-am spus că nu mă mai întorc la Brno, tata s-a supărat foc. Nu voia să-mi stric viaţa din pricina lui. Aşa stând lucrurile, l-am făcut să creadă că am fost dat afară din şcoală pentru note proaste, şi asta l-a supărat şi mai rău. Pe mine însă, povestea n-a avut darul să mă necăjească prea mult. De altfel nu venisem acasă cu gândul să tai frunză la câini. Am continuat să cânt ca vioara întâi în taraful ansamblului nostru. Am mai obţinut şi un post de profesor de vioară la şcoala de muzică, şi astfel puteam să mă consacru, în voie, preocupărilor mele preferate.

Printre acestea se număra şi Vlasta. Locuia într-un sat învecinat care astăzi – ca şi al meu – alcătuieşte una din suburbiile oraşului nostru. Era dansatoare în ansamblu. Ne-am cunoscut pe vremea când studiam la Brno, şi după întoarcerea acasă, eram bucuros că puteam s-o văd aproape în fiecare zi. Dragostea adevărată avea să înceapă însă ceva mai târziu – şi fulgerător, când, odată, în timpul unei repetiţii a căzut atât de rău, încât şi-a fracturat un picior. Am dus-o pe braţe până la maşina salvării chemată de urgenţă, şi cu acest prilej i-am simţit în palme trupuşorul firav şi plăpând. Şi, deodată, mi-am dat seama, cu uimire, că măsor un metru nouăzeci şi cântăresc nouăzeci de kilograme, că aş putea să dobor stejari, şi ea e atât de uşurică şi de amărâtă.

A fost momentul luminării. În micuţa făptură rănită a Vlastei am descoperit, pe neaşteptate, o altă făptură, mult mai cunoscută. Cum de n-am observat asta mai de mult? Vlasta era totuşi „fetiţa sărmană”, eroina atâtor cântece populare! Fetiţa sărmană care nu are pe lumea asta nimic decât cinstea ei, fetiţa sărmană jignită şi umilită de toţi; fetiţa săracă în haine zdrenţăroase, fetiţa – orfană.

Textual însă nu era aşa. Avea părinţi, iar aceştia nu erau deloc sărmani. Dar fiindcă erau ţărani înstăriţi, era nouă începuse să-i strângă cu uşa. Adeseori Vlastička venea la repetiţiile ansamblului cu ochii în lacrimi. Li se impuneau cote

mari, căci tatăl ei era considerat chiabur. În cele din urmă li s-a rechiziţionat tractorul şi celelalte maşini agricole. Mai marii satului îl ameninţau cu arestarea. Mi-era milă de ea şi mă mângâiam cu gândul că, într-o bună zi, aveam s-o iau sub aripa mea ocrotitoare pe fetiţa sărmană.

Din clipa în care am cunoscut-o aşa, luminată de slovele cântecului popular, am avut sentimentul că retrăiam o dragoste pe care o trăisem de o mie de ori înainte. Ca şi când aş fi cântat-o la vioară după o partitură izvorâtă din adâncul vremurilor, fascinat parcă de mirajul cântecelor populare. Lăsându-mă pradă acestui torent fremătător, visam căsătoria şi o aşteptam cu nespusă bucurie şi nerăbdare.

Cu două zile înainte de nuntă a sosit, pe neaşteptate, Ludvík. L-am întâmpinat cu o bucurie furtunoasă şi pe loc i-am anunţat marea noutate, declarând că, în calitatea sa de cel mai drag prieten, trebuia neapărat să-mi fie martor. Mi-a promis că va veni şi a venit.

Colegii din ansamblu au ţinut să-mi facă o nuntă după adevărata tradiţie moravă. În primele ceasuri ale dimineţii s-au înfiinţat la noi cu muzica, şi toţi îmbrăcaţi în costume naţionale. Sexagenarul Vondraček, ţambalagiul tarafului, era cel mai în vârstă dintre cumetri. Lui îi revenea deci îndatorirea de peţitor. Mai întâi, tata i-a omenit pe toţi cu şliboviţă, pâine şi slănină. După care, peţitorul le-a făcut semn tuturor să tacă şi, în liniştea ce se aşternuse, a început să declare:

„Cinstiţi feciori şi preacinstite fecioare,
domnilor şi doamnelor:
Chematu-v-am în această casă,
la cererea flăcăului de faţă
de-al însoţi în drum spre cinstita casă
a preacinstitului tată al Vlastei Netahalová
pe a cărui fiică, nobilă fecioară, şi-a ales-o de mireasă.”

Peţitorul, decanul de vârstă al cumetrilor, e şeful, sufletul şi dirijorul întregului ceremonial. Aşa a fost dintotdeauna şi aşa a rămas de mai bine de o mie de ani. Mirele n-a fost niciodată subiectul căsătoriei sale, ci doar obiectul ei. Nu se însura. Cineva îl cununa. Cineva care punea stăpânire pe el prin împuternicirea căsătoriei. Aceasta-l purta apoi pe valurile ei

învolburate. Nu el era cel în drept să trateze, să vorbească. În locul lui trata şi vorbea peţitorul. Dar, de fapt, nu era nici peţitorul, ci tradiţia seculară transmisă prin ereditate din om în om, care-i atrăgea în curentul ei molcuţ, iar în acest curent toţi semănau între ei, şi aşa se năştea omenirea.

Am pornit deci sub comanda peţitorului spre satul învecinat. Am trecut peste câmp şi în timpul ăsta colegii din orchestră au cântat din mers. În faţa casei Vlastičkăi ne aştepta, din partea miresei, o droaie de oameni în costume naţionale. Peţitorul li s-a adresat, potrivit obiceiului, cu vocea sa declamatorie:

„Suntem nişte drumeţi osteniţi,
ce respectuos vă roagă,
în prea cinstita casă să-i primiţi,
setea şi foamea să-şi potolească.”

Din pâlcul de oameni aflaţi în faţa porţii s-a desprins un bărbat mai în vârstă îmbrăcat şi el în costum naţional. „De sunteţi oameni buni, sunteţi bine veniţi”, ne-a spus poftindu-ne înăuntru. Fără să scoatem o vorbă, am dat buzna în odaie. Eram, aşa cum ne recomandase peţitorul, doar nişte drumeţi osteniţi, drept care, la început, n-am dat în vileag nimic din adevărata noastră intenţie. Bătrânul în costum naţional, purtătorul de cuvânt din partea miresei, ne-a îndemnat:

„De aveţi pe inimă ceva ce vă apasă, vorbiţi.”

Peţitorul a început să vorbească, mai întâi neclar şi alegoric, drept care, interlocutorul său îi răspundea în chip asemănător. Abia după multe şi îndelungate ocolişuri, peţitorul a destăinuit adevărata pricină a venirii noastre.

Atunci bătrânul i-a pus următoarea întrebare:

„Te întreb, scumpe cumetre,
de ce o cere cinstitul mire de nevastă
pe această cinstită fată?
Pentru floare, ori pentru rod?”

Şi peţitorul i-a răspuns:

„O ştim cu toţi prea bine, că floarea-n frumuseţe
şi splendoare se deschide, spre bucuria inimii.
Dar floarea se duc
şi roade aduce.
Iar noi mireasa nu pentru floare,
ci pentru rod o dăm
căci rodul foloase ne-aduce.”

Şi au mai continuat aşa un timp, cu întrebările şi răspunsurile, până când purtătorul de cuvânt al miresei a pus capăt acestei discuţii: „S-o chemăm deci pe mireasă, să spună ea de se-nvoieşte, sau nu.” După care, a trecut în încăperea alăturată, de unde s-a întors peste câteva clipe, ducând de mână o femeie înveşmântată în port naţional. Era slabă, lungă şi deşirată, numai oase şi piele, cu faţa înfăşurată într-un batic: „Iată-ţi mireasa!”

Peţitorul însă a răsucit din cap, iar ceilalţi ne-am manifestat zgomotos dezacordul nostru. Bătrânul a încercat un timp să ne înduplece, dar până la ur mă s-a văzut nevoit s-o conducă pe femeia mascată înapoi de unde o luase. Pe urmă abia, ne-a adus-o pe Vlasta. Era gătită cu un şorţ negru, cu ilic de un colorit pitoresc, iar în picioare avea cizmuliţe negre. Pe cap purta o cununiţă de flori. Mi s-a părut frumoasă. Bătrânul i-a luat mâna şi i-a introdus-o în mâna mea.

Apoi, întorcându-se spre mama miresei a exclamat cu o voce tânguitoare: „O, măicuţa mea!”

La auzul acestor cuvinte, mireasa s-a smuls din mâna mea şi, îngenunchind în faţa mamei, şi-a lăsat capul în piept, iar bătrânul a continuat:

„Mămiţică dragă, vreun rău de ţi-am făcut, mă iartă!

Mămiţică scumpă, vreun rău de ţi-am făcut, în numele Domnului, te rog, mă iartă!

Mămiţică prea scumpă, vreun rău de ţi-am făcut în numele Cerului, te rog, mă iartă!”

Eram nişte simpli figuranţi, actori muţi, ascunşi sub textul unui cântec de mult cântat. Iar textul era frumos, captivant, şi totul era adevărat. Pe urmă muzica a prins din nou să cânte şi, în acordurile ei, am pornit spre oraş. Ceremonia căsătoriei a

avut loc la primărie, şi tot cu muzică s-a încheiat. A urmat ospăţul de prânz, iar după prânz ne-am dus cu toţii la crama moravo-slovacă. Şi din nou muzică – şi dans.

Seara, domnişoarele de onoare i-au scos Vlastei de pe cap cununa de rozmarin, şi mi-au înmânat-o ceremonios. Din părul desfăcut i-au împletit o cosiţă şi i-au înfăşurat-o în jurul capului, iar pe cap i-au pus o scufiţă. Ritualul acesta simboliza trecerea de la virginitate la feminitate. Fireşte, Vlasta nu mai era de mult fecioară şi, de fapt, nu mai avea dreptul la simbolul cununei. Dar mie treaba asta mi se părea lipsită de importanţă. Pe un plan superior, mult mai serios, ea îşi pierdea virginitatea abia acum, în clipa în care domnişoarele de onoare îmi ofereau cununa ei de rozmarin.

Doamne, Dumnezeule, de ce oare amintirea cununei de rozmarin mă înduioşează mai mult decât realitatea primei noastre împreunări, mai mult decât adevăratul sânge de fecioară al Vlastičkăi. Nu ştiu să spun, dar aşa e. Femeile cântau, şi în cântecele lor cununa de rozmarin aluneca pe firul unei ape, ale cărei unde îi desfăceau bentiţele purpurii, îmi venea să plâng. Mă îmbătasem. Vedeam în faţa ochilor cununiţa aceea plutind pe apa unui pârâiaş care o transmitea mai departe unui pârâu, pârâul unui râu, râul apelor clocotitoare ale Dunării şi Dunărea valurilor învolburate ale mării. Vedeam în faţa ochilor cununa şi vedeam şi ireversibilitatea ei. Da, aici trebuie găsită explicaţia. În această ireversibilitate toate situaţiile fundamentale ale existenţei sunt fără întoarcere. Pentru ca omul să fie om trebuia să străbată în deplină cunoştinţă această cale a neîntoarcerii, s-o soarbă până la fund. N-are voie să trişeze, să se prefacă a n-o vedea. Omul modern trişează. Se străduieşte să ocolească toate momentele cruciale, să treacă pragul dintre viaţă şi moarte, fără să plătească. Omul din popor e mai cinstit. Încetează să cânte abia când ajunge la fundul fiecărei situaţii fundamentale. Când Vlastička a însângerat ştergarul pe care-l aşternusem sub ea, eram departe de a presimţi că mă voi întâlni cu neîntoarcerea. Dar acum, în clipa aceasta, nu mai aveam nicio portiţă de scăpare. Femeile cântau cântece de despărţire. Mai stai, mai stai, argatule, nu te grăbi, mai stai, până-mi iau rămas bun de la măicuţa mea dragă. Mai stai, mai stai, nu te grăbi, şi nu pocni din bici, până nu-mi iau rămas bun de la tăicuţul meu drag. Mai stai, mai stai,

drăguţule, şi caii nu-i grăbi, nu-i mâna, că eu mai am aici şi-o surioară, şi-i tare greu să mă despart de ea. Cu bine, prietenele mele, cu bine, că iată, mă iau şi mă duc departe de voi, şi calea-napoi să fac nu mă mai lasă.

Între timp se lăsase întunericul, şi nuntaşii ne-au însoţit până în faţa sălaşului nostru. Ne-am oprit. Prietenii şi prietenele Vlastei au mai zăbovit, cântând un cântec prin care cereau gazdelor să aibă grijă de *sărmana* fetiţă nefericită şi să n-o nedreptăţească – la ea acasă a fost iubită, s-o îndrăgească şi ei.

Am deschis poarta. În prag, Vlasta s-a mai întors o dată spre pâlcul de prieteni, adunaţi în faţa casei. În clipa aceea cineva a atacat ultima melodie:

„În prag când stătea
frumoasă părea,
ca rozul trandafir sclipea.
De prag când trecea
frumuseţea-şi pierdea
mândruliţa mea…”

Apoi uşa s-a închis în urma noastră – şi am rămas singuri. Vlastička avea douăzeci de ani şi eu ceva mai mult. Dar eu mă gândeam la faptul că trecuse pragul şi, din această clipă magică, frumuseţea ei va prinde să se scuture şi să cadă ca frunzele desprinse din coroana copacului. Vedeam în ea începutul viitoarei desfrunziri. Desfrunzirea la start. Şi-mi mai spuneam că Vlastička nu era doar floare, că în momentul acela era prezentă în ea şi clipa viitoare a rodului. Simţeam în toate astea o anume rânduială, o rânduială cu care mă contopeam, pe care o acceptam. Mă gândeam în acelaşi timp şi la Vladimir, pe care încă nu-l cunoşteam şi a cărui înfăţişare nici măcar nu mi-o închipuiam. Mă gândeam totuşi la el, şi prin el priveam mai departe, spre zările îndepărtate ale copiilor săi. În sfârşit, ne-am întins amândoi în patul moale clădit din perine şi saltele înalte, şi mie mi s-a părut că însuşi înţeleptul infinit al speciei umane ne cuprinsese în braţele lui molcuţe şi catifelate.

8

În fond, ce necaz mi-a pricinuit Ludvík de ziua nunţii mele? La

drept vorbind, niciunul. A stat tot timpul cu limba îngheţată, arborând o mină bizară. După-amiază, în timp ce orchestra cânta şi nuntaşii dansau, colegii i-au oferit un clarinet, în dorinţa de a-l face să cânte împreună cu ei. I-a refuzat. Curând după aceea, a plecat şi nu s-a mai întors. Din fericire băutura mi se urcase binişor la cap, aşa că n-am dat prea mare importanţă acestui amănunt. A doua zi însă, mi s-a părut că dispariţia lui lăsase o mică pată pe obrazul curat al zilei precedente. Alcoolul care se dilua în sângele meu avea darul să întindă această pată, dându-i proporţii apreciabile. Dar, mai mult decât alcoolul, treaba asta o făcea Vlasta. Ludvík nu-i fusese drag niciodată. Femeile triază, instinctiv, prietenii soţului în persoane inofensive şi persoane primejdioase. Pe Ludvík îl încadrează în a doua categorie şi era fericită ştiindu-l departe, la Praga.

Când am anunţat-o că Ludvík avea să-mi fie martor la cununie, nu prea s-a bucurat. Iar a doua zi după nuntă i-a căzut bine să-mi poată aminti comportamentul lui din ziua precedentă. A stat tot timpul bosumflat, făcând o mutră acră, de parcă toţi l-am fi stingherit. E un îngâmfat – umblă cu nasul pe sus, mai-mai să găurească cerul. Aşa mi-a spus.

Dar iată că în seara aceleiaşi zile Ludvík a venit să ne viziteze din proprie iniţiativă, ca să-i ofere Vlastei nişte daruri şi să-şi ceară scuze, rugându-ne să-l iertăm pentru faptul de a nu fi fost ieri în apele sale. Ne-a povestit ce se întâmplase. Zburase din partid şi din facultate şi nu ştia ce va fi cu el în continuare.

Nu-mi venea să-mi cred urechilor şi habar n-aveam ce să-i spun. De altfel, nedorind să fie compătimit, schimbase vorba pe alt făgaş. Ansamblul nostru urma să plece peste paisprezece zile într-un turneu de mai lungă durată, în străinătate. Noi, provincialii, ne bucuram nespus, şi aşteptam cu nerăbdare apropierea evenimentului. Ludvík auzise de el şi a început să-mi pună tot felul de întrebări în legătură cu călătoria. Eu însă mi-am adus pe loc aminte cât de mult îşi dorise el, încă din anii copilăriei, să vadă străinătatea, iar acum cu greu va mai avea prilejul s-o vadă… Nu de alta, dar, pe-atunci, şi multă vreme după aceea, oamenii pătaţi politic nu erau lăsaţi să plece peste hotare. Îmi dădeam seama că viaţa ne despărţea, trimiţându-ne pe fiecare în cu totul altă parte, şi mă căzneam, din răsputeri, să ascund acest lucru. Mi-era cu neputinţă să vorbesc cu inima deschisă despre turneul nostru, de teamă să nu luminez

prăpastia ce se deschisese pe neaşteptate între destinele noastre. Voiam să acopăr această prăpastie întunecând-o, şi mi-era frică de fiecare cuvânt ce-ar fi putut s-o lumineze. Dar nu găseam niciun cuvânt care să nu arunce peste ea măcar o rază de lumină. Orice frază, referitoare cât de cât la viaţa noastră, ne demonstra, cu prisosinţă, că ne aflam fiecare în altă parte. Că aveam posibilităţi diferite, un viitor diferit, că eram transportaţi în direcţii opuse. Mă străduiam să abordez tot felul de banalităţi lipsite de orice semnificaţie, în dorinţa de a preîntâmpina apariţia unui semn, cât de mic, al înstrăinării noastre; cădeam însă din lac în puţ. Sterilitatea convorbirii era de-a dreptul penibilă, şi curând discuţia noastră a devenit, pur şi simplu, insuportabilă.

Peste puţin timp Ludvík şi-a luat rămas bun şi a plecat. S-a înscris într-o brigadă de muncă voluntară, undeva în afara oraşului nostru, iar eu am plecat cu ansamblul peste hotare. De-a tund, nu l-am mai văzut câţiva ani în şir. I-am trimis una sau două scrisori la unitatea unde-şi făcea stagiul militar. De fiecare dată, expedierea lor a lăsat în mine acelaşi sentiment de amărăciune şi nemulţumire, ca după ultima noastră convorbire. Nu eram în stare să privesc în faţă căderea prietenului meu. Mă ruşinam de succesul existenţei mele, şi mi se părea insuportabil faptul de a-i adresa lui Ludvík cuvinte de îmbărbătare şi compasiune, de la înălţimea mulţumirii mele. De aceea am preferat să simulez că între noi nu s-a schimbat nimic. Scrisorile mele îi relatau evenimentele petrecute în ansamblul nostru, ce facem, cum se prezintă noul nostru ţambalagiu şi, în general, impresiile culese pretutindeni pe unde ne duceam. Îi descriam toate astea ca şi când lumea ar fi continuat să fie aceeaşi lume a noastră, pe care o cunoştea; şi această prefăcătorie avea darul să mă indispună cumplit.

Apoi, într-o zi, tata a primit un anunţ mortuar. Murise mama lui Ludvík. Nimeni dintre noi nu a ştiut vreodată că fusese bolnavă. O dată cu dispariţia lui Ludvík, dispăruse şi ea din ochii mei. Acum, când ţineam în mână ferparul, îmi dădeam seama de nepăsarea mea faţă de oamenii care se dăduseră la o parte, cât de cât, din calea vieţii mele. A vieţii mele prospere. Mă simţeam vinovat, în ciuda faptului că nu săvârşisem nimănui niciun rău. Abia pe urmă am sesizat un lucru care, pur şi simplu, m-a înspăimântat. Anunţul mortuar era semnat, în numele

tuturor rubedeniilor, de soţii Koutecký. De Ludvík nici pomeneală.

A venit ziua înmormântării. De dimineaţă am început să tremur de emoţie la gândul că aveam să-l întâlnesc pe Ludvík. Dar Ludvík n-a venit. În urma sicriului păşea doar o mână de oameni. I-am întrebat pe soţii Koutecký ce-i cu el. Au strâns din umeri, spunând că nu ştiu nimic de soarta lui. Micul grup, purtând sicriul, s-a oprit în dreptul unui loc de veci cu o lespede grea de marmură, deasupra căreia se vedea statuia unui înger alb – imaculat.

Bogatei familii a constructorului-antreprenor i se confiscaseră toate bunurile, drept care soţii Koutecký trăiau acum dintr-o pensie foarte modestă. Nu le mai rămăsese decât această încăpătoare criptă de familie, păzită de îngerul alb. Toate astea le ştiam, şi totuşi, nu înţelegeam de ce acest sicriu era coborât tocmai acolo.

Abia mai târziu am aflat că la vremea aceea Ludvík zăcea în puşcărie. Singura fiinţă din tot oraşul nostru care ştiuse acest lucru fusese mama lui. Când a murit, familia Koutecký a luat sub ocrotirea sa trupul neînsufleţit al cumnatei neîndrăgite, declarând-o de-a lor. Aşa s-au răzbunat ei, în cele din urmă, pe nepotul nerecunoscător, furându-i mama. Au acoperit-o cu lespedea grea de marmură, deasupra căreia se înălţa îngerul alb cu păr cârlionţat, ţinând o rămurea în mânuţa-i gingaşă. De-a tund îngerul acesta n-a încetat niciodată să-mi apară în minte, plutind mereu peste viaţa prădată a prietenului, căruia i s-au jefuit până şi trupurile neînsufleţite ale părinţilor săi. Îngerul jafului!...

9

Vlastei nu-i plac deloc extravaganţele. De niciun fel. A sta noaptea în grădină, fără niciun rost, e o extravaganţă... Am auzit un ciocănit energic în geamul ferestrei. Sticla s-a întunecat de umbra severă a unui trupuşor de femeie în cămaşă de noapte. Sunt un bărbat ascultător, incapabil să opun rezistenţă fiinţelor mai slabe. Şi fiindcă măsor un metru şi nouăzeci şi sunt în stare să ridic un sac cântărind o sută de kilograme, n-am întâlnit până acum pe nimeni căruia să mă pot împotrivi.

Aşa se face că am intrat în casă şi m-am întins în pat, lângă

Vlasta. Ca să sparg tăcerea, am pomenit aşa, ca, într-o doară, că în seara aceea l-am întâlnit pe Ludvík. „Şi ce-i cu asta?” mi-a replicat ea, cu vădit dezinteres. Degeaba. Nu-l are la stomac, şi basta. Nici acum nu-l poate suferi. În fond n-avea de ce să se plângă. De la nunta noastră nu mai avusese prilejul să-l vadă decât o singură dată. În şaizeci şi cinci. Atunci n-am fost în stare să ascund nici faţă de mine însumi prăpastia care ne despărţea.

Ludvík lăsase în urma lui anii de militării închisoare şi cei câţiva ani de muncă în mină. La Praga îşi rezolvase problema continuării studiilor, iar în oraşul nostru venise doar pentru a aranja nişte formalităţi de ordin poliţienesc. Şi din nou am tremurat de emoţie la gândul revederii noastre. Dar nu mi-a fost dat să întâlnesc un om distrus, plângându-şi soarta. Dimpotrivă. Era alt Ludvík decât cel pe care-l cunoşteam până atunci. Răzbea din el o asprime combinată cu un fel de stângăcie, şi, parcă, mai multă linişte. Nimic din ceea ce ar putea stârni compasiunea. Aveam impresia că vom arunca fără dificultate o punte peste prăpastia care mă înspăimânta atât de mult. Ca să înnodăm firul cât mai repede, l-am invitat la o repetiţie a tarafului nostru, încredinţat că nu încetase să-l socotească şi taraful lui. Ce importanţă are dacă aveam alt ţambalagiu, alt contrabasist, alt clarinetist, şi că din vechea gaşcă n-am rămas decât eu. Timpul zboară, dar asta nu ne poate face să ne pierdem cu firea. Esenţial e că suntem şi rămânem înscrişi chiar şi pe tabelul acestor vremuri volatile (trecătoare).

Ludvík s-a aşezat pe un scaun lângă ţambal, şi nu făcea decât să asculte cu atenţie ce şi cum repetam. Am început, firește, cu cântecele noastre preferate, pe care le cântam încă în anii de liceu. Pe urmă am atacat altele mai proaspete, descoperite de noi în satele pierdute undeva prin zonele îndepărtate de la poalele munţilor. Ca în cele din urmă să ajungem la câteva melodii, cu care ne făleam cel mai mult. Acestea nu mai aveau autenticitatea folclorului, ci erau cântece compuse de noi în sânul ansamblului, inspirate, firește, de spiritul artei populare. Am cântat cântece preamărind brazdele ce urmau a fi trase peste haturi, cântece despre transformarea pământurilor individuale, fărâmiţate, într-un uriaş lan cooperatist, despre ţăranii săraci care azi nu mai sunt nevoiţi să robească, ci sunt stăpâni pe pământul lor, despre viaţa fericită şi bunăstarea tractoristului în SMT; cântece unul şi unul, a căror melodie nu

putea fi deosebită de a cântecelor populare originale şi ale căror texte se dovedeau a fi mai actuale decât ziarele. Din noianul acesta de cântece, cel mai drag ne era cel închinat lui Fučik, eroul martirizat de nazişti în timpul ocupaţiei şi întru cinstirea căruia acum „tăt omul un cântecel cânta”.

Aşezat pe scăunelul său, Ludvík se uita la mâinile ţambalagiului ce goneau ciocănelele din strună în strună. La intervale foarte mici îşi umplea păhărelul dintr-o sticlă cu vin aflată în faţă. Îl urmăream pe deasupra căluşului viorii mele. Era îngândurat, şi nu se învrednicea să-mi arunce o singură privire.

Pe urmă au început să se perinde prin sală soţiile, semn că repetiţia avea să se termine curând. Vlasta ne-a pregătit ceva de mâncare, apoi, lăsându-ne singuri, s-a dus să se culce. Ludvík îndruga verzi şi uscate, sărind de la una la alta, dar îmi dădeam seama că era atât de vorbăreţ numai ca să evite orice referire în legătură cu lucrurile la care voiam să mă refer eu. Dar îmi puteam oare îngădui să tac şi să nu-i spun nimic prietenului meu cel mai drag despre ceea ce constituia bunul cel mai de preţ al amândurora? Aşa se face că l-am întrerupt pe Ludvík din flecăreala sa stânjenitoare: „Ce părere ai de cântecele noastre.” Mi-a răspuns, fără ezitare, că i-au plăcut. Nu l-am lăsat însă să scape cu o amabilitate ieftină şi am continuat cu întrebările: Ce impresie ţi-au făcut noile cântece, descoperite de ansamblul nostru în satele risipite la poalele munţilor? Şi ce părere ai de cântecele compuse de noi?…

Ludvík n-avea chef să se angajeze într-o dezbatere. Dar, incitându-l pas cu pas, am reuşit în cele din urmă să-l fac să vorbească. Cele câteva cântece vechi sunt, într-adevăr, frumoase, a spus el. În iest, repertoriul nostru nu-l încânta deloc. Prea ne conformăm gustului comun. Nici nu e de mirare. Ne producem în faţa publicului cel mai larg, şi vrem să-i fim pe plac. În felul ăsta ştergem din cântecele noastre specificul şi originalitatea, lipsindu-le astfel de ritmul lor inimitabil şi adaptându-le ritmicei convenţionale. Selectăm cântece aparţinând, cronologic, păturilor celor mai tinere, tot soiul de ceardaşuri şi bărbuncuri, fiindcă acestea sunt cele mai accesibile şi cele mai agreate.

M-am împotrivit. Suntem, totuşi, la începutul drumului, şi dorinţa noastră e să răspândim cât mai mult cântecul popular. De aceea suntem nevoiţi să-l adaptăm, într-o oarecare măsură,

gustului mai larg. Cel mai important e totuşi faptul că am reuşit a făurim un folclor *contemporan*, noi cântece populare care vorbesc despre realitatea zilelor noastre.

Nu era de acord: tocmai aceste cântece, aşa zise noi, au avut darul să-i zgârie mai tare timpanele. Ce jalnică imitaţie! Şi câtă falsitate! Şi-acum mă întristez când îmi revine în minte această poveste. Cine oare ne-a ameninţat că vom sfârşi ca femeia lui Lot, dacă vom căuta să privim mereu înapoi? Cine ne-a aiurit spunându-ne că din muzica populară se va naşte noul stil al epocii noastre? Cine ne-a îndemnat să punem în mişcare muzica populară, s-o silim să înainteze cot la cot cu istoria contemporană?

Asta a fost o utopie, mi-a replicat Ludvík.

Cum, adică, utopie? Cântecele acestea există! Trăiesc!

Mi-a râs în nas. Voi, cei din ansamblu, le cântaţi. Arată-mi însă un singur om din afara ansamblului care le cântă! Arată-mi un singur ţăran cooperator dispus să cânte, de plăcerea lui, cântecele voastre despre cooperativele agricole! Sunt atât de false şi atât de nefireşti, încât i s-ar strâmba gura dacă le-ar intona! Textul propagandistic se cască pe muzica asta cvasipopulară ca un guler prost ajustat! Un cântecel cvasimorav despre Fučik! Curată inepţie! Un ziarist praghez! Ce are el comun cu Moravia slovacă?

Am obiectat, spunând că Fučik aparţine tuturor, drept care ne putem permite şi noi să-l cântăm în felul nostru.

Cum adică în felul nostru? mi-a ripostat Ludvík. Îl cântaţi după reţeta *agitpropului,* nicidecum în felul nostru! Gândeşte-te numai la textul acestui cântec! Şi apoi, de ce neapărat un cântec despre Fučik? Numai el a luptat în ilegalitate? Numai el a fost torturat? Alţii nu?

Mă rog, dar, dintre toţi, el e cel mai cunoscut!

Bineînţeles! Aparatul secţiei de propagandă vrea să întreţină o ordine anume în galeria eroilor dis păruţi. Să aibă printre eroi un erou principal, pe care să-l poată înzestra, aşa cum se cuvine, potrivit cerinţelor propagandistice.

De ce această batjocură? Fiecare epocă îşi are simbolurile ei!

Mă rog, fie, interesant însă e cine anume a devenit un simbol!?! Sute de oameni au fost atunci la fel de curajoşi şi acum sunt daţi uitării, ca să nu mai spun că au căzut şi celebrităţi: politicieni, scriitori, savanţi, artişti. Şi n-au devenit

simboluri. Fotografiile lor nu împodobesc pereţii secretariatelor şi sălilor de clasă. Şi totuşi au lăsat în urma lor o operă importantă. Numai că, vezi, tocmai aici e buba: opera deranjează. E greu s-o modifici, să tai din ea, s-o scurtezi, s-o aranjezi. Opera e un obstacol în galeria propagandistică a eroilor.

Nimeni dintre ei n-a scris *Reportajul cu ştreangul de gât*!

Păi, da! La ce bun un erou care tace? Care nu profită de ultimele clipe ale vieţii sale pentru o apariţie teatrală? Pentru o lecţie de pedagogie? Fučik însă, departe de a fi o celebritate, a socotit drept un lucru extrem de important să comunice lumii ce gândeşte, ce simte şi ce îndură el în închisoare, ce transmite şi ce recomandă întregii omeniri. A scris toate astea pe nişte fiţuici minuscule, punând în primejdie viaţa altor oameni care le-au scos pe ascuns din închisoare, spre a le păstra apoi la loc sigur. Îţi dai seama cât de înaltă trebuie să fi fost autoaprecierea propriilor sale idei şi simţăminte? A propriei sale persoane?

Asta n-am mai putut tolera. Vasăzică, după tine, Fučik a fost, pur şi simplu, un încrezut orgolios?! Un îngâmfat!?! Era cu neputinţă să-l opresc: Nu, mi-a replicat el. Îngâmfarea n-a fost principala cauză care l-a determinat să scrie. Principala cauză a fost mai curând slăbiciunea. Pentru că a fi curajos în izolare, fără martori, fără răsplata încuviinţării, faţă în faţă numai cu tine, presupune o mare doză de mândrie şi forţă morală. Fučik avea nevoie de sprijinul public. De aceea îşi făurea în singurătatea celulei măcar un public fictiv. Fiindcă simţea nevoia să fie văzut! Să prindă puteri cu ajutorul aplauzelor! Fie ele şi fictive! Să transforme închisoarea într-o scenă şi să-şi facă soarta suportabilă nu numai trăind-o, ci şi expunând-o şi interpretând-o! Văzându-se în frumuseţea propriilor sale gesturi şi cuvinte!

Eram pregătit să-l văd întristat. Şi plin de amărăciune. Dar la această furie dezlănţuită, la această ură pătimaşă nu m-am aşteptat. Ce rău i-a făcut martirul Fučik? Eu văd valoarea omului în fidelitatea lui. Ştiu, Ludvík a fost pedepsit pe nedrept. Dar cu atât mai grav mi se părea comportamentul lui. Pentru că, aşa stând lucrurile, motivaţia schimbării concepţiilor sale era mult prea străvezie. E, oare, cu putinţă să-şi schimbe cineva atitudinea de-o viaţă numai pentru faptul că a fost ultragiat?

Toate astea i le-am spus de la obraz. Pe urmă însă, s-a întâmplat ceva cu totul neaşteptat. Ludvík a încetat să-mi mai

răspundă, de parcă s-ar fi risipit deodată din el toată febra aceea încărcată de mânie. S-a uitat un timp la mine cu o privire cercetătoare, apoi mi-a spus, cu o voce cât se poate de calmă, să nu mă supăr, că s-ar putea să se înşele. Rostise aceste cuvinte pe un ton atât de straniu şi atât de glacial, încât mi-am dat prea bine seama de lipsa lor de sinceritate. Dar eu nu voiam să închei în felul ăsta discuţia noastră. În ciuda amărăciunii care mă încerca, continuam să fiu animat de dorinţa mea iniţială: Să ajungem la o înţelegere şi să reînnoim vechea noastră prietenie. Deşi ne înfruntasem cu atâta duritate, mai speram totuşi că, undeva, la capătul îndelungatei dispute, vom putea găsi un colţişor din teritoriul comun în care ne-am simţit cândva atât de bine, şi pe care îl vom putea locui din nou împreună. Dar strădania mea de a-l face să reluăm discuţia a fost zadarnică. Ludvík şi-a cerut scuze, mărturisind că-i place uneori să exagereze, şi, din păcate, s-a lăsat furat şi de data aceasta de mania exagerării. Apoi m-a rugat să uit tot ce mi-a spus.

Să uit? De ce să uităm o discuţie atât de serioasă? N-ar fi mai bine s-o continuăm? Abia în ziua următoare am ghicit adevărata semnificaţie a rugăminţii sale. Ludvík a rămas peste noapte la noi, şi am luat împreună gustarea de dimineaţă. După gustare ne-a prisosit o jumătate de oră şi am mai stat un pic de vorbă. Mi-a povestit câte eforturi trebuie să depună ca să-şi poată termina studiile la facultate. Cum l-a marcat pe viaţă excluderea sa din partid. Cum nicăieri nu mai au încredere în el. Că numai datorită ajutorului câtorva prieteni, care-l cunosc din perioada premergătoare evenimentelor din februarie, s-ar putea să fie reprimit în Universitate. Pe urmă mi-a vorbit despre alţi cunoscuţi de-ai lui, care se aflau în aceeaşi situaţie cu el. Mi-a relatat cum sunt urmăriţi şi cum li se înregistrează, cu grijă, orice cuvânt, orice mişcare. Cum sunt interogaţi oamenii din preajma lor şi cum, adeseori, o mărturie zeloasă şi răuvoitoare le poate aduce necazuri pe mulţi ani de-acum încolo. Pe urmă a schimbat din nou vorba, abordând nişte teme lipsite de interes, ca, la despărţire, să-mi declare cât de bucuros a fost să mă vadă, şi să-mi repete rugămintea de a uita tot ce-mi spusese în ziua precedentă.

Legătura între această rugăminte şi aluziile la soarta cunoscuţilor săi era cât se poate de limpede. Am încremenit. Aşadar, Ludvík încetase convorbirea cu mine de frică! De teamă

că discuţia noastră putea fi destăinuită! De teamă să nu-l denunţ! Se temea de mine! Cumplită poveste! Şi, din nou, cu totul neaşteptată. Prăpastia deschisă între noi era mult mai adâncă decât îmi închipuisem. Atât de adâncă, încât nici nu ne-a îngăduit să încheiem convorbirile noastre.

10

Vlasta doarme. Din când în când, sărăcuţa, sforăie. Toată lumea doarme în casa noastră. Numai eu, marele, marele, marele, zac aici, frământat de gândul neputinţei mele. Cumplit m-a chinuit atunci această idee. Înainte, încrezător în mine, presupuneam că totul se afla în mâinile mele. Cu Ludvík mă înţelegeam de minune. Nu ne făcusem niciodată vreun rău unul altuia. Cu un pic de bunăvoinţă, nimic n-ar fi putut împiedica reapropierea noastră.

S-a dovedit însă că povestea nu era în mâinile mele. Nici înstrăinarea noastră, nici apropierea noastră. Mi-am pus deci speranţa în puterea timpului. Şi timpul a trecut. De la ultima noastră întâlnire s-au scurs nouă ani. În acest interval Ludvík şi-a terminat studiile, a obţinut un post excelent de cercetător ştiinţific în domeniul care-l interesa. Îi urmăresc ursita de la distanţă. Fireşte, cu afecţiune. Nu-l pot considera duşmanul meu, sau străin mie. E prietenul meu, dar un prieten vrăjit. De parcă s-ar repeta povestea din basmul cu mireasa prinţului prefăcută în şarpe sau în broască. În basme, salvatoare a fost întotdeauna fidelitatea răbdătoare a prinţului.

Deocamdată însă, timpul nu-mi trezeşte prietenul din vraja lui. Am aflat că în decursul acestor ani ar fi trecut de câteva ori prin oraşul nostru. Pe la mine însă n-a dat niciodată. Azi l-am întâlnit, dar m-a evitat, afurisitul.

Întreaga poveste se trage de la ultima noastră convorbire. De la un an la altul am simţit lărgindu-se tot mai mult în jurul meu pustietatea, în timp ce în sufletul meu încolţea îngrijorarea. Din ce în ce mai multă oboseală, şi din ce în ce mai puţine satisfacţii şi bucurii. O vreme, ansamblul şi-a continuat turneele sale în străinătate, pe urmă însă invitaţiile s-au rărit, iar azi nu mai suntem chemaţi aproape nicăieri. Muncim fără răgaz, depunând eforturi tot mai susţinute, dar în jurul nostru s-a instaurat tăcerea. Plantat în această sală pustie, am sentimentul că

Ludvík ar fi fost acela care ordonase singurătatea mea. Căci nu duşmanii te condamnă la singurătate, ci prietenii.

De-atunci îmi caut tot mai des refugiul pe drumul acela de câmp, înconjurat de ogoare mărunte. Pe drumul de câmp, unde, dintr-un răzor se înalţă o tufă de măceş însinguratã. Acolo mă întâlnesc cu ultimele fiinţe ce mi-au rămas credincioase. Un dezertor însoţit de gaşca lui. Un muzicant hoinar. Iar dincolo de zare, se află, acolo, o căsuţă de lemn, sălaşul Vlastei – fetiţa sărmană.

Dezertorul îmi spune *rege,* şi-mi jură că mă pot bizui oricând pe aripa sa ocrotitoare. E de-ajuns să mă arăt în preajma măceşului.

Ce simplu şi ce bine ar fi să ne regăsim liniştea în universul închipuirilor! Eu însă m-am străduit întotdeauna să trăiesc concomitent în ambele universuri, fără a-l părăsi pe unul pentru celălalt. N-am dreptul să renunţ la lumea reală, în ciuda faptului că, pe făgaşul ei, sunt păgubit de toate. S-ar putea totuşi ca, în cele din urmă, să reuşesc într-o singură şi ultimă încercare.

Să-mi încredinţez viaţa, ca pe un mesaj limpede şi inteligibil, unei unice fiinţe, care să-l înţeleagă şi să-l ducă mai departe. Până atunci n-am voie să plec cu dezertorul în pribegie pe malul Dunării.

Această unică fiinţă la care mă gândesc, ultima mea speranţă după atâtea înfrângeri, e despărţită de mine de un perete, în spatele căruia doarme liniştit. Poimâine va încăleca. Va sta în şa, şi faţa lui va fi înfăşurată într-o basma colorată. I se va spune rege. Hai, fiule, vino! Aţipesc… Ţi se vor adresa cu numele meu… Simt că o să adorm. Vreau să te visez călare.

PARTEA A CINCEA
Ludvík

1

Am dormit mult şi cât se poate de bine; din fericire, amintirile cărora mă lăsasem pradă (până noaptea târziu) n-au avut, în ciuda amărăciunii lor, vreo influenţă asupra existenţei mele fizice, antrenată de severitatea unui regim de viaţă căruia m-am supus o dată cu împlinirea vârstei de treizeci de ani, când, pentru prima oară, mi-a trecut prin minte că nu sunt scutit, ca de altfel nimeni altcineva, de soarta nemiloasă a îmbătrânirii. M-am trezit abia după ora opt, fără să-mi amintesc să fi visat ceva, frumos sau urât, fără dureri de cap, atâta doar că n-aveam niciun chef să mă dau jos din pat; cinstit vorbind, nici nu m-am împotrivit acestei aversiuni, pe care, de la o anumită vreme, refuz s-o mai socotesc o proastă deprindere, ci văd în ea mai curând un simptom binefăcător al trândăviei tinereşti.

Am continuat deci să zac; somnul ridicase între mine şi întâlnirea de vineri seara un fel de zid, o perdea de păduri protectoare în spatele căreia (cel puţin pe moment) mă simţeam adăpostit. Nu pentru că Lucia s-ar fi evaporat din conştiinţa mea, ci pentru faptul că, în dimineaţa aceea, s-a reîntors în abstracţiunea ei de odinioară.

În abstracţiunea ei? Da, categoric! După dispariţia ei atât de misterioasă şi de nemiloasă, atunci, la Ostrava, iniţial n-am avut practic nicio posibilitate să dau de urma ei. Şi cum (după eliberarea din armată) trecuseră atâţia ani, încet-încet, îmi pierise pofta să mai fac asemenea investigaţii. Îmi spuneam că Lucia, oricât de mult aş fi iubit-o, oricât de *unică* ar fi fost, era absolut inseparabilă de situaţia în care ne-am întâlnit şi ne-am îndrăgit. Mi se părea o eroare de raţionament să desprinzi fiinţa iubită dintr-un ansamblu al împrejurărilor în care ai cunoscut-o şi în care trăieşte şi să te străduieşti, cu o înverşunată concentrare lăuntrică, s-o absolvi de ceea ce ea *însăşi* nu e, şi deci şi de *povestea* trăită împreună, care, de fapt, alcătuieşte conţinutul dragostei lor.

În definitiv, nu iubesc la femeie ceea ce semnifică şi este ea pentru sine, ci prin ceea ce îmi adresează şi reprezintă ea *pentru mine.* O iubesc ca pe un personaj al unei aventuri

comune. Ce ar fi Hamlet fără castelul Elsinor, fără Ofelia, fără ansamblul situaţiilor concrete pe care le străbate, ce ar fi el fără *textul* rolului său? Ce ar mai rămâne din acest personaj, desprins din acest context, decât un fel de substanţă găunoasă, mută, iluzorie?

Tot aşa şi Lucia: lipsită de suburbiile Ostravei, de trandafirii strecuraţi prin sârma gardului, de îmbrăcămintea ponosită, de nesfârşitele mele săptămâni de disperare tărăgănată, ar înceta, probabil, să mai fie acea Lucia pe care am iubit-o.

Da, aşa înţelegeam eu lucrurile, aşa mi le explicam, şi, pe măsură ce anii se scurgeau, mi-era aproape teamă s-o reîntâlnesc, ştiind că ar fi însemnat să ne întâlnim într-un loc unde Lucia n-ar mai fi fost Lucia, iar eu nu aş mai fi avut cu ce să reînnod firul curmat. Desigur, nu vreau să spun prin asta că aş fi încetat s-o mai iubesc, că aş fi uitat-o, că înfăţişarea ei s-ar fi şters cu desăvârşire din memoria mea, dimpotrivă, a rămas mereu întipărită în sufletul meu sub forma unei nostalgii tăcute; o doream aşa cum îşi doreşte cineva un lucru pierdut definitiv şi irevocabil.

Şi tocmai pentru faptul că Lucia devenise pentru mine un trecut definitiv (ceva care trăieşte mereu în trecut, şi ca prezent e mort), în gândurile mele îşi pierdea, treptat, materialitatea fizică şi caracterul concret, devenind din ce în ce mai mult un fel de legendă, un mit scris pe un sul de pergament şi depus, într-o cutiuţă metalică, la temelia vieţii mele.

Şi poate tocmai de aceea s-a putut întâmpla şi acel lucru de necrezut: de a nu fi fost sigur de înfăţişarea ei, în timp ce mă aflam instalat în scaunul de frizerie. Şi, probabil, tot de aceea s-a putut întâmpla ca, în dimineaţa următoare (păcălit de pauza somnului), să am impresia că întâlnirea din ziua precedentă nu fusese *reală;* că şi ea s-a desfăşurat, probabil, în sfera legendei, a profeţiei sau a enigmei. Dacă vineri seara am fost lovit de prezenţa reală a Luciei şi aruncat, pe neaşteptate, înapoi în perioada îndepărtată pe care o dominase ea, în dimineaţa aceea de sâmbătă, cu inima liniştită (şi bine odihnită), m-am întrebat: de ce a trebuit s-o întâlnesc? mai poate avea povestea Luciei continuare? Ce semnificaţie avea această întâlnire şi ce-ar vrea *să-mi spună*?

Dar mai spun oare ceva întâmplările, în afara faptului că se petrec şi că există? Nu-i nevoie, sper, să subliniez că sunt un om

de o luciditate desăvârşită. S-ar putea însă să fi rămas totuşi în mine ceva din superstiţiile iraţionale; cum ar fi, de pildă, tocmai această curioasă convingere că toate evenimentele ce survin în viaţă au un înţeles suplimentar, o anumită *semnificaţie*; că însăşi viaţa, prin propria ei aventură, se destăinuieşte, dezvăluindu-ne treptat câte ceva din misterele ei, prezentându-se în faţa noastră ca un rebus ale cărui sensuri trebuiesc descifrate; că aventurile pe care le parcurgem în viaţă alcătuiesc mitologia acestei vieţi, şi tocmai în această mitologie se află cheia adevărului şi a misterului. Să fie asta o iluzie? Tot ce se poate, şi-i accept chiar şi probabilitatea; dar nu sunt în stare să mă debarasez de această nevoie de a *descifra* în permanenţă propria-mi viaţă (ca şi and ar ascunde, într-adevăr, o semnificaţie anume, un adevăr de o deosebită importanţă), nu mă pot debarasa de această nevoie, chiar dacă n-ar fi nimic altceva decât nevoia dezlegării unui joc (cum e, de pildă, rebusul).

Zăceam deci întins pe scârţâitorul pat de hotel, lăsând să mi se perinde prin minte gândurile de spre Lucia, de data asta transformată iar într-un simplu gând, într-un simplu chestionar. Patul de hotel era, într-adevăr, aşa cum l-am caracterizat în fraza precedentă, scârţâitor, şi când mi-am dat seama din nou de această particularitate a sa, povestea a avut darul (brusc şi supărător) să-mi îndrepte gândul spre Helena, ca şi când patul acesta scârţâitor ar fi fost glasul conştiinţei care-mi atrăgea atenţia să nu uit să-mi fac datoria; am suspinat, mi-am coborât picioarele din pat şi, aşezându-mă pe marginea lui, mi-am întins oasele, mi-am trecut de getele prin păr, am privit cerul prin fereastră şi, în sfârşit, m-am ridicat în picioare. Întâlnirea de vineri cu Lucia, în ciuda dematerializării survenite în ziua următoare, avusese totuşi darul să capteze şi să estompeze interesul meu pentru Helena, interes atât de intens încă, în urmă cu câteva zile. În clipa aceea nu mai rămăsese din el decât o simplă noţiune a interesului: interesul tradus în limbajul memoriei; sentimentul datoriei faţă de interesul pierdut, despre care raţiunea îmi dădea însă garanţii sigure că va reveni, în toată intensitatea sa.

M-am apropiat de chiuvetă, mi-am scos haina de pijama şi am deschis robinetul învârtindu-l până la capăt; mi-am făcut palmele căuş sub jetul de apă şi, cu mişcări precipitate, mi-am

împroşcat din belşug gâtul, umerii, trupul; apoi m-am frecat bine cu prosopul, fiindcă voiam să-mi pun sângele în mişcare. Nu de alta, dar, pe neaşteptate, m-am speriat; m-am speriat de indiferenţa mea faţă de sosirea Helenei; mi-era teamă că această indiferenţă (indiferenţă de moment) m-ar putea face să ratez această ocazie unică ce mi se oferea, ocazie, mai mult ca sigur, irepetabilă. Mi-am propus o gustare de dimineaţă consistentă, însoţită de o votcă întăritoare.

Am coborât în cafenea, dar n-am găsit acolo decât o dezolantă îngrămădire de scaune aşezate cu picioarele în sus pe mesele neaşternute, şi o bătrânică într-un halat murdar, târându-şi printre ele picioarele umflate şi obosite.

M-am dus la recepţia hotelului şi l-am întrebat pe portarul care stătea în spatele tejghelei, cufundat într-un fotoliu decapitonat şi într-o adâncă nepăsare, dacă pot lua micul dejun în acest hotel. Fără să clintească mi-a răspuns sec că azi cafeneaua are zi de repaus. Am ieşit în stradă. Se anunţa o zi frumoasă, pe cer câţiva norişori se tăvăleau alene şi o adiere uşoară de vânt stârnea praful de pe trotuare. Am pornit repede spre piaţa oraşului. În faţa unei măcelării, un şir de femei, mai tinere şi mai vârstnice, înarmate cu plase şi sacoşe, aşteptau, răbdătoare şi apatice, să le vină rândul ca să poată intra în prăvălie. Printre trecătorii hoinari sau grăbiţi mi-au captivat atenţia pentru câteva clipe cei ce ţineau în mână, ca pe o torţă miniaturală, un cornet cu pălărioară de îngheţată roşie, pe care o lingeau tacticos. În sfârşit, am ajuns în piaţă. Se afla acolo o clădire întinsă, cu un singur etaj, al cărei acoperiş era flancat, de-o parte şi de alta, de două turnuri, la parter, se vedeau patru vitrine, şi deasupra fiecăreia câte o lunetă; pe prima vitrină erau pictaţi nişte flăcăi în costume populare, ţinându-se cu braţele de după umeri, toţi cu gura deschisă, pe a doua un bărbat şi o femeie (tot în costume populare), pe a treia o floare a soarelui, iar pe a patra un butoiaş de vin. Era un bufet cu autoservire.

Am intrat. Era o sală spaţioasă cu pardoseala pavată şi cu măsuţe rotunde pe picioare înalte, în jurul cărora stăteau tot felul de oameni mâncând sandvişuri şi bând cafea sau bere.

N-aveam niciun chef să iau micul dejun aici. Îmi fixasem de dimineaţă imaginea unei gustări consistente, cu ouă, slănină şi un păhărel de alcool, care să-mi redea vitalitatea pierdută. Mi-am adus aminte de un restaurant aflat ceva mai încolo, într-o

altă piaţă situată în preajma unui părculeţ cu o „coloană a ciumei”. Nu avea, ce-i drept, nimic atrăgător, dar mie îmi ajungea să aibă o masă cu scaun şi un singur chelner, unul dispus să mă servească şi să obţin de la el ce se putea la ora aceea.

Am trecut pe lângă „coloana ciumei”; postamentul susţinea un sfânt, sfântul susţinea un nor, norul susţinea un înger, îngerul susţinea un alt nor şi pe acest nor era instalat un alt înger – îngerul final; era dimineaţa; mi-am dat seama din nou de această realitate, în timp ce priveam stâlpul ciumei – impresionantă piramidă de sfinţi, nori şi îngeri a căror masivitate pietroasă simula aici cerul şi înălţimile lui, în timp ce adevăratul cer, de un albastru matinal, se afla la o depărtare disperată de acest colţ prăfuit al pământului.

Am depăşit deci părculeţul cu peluze şi băncuţe arătoase (cu toate acestea destul de pustiu ca să nu tulbure atmosfera vidului prăfuit şi am apucat clanţa uşii ce dădea în restaurant. Închis! În clipa aceea, am început, în fine, să înţeleg că atât de mult dorita gustare de dimineaţă va rămâne un vis, şi povestea a avut darul să mă îngrijoreze, căci, în încăpăţânarea mea copilărească, vedeam în consistenţa micului dejun condiţia hotărâtoare a reuşitei zilei de azi. Mi-am dat seama că oraşelor raionale puţin le pasă de oamenii ciudaţi, dornici să ia gustarea de dimineaţă aşezaţi la masă, şi de aceea deschid birturile mult mai târziu. Plictisit, am renunţat să mai caut alt local; cu un mic ocol, am trecut din nou prin preajma parcului, de data asta din direcţie opusă.

Şi din nou i-am întâlnit în drum pe oamenii purtători de cornete cu pălărioară trandafirie, şi din nou mi-a dat prin minte că aceste comete se aseamănă cu torţele, că această asemănare ar putea să aibă o anumită semnificaţie, căci aceste torţe nu erau torţe, ci o *parodiere a torţelor,* iar conţinutul lor, înfăţişat cu solemnitate, acea urmă trandafirie a voluptăţii, nu era voluptate, ci o *parodiere a voluptăţii,* surprinzând, probabil, inevitabilul caracter *parodic* al tuturor torţelor şi voluptăţilor acestui prăfuit oraş de provincie. Pe urmă, mi-am spus în sinea mea că, mergând în contrasens cu aceşti lingavi purtători de lumină, voi da, probabil, de o cofetărie în care s-ar putea să aibă o măsuţă şi un scăunel şi, eventual, o ceaşcă de cafea şi o prăjitură.

Urmele lor nu m-au dus însă într-o cofetărie, ci într-un lactobar; înăuntru, oameni aşteptând, la coadă, să li se servească un pahar de cacao sau lapte şi cornuri speciale; şi, din nou, aceleaşi măsuţe cu picioare înalte, în jurul cărora clienţii beau şi mâncau, iar într-o încăpere alăturată se vedeau şi nişte măsuţe cu scaune, dar acestea erau ocupate. M-am aşezat deci la rând şi, după o aşteptare de trei minute, înaintând cu pas mărunt, am luat un pahar de cacao şi două cornuri, din cocă fragedă, după care m-am apropiat de o masă, pe care se aflau vreo şase pahare goale; am ochit la iuţeală un locşor nepătat de alţii, şi acolo mi-am depus paharul.

Am înfulecat totul într-o viteză întristătoare: cam peste trei minute mă aflam din nou în stradă, era ora nouă; mai aveam în faţa mea un răgaz de aproape două ore: Helena plecase din Praga cu primul avion, urmând să ia la Brno autobuzul care soseşte aici înainte de unsprezece. Îmi dădeam seama că aceste două ore aveau să fie goale cu de săvârşire şi cu desăvârşire inutile.

Puteam, firește, să mă duc să văd locurile învechite ale copilăriei mele, să mă opresc într-o pioasă şi sentimentală meditaţie în faţa casei părinteşti, în care mama a trăit până în ultimele sale clipe. Îmi amintesc adeseori de ea, dar aici, în acest oraş, unde micuţul ei schelet zace, dosit prin vicleşug, sub o marmură străină, amintirea ei mi s-ar părea în veninată: s-ar amesteca, fără doar şi poate, cu sentimentul neputinţei mele de odinioară, cu un plus de amărăciune otrăvitoare – şi de acest lucru mă feresc.

Şi astfel, nu mi-a rămas decât să mă aşez pe o bancă în piaţă, ca, după un scurt timp, să mă ridic şi să mă duc să văd vitrinele magazinelor, să intru într-o librărie, să cercetez noile titluri de cărţi, ca, în sfârşit, să-mi vină în minte ideea salvatoare de a-mi cumpăra la un debit ziarul *Rudé právo,* să mă aşez din nou pe o bancă, să-mi plimb la iuţeală ochii peste titlurile neatrăgătoare, să citesc la rubrica externă două-trei ştiri mai interesante, apoi să mă ridic din nou, să împăturesc cu grijă *Rudé právo* şi să-l strecor încet într-o ladă de gunoi; ca pe urmă să pornesc agale spre biserică, să mă opresc în faţa ei, să privesc în sus spre cele două turle, apoi să urc câteva trepte late şi să pătrund în antreul lăcaşului, de-acolo mai departe, în interiorul bisericii, înaintând sfielnic, spre a nu stârni, fără rost, indignarea credincioşilor,

îndreptăţiţi să-şi spună că noul venit nu-şi face cruce, că a intrat aici doar să se plimbe, aşa cum te-ai plimba în parc sau pe o promenadă pustie.

Când în biserică s-au îngrămădit mai mulţi enoriaşi, am început să mă simt printre ei ca un intrus, care nu ştie ce postură să adopte, cum să plece capul sau să-şi împreuneze mâinile; în consecinţă, am ieşit afară şi, uitându-mă la ceas, am constatat că mai aveam timp berechet. Aşa stând lucrurile, am încercat s-o evoc în gând pe Helena, spre a-mi omorî într-un fel plictiseala; dar gândul acesta nu voia deloc să se desfăşoare, n-avea niciun chef să se urnească, dovedindu-se în stare să-mi evoce, în cel mai bun caz, doar înfăţişarea vizuală a Helenei. De astfel, e un lucru cunoscut: când un bărbat aşteaptă o femeie, cu greu găseşte în el capacitatea de a se gândi la ea şi nu-i rămâne nimic mai bun de făcut decât să umble de ici-colo (mai liniştit sau mai neliniştit) sub imaginea ei încremenită.

Aşa se face că am umblat. Peste drum de biserică, am zărit în faţa vechii primării (astăzi Comitetul naţional orăşenesc) vreo zece cărucioare goale. Pe moment n-am fost în stare să-mi explic acest fenomen. Pe urmă, am văzut un tânăr împingând cu sufletul la gură un alt cărucior şi alăturându-l celorlalte – femeia (oarecum nervoasă) care-l însoţea a scos repede din cărucior un sul de materiale şi dantele albe (conţinând, de bună seamă, copilul) şi au pornit amândoi, grăbiţi, spre interiorul primăriei. Ţinând seama de jumătatea de oră pe care trebuia s-o omor, am luat-o pe urmele lor.

Pe treptele largi ale scării se aflau destui gură-cască, şi, pe măsură ce urcam, numărul lor sporea tot mai mult, îndeosebi pe coridorul etajului întâi, în timp ce treptele ducând mai sus erau pustii. Evenimentul pentru care se adunaseră aici urma, de bună seamă, să aibă loc la acest etaj, mai mult ca sigur în încăperea în care dădea dinspre coridor o uşă dublă, dată de perete şi blocată de un grup numeros de oameni ce se îmbulzeau în faţa ei. M-am dus după ei şi m-am trezit într-o mică sală unde se înşirau vreo şapte rânduri de scaune ocupate aproape în întregime de nişte oameni aşteptând parcă începerea unui spectacol. În faţa lor un podium, pe podium o masă lungă aşternută cu o pânză roşie, iar pe masă o vază cu un buchet mare de flori, pe peretele din spatele podiumului, drapelul naţional împodobit cu franjuri decorative; jos, în faţa podiumului

(la vreo trei metri de primul rând al publicului spectator) se aflau, aşezate în semicerc, opt scaune îndreptate spre podium; într-un colţ, din fundul sălii, se vedea un mic armoniu, peste a cărui claviatură se apleca ţeasta pleşuvă a unui bătrân cu ochelari. Câteva scaune rămăseseră încă neocupate; m-am aşezat pe unul din ele. Multă vreme nu s-a întâmplat nimic, dar oamenii nu se plictiseau de fel, se înclinau unii spre alţii, îşi vorbeau în şoaptă – de bună seamă toţi în febra aşteptării. Între timp, sala s-a înţesat de oameni ce stăteau pâlcuri-pâlcuri pe coridor, câţiva au ocupat puţinele locuri rămase libere, ceilalţi s-au înghesuit de-a lungul pereţilor.

În sfârşit, a început mult aşteptatul eveniment: în spatele podiumului s-a deschis o uşă, în cadrul căreia şi-a făcut apariţia o doamnă îmbrăcată într-o rochie maro, cu ochelari pe nasu-i prelung şi subţire; a privit o clipă sala, apoi, ridicând mâna dreaptă în sus, i-a făcut pe toţi din jurul meu să amuţească. Pe urmă s-a dus câţiva paşi înapoi, spre încăperea de unde venise, lăsând impresia că făcea cuiva un semn sau că-i adresa un cuvânt, dar iat-o în aceeaşi clipă revenind şi lipindu-se cu spatele de perete, în timp ce pe chipul ei se citea rigiditatea unui zâmbet solemn. De bună seamă, totul era perfect sincronizat, căci exact în clipa declanşării surâsului au prins să răsune în spatele meu acordurile armoniului.

La câteva secunde după aceea, în uşa din spatele podiumului s-a ivit o tânără rumenă la faţă, cu părul bălai ondulat şi vopsit din belşug, cu un aer speriat şi cu o legăturică albă în braţe, în care se afla pruncul ei. Ca să-i uşureze drumul, doamna cu ochelari s-a lipit şi mai tare de perete, zâmbetul ei având desigur menirea s-o îndemne pe purtătoarea copilului să înainteze fără sfială. Şi purtătoarea înainta, înainta cu pas nesigur, strângându-şi mogâldeaţa la piept; în secunda următoare a răsărit în spatele ei altă femeie cu un prunc în braţe, şi, în urma acesteia (în şir indian), un pâlc întreg. Continuam s-o cercetez cu atenţie pe prima dintre ele: mai întâi, s-a uitat în sus, spre plafon, apoi şi-a lăsat privirea în jos şi ochii ei au întâlnit, de bună seamă, privirea cuiva din sală, căci, pierzându-şi cumpătul, şi-a sucit privirea într-o parte şi a început să zâmbească, dar zâmbetul acesta (al cărui *efort*, se vedea limpede, o costase mult) a dispărut cu repeziciune, lăsând în urma lui doar buzele ei într-o spasmodică încleştare. Toată

povestea s-a petrecut pe chipul ei în decursul câtorva secunde (cât făcuse cei şase paşi de la uşă spre sală); pentru că, mergând drept înainte, n-a cotit-o la timp de-a lungul scaunelor ce alcătuiau semicercul din faţa podiumului; în clipa aceea, doamna cu ochelari s-a văzut nevoită să se desprindă repede de lângă zid (cu faţa oarecum posomorâtă) şi, apropiindu-se de ea, să-i aducă aminte, cu o uşoară atingere de mână, direcţia în care trebuia să meargă. Corectându-şi pe loc devierea, tânăra femeie a ocolit semicercul, urmată strâns de celelalte purtătoare de prunci. Opt, în total. În sfârşit, au parcurs traseul prescris şi acum stăteau toate cu spatele spre public, fiecare în faţa scaunului cuvenit. Ochelarista a făcut un semn, de sus în jos; rând pe rând femeile au înţeles semnificaţia acestui gest şi (mereu cu spatele spre public şi, fireşte, cu pruncii lor în braţe) s-au aşezat, una câte una, pe scaunele dinainte stabilite.

Umbra nemulţumirii a dispărut ca prin farmec de pe chipul doamnei cu ochelari care, regăsindu-şi zâmbetul, s-a îndepărtat cu pas sigur spre uşa întredeschisă ce dădea în camera din fund. A zăbovit în pragul ei câteva clipe, ca apoi, din câţiva paşi grăbiţi, să revină de-a-ndărătelea în sală şi să se lipească din nou cu spatele de perete. În uşă şi-a făcut apariţia un bărbat de circa douăzeci de ani, îmbrăcat în haine negre şi cămaşă albă, al cărui guler, împodobit cu o cravată pictată, se incrusta în gâtul lui, să-l taie, nu alta. Cu capul plecat, s-a pus în mişcare, clătinându-se. În urma lui veneau alţi şapte de vârste diferite, dar toţi în costum închis şi cămaşă de sărbătoare; au ocolit prin spate femeile, aşezate cu copiii în braţe, oprindu-se fiecare în dreptul unui scaun. În clipa aceea însă, câţiva dintre ei au început să se manifeste agitat, uitându-se neliniştiţi în jurul lor, ca şi când ar fi căutat ceva anume. Doamna cu ochelari (pe al cărei chip s-a aşternut pe loc cunoscuta umbră a nemulţumirii) a dat fuga numaidecât şi, după ce unul dintre bărbaţi i-a şoptit ceva la ureche, a dat din cap în semn de încuviinţare, şi bărbaţii descumpăniţi şi-au schimbat locurile la iuţeală.

Refăcându-şi zâmbetul, doamna cu ochelari s-a dus din nou spre uşa din spatele podiumului. Acum n-a mai fost nevoie să dea din cap sau să facă vreun semn. De data asta şi-a făcut intrarea un grup despre care mă simt dator să spun că era un grup disciplinat şi ştiutor, păşind fără ezitări şi cu o eleganţă aproape profesională: era alcătuit din copii în jur de zece ani,

care, în alternanţa băiat-fată, avansau cuminţi unul în spatele altuia; băieţii purtau pantaloni de culoarea albastrului marin, cămăşuţe albe şi fulare roşii triunghiulare, din care un colţ le atârna pe omoplaţi iar celelalte două erau înnodate sub bărbie; fetele erau şi ele în fustă de culoarea albastrului marin, bluziţe albe şi cu acelaşi fular roşu în jurul gâtului; toţi, fără excepţie, aveau în mână câte un buchet de trandafiri şi toţi mergeau, aşa cum am mai spus, cu pas sigur şi firesc, dar nu prin dreptul scaunelor aşezate în semicerc, ca grupurile precedente, ci drept înainte, de-a lungul podiumului ca apoi să se oprească şi făcând, ca la comandă, la stân-ga! să se alinieze sub podium, pe toată lungimea lui, cu faţa spre semicercul femeilor şi spre publicul spectator.

Şi iar s-au scurs câteva secunde şi pe uşa din spatele podiumului a apărut o nouă siluetă, de data asta neurmată de nimeni, îndreptându-se direct spre masa aceea lungă de pe podium, aşternută cu pânză roşie. Era un bărbat de vârstă mijlocie, fără un fir de păr în cap. Înainta demn, ceremonios, cu spinarea dreaptă, ţinând în mână un dosar cu scoarţe roşii; s-a oprit exact la mijlocul mesei şi, întorcându-se cu faţa spre public, a făcut o uşoară plecăciune. I se vedea chipul obez, şi în jurul pieptului o eşarfă lată, tricoloră – roşu-albastru-alb – ale cărei capete erau împreunate de o medalie mare aurie, ce-i atârna aproximativ la nivelul burţii şi care, în momentul plecăciunii, s-a săltat de câte va ori deasupra mesei, într-o uşoară legănare.

În clipa aceea, pe neaşteptate (fără să ceară cuvântul), unul dintre băieţii înşiraţi de-a lungul podiumului a început să vorbească, spunând ceva despre venirea primăverii, despre bucuria tăticilor şi a mămicilor, despre bucuria întregii ţări. Şi a vorbit în acest spirit până când l-a întrerupt o fetiţă, care a declamat ceva asemănător, ceva fără cap şi fără coadă, rostind din nou cuvintele mamă, tată şi primăvară, şi, în plus, de câteva ori cuvântul trandafir. La rândul ei, a fost întreruptă de alt băiat, acesta de altă fetiţă; nu se poate spune că între ei s-ar fi iscat vreo ceartă, căci toţi afirmau, cu aproximaţie, acelaşi lucru. De pildă, unul dintre băieţi a declarat că un copil înseamnă pace, în schimb, fetiţa următoare a spus că un copil înseamnă floare. Pe urmă, copiii s-au unit toţi într-un singur gând, repetându-l încă o dată – toţi la unison – în timp ce păşeau înainte cu mâinile în

care ţineau buchetele de flori ridicate în sus. Şi cum erau la număr opt, întocmai ca femeile aşezate pe scaunele din semicerc, fiecare dintre ele a căpătat câte un buchet. Apoi copiii s-au întors, înşirându-se la locul lor de-a lungul podiumului, şi în clipa aceea n-au mai scos o vorbă.

În schimb, bărbatul de pe podium, aflat deasupra lor, a desfăcut scoarţele roşii ale dosarului şi a început să citească. Şi a citit şi el despre primăvară, despre flori, despre mămici şi tătici, dar şi despre dragoste, afirmând că dragostea aduce roade; la un moment dat însă, în vocabularul lui a survenit o schimbare bruscă, răsărind din el cuvintele ca datorie, răspundere, stat, cetăţean; deodată, oratorul nu mai spunea tăticu' şi mămica, ci tatăl şi mama enumerându-le acestora (taţilor şi mamelor) toate câte le oferă statul, drept care la rândul lor sunt datori să-şi crească copiii în aşa fel încât să iasă din ei cetăţeni exemplari ai statului. În final, a declarat că toţi părinţii prezenţi vor confirma solemn, prin semnătura lor, acest angajament şi, în timp ce rostea aceste cuvinte, a arătat cu mâna spre un colţ al mesei unde se găsea un registru gros, legat în piele roşie.

În clipa aceea, doamna în maro s-a apropiat din spate de mama aflată în capătul semicercului, şi a bătut-o uşor pe umăr – mama şi-a întors privirea şi doamna i-a luat pruncul în braţe. Apoi mama s-a ridicat şi a pornit spre masă. Bărbatul cu eşarfa tricoloră în jurul pieptului a deschis registrul şi i-a întins un stilou. Mama a semnat şi a revenit pe scaunul ei, unde doamna în maro i-a dat înapoi copilul. Pe urmă s-a apropiat de masă tatăl respectiv şi a semnat şi el; apoi, doamna în maro a preluat copilul mamei învecinate şi a trimis-o spre masă, după ea a semnat tatăl respectiv, după el altă mamă şi alt tată, şi tot aşa până la capăt. După care au răsunat din nou acordurile armoniului şi, în aceeaşi clipă, cei din asistenţa aflată în preajma mea au dat buzna peste mame şi taţi şi i-au apucat de mână. M-am lăsat dus de ei în faţa podiumului (de parcă aş fi vrut şi eu să apuc pe cineva de mână) şi, deodată, bărbatul cu eşarfa tricoloră mi s-a adresat spunându-mi pe nume şi întrebându-mă dacă-l mai recunosc.

Fireşte, nu ştiam cine e, în ciuda faptului că-l urmărisem tot timpul cât vorbise. Ca să nu fiu nevoit să dau un răspuns negativ la o întrebare oarecum penibilă, l-am întrebat cum o

duce. Destul de bine, mi-a răspuns, şi în clipa aceea l-am recunoscut: sigur, Kovalik, un fost coleg de gimnaziu; acum îi desluşeam trăsăturile şterse în bună măsură, pe faţa-i buhăită; de altfel, Kovalik se număra printre cei mai neobservaţi colegi, nu era nici cuminte, nici golan, nici sociabil, nici solitar, în schimb mediocru la învăţătură – pe scurt, un elev ce nu frapa cu nimic; la vremea aceea îi stătea ţeapănă, deasupra frunţii, o chică bogată, care acum îi lipsea cu desăvârşire. Puteam deci să prezint câteva scuze, pentru faptul de a nu-l fi recunoscut din prima clipă. M-a întrebat ce caut aici, dacă am cumva nişte rude printre mamele proaspăt căsătorite. I-am răspuns că n-am, că venisem acolo din simplă curiozitate. A zâmbit cu satisfacţie şi s-a apucat să-mi explice cât de mult făcuse Comitetul naţional local pentru desfăşurarea în condiţii optime, de adevărată demnitate, a ceremonialelor de stare civilă, grăbindu-se să adauge, cu modestă mândrie, că, în calitatea sa de referent pentru problemele cetăţeneşti, are şi el un merit în povestea asta, drept care s-a ales cu laude chiar şi de la judeţ. L-am întrebat dacă ceea ce s-a oficiat aici au fost botezuri. Mi-a răspuns că n-au fost botezuri ci o *urare de bun venit în viaţă a unor cetăţeni.* Se vedea limpede că-i făcea plăcere să stea de vorbă cu mine. Mi-a spus că aici se află faţă în faţă două mari instituţii: biserica catolică cu ale sale ritualuri milenare, şi, împotriva ei, instituţiile civile care trebuie să reprezinte aceste ritualuri milenare cu noile lor ritualuri. A ţinut să precizeze că oamenii vor înceta să mai meargă la biserică pentru botezuri şi cununii abia atunci când ceremoniile noastre civile vor fi la fel de frumoase şi de impozante ca cele bisericeşti.

I-am spus că probabil nu e o treabă atât de uşoară. A fost de acord cu mine, spunându-mi cât de fericit e că ei, referenţii pentru problemele cetăţeneşti, se bucură în sfârşit de puţin sprijin din par tea artiştilor noştri, care şi-au dat probabil seama ce sarcină de onoare e să oferi poporului nostru înmormântări, nunţi şi botezuri cu adevărat socialiste (având grijă să se corecteze pe loc şi să spună „urare de bun venit în viaţa noilor cetăţeni”). N-a uitat însă să adauge că versurile recitate azi de pionieri sunt, într-adevăr, frumoase. Am încuviinţat, întrebându-l dacă totuşi n-ar fi un procedeu mai eficient să dezveţe oamenii de ritualurile bisericeşti, oferindu-li-se în schimb posibilitatea plenară de a evita *orice* ritual. Şi l-am mai întrebat dacă nu

crede că natura omului modern e determinată tocmai de acest dezgust faţă de orice ritualuri şi ceremonii, şi dacă tot e nevoie de a se sprijini ceva, n-ar fi oare mai indicat să se sprijine tocmai acest dezgust?

Oamenii nu se vor lăsa niciodată frustraţi de nunţile şi înmormântările lor, mi-a replicat Kovalik. Iar din punctul nostru de vedere, a continuatei (apăsând pe cuvântul nostru, de parcă ar fi vrut să dea de înţeles că şi el, la câţiva ani după victoria socialismului, a intrat în partidul comunist), ar fi păcat să nu profităm de aceste ceremonii, spre a-i ataşa pe oameni de ideologia noastră şi de interesele statului nostru.

L-am mai întrebat pe vechiul meu coleg de şcoală ce face cu oamenii ce nu vor să participe la asemenea ceremonii şi dacă, în general, există astfel de oameni. Bineînţeles că există, mi-a răspuns; căci, vorba ceea, n-au început să gândească toţi în spiritul vremii, dar dacă nu se prezintă, li se trimit mereu alte invitaţii, şi până la urmă, cei mai mulţi dintre ei tot se prezintă, chiar dacă, uneori, cu o întârziere de paisprezece zile. L-am întrebat dacă participarea e obligatorie. Mi-a spus zâmbind că nu, grăbindu-se însă să adauge că, în funcţie de participarea la ceremonii şi festivităţi, Comitetul naţional apreciază nivelul politic şi ideologic al cetăţenilor şi atitudinea lor faţă de stat, drept care, în cele din urmă, toţi cetăţenii îşi dau seama de acest lucru şi vin.

În cazul ăsta, i-am spus eu, Comitetul naţional e mai aspru cu credincioşii săi, decât e biserica cu credincioşii ei. Asta-i situaţia, a încuviinţat Kovalik, cu zâmbetul pe buze. Pe urmă m-a invitat să merg la el în birou. M-am scuzat, spunându-i că, din păcate, nu mai am timp, întrucât trebuie să mă duc să aştept pe cineva în staţia de autobuz. A ţinut să mă întrebe dacă m-am văzut cu vreunul „dintre băieţi” (referindu-se, desigur, la foştii colegi de şcoală). Din păcate, nu, i-am răspuns, şi sunt fericit că m-am întâlnit cel puţin cu el, asigurându-l că atunci când voi avea nevoie să-mi botez copilul voi veni anume aici, ca să apelez la serviciile lui. Ne-am strâns mâna, după care eu am ieşit din nou în piaţă cu gândul că până la sosirea autobuzului mai era un sfert de oră.

Sfertul de oră nu mai însemna nimic. Am străbătut piaţa, trecând din nou prin preajma micuţei frizerii, şi din nou mi-am aruncat o privire înăuntru prin vitrină (deşi ştiam că Lucia nu

putea fi acolo întrucât lucra în schimbul de după-amiază), apoi am pornit agale spre autogară, şi în timpul ăsta reconstituiam în minte chipul Helenei: faţa acoperită cu un strat subţire de pudră maronie, părul roşcat, de bună seamă vopsit, talia, nici pe departe zveltă, păstrând totuşi raportul fundamental al proporţiilor, raport necesar pentru perceperea femeii ca femeie; încercam să-mi imaginez tot ceea ce o plasa la limita incitantă a dezgustului şi seducţiei – vocea ei prea sonoră spre a fi agreabilă, şi mimica expresivă care trăda, fără voia ei, dorinţa nerăbdătoare de a *mai* plăcea.

O văzusem cu totul de trei ori în viaţa mea – prea puţin pentru ca memoria mea să-i înregistreze şi să-i păstreze cu exactitate înfăţişarea. De fiecare dată când încercam să mi-o reprezint, se întâmpla ca una din trăsăturile ei să se accentueze în mintea mea atât de pregnant, încât Helena se transforma, cu regularitate, în propria-i caricatură. Dar, oricât de imprecisă ar fi imaginaţia mea, presupun totuşi că tocmai prin aceste denaturări avea darul să surprindă la Helena ceva esenţial, ce se ascundea sub înfăţişarea ei exterioară.

De data asta nu eram în stare să scap îndeosebi de imaginea bizarei lipse de inconsistenţă şi moliciune carnală, ce trebuiau să fie caracteristice nu numai pentru vârsta ei, pentru maternitatea ei, ci mai cu seamă pentru inofensivitatea psihică sau erotică (ascunsă, fără succes, prin felul ei sigur de a vorbi), pentru erotismul ei „lăsat în voia sorţii”. Era în asta ceva esenţial din adevăratul fond al Helenei, sau mai curând o manifestare a atitudinii mele faţă de ea? Cine ştie. Autobuzul urma să sosească din clipă în clipă, iar eu doream s-o văd pe Helena aşa cum o interpretau închipuirile mele. M-am pitit deci în gangul uneia dintre casele ce încercuiau autogara, cu gândul de a o urmări un timp cum îşi întoarce *descumpănită* privirea încolo şi-ncoace, asaltată de ideea că venise aici de pomană, fără să mă întâlnească.

Un imens autobuz-expres, cu remorcă pentru bagaje, s-a oprit în piaţă, printre primii care au coborât din el a fost Helena, îmbrăcată într-un fâş albastru, acel modern impermeabil italian ce se vindea la vremea respectivă numai în faimoasele magazine Turex, şi care împrumuta celor ce-l purtau o înfăţişare sportivă, tinerească. Helena (cu gulerul ridicat şi strânsă în talie cu un cordon) arăta şi ea excelent în acest impermeabil. S-a

uitat într-o parte, în alta, a făcut chiar câţiva paşi, ca să vadă partea pieţei mascată de autobuz, dar n-a rămas pe loc, descumpănită, ci, făcând un energic stânga-mprejur, a pornit, fără să ezite, în direcţia hotelului în care locuiam şi unde îşi rezervase şi ea o cameră.

O nouă confirmare că imaginaţia mea nu-mi oferă decât o deformare a Helenei (pentru mine, ce-i drept, uneori excitantă, dar care, adeseori, o plasează pe Helena în sfera dezgustului şi aproape a idiosincraziei). Din fericire, Helena era întotdeauna mai frumoasă în realitate decât în închipuirea mea, fapt verificat şi de data asta, când o vedeam din spate, păşind cu eleganţă pe tocurile-i înalte, în timp ce se îndrepta spre hotel. M-am luat după ea.

Am găsit-o la recepţie, aplecată, cu cotul rezemat de masa-tejghea pe care un portar obscur o înscria în registrul de evidenţă al clienţilor. „Helena Zemánková, Ze-mán-ko-vá…” Îşi silabisea cu răbdare numele. Stăm în spatele ei şi-o ascultam prezentându-şi datele personale. După ce a înregistrat-o, s-a adresat portarului, întrebându-l: „Se află cazat aici tovarăşul Jahn?” „Nu”, a mormăit portarul. M-am apropiat, şi, din spate, mi-am lăsat mâna pe umărul ei.

2

Tot ce se petrecea între mine şi Helena era opera unui plan gândit cu minuţiozitate. Desigur, nici Helena nu intrase în acest joc fără vreo intenţie, dar, oricum, intenţia ei abia dacă depăşea caracterul unei vagi dorinţe a femeii care vrea să-şi păstreze spontaneitatea, poetica ei sentimentală, şi, în consecinţă, nu-şi dă silinţa să regizeze şi să organizeze dinainte mersul evenimentelor. În schimb, eu activam, de la bun început, ca un grijuliu organizator al aventurii pe care urma s-o trăiesc, nelăsând inspiraţiei de moment nici alegerea cuvintelor şi a propunerilor, nici măcar alegerea spaţiului în care voiam să rămân singur cu Helena. Mi-era teamă până şi de cel mai neînsemnat risc de a pierde ocazia ce mi se oferea, la care ţineam atât de mult şi cu atâta ardoare, nu pentru că Helena ar fi fost neobişnuit de tânără, neobişnuit de agreabilă sau neobişnuit de frumoasă, ci numai şi numai pentru că o chema aşa cum o chema; pentru că soţul ei era un om pe care-l uram.

Când, într-o bună zi, mi s-a spus la institut că avea să vină la mine tovarăşa Zemánková de la radio, ca să-i dau informaţii despre activitatea ştiinţifică a institutului nostru, mi-am adus, ce-i drept, aminte, în aceeaşi clipă, de fostul meu coleg de studii, considerând însă această coincidenţă de nume drept un joc al întâmplării, şi dacă perspectiva de a o primi pe această doamnă îmi displăcea, asta se datora unor motive de cu totul altă natură.

Se încetăţenise în institutul nostru obiceiul ca toţi ziariştii să fie trimişi la mine, iar eu să fiu trimis ca să ţin conferinţe în numele institutului, ori de câte ori eram solicitaţi de diferite asociaţii pentru răspândirea ştiinţei şi culturii. În această aparentă cinstire se ascundea ceva, pentru mine destul de întristător: cariera mea ştiinţifică începuse cu zece ani mai târziu decât a celorlalţi colegi de institut (la treizeci de ani mai eram încă student); un timp m-am străduit din răsputeri să câştig această întârziere, pe urmă însă, dându-mi seama că ar fi prea trudnic să-mi jertfesc a doua jumătate a vieţii pe altarul jalnicei (şi probabil zadarnicei) recuperări a anilor pierduţi, m-am resemnat. Din fericire, această resemnare conţinea o despăgubire: cu cât mai puţin mă avântam spre dobândirea unui succes în specialitatea mea limitată, cu atât mai mult îmi puteam permite luxul de a privi, prin intermediul domeniului meu, spre alte domenii ştiinţifice tratând existenţa omului şi existenţa universului, savurând în felul acesta bucuria (una dintre cele mai dulci) de a medita şi de a reflecta. Totuşi, colegii mei nu erau străini de faptul că o asemenea meditaţie, chiar dacă-ţi aduce o mângâiere sufletească, nu are niciun efect asupra unei cariere ştiinţifice moderne, care-i impune cercetătorului să scormonească în specialitatea sau subspecialitatea sa, ca o cârtiţă nevăzătoare, şi să nu-şi irosească timpul, plângându-şi cu disperare orizonturile pierdute. Aşa se face că resemnarea mea era pe jumătate invidiată şi pe jumătate desconsiderată de colegii mei, fapt pe care nu ezitau să mi-l aducă la cunoştinţă, cu o amabilă ironie, denumindu-mă „filosoful institutului” şi trimiţându-i la mine pe redactorii radiodifuziunii.

S-ar putea ca din aceste motive, dar, cu siguranţă, şi din pricină că sunt, în cea mai mare parte, superficiali, vorbăreţi şi insolenţi, să nu-mi fie dragi jurnaliştii. Faptul că Helena nu era

redactoare la un ziar, ci la radiodifuziune, n-a avut decât darul să sporească aversiunea mea, căci ziarele se bucură în ochii mei de o mare circumstanţă atenuantă: aceea de a nu fi zgomotoase. Lipsa lor de interese mută, nu se impun cu sila; pot fi puse deoparte, aruncate la lada de gunoi sau predate, dacă vreţi, la centrele de colectare. Radioul nu oferă acest avantaj; radioul ne urmăreşte cu cenuşiul său zgomotos pretutindeni; în cafenele, în restaurante, în trenuri, ba chiar şi în timpul vizitelor la nişte oameni care nu mai sunt în stare să trăiască fără îndoparea permanentă a urechilor.

La Helena m-a dezgustat, în plus, felul ei de a vorbi. Am înţeles că înainte de a fi venit la institut avusese foiletonul gata gândit, iar acum căuta, printr-o obişnuită frazeologie, doar câteva date şi exemple concrete pe care voia să le afle de la mine. Pe cât am putut, m-am străduit să-i îngreunez acest efort, folosind intenţionat expresii complicate şi neinteligibile, căutând să-i infirm toate ideile preconcepute cu care venise. Când mi-am dat seama de primejdia că ar putea totuşi să înţeleagă aserţiunile mele, m-am străduit să scap, alunecând pe făgaşul intimităţilor, spunându-i ce bine-i stă cu părul roşcat (deşi credeam exact contrariul), întrebând-o dacă-i place munca la radio şi care sunt lecturile ei preferate. Iar în reflecţia tăcută pe care o practicam în acest timp, undeva sub adâncul conversaţiei noastre, mi-a dat prin minte ideea că identitatea mamelor nu trebuia să fie, neapărat, întâmplătoare. Această redactoare flecară, zgomotoasă, oportunistă, părea a fi înrudită cu un bărbat pe care-l ştiam la fel de flecar, de zgomotos, la fel de oportunist. De aceea, pe un ton degajat, vecin cu limbajul cochetăriei, am întrebat-o de soţul ei. Pista s-a dovedit a fi bună, iar alte câteva întrebări suplimentare au avut darul să-l identifice fără niciun dubiu pe Pavel Zamánek. Nu pot spune totuşi că în clipa aceea mi-ar fi dat prin minte să mă apropii de ea cu procedeul la care am ajuns ulterior. Dimpotrivă: după această constatare, sentimentul de repulsie, care mă cuprinsese chiar din clipa apariţiei sale, s-a adâncit. În primul moment am încercat să găsesc un pretext pentru a curma discuţia cu această redactoare pisăloagă şi plicticoasă, şi s-o las pradă unui alt coleg; şi mi-am mai zis ce frumos ar fi să-i arăt uşa şi s-o dau afară pe această femeie veşnic surâzătoare şi cumpănită, şi am regretat nespus că acest lucru nu era cu putinţă.

Dar iată că tocmai atunci când dezgustul meu atinsese apogeul, mişcată desigur de întrebările şi observaţiile mele mai confidenţiale (a căror funcţie, pur investigatoare, nu putea s-o sesizeze), Helena s-a remarcat prin câteva gesturi de o naturaleţe pur feminină, făcând ca aversiunea mea să capete pe loc o nouă coloratură: sub voalul grimasei sale gazetăreşti vedeam deodată *femeia*, femeia concretă ce poate funcţiona ca femeie. Mi-am spus în primul moment, rânjind în sinea mea, că Zemánek merita cu prisosinţă o asemenea femeie care, fără doar şi poate, era pentru el şi o pedeapsă îndestulătoare, dar în aceeaşi clipă am fost silit să mă corectez: judecata dispreţuitoare, în care eram dispus să cred atât de repede, mi s-a părut prea subiectivă, ba, până la urmă, chiar prea voită; această femeie fusese, fără îndoială, frumoasă, şi nimic nu mă îndreptăţea să presupun că Pavel Zemánek n-o folosea şi azi, din plin şi cu poftă, ca femeie. Am continuat deci discuţia pe acelaşi ton degajat, fără să dau la iveală la ce reflectam. Ceva, nu ştiu ce anume, mă forţa s-o descopăr pe redactoarea aşezată în faţa mea, în trăsăturile ei cele mai *feminine,* şi această străduinţă dirija, în mod automat, desfăşurarea discuţiei.

Mijlocirea mâniei e în stare să impună urii pecetea unor însuşiri caracteristice simpatiei: de pildă, curiozitatea, dorinţa apropierii, năzuinţa de a trece pragul intimităţii. M-am trezit într-o stare vecină cu extazul: mi-l imaginam pe Zemánek, pe Helena şi toată lumea lor (o lume străină mie), şi, cu o nespusă voluptate, răsfăţăm în mine ura (o ură amabilă, aproape duioasă), ura faţă de chipul Helenei, faţă de părul ei roşcat, faţă de ochii ei albaştri, faţă de genele ei scurte, răsucite în sus, faţă de obrajii ei bucălaţi, faţă de nările ei senzuale, faţă de strungăreaţă ei, ura faţă de rotunjimea trupului ei copt. O cercetam aşa cum cercetăm femeile pe care le iubim; o cercetam de parcă aş fi vrut să-mi întipăresc totul în memorie şi, pentru a o împiedica să sesizeze interesul meu plin de ură, alegeam în discuţia noastră cuvinte din ce în ce mai amabile, şi astfel, Helena devenea din ce în ce mai feminină. Mă sileam să cred că buzele, sânii, ochii şi părul ei nu-i aparţineau lui Zemánek şi, în sinea mea, le luam pe toate în mână, le apreciam, le cântăream, şi încercam dacă pot fi zdrobite în palmă sau izbindu-le de perete – pe urmă am început să le cercetez iar încă o dată, şi încă o dată, cu multă atenţie,

încercând să le văd cu ochii lui Zemánek şi, din nou, cu ai mei.

Nu-i exclus să-mi fi trecut prin minte şi gândul nepractic şi pur platonic că, la nevoie, această femeie ar putea fi îndemnată să fugă, din micuţul desert al conversaţiei noastre măgulitoare, mai departe şi să rupă cu pieptul ei firul de sosire al cursei, având drept ţintă patul. Dar n-a fost decât un gând, unul din acele ce scapără în minte ca o scânteie şi în aceeaşi clipă se stinge. Helena mi-a mulţumit pentru informaţiile furnizate, cerându-şi totodată scuze pentru deranj. Ne-am despărţit, iar eu eram fericit că plecase. Ciudata stare de extaz s-a risipit, şi pe mine m-a cuprins din nou acel sentiment de repulsie faţă de această femeie, şi mă simţeam prost că în urmă cu câteva clipe fusesem atât de reverenţios şi-o tratasem cu un interes plin de amabilitate (fie şi simulată).

Întâlnirea noastră ar fi rămas fără urmări, şi povestea s-ar fi oprit cu siguranţă aici, dacă peste câteva zile Helena nu mi-ar fi telefonat ca să-mi solicite o nouă întâlnire. S-ar putea să fi avut într-adevăr nevoie să-i citesc şi să-i corectez textul foiletonului, dar mie mi s-a părut în clipa aceea că totul nu era decât un pretext şi că tonul cu care-mi vorbea avea menirea să-mi evoce, mai curând, partea confidenţială a recentei noastre convorbiri, decât partea serioasă, legată de specialitatea mea. M-am pus repede de acord cu acest ton, l-am adoptat fără nicio ezitare, şi nu l-am mai părăsit. Ne-am întâlnit într-o cafenea, iar eu, cu o atitudine de-a dreptul provocatoare, îmi manifestam indiferenţa faţă de tot ce se referea la foiletonul Helenei, bagatelizând, fără jenă, interesele ei gazetăreşti; vedeam că în felul ăsta o făceam să-şi piardă într-o anumită măsură cumpătul, dar, în acelaşi timp, îmi dădeam seama că tocmai în acele clipe începeam s-o domin. Am invitat-o să ieşim undeva, afară din Praga. S-a împotrivit, declarând că e femeie căsătorită. Cu nimic nu mi-ar fi putut face o mai mare bucurie. M-am lipit de această obiecţie, pe care puneam atâta preţ; reveneam mereu la ea şi glumeam pe seama ei. În cele din urmă, Helena s-a arătat fericită să treacă peste ea şi să schimbe discuţia, accept ind repede propunerea mea. După aceea totul avea să se desfăşoare, fără abatere, potrivit planului stabilit de mine, plan pe care-l visasem cu forţa celor cincisprezece ani de ură şi pe care-l vedeam realizat, în totalitate, cu o certitudine aproape de neînţeles.

... Şi planul se îndeplinea cu succes. Am luat deci valijoara

Helenei şi am condus-o până sus în camera ei, care, în treacăt fie spus, era la fel de urâtă şi de neprimitoare ca a mea. Până şi Helena, în ciuda deosebitei sale însuşiri de a califica lucrurile mai bune decât sunt, s-a văzut nevoită să recunoască această realitate. I-am spus să nu-şi facă griji pe chestia asta, că o să ne descurcăm noi într-un fel. S-a uitat la mine cu o privire ce trăda o semnificaţie aparte, apoi mi-a spus că vrea să se spele, iar eu am fost de acord, spunându-i că o aştept jos, în holul hotelului.

Când a coborât (purtând sub impermeabilul desfăcut o fustă neagră şi un pulovăr roz), am avut prilejul să mă conving încă o dată de eleganţa ei. Am anunţat-o că mergem să luăm prânzul la Casa poporului, un restaurant nu prea grozav, dar, oricum, cel mai bun din toate câte existau aici. Amintindu-mi că sunt din partea locului, mi-a declarat că se lasă în grija mea, şi nu se va opune nici uneia dintre propunerile mele. (Aveam impresia că se străduia să aleagă un vocabular cu o uşoară nuanţă de dublă semnificaţie; această străduinţă ridicolă îmi făcea plăcere.) Am străbătut împreună acelaşi drum pe care-l străbătusem eu, de dimineaţă, însoţit de zadarnica mea dorinţă de a lua o gustare pe cinste, şi în acest timp Helena a ţinut să-mi reafirme, de câteva ori, bucuria ei de a vedea pentru prima oară oraşul meu natal; dar în ciuda faptului că se afla într-adevăr aici pentru prima oară, nu întorcea capul nici în dreapta, nici în stânga, nu întreba ce se afla în cutare sau cutare clădire şi, în general, nu se comporta ca un vizitator venit pentru prima oară într-un oraş necunoscut. Mă întrebam dacă acest dezinteres nu se trăgea dintr-o anumită închircim a sufletului incapabil să-şi manifeste obişnuita curiozitate faţă de lumea exterioară, sau, mai curând, din faptul că atenţia Helenei era concentrată întru totul asupra mea, şi de altceva nu mai avea timp; preferam să înclin spre a doua variantă.

Treceam din nou pe lângă stâlpul ciumei; sfântul îşi susţinea norul său, norul îşi susţinea îngerul, îngerul alt nor, norul alt înger; cerul era acum mai albastru decât fusese azi dimineaţă; Helena şi-a scos impermeabilul şi petrecându-şi-l peste braţ, a spus că e cald; această căldură nu făcea să sporească obsedanta impresie a pustietăţii prăfuite; grupul statuar se înălţa în mijlocul pieţei, asemenea unui ciob de cer care nu se mai putea întoarce la locul lui; şi noi, mi-am spus atunci în sinea mea – şi noi suntem *căzuţi* aici în această piaţă stranie şi pustie,

cu parc şi restaurant în preajma ei, şi noi suntem nişte *căzuţi* fără posibilitatea întoarcerii; şi noi am fost rupţi de undeva, şi zadarnic ne omorâm, noi, pământenii, să imităm cerurile şi înălţimile lor, că tot nu ne crede nimeni; iar gândurile şi cuvintele noastre degeaba se caţără spre culmi, de vreme ce faptele noastre sunt jos, ca însuşi acest pământ.

Da, mă cuprinsese cumplitul simţământ al propriei mele *coborâri;* mă luase prin surprindere; dar şi mai mult mă surprindea faptul că această *coborâre* nu mă înspăimântă, ci dimpotrivă, o acceptam cu un fel de satisfacţie, ca s-o spun pe şleau, cu un sentiment de bucurie sau de uşurare, iar această satisfacţie avea darul să-mi întărească certitudinea că femeia de lângă mine se lăsa condusă spre îndoielnicele ceasuri ale după-amiezii de nişte îndemnuri cu puţin mai elevate decât ale mele.

Casa Poporului îşi deschisese porţile. Cum însă acele ceasornicului arătau doar douăsprezece fără un sfert, salonul restaurantului era pustiu. Mesele erau aranjate, în faţa fiecărui scaun se afla o farfurie adâncă, acoperită cu un şerveţel de hârtie pe care se încrucişau tacâmurile. Nu se vedea nici umbră de om. Ne-am aşezat la o masă, am scos din farfurie tacâmurile şi şerveţelul şi le-am aşezat frumos în dreapta şi în stângă farfuriei. Peste câteva minute, în uşa ce dădea spre bucătărie şi-a făcut apariţia un ospătar şi şi-a plimbat privirea prin salon, cu vădita intenţie de a se reîntoarce în bucătărie.

„Domnule ospătar!” am strigat.

S-a răsucit pe călcâie şi, făcând câţiva paşi în direcţia mesei noastre, ni s-a adresat în clipa în care se afla la circa cinci metri de noi: „Aţi dorit ceva?” „Am dori să mâncăm”, i-am răspuns. „La douăsprezece!” mi-a ripostat, întorcându-se, gata să se ducă înapoi în bucătărie. „Domnule ospătar”, am strigat din nou. S-a răsucit. „Nu vă supăraţi!” a trebuit să strig, căci stătea departe de noi. „Votcă ţineţi?” „Votcă nu ţinem.” „Şi, cam ce-aţi avea?” „Am avea, mi-a răspuns tot de la distanţă, am avea, dacă doriţi, secărică sau rom.” „Asta nu e bine – am strigat – dar, oricum, aduceţi-ne două secărici.”

„Nici nu v-am întrebat dacă beţi secărică”, i-am spus Helenei.

„Nu-s învăţată cu ea”, mi-a răspuns, zâmbind.

„Nu-i nimic, vă învăţaţi – am ţinut s-o încredinţez. Sunteţi în Mora via, şi, aici, băutura cea mai răspândită e secărică.”

„Excelent! s-a bucurat Helena. Eu, vă spun drept, prefer o

cârciumă cât se poate de obişnuită, unde vin şoferi şi montori, şi unde se servesc mâncăruri şi băuturi din cele mai obişnuite.”

„N-o să-mi spuneţi că obişnuiţi să turnaţi rom în bere?”

„Nu, asta nu!”

„Dar vă place atmosfera populară.”

„Asta da – a încuviinţat Helena. Nu pot să sufăr localurile de lux, unde se învârtesc în jurul tău zece chelneri şi te servesc din zece farfurii…”

„Aşa e, nimic nu-i peste o asemenea cârciumă, unde chelnerul nici nu te bagă în seamă şi unde aerul e înţesat de fum şi mirosuri urâte. Şi, îndeosebi, nimic nu-i mai presus de secărică noastră. Pe vremea studenţiei era băutura mea preferată. De ceva mai bun n-aveam.”

„Şi mie îmi plac mâncărurile cele mai simple, a reluat Helena; de pildă, chifteluţele de cartofi sau cârnăciorii înăbuşiţi cu ceapă; nu cunosc nimic mai bun…” Sunt viciat de neîncredere în asemenea măsură, încât atunci când cineva îmi face confidenţe despre ce-i place şi ce nu-i place, nu-l iau deloc în serios sau, mai precis, nu văd în asta decât o banală mărturie a autostilizării sale… N-am crezut nici o clipă că Helena respira mai bine în cârciumile infecte, prost aerisite (de care nu duceam lipsă în ţara noastră), decât în restaurantele curate şi bine aerisite, sau că i-ar plăcea mai mult alcoolul ordinar şi mâncărurile ieftine, decât preparatele unei bucătării selecte. Cu toate acestea, afirmaţiile ei nu erau pentru mine lipsite de valoare, fiindcă ele trădau preferinţa pentru o anumită poză, poză de altfel răsuflată şi ieşită din modă, o poză din anii când snobismul revoluţionar se delecta cu tot ce era „obişnuit”, „popular”, „simplu”, „cotidian”, „brut”, după cum se arăta dispus să dispreţuiască tot ce era „prea cultivat”, „prea preţios”, „răzgâiat”, tot ce miroase a *Kinderstube,* tot ce era legat, în mod suspect, de imaginea smochingului şi a educaţiei prea elevate. Recunoşteam în această poză a He lenei epoca tinereţii mele, iar pe Helena, înainte de toate, pe soţia lui Zemánek. Zăpăceala mea din timpul dimineţii se risipea cu repeziciune, iar eu începeam să mă concentrez.

Ospătarul ne-a adus pe o tăviţă două păhărele cu secărică şi le-a aşezat pe masă în faţa noastră, împreună cu o foaie de hârtie bătută la maşină (de bună seamă, o dată cu mai multe alte copii) pe care puteam vedea scris ceva cu o literă ştearsă,

neclară – era lista de bucate.

Am ridicat păhărelul şi am început: „Să ciocnim deci pentru această secărică, pentru această băutură obişnuită!” A ciocnit cu faţa numai zâmbet, apoi mi-a declarat: „De and mă ştiu am dus dorul omului simplu, direct şi sincer. Neartificial. Nesofisticat. Limpede.”

Am tras câte o duşcă, după care i-am spus: „Asemenea oameni nu prea există.”

„Ba există – mi-a replicat Helena. Dumneavoastră sunteţi un astfel de om.”

„Credeţi?”

„Da, cred.”

Am rămas din nou uimit de incredibila capacitate a fiinţei umane de a remodela realitatea, adaptând-o la imaginea dorinţelor şi idealurilor sale, dar, fără să ezit, am acceptat interpretarea Helenei, cu privire la propria-mi persoană.

„Mă rog. S-ar putea”, am spus, grăbindu-mă să adaug. Simplu şi clar. Dar ce vrea să spună asta! Totul e ca omul, aşa cum e, să nu se ruşineze viind ceea ce vrea şi dorind ceea ce-şi doreşte. În general, oamenii sunt sclavii unor prescripţii. Nimeni nu le-a spus că trebuie să fie aşa sau aşa, iar ei se străduiesc să fie aşa, şi, de fapt, până la moarte nu află despre ei cine au fost şi cine sunt. Şi astfel, nu sunt nimeni şi nimic, acţionează duplicitar, neclar, haotic. Înainte de orice, omul trebuie să aibă curajul de a fi el însuşi. Iar eu vă spun, de la bun început, că sunteţi pe placul meu şi că vă doresc, în ciuda faptului că sunteţi femeie măritată; altfel n-o pot spune, şi nici să n-o spun nu pot.

Spusele mele erau uşor stânjenitoare (chiar dacă Helena, auzindu-le, şi-a lăsat privirea în jos, nesesizând acest lucru), dar erau necesare. Stăpânirea gândirii feminine îşi are totuşi regulile ei, de neclintit; cel ce se decide să convingă o femeie, să-i combată cu argumente raţionale punctul ei de vedere şi aşa mai departe, îşi asumă riscul de a nu ajunge la niciun rezultat. Mult mai înţelept e să surprindă fondul autostilizării ei (principiul fundamental, idealul, convingerea) şi apoi să-şi dea silinţa (cu ajutorul sofismelor, al demagogiei măgulitoare lipsite de logică etc.) să îmbine doritul comportament al femeii cu această autostilizare fundamentală, unindu-le într-o relaţie armonioasă. Helena, de pildă, a vorbit cu înflăcărare despre „simplitate”,

despre „neartificialitate”, despre „claritate”. Fără îndoială, aceste idealuri îşi trăgeau originea din vechiul puritanism revoluţionar şi se legau de imaginea omului „pur”, „nepătat”, cu o moralitate strictă şi principială. Cum însă universul principiilor Helenei nu era un univers clădit pe temeliile reflecţiei (ale unui sistem de opinii), ci (ca la majoritatea oamenilor) doar pe sugestii străine logicii, nu era nimic mai simplu decât să combini, cu ajutorul demagogiei elementare, imaginea „omului clar” cu comportamentul, fără doar şi poate, nepuritan, amoral, adulter, prevenind astfel posibilitatea declanşării în ceasurile următoare a unui conflict nevrotic, între doritul comportament (adică adulter) al Helenei şi ide alurile ei sufleteşti. Bărbatul îi poate cere femeii orice, dar dacă nu vrea să acţioneze ca o brută, trebuie să-i dea prilejul să se comporte în perfectă armonie cu iluziile sale cele mai profunde.

Între timp, clienţii începuseră să vină unii după alţii şi, curând, mesele din salonul restaurantului erau în mare parte ocupate. Ospătarul a reapărut din bucătărie, ocolind tacticos fiecare masă, ca să-şi noteze ce şi cui trebuie să aducă. I-am întins Helenei lista de bucate; mi-a restituit-o spunând că sunt un cunoscător mai bun al artei culinare morave.

Nu era însă nevoie de nicio pricepere în această privinţă, întrucât lista de bucate era aidoma cu cele din toate cârciumile şi localurile de acest gen, cuprinzând un număr restrâns de mâncăruri stereotipe, din care cu greu se poate alege ceva, căci toate sunt la fel de neispititoare. Cercetam (posomorât) hârtia scrisă aproape indescifrabil, când ospătarul se şi afla în faţa mea aşteptând, nerăbdător, comanda.

„Un minut”, i-am spus.

„Aţi vrut să luaţi prânzul acum un sfert de oră şi, până una-alta, n-aţi ales nimic”, m-a admonestat, luându-şi apoi tălpăşiţa.

Din fericire, peste puţin timp a revenit şi ne-a dat permisiunea să comandăm o ruladă de carne umplută cu un amestec de orez, ouă şi castravete, un alt rând de secărici şi două pahare cu sifon. Alcoolul avea un efect bun asupra Helenei, făcând-o să declare că viaţa e frumoasă în ciuda tuturor necazurilor şi lipsurilor care, poate, mai există. De altfel – a ţinut ea să precizeze – depinde numai de oameni cum îşi organizează această viaţă. Mestecam carnea fibroasă a ruladei cu castravete acru, şi în acest timp îi mărturiseam (cu gura plină) că, datorită

ei, localul acesta devenea, într-adevăr, frumos şi atrăgător.

Roşeaţa din obrajii ei (încinşi, în mod evident, de secărică) avea darul să-i subţieze rotunjimea feţei în detrimentul eleganţei sale, eu (evident tot datorită păhărelelor de secărică) am trecut cu generozitate peste acest amănunt şi, cu o bucuroasă maliţiozitate, îmi spuneam în sinea mea că, de fapt, mă bucu ram de o mare favoare a destinului dacă soţia lui Zemánek e arătoasă măcar atât cât e, căci chiar dacă ar fi fost şi slută, cocoşată sau şchioapă, tot mi-aş fi dat stăruinţa s-o cuceresc şi s-o stăpânesc.

Helena (mestecând din ruladă) mi-a declarat, la rândul ei, cât e de minunat (folosea cu predilecţie cuvântul „minunat”) că ne aflăm, deodată, împreună, într-un oraş necunoscut pe care-l visase întotdeauna atât de mult, când mai făcea parte dintr-un ansamblu artistic, unde se cântau cântece originare din această regiune. Pe urmă a mai ţinut să spună că, probabil, e un lucru urât ce face, dar ea n-are nicio vină că se simte cu mine, într-adevăr, atât de bine, e ceva împotriva voinţei sale, dar mai puternic decât această voinţă şi n-are încotro. La care i-am răspuns că nimic nu e mai jalnic şi mai întristător decât ruşinea faţă de propriile tale sentimente. Apoi am chemat ospătarul cerându-i nota de plată.

Când am ieşit din restaurant, înaintea noastră se înălţa iarăşi stâlpul ciumei. Mi se părea atât de ridicol, încât, arătându-l cu degetul, i-am spus Helenei: „Uitaţi-vă încotro se caţără aceşti sfinţi. Cum dau din coate să ajungă cât mai sus! În ceruri! Dar cerul nici nu se sinchiseşte de ei! Habar n-are de existenţa lor, de existenţa acestor provinciali înaripaţi!”

„Aşa e”, a încuviinţat Helena, în care aerul proaspăt întărea acţiunea alcoolului. „Mă întreb ce caută aici aceste statui de sfinţi, de ce nu se ridică aici ceva ce ar putea să proslăvească viaţa şi nu cine ştie ce credinţă mistică!?” Nu-şi pierduse însă întru totul controlul, drept care a mai adăugat întrebarea: „Ori, te pomeneşti că trăncănesc, îndrugând verzi şi uscate? Trăncănesc? Nu-i aşa că nu?!” „Aşa e, Helena, aveţi toată dreptatea, viaţa e frumoasă şi niciodată nu vom fi în stare s-o proslăvim”

„Da – a reluat Helena –, spună cine ce-o vrea, viaţa e minunată, mie nu-mi plac deloc pesimiştii, chiar dacă aş fi îndreptăţită cel mai mult să mă plâng, dar nu mă plâng, de ce

să mă plâng, spuneţi şi dumneavoastră, de ce să mă plâng când poţi avea parte în viaţă de o zi atât de minunată. Spuneţi, nu e minunat: un oraş, pentru mine necunoscut, şi noi doi împreună…”

O lăsam să vorbească nestânjenită, şi numai atunci când în spusele ei intervenea o pauză, spuneam ceva menit să sprijine continuarea discursului ei. Curând ne-am aflat în faţa blocului în care locuia Kostka.

„Unde suntem”, a întrebat Helena.

„Ştiţi, localurile astea publice nu fac nici două parale”, m-am grăbit să-i spun, adăugând: „în clădirea asta am o mică vinărie personală. Veniţi.”

„Unde mă duceţi?” a protestat Helena, intrând cu mine în holul imobilului.

„O vinărie particulară moravo-slovacă autentică; n-aţi fost niciodată într-un asemenea local?”

„Nu”, mi-a răspuns cu fermitate.

La etajul trei am descuiat uşa apartamentului cu pricina şi am intrat.

3

„Asta nu-i vinărie, ci o locuinţă obişnuită”, spuse Helena, trecând din vestiar în camera lui Kostka.

„Nu-i o locuinţă obişnuită; ar fi aşa dacă ar locui aici careva dintre noi; particularitatea acestei garsoniere constă în aceea că nu-i nici a mea, nici a dumneavoastră; nicăieri nu zac aici, în dezordine, lenjuri de-ale mele sau de-ale dumneavoastră, nu bântuie amintirile mele sau ale dumneavoastră, nu se simte aerul căminului nici unuia dintre noi; e o locuinţă străină şi de aceea *pură* pentru amândoi, şi ne putem simţi aici degajaţi şi în deplină libertate.”

Îmi izbutise, cred, o pledoarie excelentă în favoarea principiului locuinţei împrumutate, dar elocinţa mea s-a dovedit a fi cât se poate de inutilă. Helena nu era deloc şocată de faptul că o adusesem într-o casă străină şi n-avea nevoie pentru asta de niciun fel de comentariu. Dimpotrivă, părea că din clipa în care depăşise pragul, era hotărâtă să treacă de la cochetărie (care vorbeşte cu două înţelesuri şi se preface a fi o joacă) la acea atitudine având un singur înţeles şi o singură semnificaţie

şi făcându-şi iluzia că nu e o joacă, ci viaţa însăşi. S-a oprit în mijlocul odăii şi-a întors privirea spre mine, iar eu am citit în ochii ei că nu mai aştepta decât momentul când aveam să mă apropii de ea, s-o cuprind în braţe şi s-o sărut. În clipa acestei priviri înapoi era exact acea Helena din închipuirile mele: o Helena lipsită de apărare, lăsându-se în voia sorţii.

M-am apropiat, şi ea şi-a întins spre mine obrajii; în locul sărutului (atât de mult aşteptat), am zâmbit şi i-am apucat cu degetele umerii impermeabilului ei albastru. A înţeles, s-a descheiat şi s-a dus să-l atârne în cuierul din vestiar. Nu, în clipa aceea când totul era pregătit (pofta mea şi supunerea ei), nu voiam să mă grăbesc riscând să pierd, cu această grabă, ceva din *acel tot* pe care voiam să-l am. Am deschis o discuţie lipsită de orice importanţă, poftind-o să ia loc şi atrăgându-i atenţia asupra unor detalii din casa lui Kostka; am deschis apoi bufetul în care se afla sticla de votcă de care Kostka îmi amintise cu o zi înainte, şi m-am prefăcut surprins de existenţa ei; în fine, am destupat-o şi, aşezând pe masă două păhărele mici, le-am umplut.

„O să mă îmbăt”, mi-a spus.

„Vom fi beţi amândoi”, i-am replicat (deşi ştiam că eu n-o să mă îmbăt, că nu voiam să mă îmbăt, fiindcă voiam să-mi păstrez memoria intactă).

Nu zâmbea; era gravă; a sorbit din păhărelul ei şi a început:

„Ştiţi, aş fi tare nefericită dacă aţi crede despre mine că sunt o coniţă ca alte coniţe care, de plictiseală, îşi doresc o simplă aventură. Nu sunt naivă şi îmi dau seama că aţi cunoscut, cu siguranţă, multe femei care v-au învăţat să priviţi lucrurile cu uşurinţă. Eu însă aş fi nefericită…”

„Şi eu aş fi nefericit – am întrerupt-o brusc – dacă aţi fi o coniţă ca alte coniţe şi aţi privi cu uşurinţă orice aventură amoroasă care vă îndepărtează de obligaţiile conjugale. Dacă aţi fi aşa, întâlnirile noastre n-ar avea pentru mine niciun sens.”

„Adevărat?”

„Adevărat, Helena. Aveţi dreptate, am avut multe femei şi chiar ele m-au învăţat să nu-mi fie frică să le schimb fără grijă, dar întâlnirea noastră e cu totul altceva.”

„N-o spuneţi numai aşa?…”

„Categoric nu. De când v-am văzut, mi-am dat repede seama că tocmai pe dumneavoastră vă aşteptam de ani şi ani.”

„Nu sunteţi un flecar şi n-aţi spune acest lucru dacă nu l-aţi simţi.” „Nu, nu l-aş spune, nu mă pricep să amăgesc femeile cu sentimentele mele, e singurul lucru pe care nu m-au învăţat niciodată să-l fac. Şi, chiar dacă pare de necrezut, eu nu vă mint, Helena: când v-am văzut pentru prima oară, mi-am dat seama că vă aşteptam de mulţi, mulţi ani. Că vă aşteptam fără să vă fi cunoscut şi că acum trebuie să fiţi a mea, că acesta e destinul nostru inevitabil”

„Dumnezeule” a murmurat Helena, lipindu-şi pleoapele; avea obrajii pătaţi de roşeaţă, poate din pricina alcoolului sau a tulburării şi era acum şi mai mult acea Helena din închipuirile mele; lipsită de apărare, şi lăsată în voia sorţii.

„Dacă aţi şti – a continuat ea – da, Ludvík, exact aşa a fost şi cu mine. Şi eu am ştiut din prima clipă că această întâlnire nu e un simplu flirt, şi tocmai de aceea mi-a fost teamă, fiindcă sunt femeie măritată, şi ştiam că povestea noastră e o poveste adevărată, că dumneavoastră sunteţi adevărul meu şi împotriva acestui adevăr nu pot să fac nimic.”

„Da, Helena, şi dumneavoastră sunteţi adevărul meu”, m-am grăbit s-o asigur.

Stătea aşezată pe marginea studioului, cu ochii mari îndreptaţi spre mine, fără să mă cerceteze, în timp ce eu, aşezat pe scaun, în faţa ei, o examinam cu nesaţ. Mi-am lăsat mâinile pe genunchii ei şi, încet-încet, i-am ridicat fusta până au ieşit la iveală marginile ciorapilor şi capetele port-jartierelor care, pe coapsele ei gata îngroşate, lăsau impresia unei jalnice tristeţi. Şi Helena şedea pasivă, fără să reacţioneze măcar cu un gest sau cu o privire la atingerile mele.

„Dacă aţi şti…”

„Ce să ştiu?” „Totul despre mine: Cum trăiesc. Cum am trăit.”

„Cum aţi trăit?”

A zâmbit amar.

Deodată mi-a fost teamă să nu apelez la banalul procedeu al coniţelor infidele, începând să-şi bagatelizeze căsnicia, şi astfel să mă păgubească de valoarea acesteia, tocmai în clipa în care devenea o pradă în mâinile mele.

„Pentru numele lui Dumnezeu – m-am grăbit să intervin – să nu-mi spuneţi că aveţi o căsnicie nefericită, că soţul nu vă înţelege.”

„N-am vrut să spun asta – mi-a replicat Helena, oarecum

descumpănită – chiar dacă…”

„Chiar dacă în acest moment credeţi acest lucru. Orice femeie gândeşte aşa atunci când e singură cu alt bărbat, dar tocmai aici începe întregul neadevăr, iar dumneavoastră, Helena, vreţi totuşi să rămâneţi veridică. Sunt sigur că v-aţi iubit soţul, căci nu sunteţi genul femeii care se căsătoreşte de convenienţă şi nu din dragoste.”

„Nu sunt”, a mărturisit cu o voce scăzută.

„De fapt, ce fel de bărbat e soţul dumneavoastră?” am întrebat-o.

„Un bărbat” mi-a răspuns, zâmbind şi ridicând uşor din umeri.

„De când vă cunoaşteţi?”

„Sunt măritată de treisprezece ani, dar de cunoscut ne-am cunoscut cu mult înainte.”

„Eraţi încă studentă?”

„Da, în anul întâi.”

A încercat să-şi tragă în jos fusta suflecată, dar am apucat-o de mâini şi n-am lăsat-o. Şi-am continuat întrebările: „Şi unde v-aţi cunoscut?”

„În ansamblul artistic.” „În ansamblu? Soţul dumneavoastră cânta în acest ansamblu?”

„Fireşte. La fel ca toţi ceilalţi.”

„Aşadar, v-aţi cunoscut într-un ansamblu… Minunată atmosferă pentru dragoste, nu-i aşa?”

„Da.”

„Toată perioada aceea a fost minunată.”

„Cum? şi dumneavoastră vă amintiţi cu plăcere de ea?”

„A fost cea mai frumoasă perioadă din viaţa mea. Dar, spuneţi-mi: soţul, a fost prima dumneavoastră dragoste?”

„În clipa asta n-am chef să mă gândesc la el”, a răbufnit Helena.

„Nu vă supăraţi, dar vreau să vă cunosc. Să ştiu totul despre dumneavoastră. Cu cât o să vă cunosc mai bine, cu atât mai mult veţi fi a mea. Aţi mai avut pe cineva înaintea lui?”

„Am avut”, a răspuns dând din cap, în semn de încuviinţare.

M-am simţit aproape decepţionat de faptul că Helena mai avusese pe cineva şi în felul acesta era diminuată semnificaţia legăturii sale cu Pavel Zemánek.

„O dragoste adevărată?”

„O curiozitate prostească”, mi-a răspuns, răsucind din cap.

„Deci, prima dragoste a fost totuşi soţul dumneavoastră.”

„Da, dar asta a fost de mult”, mi-a confirmat, dând din cap aprobator.

„Şi cum arăta?” am întrebat cu vocea scăzută.

„De ce vreţi să ştiţi?” „Aş vrea să fiţi a mea cu tot ce aveţi, cu tot ce-i aici, în acest căpşor...” i-am răspuns, începând să-i mingii părul.

Dacă există ceva ce împiedică o femeie să vorbească despre soţul ei în faţa amantului, rareori acest ceva e nobleţea sufletească şi tactul, sau adevărata pudoare, ci, pur şi simplu, teama ca spusele ei să nu-i ofenseze, cumva, amantul. Dacă amantul îi risipeşte această temere, femeia se arată recunoscătoare, devine mai degajată şi, principalul: are despre ce să vorbească, nu de alta, dar subiectele unei asemenea discuţii nu sunt nelimitate, iar pentru femeia măritată soţul reprezintă întotdeauna subiectul cel mai gras căci numai aici, în acest domeniu, e sigură de ea, numai aici e *specialistă*, şi, de ce să n-o spunem, orice om e fericit atunci când i se oferă posibilitatea de a se manifesta în specialitatea sa şi de a fi mândru de el şi de profesiunea lui.

După ce am asigurat-o că acest lucru nu e în contradicţie cu vederile mele, Helena a început şi ea să povestească, fără reţineri, despre Pavel Zemánek, ca, până la urmă, să se lase purtată de amintiri, mergând până acolo încât să nu mai adauge la portretul lui nicio pată întunecată, istorisindu-mi cu pasiune şi lux de amănunte cum se îndrăgostise de el (de acest băiat cu părul bălai, înalt şi drept ca lumânarea), cum s-a uitat la el plină de respect când a devenit conducătorul politic al ansamblului (nu era un pendant încuiat! era de o mie de ori mai vesel şi mai zglobiu decât tot tineretul de azi!), cum îl admira, împreună cu toate colegele ei (ce frumos ştia să vorbească!), cum se armoniza povestea lor de dragoste cu toată perioada aceea, în a cărei apărare a rostit câteva fraze (puteam noi să avem cea mai mică bănuială că Stalin poruncea să fie împuşcaţi comuniştii adevăraţi, credincioşi cauzei?), desigur nu cu intenţia de a *devia* de la subiect spre o temă politică, ci fiindcă în această temă se socotea inclusă ea însăşi. Caracterul accentuat al pledoariei în favoarea perioadei tinereţii sale şi identificarea cu această perioadă (ca şi cum ar fi fost *căminul* ei pe care acum îl pierduse) aducea aproape cu o mică demonstraţie, lăsând

impresia că Helena ar fi vrut să spună: ia-mă toată şi fără condiţii, în afară de una: să-mi îngădui să fiu aşa cum sunt şi să fiu a ta cu *concepţiile* mele cu tot. O asemenea demonstraţie de opinii, atunci când nu e vorba de opinii, ci de trup, ascunde în ea ceva anormal, ce dă în vileag faptul că aceste opinii au darul s-o neurastenizeze, oarecum, pe femeia respectivă: ori se teme că e bănuită de a nu avea nicio opinie şi de aceea se grăbeşte să le etaleze, ori (ceea ce în cazul Helenei părea mai probabil) se îndoieşte, în taină, de opiniile ei şi vrea cu orice preţ să-şi recâştige certitudinea, punând în joc ceva ce pentru ea constituie, într-adevăr, o valoare neîndoielnică – însuşi actul amoros (poate cu certitudinea, subconştientă şi laşă, că amantul ţine, cu siguranţă, mai mult la voluptatea iubirii decât la o discuţie ideologică). Demonstraţia Helenei nu-mi displăcea, fiindcă avea darul să mă apropie de miezul pasiunii mele.

„Tinerii de azi nu mai sunt ca noi – a apreciat ea. Ăstora le-a venit totul de-a gata, ca pe tavă, ăştia nu pot să înţeleagă de ce mă înduioşez eu şi-acum când aud o *ceastuşcă* rusească."

„Dar dumneavoastră n-aţi venit tot la de-a gata? La sfârşitul războiului aveaţi paisprezece ani, iar în februarie '48, şaptesprezece." „Da, dar toate astea ţin, totuşi, de viaţa mea. Uitaţi-vă", mi-a spus, arătându-mi o mică plăcuţă argintie, pe care o purta agăţată, cu un mic lănţişor, de ceasul de mână. M-am aplecat să văd despre ce-i vorba şi Helena mi-a explicat că desenul gravat în această plăcuţă reprezintă Kremlinul. „E de la Pavel", a continuat să-mi povestească istoria pandantivului, dăruit, spunea ea, cu mulţi ani în urmă de o tânără fată unui tânăr ostaş rus – Saşa – care plecase să lupte în marele război de apărare a patriei la capătul căruia a ajuns la Praga, ca s-o salveze de la pierzanie, însă cu preţul propriei sale pierzanii. La etajul superior al vilei în care Pavel Zemánek locuia împreună cu părinţii săi, armata sovietică instalase atunci un mic spital militar, în care grav rănitul locotenent rus, Saşa, şi-a trăit ultimele zile ale vieţii sale. Înainte de a muri i-a dat lui Pavel ca amintire această gravură miniaturală a Kremlinului, pe care o purtase atârnată de gât cu un şnur, de-a lungul întregului război. Pavel păstrase acest dar, ca pe cea mai scumpă relicvă a sa. Odată – pe când erau încă logodnici – între Helena şi Pavel a izbucnit o ceartă cumplită, cu perspectiva despărţirii; Pavel însă a venit curând la ea şi, de împăcăciune, i-a oferit acest

pandantiv ieftin (şi cea mai scumpă amintire), şi de atunci Helena nu-l scoate niciodată de pe mână, fiindcă acest obiect mărunt i se pare a fi o ştafetă, o solie (am întrebat-o cu ce solie a răspuns la „solia bucuriei”), pe care trebuie s-o poarte până la capăt.

Şedea în faţa mea (cu fusta suflecată şi cu jartierele la vedere, prinse de chiloţii elastici moderni) şi pe obrajii ei se întindea o roşeaţă slabă (datorată alcoolului, dar poate şi hipersensibilităţii de moment), numai că, în clipa aceea, chipul ei începea să dispară din ochii mei în spatele altei imagini: căci istorisirea Helenei în legătură cu de trei ori dăruitul pandantiv a avut darul să-mi evoce brusc (ca un şoc) întreaga fiinţă a lui Pavel Zemánek.

În povestea cu soldatul roşu, Saşa, nu crezusem nicio clipă; de altfel, chiar dacă ar fi existat, existenţa sa reală ar fi dispărut oricum în spatele măreţului gest cu care Pavel Zemánek îl transformase în personificarea legendei propriei sale vieţi, într-o statuie sacră, într-un instrument al înduioşării, într-un argument sentimental şi obiect de cult, pe care soţia lui (evident mai statornică decât el) II va cinsti (cu o încăpăţânată înverşunare) până la moarte. Mi se părea că inima lui Pavel Zemánek (inimă de o desfrânare exhibiţionistă) era acolo prezentă la apel; şi eu am revăzut, deodată, în mijlocul acelei scene vechi de cincisprezece ani, sala marelui amfiteatru al Facultăţii de ştiinţe naturale; sus, pe podium, în spatele unei mese lungi, şedea, la loc de frunte, Zemánek, lângă el, într-o parte, o codană durdulie cu obrajii bucălaţi, purtând un pulover amărât, iar în cealaltă parte un tânăr – tovarăşul de la raion. În spatele podiumului se afla o tablă mare, neagră, şi în stânga ei, atârnat pe perete, portretul înrămat al lui Julius Fučik. În faţa mesei se ridicau, în trepte, băncile amfiteatrului în care şedeam şi în care, acum, după cincisprezece ani, priveam cu ochii de-atunci şi-l vedeam şi-l auzeam pe Zemánek ridicându-se şi anunţând că pe ordinea de zi era discutarea „cazului tovarăşului Jahn”, îl vedeam şi-l auzeam spunând: „Voi da citire unor scrisori scrise de doi comunişti.” După rostirea acestor cuvinte a făcut o scurtă pauză, în care timp a luat într-o mână o cărţulie subţire şi, petrecându-şi degetele celeilalte prin părul său lung şi cârlionţat, şi-a început lectura cu o voce languroasă, aproape înduioşătoare:

„Ţi-a trebuit mult, moarte, până să vii. Şi, totuşi, am sperat să mă întâlnesc cu tine mai târziu, mult mai târziu. Să mai trăiesc o viaţă de om liber, să mai muncesc ani mulţi şi să iubesc, şi să cânt, şi să hoinăresc prin lume…" Recunoscusem *Reportajul ai ştreangul de gât.* „Am iubit viaţa şi pentru frumuseţea ei am pornit să mă bat. V-am iubit, oameni buni, şi am fost fericit când dragostei mele cu dragoste i-aţi răspuns, şi am suferit când nu m-aţi înţeles." Acest text scris în taina închisorii şi aureolat de lumina eroismului, tipărit după război în milioane de exemplare, transmis la radio, citit şi studiat obligatoriu în şcoli, era cartea sfântă a acelei epoci; Zemánek ne citea pasajele ei cele mai celebre, pe care oricum le ştia pe dinafară. „Fie ca tristeţea să nu fie legată nicicând de numele meu. Acesta-i testamentul pe care vi-l las vouă, tată şi mamă şi surorile mele, şi ţie, Gustina mea, şi vouă, tovarăşi, şi tuturor celor care m-au iubit şi i-am iubit…" Pe perete atârna portretul lui Fučik, o reproducere după faimosul desen al lui Max Švabinský, acest pictor îmbătrânit, adept al stilului secession, virtuoz făcător de alegorii simbolice, femei durdulii, fluturi şi de tot ce-i dulce şi drăgălaş pe lumea asta; se spune că la sfârşitul războiului, tovarăşii s-au înfăţişat la el cu rugămintea de a-l face pe Fučik după o fotografie păstrată cu grijă, şi Švabinský, binevoitor, l-a desenat (din profil) dându-i o linie plăcută, potrivit gustului său: un Fučik aproape feciorelnic, plin de aspiraţii, în setat de viaţă, pur, şi atât de frumos, încât până şi cei ce-l cunoscuseră personal preferau acest desen generos chipului său adevărat. Zemánek ajunsese la pasajul în care Fučik povestea cum cin tase el cu moş Pešek, tovarăşul său din celula 267; vocea lui prindea culoarea luminoasă a bucuriei: „Soarele! cu câtă generozitate străluceşte acest magician rotund, făcând să se perinde atâtea minuni dinaintea ochilor omeneşti!… Ah, moşule, moşule, ce n-aş da să mai văd o dată un răsărit de soare…" Şi Zemánek nu se oprea din citit şi toţi cei prezenţi în amfiteatru îl ascultau tăcuţi şi atenţi, iar fetiţa aceea durdulie din dreapta lui nu-şi mai dezlipea ochii de pe el de atâta admiraţie; apoi, deodată, vocea i s-a înăsprit, sunând aproape ameninţător; citea despre Mirek, omul care trădase în puşcărie: „Iată, acesta a fost omul cu şira spinării dreaptă, omul care nu s-a ferit de gloanţe pe frontul spaniol, şi nu s-a cocoşat trecând prin cumplita încercare a lagărului de concentrare în Franţa. Şi-acum nuiaua unui agent al

Gestapoului îl face să pălească şi să trădeze, ca să-şi salveze pielea. Cât de superficială trebuie să fi fost bărbăţia lui, dacă a putut fi ştearsă de câteva lovituri de nuia. La fel de superficială precum convingerile sale... A pierdut totul din clipa în care a început să se gândească doar la el. Ca să-şi salveze pielea, şi-a sacrificat tovarăşii. A căzut pradă laşităţii şi din laşitate a trădat..." Pe perete atârna frumosul chip al eroului Fučik, aşa cum atârna în alte mii şi mii de săli publice din ţara noastră; şi era atât de frumos, încât, privindu-l, m-am simţit deodată mic nu numai prin vinovăţia mea, ci şi prin înfăţişarea mea. Şi Zemánek citea mai departe: „Viaţa ne-o pot lua, nu-i aşa, Gustina? dar onoarea şi dragostea, nu! Ah, oameni buni, vă daţi voi oare seama cum am trăi, dacă ne-am reîntâlni după această suferinţă? Dacă ne-am revedea într-o viaţă liberă, înfrumuseţată de munca noastră creatoare? Când totul va fi aşa cum ne-am dorit – acea viaţă pentru care am luptat şi pentru care acum ne ducem la moarte?" Încheind, cu patos, ultimele fraze, Zemánek a amuţit.

După o scurtă pauză a reluat: „Aceasta a fost scrisoarea unui comunist scrisă în umbra spânzurătorii. Acum voi da citire unei alte scrisori." Erau cele trei fraze scurte, ridicole şi înfiorătoare, scrise de mine pe cartea poştală cu pricina. După citirea lor a amuţit; sala s-a cufundat într-o tăcere adâncă, iar eu mi-am dat seama că sunt pierdut. Tăcerea se prelungea, iar Zemánek, acest remarcabil regizor, nu se grăbea s-o curme, lăsând-o intenţionat să dureze; în fine, m-a invitat să iau cuvântul şi să mă explic. Desigur, nu-mi rămânea altceva de făcut, decât să mă ridic şi să vorbesc. Ştiam că nu mai pot să salvez nimic; dacă apărarea mea n-avusese niciun efect în altă parte, ce efect să aibă aici, după ce Zemánek aşezase frazele mele mărunte sub povara unităţii de măsură absolută a chinurilor îndurate de martirul Fučik? Am explicat încă o dată că frazele mele trebuiau luate ca o simplă glumă, condamnând în acelaşi timp grosolănia deplasată a acestui fel de a glumi; am insistat apoi asupra individualismului şi intelectualismului meu, asupra ruperii mele de masele largi ale poporului, găsind în mine chiar şi o mare doză de orgoliu, de scepticism şi cinism, jurând însă că, în ciuda acestor deficienţe sunt un soldat credincios al partidului şi nicidecum duşmanul lui. A urmat apoi discuţia şi tovarăşii au avut prilejul să-mi demonstreze atitudinea mea contradictorie,

întrebându-mă cum poate fi devotat partidului un om care-şi mărturiseşte singur cinismul; o colegă a ţinut să-mi amintească unele aluzii obscene, întrebând dacă unui comunist îi este îngăduit să se exprime în acest fel; alţii s-au lansat în reflecţii abstracte cu privire la spiritul mic-burghez, încadrându-mă în ele ca un document concret; în general, au căzut cu toţii de acord, considerând autocritica mea lipsită de profunzime şi sinceritate. Pe urmă, tovarăşa cu codiţe din dreapta lui Zemánek m-a întrebat: „Ce crezi că ar spune despre manifestările tale tovarăşii torturaţi de Gestapo care n-au mai apucat aceste zile?” (Mi-am adus aminte de tata, şi mi-am dat seama că toţi arborau o mină ca şi când n-ar fi ştiut de moartea lui.) Am tăcut. Codana a repetat întrebarea, silindu-mă să-i răspund. Am spus: „Nu ştiu.” „Gândeşte-te un pic – a insistat ea – poate ajungi totuşi la o concluzie” Ţinea morţiş să pronunţ, cu buzele imaginare ale tovarăşilor dispăruţi, o sentinţă severă împotriva mea, dar, deodată, m-a cuprins un val de furie, o furie absolut neprevăzută şi atât de spontană, încât, fără voia mea, m-am re voltat împotriva îndelungatelor săptămâni de autocritică, şi am declarat: „Aceşti oameni se aflau între viaţă şi moarte. Ei nu putea fi meschini, de asta sunt sigur; şi dacă ar fi citit ilustrata mea, cu siguranţă i-ar fi pufnit râsul.”

Cu câteva clipe în urmă încă, tovarăşa cu codiţe îmi oferise şansa de a mai salva ceva. Mi se dăduse ultimul prilej de a înţelege critica aspră a tovarăşilor, de a fi de acord cu ea, de a o accepta şi, în temeiul acestei acceptări, să mă bucur de o anumită înţelegere din partea lor. Dar, răspunsul meu neprevăzut a avut darul să mă elimine brusc din sfera gândirii lor, prin refuzul meu de a juca acest rol care se juca, îndeobşte, în sute şi sute de şedinţe, în sute de acţiuni disciplinare, ba, foarte curând, şi în sute de dezbateri judiciare: rolul acuzatului care se autoînvinovăţeşte şi, cu pasiunea pătimaşă a autoînvinuirii (identificând-o total cu acuzatorii), obţine, prin implorări, îndurarea.

S-au aşternut, din nou, câteva clipe de tăcere, după care a luat cuvântul Zemánek, spunând că el nu pricepe nici în ruptul capului ce anume ar putea provoca râsul la ieşirile mele antipartinice. Şi, evocându-l iar pe Fučik, a amintit că în situaţiile critice, şovăiala şi scepticismul se transformă legic în trădare, iar partidul e o forţă care nu tolerează în sânul ei niciun

trădător. Intervenţia mea, a adăugat el, a dovedit că n-am înţeles nimic din tot ce s-a spus acolo, arătând că, în afara faptului că n-aveam ce căuta în rândurile partidului, nu meritam nici privilegiul de a fi susţinut la studii pe cheltuiala clasei muncitoare. În concluzie, a propus excluderea mea din partid şi înlăturarea mea din facultate. Asistenţa a aprobat propunerea în unanimitate, cu mâinile întinse în sus, iar Zemánek mi-a cerut să predau carnetul de partid şi să plec.

M-am ridicat şi am depus carnetul pe masă, în faţa lui Zemánek; de data asta nu m-a învrednicit nici măcar cu o privire; nu mă mai vedea. Dar eu o văd acum pe soţia lui aşezată în faţa mea, ameţită de băutură, cu obrajii îmbujoraţi şi cu fusta înfăşurată sul în jurul taliei; văd picioarele ei groase, tivite sus cu negrul chiloţilor de lastex; sunt acele picioare care, desfăcându-se şi strângându-se, au mar cat, cu ritmul lor, pulsul unui deceniu din viaţa lui Pavel Zemánek. Pe aceste picioare se odihneau acum palmele mele, iar eu aveam sentimentul că ţin în mână însăşi viaţa lui Zemánek. Mă uitam la chipul Helenei, îi priveam ochii injectaţi care, sub atingerile mele, se închideau uşor.

4

„Dezbrăcaţi-vă”, i-am spus Helenei cu o voce scăzută.

S-a ridicat de pe studio şi fusta suflecată i-a alunecat înapoi spre genunchi. S-a uitat în ochii mei cu o privire împietrită, după care, fără să scoată o vorbă (şi neluându-şi ochii de pe mine), a început să-şi deschidă fermoarul lateral al fustei. Slăbită din strânsoare, fusta a alunecat de-a lungul piciorului ei, căzând pe podea – cu stângul Helena a ieşit din ea, cu dreptul şi-a săltat-o în mână, care, la rândul ei, a aruncat-o pe un scaun. Acum stătea în faţa mea în pulover şi combinezon – şi-a tras puloverul peste cap şi l-a aruncat peste fustă.

„Nu vă uitaţi”, mi-a spus.

„Vreau să vă văd”, i-am răspuns.

„Nu vreau să mă vedeţi, în timp ce mă dezbrac.”

M-am apropiat de ea şi, apucând-o de sub ambele subsuoare, mi-am furişat mâinile în jos, spre şolduri, simţind astfel, sub combinezonul de mătase, uşor umezit de sudoare, moliciunea trupului ei durduliu. Şi-a lăsat capul pe spate cu buzele

întredeschise de vechea deprindere (proastă deprindere) a sărutului. Eu însă n-aveam chef s-o sărut, voiam, mai curând, s-o privesc cât mai mult.

„Dezbrăcaţi-vă”, i-am repetat şi, făcând un pas înapoi, mi-am scos şi eu sacoul.

„E prea multă lumină aici”, mi-a spus.

„E foarte bine aşa”, i-am replicat, aşezând sacoul peste speteaza scaunului.

Şi-a scos pe sus şi combinezonul, şi l-a azvârlit peste fustă şi pulover; şi-a desprins ciorapii din port-jartiere şi, tacticos, i-a tras din picior unul câte unul; ciorapii nu i-a aruncat ci, făcând doi paşi, i-a întins pe scaun, netezindu-i cu grijă; pe urmă şi-a umflat pieptul, ducându-şi mâinile spre omoplaţi, povestea a durat câteva secunde, după care, umerii încordaţi spre spate (ca la o ridicare pe vârfuri) s-au degajat zvâcnind înainte, şi, o dată cu ei şi sutienul, alunecând pe suprafaţa sinilor înghesuiţi în clipa aceea unul în altul de presiunea umerilor şi a braţelor – voluminoşi, plini, palizi şi, fireşte, grei şi uşor lăsaţi.

„Dezbrăcaţi-vă”, am repetat pentru ultima oară. S-a uitat ţintă în ochii mei, apoi şi-a scos încet chiloţii negri de lastex al cărui material elastic îi strângeau bine şoldurile; i-a aruncat peste pulover şi ciorapi. Era goală puşcă.

Înregistrarea atentă a celor mai mici detalii ale acestei scene nu izvora câtuşi de puţin din dorinţa mea de a ajunge cât mai repede la actul voluptuos al împreunării cu o femeie (a se citi, indiferent care), ci din setea de a pune stăpânire pe intimitatea unui univers *absolut* străin, univers pe care eram obligat să-l cuprind şi să-l parcurg în decursul unei singure după-amieze, al unei singure şedinţe erotice, în timpul căreia misiunea mea nu era doar a ace luia ce se dăruie cu înflăcărare amantei ci, totodată, a tâlharului care-şi păzeşte prada trecătoare, obligând-o astfel la o vigilenţă absolută.

Până în clipa aceea pusesem stăpânire pe Helena numai din priviri. Stăm şi acum la o mică distanţă de ea, în timp ce ea tânjea după apropierea grabnică a atingerilor calde, drăgăstoase, menite să-i acopere trupul expus privirilor mele glaciale. La cei câţiva paşi de ea, simţeam aproape umezeala buzelor ei şi pofta senzuală, nerăbdătoare, a limbii sale. O secundă încă, două, şi m-am apropiat de ea. Ne-am îmbrăţişat stând în mijlocul încăperii, între cele două scaune năpădite de

îmbrăcămintea noastră.

În timp ce gungurea: „Ludvík, Ludvík, Ludvík…” am condus-o spre canapea şi am culcat-o. „Hai, vino, vino”, spunea întruna. „Vino lângă mine, lângă mine…”

Dragostea trupească se confundă foarte rar cu dragostea sufletească. În definitiv, ce face sufletul atunci când trupul se împreunează (prin acea mişcare de veacuri ştiută, universală şi invariabilă) cu un alt trup? Multe! Nici nu ştim câte e în stare să născocească în acele clipe, dând astfel din nou la iveală superioritatea sa asupra inerţiei monotone şi uniforme a vieţii trupeşti! Cu cât dispreţ ştie el să privească trupul, folosindu-l (deopotrivă cu al partenerului acestuia) doar ca urzeală pentru fantasmagoriile sale frenetice, de o mie de ori mai carnale decât întreaga carnalitate a celor două trupuri la un loc! Sau invers: cu câtă viclenie se pricepe să-l deprecieze – lăsându-l pradă micului său metronom, în timp ce el dă frâu liber propriilor sale gânduri (gata obosite de toanele trupului), îndreptându-le în altă parte; spre o partidă de şah, spre o masă de prânz, spre o carte începută… şi neterminată…

Nu văd nimic deosebit în faptul că două trupuri străine se împerechează. S-ar putea ca uneori să se producă şi împerecherea sufletelor. De o mie de ori mai rară e însă împreunarea trupului cu propriul său suflet, făcând trup şi suflet în pasiunea lor comună.

Să vedem deci ce făcea sufletul meu în clipele împreunării mele fizice cu Helena.

Vedea un trup de femeie şi-l privea cu totală indiferenţă. Ştia că acest trup avea pentru el doar semnificaţia unui trup pe care-l vedea şi-l iubea aidoma un al treilea, o persoană care nu era de faţă, şi tocmai de aceea se străduia să privească acest trup cu ochii celui absent, căutând să-i adjudece rolul de medium al acestuia; i se oferea acum privelişte a unui trup de femeie despuiat, cu picioarele îndoite şi câteva cute brăzdându-i pântecele şi sânii, dar toate astea căpătau pentru el o semnificaţie numai atunci când ochii mei se transformau în ochii personajului trei, care absenta; în privirea *celuilalt* pătrundea apoi sufletul meu, devenind, pe neaşteptate, închipuirea acestuia care punea stăpânire pe picioarele îndoite, pe zbârciturile burţii şi ale sinilor, aşa cum le vedea el – absentul.

Iar sufletul meu nu devenea doar un mediator al absentului, ci

îi poruncea şi trupului meu să devină mediumul trupului său, ca apoi, bătând în retragere, să privească această zvârcolitoare bătălie între două trupuri legate prin căsătorie şi, în final, să-i comande trupului meu să redevină el însuşi, să intervină în această împreunare conjugală şi să-i pună capăt cu brutalitate.

Pe gâtul Helenei zvâcnea o venă albăstruie, şi trupul ei era scuturat de un spasm convulsionat; şi-a întors capul într-o parte, înfigându-şi dinţii în moalele pernei.

Pe urmă buzele au început să murmure numele meu, în timp ce ochii ei cerşeau un răgaz de odihnă.

Dar sufletul îmi poruncea să nu mă opresc; s-o mân dintr-o plăcere într-alta, s-o hăituiesc; să-i schimb poziţia trupului; să nu las să rămână ascunsă şi tăinuită niciuna din privirile cu care se uita la ea absentul; nu, să nu-i îngădui nicio clipă de odihnă, şi să fac să se repete încă o dată şi încă o dată acel fior spasmodic în care ea era cea adevărată, precisă, autentică, în care nu simula nimic, aşa cum era marcată în memoria celuilalt, al treilea, absentul, ca un etalon, ca o pecete, ca un cifru, ca o stemă. Să fiu deci acest cifru secret! această pecete regală! Să jefuiesc, să devastez a treisprezecea cameră a lui Pavel Zemánek; să iscodesc, să răscolesc şi să răstorn totul; s-o pustiesc, să nu las în urma mea decât dezastru!

Mă uitam la faţa Helenei, roşită, schimonosită, sluţită de grimase; am acoperit-o cu palma ca pe un obiect pe care-l puteam întoarce, răsuci, răsturna, strivi, frământa sau turti – şi mi-am dat seama că această faţă lua notă de mâna mea întocmai aşa: ca un obiect care vrea să fie răsturnat şi zdrobit; i-am întors capul într-o parte, apoi în cealaltă şi tot aşa de câteva ori; pe urmă, ca din senin, această întoarcere s-a transformat în prima palmă, însoţită de a doua, de a treia. Helena a început să plângă cu sughiţuri şi să strige, dar nu era un strigăt de durere, ci un strigăt al excitării, bărbia ei se ridica în întâmpinarea mea şi eu o plesneam, o plesneam şi iar o plesneam; după aceea am văzut că nu numai bărbia, ci şi sânii ei se săltau spre mine, iar eu (înălţându-mă deasupra ei) o plesneam, fără încetare, lovindu-i braţele, coapsele, şoldurile şi sânii…

Totul are un sfârşit; până şi această superbă devastare a avut sfârşitul ei. Helena zăcea pe burtă de-a curmezişul studioului, obosită, istovită, epuizată. Pe spatele ei se vedeau câteva aluniţe rotunde, cafenii, iar mai jos, fesele ei erau vărgate de

urmele roşii ale loviturilor.

M-am sculat şi am străbătut încăperea împleticindu-mă, am deschis uşa spre camera de baie, am intrat, am învârtit robinetul de apă rece şi mi-am răcorit faţa, mâinile şi trupul până la brâu. Mi-am ridicat capul şi m-am zărit în oglindă; faţa mea era numai zâmbet; surprinzându-mă aşa – surâzător – zâmbetul meu m-a făcut să râd, şi am râs cu poftă. M-am frecat apoi bine cu prosopul şi m-am aşezat pe marginea căzii. Voiam să rămân singur acolo, măcar câteva clipe, să savurez acea rară voluptate a singurătăţii şi să mă bucur de bucuria mea.

Da, eram satisfăcut; poate chiar fericit. Mă simţeam triumfător şi toate minutele şi ceasurile următoare mi se păreau inutile şi lipsite de interes.

După un timp am revenit în camera desfrâului.

Helena nu mai zăcea întinsă pe burtă, ci într-o rână.

„Iubiţel – mi-a spus ea – vino lângă mine.”

Mulţi oameni, după împerecherea trupească, au sentimentul (fără să fi reflectat prea mult la acest lucru) că s-au unit şi spiritual, manifestând apoi acea credinţă eronată că, în mod automat, sunt îndreptăţiţi să se tutuiască. Eu, unul, n-am împărtăşit niciodată credinţa eronată în sincronizarea armonioasă a spiritului cu trupul, drept care tutuitul Helenei a avut darul să mă surprindă descumpănit şi dezgustat în acelaşi timp. N-am dat ascultare invitaţiei sale şi m-am îndreptat spre scaunul pe care zăceau lucrurile mele, cu gândul să-mi trag pe mine cămaşa.

„Nu te îmbrăca”, m-a întrerupt Helena, cu o voce mustrătoare – şi întinzând braţele a repetat: „Vino lângă mine.”

În momentul acela n-aveam decât o singură dorinţă: ca aceste clipe, survenite acum, să dispară cu desăvârşire, şi dacă totuşi au trebuit să apară, să fie, cel puţin, cât mai discrete, cât mai nesemnificative, să nu aibă nicio greutate, să fie mai uşoare ca firul de praf; nu mai aveam niciun chef să mă ating de Helena, mă înspăimânta gândul oricărei gingăşii, după cum mă înspăimânta orice tensionare şi dramatizare a situaţiei; aşa se face că, în cele din urmă, mi-am călcat pe inimă şi m-am aşezat pe studio lângă ea. Cumplită treabă: s-a lipit de mine şi, lăsându-şi capul pe picioarele mele, a început să mă sărute; şi mă săruta, mă săruta, şi curând mi-am simţit picioarele umede; dar nu era umezeala sărutului: la un moment dat Helena şi-a

ridicat capul, şi i-am surprins obrajii şiroind de lacrimi. Le-a şters repede cu dosul palmei şi mi-a spus: „Să nu te superi, iubitei, că plâng, nu-i aşa că nu te superi, iubiţel?” şi, trăgându-se mai aproape de mine, m-a cuprins în braţe şi a izbucnit în hohote de plâns.

„Ce-i cu tine?” am întrebat-o.

„Nimic, nimic, nebunul meu”, mi-a răspuns răsucind din cap. După care s-a apucat să-mi sărute cu înfrigurare faţa şi tot corpul. „Sunt îndrăgostită”, mi-a mărturisit apoi; văzând însă că nu reacţionez, a reluat: „O să râzi, dar mie puţin îmi pasă – da, sunt îndrăgostită, îndrăgostită.” La tăcerea mea prelungită s-a grăbit să adauge: „Sunt fericită!” În fine, s-a săltat în capul oaselor şi, arătând cu mâna spre masa pe care se afla sticla de votcă negolită, a spus: „Ştii ce, toarnă-mi!”

N-aveam chef să-i tom nici ei, nici mie; mă îngrozeam la gândul că alcoolul consumat în continuare ar putea să adâncească primejdios prelungirea acestei după-amiezi (frumoase, dar condiţionată de împrejurarea că se sfârşise şi scăpasem de ea).

„Te rog, iubitei”, a reluat ea, arătând mereu cu mâna spre masă: „Te rog, nu te supăra, sunt fericită, vreau să fiu fericită…” a bolborosit, ca un fel de scuză.

„Pentru asta n-ai nevoie de votcă; cel puţin aşa cred”, i-am replicat.

„Nu te supăra, mi-e poftă de-o votculiţă!”

N-am avut încotro; i-am umplu un păhărel.

„Tu nu?” m-a întrebat; am clătinat din cap în semn că nu. A dat păhărelul pe gât şi s-a grăbit să spună: „Las-o aici” Am aşezat sticla şi păhărelul pe jos, lângă studio.

Oboseala de moment îi trecuse ca prin farmec şi intrase subit în rolul unei fetiţe zburdalnice; voia să se bucure, să se veselească şi să-şi manifeste fericirea. Socotindu-se, de bună seamă, total degajată şi cât se poate de firească în goliciunea ei (n-avea pe ea decât ceasul de mână, de cureluşa căruia era legată, cu un lănţişor, miniatura Kremlinului ce se legăna stârnind un clinchet în surdină), căuta poziţiile cele mai variate, în care să se simtă cât mai bine; se aşeza turceşte, cu picioarele îndoite şi încrucişate sub ea; apoi le scotea, le întindea în faţa ei şi se culca într-o rână, sprijinită în cot; în fine, după mai multe exhibiţii de acest gen, s-a întins din nou pe burtă cufundându-şi

faţa în poala mea. În poziţiile cele mai diferite, ce alternau cu o repeziciune uimitoare, îmi spunea cât e de fericită, încercând în acelaşi timp să mă sărute, ceea ce suportam cu un considerabil spirit de abnegaţie, întrucât buzele ei erau prea umede, şi ea nu se mulţumea doar cu umerii sau obrajii mei, ci încerca să-mi atingă şi gura (iar mie mi-e silă de sărutările umede, atâta timp cât nu sunt orbit de dorinţa trupească).

Pe urmă a ţinut să-mi mai spună că în viaţa ei n-avusese parte de o trăire asemănătoare; i-am răspuns (doar aşa, ca să mă aflu în treabă) că exagerează. A început să se jure că în dragoste nu minte niciodată, adăugând că n-am niciun motiv să nu-i dau crezare. Şi, dezvoltându-şi ideea, afirmând că presimţise acest lucru de la prima noastră întâlnire, şi-a susţinut afirmaţia argumentând că trupul îşi are instinctele lui care nu înşală; că fusese, ce-i drept, impresionată şi captivată de intelectul şi elanul meu (da, de elanul meu – nu ştiu cum reuşise să-l descopere în mine), dar, pe de altă parte (chiar dacă abia acum, renunţând la pudoare, poate vorbi despre asta), ştia de-atunci că între noi se născuse, pe loc, o înţelegere trupească, o convenţie secretă pe care trupul omului îl semnează, cine ştie, poate numai o dată în viaţă. „De aceea sunt atât de fericită, pricepi?” a conchis ea, după care, coborându-şi picioarele de pe studio, s-a aplecat să ia sticla, ca să-şi umple din nou păhărelul. L-a dat repede pe gât şi a spus râzând: „Ce pot să fac?! Dacă tu nu vrei, mă văd obligată să beau de una singură!”

Deşi socoteam povestea încheiată, nu pot spune că nu ascultam cu plăcere şi interes cuvintele ei, care aveau darul să confirme reuşita operaţiunii mele, şi să-mi dea o certă şi bine întemeiată satisfacţie. Şi, astfel, neştiind ce să spun, şi nevrând să par prea taciturn, i-am obiectat că exagerează, poate, vorbind despre bucuria pe care omul o trăieşte numai o dată în viaţă; în definitiv, cu soţul ei avusese parte de o mare dragoste, cum, de altfel, ea însăşi apucase să mărturisească.

Cuvintele mele au pus-o pe gânduri (şedea pe marginea studioului, lipindu-şi de podea picioarele uşor desfăcute, cu coatele sprijinite în genunchi şi ţinând în mâna dreaptă păhărelul golit); după o adâncă meditaţie mi-a spus aproape în şoaptă: „Da, aşa e.”

Îşi închipuia, poate, că patetismul trăirii de care avusese parte cu câteva clipe înainte o obliga la o sinceritate nu mai puţin

patetică. Repetând acel „da” a continuat prin a declara că ar fi, probabil, nedrept şi incorect ca, în numele miracolului de azi (aşa intitula ea dragostea noastră trupească), să discrediteze sau să minimalizeze un lucru petrecut cândva, demult. Şi a mai băut un păhărel, şi iar s-a antrenat la vorbă, spunând că trăirile cele mai puternice şi mai intense sunt de o asemenea natură înot nu pot fi comparate între ele; iar pentru femeie dragostea la douăzeci de ani e cu totul altceva decât dragostea la treizeci de ani; şi s-o înţeleg bine: nu numai din punct de vedere psihic, ci şi fizic.

Pe urmă (fără o continuare logică), a ţinut să-mi declare că, oricum, există între mine şi soţul ei o oarecare asemănare: Nu ştie prin ce; că, de fapt, arăt cu totul altfel, dar că instinctul ei, care n-o înşală, o face să pătrundă mai adânc în lăuntrul omului şi să vadă mai departe, *dincolo* de înfăţişarea sa exterioară.

„Aş fi, într-adevăr, nespus de bucuros să aflu prin ce mă asemăn cu soţul tău”, i-am spus oarecum intrigat.

M-a rugat să nu-i iau spusele în nume de rău şi să nu mă supăr, căci, în definitiv, eu însumi întrebasem de el, acesta fiind, de altfel, singurul motiv pentru care se încumetă să abordeze această poveste. Dar dacă vreau să aud adevărul adevărat, trebuie să mi-l spună pe şleau: de două ori, cu totul, în viaţa ei, a fost atrasă de cineva cu atâta forţă şi atât de necondiţionat; de soţul ei şi de mine. După ea, ceea ce ne apropia era vitalitatea unui tainic elan, alimentat de bucuria ce răzbate din noi ca o lumină; veşnica putere a tinereţii.

În dorinţa ei de a-mi explica asemănarea mea cu Pavel Zemánek, Helena folosea un limbaj de o confuzie apreciabilă, ţinând morţiş să demonstreze, fără putinţa de a fi contrazisă într-un fel sau altul, că văzuse şi simţise această asemănare (ba, chiar o şi trăise) şi că nu se despărţea de ea nici în ruptul capului. N-aş putea spune că această poveste a avut darul să mă şocheze sau să mă rănească, pot spune doar că am rămas înmărmurit de enormitatea absurdităţii şi imbecilităţii acestor afirmaţii; m-am apropiat de scaunul pe care zăceau hainele mele şi am început să mă îmbrac pe îndelete.

„Te-am jignit cu ceva, iubiţelul meu?” a întrebat cu îngrijorare Helena, simţindu-mi indispoziţia; s-a ridicat repede de pe studio şi, apropiindu-se de mine, a început să-mi mângâie obrajii, în timp ce mă ruga să nu mă supăr şi s-o iert. M-a împiedicat să

mă îmbrac (nişte motive misterioase o făceau să creadă că pantalonii şi cămaşa mea erau duşmanii săi înverşunaţi). S-a apucat să mă convingă că dragostea ei pentru mine era adevărată, afirmând că vorbele ei nu sunt vorbe goale; că speră să aibă ocazia să-mi demonstreze acest lucru; că şi-a dat seama de la bun început, când am întrebat-o despre soţul ei, de lipsa de înţelepciune de care se făcuse vinovată abordând această chestiune, că nu vrea ca între noi să apară un alt bărbat străin; da, străin, căci pentru ea bărbatul ei era de mult un străin. „În definitiv, nu mai trăiesc cu el de trei ani, nebunelul meu! Dacă nu divorţăm, e numai din pricina copilului. Pavel îşi are viaţa lui, eu viaţa mea. Acum suntem, într-adevăr, doi oameni străini unul altuia. El nu mai e decât trecutul meu, trecutul meu cumplit de îndepărtat.”

„Adevărat?” am întrebat-o.

„Da!” mi-a răspuns.

„Minţi prosteşte!” i-am replicat.

„Nu mint, trăim în aceeaşi locuinţă, dar nu ca soţ şi soţie; de mult nu mai trăim ca soţ şi soţie”, a ţinut ea să sublinieze.

Se uita la mine cu faţa rugătoare a unei biete femei îndrăgostite. A ţinut să mai repete de câteva ori în şir că spune adevărul, asigurându-mă de dragostea ei nemărginită; că nu e cazul să fiu gelos pe bărbatul ei, acesta însemnând pentru ea trecutul şi atâta tot; că, de fapt, azi n-a fost infidelă, pentru simplul motiv că n-a avut cui să-i fie infidelă; şi să nu-mi fie frică de nimic, fiindcă iubirea noastră n-a fost doar frumoasă, ci şi *curată*.

Cuprins, deodată, de o spaimă clarvăzătoare, mi-am dat seama pe loc, că, de fapt, n-aveam niciun motiv să nu-i dau crezare. Sesizând acest lucru, Helena s-a grăbit să mă roage, cu insistenţă, de câteva ori în şir, să spun acest lucru cu voce tare; după aceea şi-a umplut din nou paharul de votcă, cerându-mi stăruitor să ciocnesc (am refuzat-o; a început să mă sărute; mi s-a făcut pielea ca de găină, dar n-am fost în stare să-mi retrag faţa, captivat de privirea nătângă a ochilor ei albaştri şi de goliciunea trupului ei (mobil şi veşnic neastâmpărat).

Numai că eu vedeam acum cu totul altă goliciune; goliciunea *despuiată*; despuiată de acea excitabilitate ce-i acoperise până atunci toate neajunsurile vârstei, în care părea a fi concentrată întreaga istorie trecută şi prezentă a căsniciei Helenei, drept

care avusese darul să-mi stârnească şi să-mi capteze interesul. Acum însă, în faţa mea stătea o Helena goală, fără soţ, fără legătura conjugală, limitată la ea însăşi, urâţenia ei corporală pierzându-şi dintr-o dată excitabilitatea, devenind la rându-i *ea însăşi* – u alte cuvinte o simplă urâţenie.

Helena nu-şi mai dădea seama cum o vedeam, bea, şi pe măsură ce se îmbăta era tot mai mulţumită şi mai satisfăcută; fericită de credinţa mea în asigurările ei de dragoste, nu mai ştia ce să facă pentru a da frâu liber sentimentelor sale de fericire; deodată i-a venit în minte ideea să deschidă radioul (stătea pe vine în faţa aparatului, cu spatele spre mine, şi învârtea de zor butonul, ca să prindă un post); peste puţin timp a răsunat o muzică de jazz, Helena s-a îndreptat din şale, cu ochii scăpărând de bucurie; unduindu-şi greoi trupul, încerca să schiţeze mişcările unduitoare ale twistului (mă uitam îngrozit la sânii ei care în acest timp zburau dintr-o parte în alta). „E bine aşa?" m-a întrebat râzând, grăbindu-se să adauge: „Ştii, eu n-am dansat niciodată aşa ceva." Înveselită şi râzând zgomotos s-a apropiat de mine, şi, cuprinzându-mă în braţe, m-a rugat să dansez cu ea; am refuzat-o, şi ea s-a supărat pe mine, spunându-mi că nu se pricepe la dansurile astea, dar că vrea neapărat să le danseze, şi eu trebuie s-o învăţ; că, în general, vrea să înveţe de la mine multe lucruri, că alături de mine vrea şi trebuie să-şi redobândească tinereţea. M-a rugat stăruitor s-o asigur că e încă tânără; (am făcut şi asta). În fine, şi-a dat seama că eu eram îmbrăcat şi ea goală, şi în clipa aceea a pufnit-o râsul; situaţia i se părea de neînchipuit, de-a dreptul insolită; a întrebat dacă stăpânul casei n-avea o oglindă mai mare în care să ne putem contempla aşa cum eram. În cameră nu se vedea nici o oglindă, în schimb, se afla acolo o bibliotecă protejată de nişte geamuri groase; a încercat să ne distingă în sticla ei dar imaginea era prea ştearsă şi neclară; s-a apropiat de bibliotecă şi a izbucnit în hohote de râs, citind titlurile de pe cotoarele cărţilor: Biblia, Calvin: *Instituţia,* Pascal: *Epistole împotriva iezuiţilor,* Hus; a tras Biblia din raft şi, postându-se într-o poză solemnă, a deschis cartea la întâmplare şi a început să citească din ea cu voce de predicator. M-a întrebat apoi dacă ar fi un bun preot. I-am răspuns că-i stă foarte bine când citeşte din Biblie, dar că a sosit momentul să se îmbrace, căci domnul Kostka trebuia să apară din clipă în clipă. „Cât e ceasul?" m-a întrebat.

„Şase şi jumătate”, i-am răspuns; m-a apucat de încheietura mâinii stângi şi, uitându-se la ceas, a început să ţipe: „Mincinosule! Nu-i decât şase fără un sfert! Vrei să scapi de mine!”

Doream, într-adevăr, s-o văd plecată; ca trupul ei (de o materialitate de-a dreptul disperată) să se dematerializeze, să se topească, să se prefacă într-un pârâiaş şi să curgă, risipindu-se departe, ori să se transforme în abur şi să dispară pe fereastră – dar trupul acesta era aici, trupul pe care nu-l furasem nimănui – pe nimeni nu biruisem şi nu distrusesem în el – trupul dat la o parte, părăsit de soţ, trupul de care am vrut să abuzez, dar a abuzat el de mine şi acum îşi sărbătoreşte cu aroganţă triumful, zburdând şi ţopăind de bucurie.

Nu izbuteam cu niciun chip să pun capăt acestui ciudat supliciu. Cu câteva minute înainte de şase şi jumătate a început abia să se îmbrace; cu acest prilej a surprins pe braţul ei o pată roşie, urmă a intervenţiei mele brutale; a mângâiat-o, spunând că-i va ţine de amintire până la viitoarea noastră întâlnire; dar s-a grăbit să se corecteze: O să ne vedem, cu siguranţă, mult înainte ca această amintire să dispară de pe corpul ei; stătea dreaptă în faţa mea (cu un ciorap tras pe picior, cu celălalt în mână) şi-mi cerea să-i promit că, într-adevăr, ne vom vedea mai devreme; am dat din cap, în semn de încuviinţare; era prea puţin pentru ea, voia să audă verbal promisiunea mea de a ne mai vedea până atunci *de mai multe ori*.

S-a îmbrăcat îndelung, fără nicio grabă, şi a plecat cu câteva minute înainte de şapte.

5

Am deschis fereastra, tânjind după o adiere de vânt care să scoată repede de aici orice amintire a acestei după-amieze inutile, orice rămăşiţă de miros sau senzaţie. Am strâns la iuţeală sticla şi paharul şi le-am pus la locul lor, am aranjat pernele pe studio şi când mi s-a părut că toate urmele erau şterse, m-am cufundat în fotoliul din dreptul ferestrei, în aşteptarea nerăbdătoare (aproape imploratoare) a lui Kostka: a vocii sale bărbăteşti (doream nespus să aud o voce profundă, bărbătească), a staturii sale înalte şi uscăţive, cu pieptul *plat*, a cuvintelor sale molcome, bizare şi pline de înţelepciune, şi în

aşteptarea celor ce avea să-mi povestească despre Lucia, care, spre deosebire de Helena, era atât de imaterială, de o suavitate atât de abstractă, atât de îndepărtată şi străină, acum, de toate conflictele şi tensiunile dramatice; şi totuşi, nu total lipsită de influenţă asupra existenţei mele: mi-a fulgerat în minte ideea că îşi exercita această influenţă la modul în care astrologii îşi imaginează că desfăşurarea vieţii omului e determinată de mişcarea stelelor; cum şedeam aşa, înfundat în fotoliu (sub fereastra deschisă care izgonea mirosul Helenei), mi-a dat prin gând că am ajuns să dezleg rebusul meu superstiţios, că ştiu de ce a sclipit Lucia pe cerul acestor două zile: numai pentru a preface în nimic răzbunarea mea, pentru a transforma în abur tot ceea ce mă făcuse să vin aici; căci Lucia, femeia pe care o iubisem atât de mult şi care, în chip cu totul inexplicabil, îmi scăpase în ultima clipă, era totuşi zeiţa evadării, zeiţa fugii fără rost, zeiţa aburului; iar capul meu e veşnic în mâinile ei.

PARTEA A ŞASEA
Kostka

1

Nu ne mai văzusem de mulţi ani, dar, de fapt, ne văzusem cu totul doar de câteva ori. Ciudat lucru, căci, în imaginaţia mea, mă întâlnesc cu Ludvík Jahn adeseori, şi mă adresez lui în monologuri ca principalului meu adversar. Mă obişnuisem în asemenea măsură cu prezenţa sa imaterială, încât, văzându-l ieri pe neaşteptate, după atâţia ani, în carne şi oase, am rămas pur şi simplu uluit.

L-am denumit pe Ludvík adversarul meu. Am oare dreptul să-l denumesc aşa? Printr-un concurs de împrejurări, l-am întâlnit de fiecare dată în momente aproape critice pentru mine, când eram practic lipsit de orice sprijin şi tocmai el a fost acela care mi-a întins întotdeauna o mână de ajutor. Dar sub această alianţă de suprafaţă se căsca, întotdeauna, prăpastia adâncă a dezacordului lăuntric. Nu ştiu dacă şi el îşi dădea seama de acest lucru în aceeaşi măsură ca mine. Categoric, atribuia mai multă importanţă alianţei noastre exterioare decât diferenţierii noastre lăuntrice. Era inconciliabil faţă de adversarii făţişi şi tolerant faţă de neînţelegerile lăuntrice. Eu, dimpotrivă. Nu vreau să spun prin asta că Ludvík nu mi-e drag. Îl iubesc, aşa cum ne iubim adversarii.

2

L-am cunoscut în patruzeci şi şapte, la una din furtunoasele şedinţe ce făceau să clocotească pe vremea aceea institutele de învăţământ superior. Se decidea viitorul naţiunii. Presimţeau cu toţii acest lucru şi-l presimţeam şi eu, şi astfel, participând la toate discuţiile, disputele şi litigiile, eram întotdeauna de partea minorităţii comuniste şi votam alături de ea, împotriva majorităţii, alcătuită, la vremea aceea, în învăţământul superior, din populiştii creştini şi socialiştii-naţionali.

Mulţi creştini – catolici şi evanghelist! – îmi luau în nume de rău, considerând drept trădare faptul de a mă fi aliat cu o mişcare pe a cărei emblemă era înscris cu literă adâncă ateismul. Cei pe care-i întâlnesc azi îşi închipuie că, măcar

acum, după cincisprezece ani, îmi dau seama în sfârşit de eroarea mea. Mă văd însă silit să-i dezamăgesc, căci până în momentul de faţă nu s-a schimbat nimic în poziţia mea.

Desigur, mişcarea comunistă e fără Dumnezeu. Dar numai acei creştini care nu-şi văd bârna din ochiul lor pot învinui comunismul ca idee în sine. Spun: creştini. Dar unde sunt, de fapt, aceşti creştini? În jurul meu nu văd decât creştini de faţadă, trăind întocmai ca necredincioşii. Numai că a fi creştin înseamnă a trăi altfel. Înseamnă să mergi pe drumul lui Cristos, să-l imiţi pe Cristos. Înseamnă să te desprinzi, cu desăvârşire, de interesele tale de bunăstare, să renunţi la puterea personală, şi să-ţi întorci faţa spre cei săraci, obidiţi şi suferinzi. A făcut, oare, asta Biserica? Tatăl meu a fost un muncitor mereu fără lucru, evlavios şi umil şi cu frică de Dumnezeu. Spre Dumnezeu şi-a îndreptat el faţa sa cucernică, în schimb Biserica nu şi-a întors niciodată faţa spre el: A rămas singur printre semenii săi apropiaţi, părăsit în sânul Bisericii, singur cu Dumnezeul lui până s-a îmbolnăvit şi a murit.

Biserica n-a înţeles că mişcarea muncitorească este mişcarea oropsiţilor şi a suspinătorilor tânjind după dreptate. În totală contradicţie cu spiritul lui Cristos, ea le-a întors spatele, nefiind interesată să se îngrijească împreună cu ei şi pentru ei de instaurarea împărăţiei Domnului pe pământ, s-a solidarizat cu opresorii, păgubind în felul ăsta mişcarea muncitorească de credinţa în Dumnezeu. Iar acum şi-a găsit să-i ceară socoteală şi să-i reproşeze ateismul?! Câtă ipocrizie fariseică! Da, mişcarea socialistă e ateistă, eu unul însă văd în asta o mustrare a divinităţii adresată nouă, creştinilor! O mustrare pentru lipsa noastră de caritate faţă de amărâţi şi suferinzi.

Şi ce-mi rămâne de făcut în această situaţie? Să mă îngrozesc de scăderea numărului celor ce frecventează biserica? Să mă îngrozesc de faptul că în şcoli elevii sunt învăţaţi în spiritul gândirii antireligioase? Ce nesăbuinţă! Adevărata religie nu are nevoie de favorurile puterii lumeşti. Dizgraţia puterii lumeşti nu face decât să întărească puterea credinţelor.

Şi-atunci mă întreb: să lupt împotriva socialismului fiindcă, din vina noastră, e fără Dumnezeu? Mai mare nesăbuinţă! Pot, cel mult, să deplâng şi să regret profund tragica eroare care a îndepărtat socialismul de credinţa în Divinitate. Să încerc să explic această eroare, să fac lumină în jurul ei şi să mă

străduiesc s-o repar.

Şi-apoi, de ce această nelinişte, fraţi creştini? Totul se petrece din voinţa Domnului, iar eu mă întreb adeseori dacă Dumnezeu nu aduce înadins la cunoştinţa omenirii că omul nu poate să se aşeze nepedepsit pe tronul Lui, avertizând că până şi cea mai dreaptă rânduială a treburilor lumeşti se răstoarnă şi se duce de râpă fără participarea LUI...

Îmi amintesc de anii când în ţara noastră oamenii se credeau cu un picior în rai. Şi ce mândri erau de raiul lor, la făurirea căruia n-aveau nevoie de ajutorul nici unui dregător din împărăţia cerului. Ca pe urmă totul să se năruie, să se mistuie sub mâinile lor.

3

De altfel, până la evenimentele din februarie, comuniştilor le-a convenit de minune creştinismul meu. Le plăcea să mă asculte explicând conţinutul social al Evangheliei, ridicându-mă cu vehemenţă împotriva putreziciunii lumii vechi, a averii materiale şi a războaielor şi demonstrând înrudirea creştinismului cu comunismul. În fond, ei nu urmăreau altceva decât să atragă de partea lor masele cele mai largi, şi deci să-i câştige şi pe credincioşi. Dar, curând după februarie, totul a început să se schimbe. În calitatea mea de asistent am luat apărarea câtorva studenţi ameninţaţi cu excluderea din facultate din pricina convingerilor politice ale părinţilor lor. Protestul meu a avut darul să mă aducă la un aprig conflict cu conducerea şcolii. Şi, deodată, au început să se audă glasuri spunând că un om cu o orientare creştină atât de bine definită nu poate să participe la formarea şi educarea tineretului socialist. Aşa cum se prezentau lucrurile, se părea că voi fi nevoit să mă bat pentru existenţa mea. Şi iată, tocmai atunci mi-a ajuns la ureche că în cadrul unei şedinţe plenare de partid studentul Ludvík Jahn a luat cuvântul şi, luându-mi apărarea, a declarat că, după părerea lui, ar fi un act de crasă ingratitudine, dacă s-ar uita cu atâta uşurinţă ce am însemnat eu pentru partid înainte de februarie ’48. Şi, când i s-a aruncat în nas creştinismul meu, a spus că asta e, desigur, o fază de tranziţie în viaţa mea, pe care, datorită tinereţii mele o voi birui şi o voi depăşi.

M-am dus la el şi i-am mulţumit pentru faptul de a mă fi

susţinut, spunându-i însă că n-aş vrea să-l dezamăgesc şi de aceea ţin să-i atrag atenţia că sunt mai în vârstă decât el, şi deci nu există speranţa că mi-aş putea *învinge şi depăşi* convingerile religioase. Ne-am angajat atunci într-o discuţie aprinsă pe tema existenţei lui Dumnezeu, despre sfârşit şi eternitate, despre poziţia lui Descartes faţă de religie, despre Spinoza – dacă a fost sau nu materialist – şi despre multe alte lucruri. Nu ne-am înţeles. În final l-am întrebat dacă nu regretă faptul de a-mi fi luat apărarea, de vreme ce şi-a dat seama că sunt un incorigibil. A ţinut să precizeze că în privinţa credinţei mele religioase n-are nimic de spus, e o chestiune care mă priveşte personal, şi nimănui nu trebuie să-i pese de ea.

De-atunci n-am mai avut prilejul să-l întâlnesc în facultate. Destinele noastre însă s-au dovedit a fi cu atât mai apropiate prin asemănarea lor. Cam la un sfert de an după discuţia noastră, Ludvík Jahn a fost exclus din partid şi eliminat din facultate. Iar după alte şase luni a venit rândul meu să părăsesc învăţământul. Am fost dat afară? Izgonit? N-aş putea spune. Singurul lucru adevărat e că vocile împotriva mea şi a convingerilor mele s-au înmulţit de la o zi la alta. Adevărat e că unii colegi mi-au sugerat ideea de a face o declaraţie publică, fireşte cu caracter ateist. Şi tot adevărat e că la cursuri am avut câteva ciocniri dezagreabile cu studenţii comunişti agresivi, care voiau să-mi jignească credinţa. Era limpede că propunerea îndepărtării mele din facultate plutea în aer. Nu e însă mai puţin adevărat că printre comuniştii din facultate mă bucuram încă de mulţi prieteni, care mă apreciau pentru atitudinea mea dinaintea evenimentelor din februarie. Ar fi fost de-ajuns doar atâta: să încep singur să mă apăr – şi toţi ar fi fost, cu siguranţă, alături de mine. Dar eu n-am făcut-o.

4

„Urmaţi-mă”, le-a spus Isus discipolilor săi, şi aceştia, fără să crâcnească, şi-au părăsit năvoadele, luntrele, căminele şi familiile şi l-au urmat. „Cel ce pune mâinile pe coamele plugului şi priveşte înapoi nu e vrednic de împărăţia Domnului.”

Dacă auzim chemarea lui Cristos, trebuie să-l urmăm necondiţionat. Bine cunoscute sunt aceste cuvinte ale *Evangheliei*; în epoca modernă însă, ele n-au decât un ecou

mitic. Ce chemare, ce cale de urmat, în viaţa noastră prozaică? Încotro şi pe urmele cui să pornim, părăsindu-ne năvoadele?

Şi totuşi, glasul lui răzbate, şi răzbate în lumea noastră dacă ne ascuţim un pic auzul. Chemarea însă nu ajunge la noi prin poştă ca o depeşă recomandată. Ea soseşte mascată. Şi rareori în veşmânt roz şi seducător. „Nu fapta pe care o vei alege, ci ceea ce vei întâmpina împotriva alegerii tale, a gândirii şi credinţei tale; calea asta s-o urmezi, acolo-i chemarea mea, acolo să-mi fii discipol, aceasta-i vremea ta, pe aici a trecut dascălul tău…”

Aveam destule motive să mă cramponez de postul meu de asistent. Relativ confortabil, îmi asigura mult timp liber pentru continuarea studiilor şi promitea restului vieţii mele o carieră de profesor în învăţământul superior. Dar tocmai acest gând, de a mă crampona de postul meu, avea darul să mă înspăimânte. Şi mă înspăimânta cu atât mai mult, cu cât vedeam părăsind, în acea vreme, învăţământul superior mulţi oameni valoroşi – pedagogi şi studenţi: mă înspăimânta cramponarea mea de un trai bun, care, asigurându-mi liniştea, mă îndepărta de destinele agitate şi tulburi ale semenilor mei apropiaţi. Şi am înţeles că propunerile de a fi scos din facultate erau, de fapt, *o chemare.* Mă auzeam rechemat de cineva. De cineva care mă avertiza, stăruind să renunţ la o carieră confortabilă ce mi-ar încătuşa gândirea, credinţa şi conştiinţa.

Soţia mea, cu care aveam la vremea aceea un copil de cinci ani, insista, fireşte, în chip şi fel, să mă apăr şi să fac totul pentru a mă menţine în învăţământ. Se gândea la fiul nostru, la viitorul familiei. Nimic mai presus nu exista pentru ea. Uitându-mă atunci la chipul ei pe cale de a îmbătrâni, m-am îngrozit de acele griji nemărginite, de grija zilei de mâine şi a anului ce va veni, de apăsătoarea ne mărginire a incertitudinilor sale pentru totalitatea zilelor şi anilor ce vor veni. Mă înspăimânta această apăsare şi în sufletul meu auzeam cuvintele lui Isus: „Nu vă îngrijiţi de ziua de mâine; căci, ea, ziua de mâine, se va îngriji de treburile voastre. Ziua de azi e sătulă de suferinţe.”

Duşmanii mei presupuneau că voi fi chinuit de griji, în timp ce eu simţeam în mine o neaşteptată linişte, lipsită de griji. Îşi închipuiau că voi avea sentimentul libertăţii limitate, dar iată că tocmai atunci am descoperit în mine adevărata libertate, înţelegând că nu are nimic de pierdut, că locul lui e pretutindeni,

pretutindeni acolo pe unde a umblat Isus, cu alte cuvinte: pretutindeni printre oameni.

După uimirea şi părerea de rău iniţială, am pornit în întâmpinarea răutăţii adversarilor mei – acceptând nedreptatea lor ca pe o chemare cifrată.

5

Comuniştii cred cu o adevărată religiozitate că un om care s-a făcut vinovat faţă de partid îşi poate răscumpăra păcatul plecând să lucreze o anumită perioadă printre muncitori sau agricultori. Aşa se face că, în decursul anilor ce au urmat evenimentelor din februarie, mulţi intelectuali au luat – pentru o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp – drumul minelor, al fabricilor, al şantierelor de construcţii şi al fermelor de stat, ca apoi, după o tainică purificare în atmosfera acestor întreprinderi, să li se ofere posibilitatea de a se reintegra în administraţie, învăţământ sau în diferite secretariate.

Când am anunţat conducerii facultăţii intenţia mea de a-mi părăsi postul fără a cere în schimb un altul de cercetător ştiinţific, dorind, dimpotrivă, un loc de muncă într-un mediu popular, de preferinţă un post de lucrător specialist, undeva, într-o fermă de stat, colegii mei comunişti – prieteni sau duşmani – au interpretat demersul meu nicidecum în spiritul credinţei mele, ci în spiritul credinţei lor: pe scurt, ca pe o expresie cu totul excepţională a autocriticii. Apreciind atitudinea mea, s-au grăbit să mă ajute, găsindu-mi un loc foarte bun la o fermă de stat din Cehia occidentală, un loc bun cu un director bun, într-o zonă nespus de pitorească. De drum bun, m-au înzestrat cu o fişă de cadre neobişnuit de favorabilă.

Eram, într-adevăr, fericit în acest nou loc de muncă, unde mă simţeam, pur şi simplu, renăscând. Ferma fusese înfiinţată într-un sat de frontieră părăsit, doar pe jumătate repopulat, din care fuseseră strămutaţi germanii după terminarea războiului. De jur-împrejur, cât cuprindeai cu ochii, se unduiau şiruri de coline, în cea mai mare parte golaşe, acoperite de păşuni. În văile dintre ele se răspândeau, solitare, la distanţe considerabile unele de altele, căsuţele unor sate extinse peste măsură. Ceţurile frecvente înaintând peste regiune se aşezau, între mine şi pământul locuit, ca un paravan în permanentă mişcare, aşa fel,

încât lumea mi se părea a fi în a cincea zi a facerii, and Dumnezeu mai şovăia, poate, întrebându-se dacă era cazul s-o încredinţeze omului.

Aici însă, până şi fiinţele umane erau mai autentice. Faţă în faţă cu natura, cu nesfârşitele pajişti şi păşuni, cu cirezile de vaci şi turmele de oi, existenţa lor era mai aproape de origine. Mă simţeam bine în mijlocul lor. Curând ideile au început să-mi vină cu duiumul: cum să fie exploatată mai bine vegetaţia acestei zone deluroase; îngrăşămintele, însilozarea raţională a finului, terenuri experimentale pentru plante medicinale, sere. Directorul îmi era recunoscător pentru iniţiativele mele, iar eu îi eram recunoscător pentru faptul de a-mi oferi posibilitatea să-mi câştig pâinea, practicând o muncă folositoare.

6

Era în anul 1951. Septembrie fusese răcoros, dar pe la mijlocul lui octombrie vremea s-a încălzit pe neaşteptate şi toamna şi-a desfăşurat splendoarea până la sfârşitul lui noiembrie. Căpiţele de fin, înşirate pe pajiştile colinare, se uscau în bătaia soarelui, răspândindu-şi miresmele pătrunzătoare până hăt-departe, peste peisajul autumnal. Din iarbă, răsăreau trupşoarele fragile ale brânduşelor. Era vremea când prin cătunele înconjurătoare oamenii începuseră să istorisească tot felul de poveşti pe seama unei tinere hoinare.

Câţiva ştrengari dintr-un cătun învecinat ieşiseră să se plimbe pe pajiştile cosite. În timp ce se distrau, făcând zarvă mare în jurul lor, au zărit deodată – ziceau ei – ieşind dintr-o şiră de fino fată cu părul despletit şi plin cu fire de paie uscate – o fată pe care nimeni dintre ei n-o mai văzuse până atunci prin preajma locului. S-a uitat speriată în jurul ei, după care a rupt-o la fugă în direcţia pădurii, făcându-se nevăzută înainte ca ei să se hotărască să alerge după ea.

La asta, o ţărancă din acelaşi cătun a adăugat că într-o după-amiază, pe când trebăluia prin curte, s-a ivit în faţa ei, aşa, din senin, o fată cam de douăzeci de ani, îmbrăcată într-o haină foarte ponosită, rugând-o, cu capul plecat, să-i dea un codru de pline. „Încotro te duci, fătucă?” a întrebat-o gospodina. I-a răspuns că are o cale lungă de bătut. „Şi pe jos te duci?” „Pe jos, că sunt lefteră”, i-a răspuns fata. Gospodina nu i-a mai pus

alte întrebări şi i-a dat un codru de pâine şi o cană cu lapte.

La aceste istorisiri s-a alăturat şi un cioban de la ferma noastră. Într-o zi, pe când se afla la deal cu oile sale, şi-a lăsat în dreptul unei buturugi obişnuita felie de pâine unsă cu untură şi bidonaşul cu lapte. Pe urmă s-a dus să vadă un pic de turma lui şi când s-a întors, pâinea şi bidonul ia-le de unde nu-s – dispăruseră, zicea el, ca prin farmec.

Copiii au prins din zbor aceste noutăţi, multiplicându-le apoi cu aviditatea fanteziei lor înflăcărate. Era de-ajuns să se anunţe dispariţia unui fleac, ca ei să şi vadă în asta, cu bucurie, confirmarea existenţei hoinarei necunoscute. Au văzut-o, ziceau ei, într-un amurg, scăldându-se în eleşteul aflat nu departe de marginea satului, în ciuda faptului că la începutul lui noiembrie apa eleşteului e al dracului de rece. Într-o altă zi, tot aşa, spre seară, auziseră răsunând de departe o voce subţire de femeie, cântând o melodie tânguitoare. Adulţii pretindeau că puseseră radioul să cânte cu putere într-una din colibele de pe crestele dealurilor, dar copiii o ţineau morţiş pe-a lor, susţinând că pe aceste creste o văzuseră plimbându-se şi cântând pe sălbatica aceea cu părul despletit.

Într-o alt seară făcuseră în câmp un foc întreţinut cu vrejuri şi frunze uscate, şi, în cenuşa fierbinte, au aruncat cartofii să se coacă. După ce s-au înfruptat, şi-au aţintit deodată privirea spre marginea pădurii, şi o puştoaică a început să strige că o vede, că o vede pe hoinară cum se uită la ei din semiîntunericul pădurii. Un puşti a apucat un bulgăre de pământ şi l-a aruncat în direcţia arătată de fetiţă. Spre mirarea copiilor nu s-a auzit niciun strigăt, în schimb s-a întâmplat altceva. Toţi copiii l-au ocărât pe aruncător, şi n-a lipsit mult să-l snopească în bătaie.

Da, aşa a fost: obişnuita cruzime puerilă n-a prins niciodată rădăcini pe terenul fertil al poveştii despre fata rătăcită, în ciuda faptului că închipuirea ei era legată de tot felul de furtişaguri mărunte. S-a bucurat, de la bun început, de simpatia lor secretă. Să se fi datorat oare această înclinaţie a inimii omeneşti inocenţei acestor furtişaguri neînsemnate? Sau vârstei fragede a rătăcitei? Ori, poate, sărmana era ocrotită de mâna unui înger păzitor?

Oricum ar fi fost, bulgărele aruncat a avut darul să aprindă dragostea copiilor pentru fetiţa rătăcitoare. În aceeaşi seară au avut grijă să lase în vatra încă încinsă o grămăjoară de cartofi

copţi, acoperindu-i cu cenuşă fierbinte ca să nu se răcească şi înfigând acolo, ca semn de recunoaştere, o crenguţă de brad. În cele din urmă i-au găsit şi un nume, scriind cu literă de-o şchioapă pe o filă ruptă dintr-un caiet de şcoală: *Micuţă rătăcitoare*, *asta-i pentru tine!* Au aşezat hârtia scrisă lângă grămăjoara de cartofi şi au pus peste ea un bulgăre de pământ să n-o ia vântul. Apoi s-au dus şi s-au ascuns în tufişurile din preajma focului, aşteptând cu nerăbdare apropierea siluetei înfricoşate a rătăcitoarei. Seara se mistuia în noapte şi nimeni nu se arăta. În cele din urmă copiii au fost nevoiţi să-şi părăsească ascunzişul şi să plece la casele lor. A doua zi în zori au dat fuga la locul cu pricina. Şi iată: grămăjoara cu cartofi dispăruse cu hârtie şi crenguţă cu tot.

Fetiţa rătăcitoare devenise zâna răsfăţată a copiilor, care îi lăsau, cu regularitate, o cană cu lapte, pâine, cartofi şi câte o scrisorică. Nu puneau însă niciodată darurile în unul şi acelaşi loc, ca să nu-i ofere hrana într-un loc *anume,* aşa cum se oferă *cerşetorilor.* Se jucau cu ea. Se jucau de-a v-aţi ascunselea cu comoara, pornind de la locul unde-i lăsaseră pentru prima oară grămăjoara de cartofi, înaintau mereu în afara satului, lăsându-şi comorile o dată în spatele unei buturugi, altă dată în spatele unui bolovan, în faţa unei troiţe, sub o tufă de măceş. Nimeni n-a aflat din gura lor locul unde-şi depuneau ofranda. Şi niciodată n-au încălcat regulile acestui joc gingaş şi firav ca pânza de păianjen, niciodată n-au pândit-o şi nu i-au aţinut calea rătăcitoarei, respectându-i astfel invizibilitatea.

7

Povestea n-a durat mult. Într-o zi, directorul fermei noastre, însoţit de preşedintele Comitetului naţional local, au pornit spre o zonă mai îndepărtată ca să vadă câteva căsuţe nelocuite, rămase aşa de pe urma germanilor strămutaţi, căsuţe în care voiau să amenajeze dormitoare pentru muncitorii agricoli ce lucrau departe de sat. Pe drum i-a surprins o ploaie care, curând, s-a transformat într-o aversă ameninţătoare. Pe aproape nu se vedea decât un crâng de brazi pitici, la marginea căruia se afla o colibă cenuşie: o şură de fin. Au dat fuga într-acolo şi, deschizând uşa asigurată doar cu un ţăruş, au pătruns înăuntru. Lumina se strecura în colibă prin uşa întredeschisă şi prin

crăpăturile acoperişului. Într-un colţ au zărit un spaţiu aşternut cu fin bătătorit. S-au întins acolo şi în timp ce ascultau răpăiala stropilor ce asaltau acoperişul, trăgeau în piept mireasma ameţitoare, şi mai schimbau o vorbă. Deodată, cufundându-şi mâna într-un perete de fân ce se înălţa în dreapta lui, preşedintele a simţit sub paiele uscate ceva tare. Era o valijoară. O valijoară ieftină, veche, jerpelită, confecţionată din fibre vulcanice. Nu ştiu cât timp au zăbovit cei doi bărbaţi, şovăind în faţa acestei enigme. În afară de orice îndoială e însă faptul că au deschis valijoara şi au găsit în ea patru rochii noi-nouţe şi una mai frumoasă ca alta. Frumuseţea lor, spuneau ei, contrasta ciudat cu prăpăditul aspect al acestei valijoare, îndemnând la suspiciunea de furt. Sub rochii au mai găsit câteva lenjuri în care era înfofolit un pachet de scrisori legat cu o panglicuţă albastră. Atâta tot. Despre conţinutul acestor scrisori nu ştiu nimic nici acum, şi nici nu ştiu dacă directorul şi preşedintele le-au citit. Ştiu doar atât că, datorită lor, au putut să constate numele destinatarei: Lucia Šebestkova.

După ce au reflectat îndeajuns asupra neaşteptatei lor descoperiri, preşedintele a detectat, în peretele de fân, un alt obiect. O cănită de lapte cu smalţul sărit. Acea cănită cu email albastru despre a cărei dispariţie povestise timp de paisprezece zile, seară de seară, în cârciuma satului, ciobanul de la ferma noastră. Pe urmă lucrurile s-au desfăşurat pe făgaşul lor inevitabil. Preşedintele s-a ascuns în crângul de molizi, în timp ce directorul a coborât în sat, de unde l-a trimis pe poliţistul comunal spre locul unde-şi lăsase tovarăşul de drum. O dată cu venirea serii, tânăra fată s-a întors la culcuşul ei înmiresmat. Au lăsat-o să intre, să tragă uşa în urma ei, şi după o jumătate de oră au dat buzna în colibă.

8

Bărbaţii care au prins-o pe Lucia în şura de fin, erau, amândoi, oameni buni şi cumsecade. Preşedintele, un fost dijmaş, cinstit până în măduva oaselor, tată a şase copii, amintea de bătrânii simpli de la ţară cărora le plăcea să citească din sfânta Scriptură. Despre poliţist pot spune doar că era un om din topor, masiv şi blajin, cu o mustaţă stufoasă şi impozantă sub rădăcina nasului. Niciunul din ei n-ar fi fost în stare să taie măcar un pui.

Şi totuşi, am simţit cum mă cuprinde o stranie tristeţe în clipa în care am aflat de capturarea Luciei. Şi-acum mă mai încearcă o strângere de inimă închipuindu-mi-i pe cei doi cotrobăind prin valijoara ei, mânuind toate lucruşoarele acelea jenante ale existenţei ei intime, tainele delicate ale lenjurilor ei murdare, pe care cei doi le supuneau unui examen ilicit. Acelaşi sentiment sfâşietor mă cuprinde şi-acum, imaginându-mi micuţul bârlog încropit în şura de fin, din care nu exista nicio scăpare şi a cărui unică ieşire era blocată de trupurile masive ale celor doi bărbaţi.

Mai târziu, după ce aflasem mai multe despre Lucia, mi-am dat seama, cu stupoare, că în decursul acestor două situaţii chinuitoare, mi se clarificase, pe loc, însăşi esenţa destinului ei. Ambele situaţii erau *imagini ale profanării.*

9

În noaptea aceea Lucia n-a mai dormit în paie, ci pe un pat de fier instalat într-o fostă dugheană care fusese transformată şi amenajată de poliţie în biroul ei de zi. În ziua următoare a fost interogată la Comitetul naţional. Astfel, au aflat că până atunci lucrase şi locuise în Ostrava. Că fugise de acolo nemaiputând să reziste condiţiilor de viaţă ce i se impuneau. Când au vrut să afle ceva mai concret, s-au izbit de tăcerea ei înverşunată.

De ce a fugit aici, în Cehia apuseană? Le-a răspuns că părinţii ei locuiesc la Cheb. De ce nu s-a dus la ei? A coborât din tren, mult înainte de a ajunge în oraşul de baştină, fiindcă pe drum începuse să-i fie teamă. Tatăl ei nu făcuse decât s-o bată de când era mică.

Preşedintele Comitetului naţional i-a adus la cunoştinţă că va fi trimisă înapoi la Ostrava, de unde plecase fără un preaviz legal. Lucia nu le-a ascuns că la prima staţie va coborî din tren şi se va duce încotro o vor purta paşii. S-au răstit un timp la ea, dar până la urmă, înţelegând că în felul ăsta nu rezolvă nimic, au întrebat-o dacă n-ar fi mai bine s-o expedieze acasă, la Cheb. A scuturat din cap, cu o furie încrâncenată. Au mai tratat-o cu asprime câteva clipe, după care preşedintele a cedat propriei sale sensibilităţi: „Şi atunci ce vrei?” i s-a adresat cu blândeţe. A întrebat dacă n-ar putea să rămână să muncească aici. Au ridicat din umeri descumpăniţi, şi i-au răspuns că se vor interesa la ferma de stat dacă există o asemenea posibilitate.

Directorul fermei ducea o luptă permanentă cu lipsa braţelor de muncă, drept care a acceptat fără să ezite propunerea Comitetului naţional. Pe urmă, m-a anunţat, că, în sfârşit, voi căpăta pentru seră lucrătoarea pe care o ceream de atâta timp şi în aceeaşi zi preşedintele Comitetului naţional a venit să mi-o prezinte pe Lucia.

Îmi aduc perfect aminte de ziua aceea. Era în a doua jumătate a lui noiembrie şi toamna, până atunci însorită, şi-a arătat pentru prima oară faţa ei încruntată, bătută de vânt. Se cernea o ploaie măruntă. Stătea în faţa mea, alături de mătăhălosul preşedinte, micuţă, îmbrăcată într-o haină trei sferturi de culoare maro, cu valijoara în mână, cu capul plecat şi cu privirea absentă. Preşedintele, cu Rănita albastră în mână, a declarat solemn: „De-ai săvârşit vreun rău, noi te-am iertat şi-ţi acordăm încrederea noastră. Puteam să te trimitem înapoi la Ostrava, dar precum vezi, te-am păstrat aici. Clasa muncitoare are nevoie pretutindeni de oameni cinstiţi. Aşa că ai grijă să n-o dezamăgeşti.”

Pe urmă s-a dus la administraţia fermei să predea cănită de lapte a ciobanului nostru, iar eu am condus-o pe Lucia la seră, am prezentat-o celor doi colaboratori şi am pus-o la curent cu munca cei revenea.

10

În amintirile mele, Lucia are darul să umbrească toată trăirea mea din acele zile. Cu toate acestea, în umbra ei mi se concretizează destul de clar chipul preşedintelui Comitetului naţional. Ieri, în timp ce stăteaţi în faţa mea cufundat în fotoliu, n-am vrut să vă ofensez, domnule Ludvík. Acum când sunteţi din nou faţă de mine aşa cum vă ştiu cel mai bine, ca pe reprezentarea şi umbra mea, o să vă spun ceva ce ieri n-am îndrăznit să vă spun: Fostul argat, care voia să făurească raiul pentru semenii săi oropsiţi, acest entuziast înflăcărat, onest şi cumsecade, rostind cu naivitate cuvinte înflăcărate despre iertăciune, încredere şi despre clasa muncitoare a fost mult mai apropiat inimii mele decât dumneavoastră, chiar dacă eu, personal, nu m-am bucurat niciodată de vreo favoare din partea lui.

Cândva aţi afirmat că socialismul a crescut pe trunchiul

raţionalismului şi scepticismului european, în afara religiei şi împotriva religiei – că altfel e de neconceput. Şi vreţi să susţineţi în continuare, cu seriozitate, că fără credinţa în prioritatea materiei nu poate fi construită societatea socialistă? Credeţi, într-adevăr, că oamenii cu frică de Dumnezeu n-ar putea să naţionalizeze uzinele?

În ceea ce mă priveşte, sunt absolut încredinţat că acel curent al spiritului european, izvorât din mesajul lui Isus, va duce, cu mai multă legitate, spre egalitatea socială şi spre socialism. Şi, când îmi aduc aminte de comuniştii cei mai pătimaşi din prima perioadă socialistă, în ţara mea, de pildă, de acest preşedinte care mi-a încredinţat-o pe Lucia în mâinile mele – aceşti oameni îmi apar mult mai asemănători zeloşilor religioşi decât scepticilor volterieni. Etapa revoluţionară a anilor 1948–1956 n-a avut nimic comun cu scepticismul sau raţionalismul... A fost vremea unei mari credinţe colective. Omul care mergea în pas şi în concordanţă cu ea era cuprins de simţăminte asemănătoare simţămintelor religioase: renunţa la propriul său eu, la propria sa persoană, la viaţa sa intimă – în folosul unei cauze mai înalte, superioară personalităţii individuale. Învăţătura marxistă era, ce-i drept, de origine absolut laică, dar semnificaţiile ce i se atribuiau aduceau cu semnificaţiile Evangheliei şi cu poruncile biblice. Asistam la făurirea unui univers de idei intangibile, în terminologia noastră – sacre.

A fost o religie de o cruzime înspăimântătoare, o religie care nu ne-a avansat pe niciunul dintre noi la rangul de preot; ba, poate, ne-a nedreptăţit, şi ne-a făcut rău amândurora. Şi totuşi, perioada aceea, care s-a dus, mi-a fost de o sută de ori mai dragă decât ceea ce pare să vină acum; batjocoritoare, caustică, sceptică, meschină, epocă a mediocrităţii în a cărei avanscenă se produce intelectualul ironic, în timp ce în spatele lui se înghesuie o mulţime de tineri grosolani, cinici, răi, lipsiţi de orice entuziasm şi de orice ideal, gata oricând să se împerecheze, să se încaiere, să se omoare între ei.

Epoca asta pe cale să se ducă – sau, poate, s-a şi dus – a avut, cel puţin, ceva din spiritul marilor mişcări religioase. Din păcate, n-a fost în stare să meargă până la capăt în autorenaşterea sa religioasă. A fost capabilă de gesturi şi sentimente religioase, dar în lăuntrul ei rămânea întotdeauna deşartă şi fără Dumnezeu. Eu însă am crezut atunci fără

încetare că Dumnezeu se va îndura, că se va face simţit şi, în cele din urmă, va sfinţi acea măreaţă Credinţă lumească. Dar aşteptarea mea a fost zadarnică.

Trădându-şi, până la urmă, religiozitatea, epoca aceasta a avut de plătit tributul pentru moştenirea raţionalistă la care aderase numai şi numai pentru faptul de a nu se fi înţeles pe ea însăşi. Acest scepticism raţionalist subminează creştinismul de aproape două milenii. Îl subminează, dar nu-i dăunează şi nu-l face să sară în aer. În schimb, teoria comunistă va nimici propria sa creaţie în decursul câtorva decenii. În dumneata a şi ucis-o, domnule Ludvík. Şi dumneata o ştii prea bine...

11

Atâta timp cât mai au capacitatea de a se transpune, prin imaginaţie, în împărăţia basmelor, oamenii sunt plini de nobleţe, de compasiune şi poezie. Din nefericire, în imperiul vieţii cotidiene sunt dominaţi mai curând de prudenţă, neîncredere şi suspiciune. Aşa s-au purtat şi faţă de Lucia. De îndată ce a dispărut din povestirile copiilor, căpătând înfăţişarea unei tinere reale, ce împărţea munca şi somnul cu celelalte lucrătoare, a devenit, pe loc, obiectul unei curiozităţi molipsite de acea răutate pe care oamenii o nutresc faţă de îngerii decăzuţi şi azvârliţi din cer, şi faţă de zânele izgonite din basme.

Luciei nu-i făcuse niciun serviciu tăcerea ei înverşunată. Cam la o lună după venirea ei la fermă, administraţia a primit dosarul ei de cadre, sosit de la Ostrava. În felul acesta, ne-a fost dat să aflăm că iniţial lucrase la Cheb, ca ucenică într-un salon de coafură. După un an de încălcare a bunelor moravuri, petrecuse un an într-o şcoală de corecţie, şi de-acolo venise la Ostrava, unde se afirmase ca o bună lucrătoare. Comportarea ei în internat fusese exemplară. Înainte de a fugi se făcuse vinovată de un singur lucru, cu totul neaşteptat: fusese surprinsă pe când fura flori în cimitir.

Informaţiile erau succinte şi în loc să clarifice misterul Luciei, aveau darul, mai curând, să-i sporească ciudăţenia.

Îi promisesem directorului să mă ocup personal de soarta Luciei. Mă interesa. Muncea în tăcere şi cu participare. Timiditatea ei părea imperturbabilă. Nu găseam la ea nimic din excentricitatea fetei care trăise câteva săptămâni hoinărind de

colo-colo. Declarase de câteva ori că e mulţumită la ferma noastră şi nici prin gând nu-i trece să ne părăsească. Calmă, moderată, dispusă să evite orice dispută, îşi câştigase, treptat, simpatia şi bunăvoinţa tovarăşelor sale de muncă. Şi totuşi, tăcerea ei avea ceva ce trăda destinul dureros al unui suflet nedreptăţit. Nu-mi doream nimic mai mult decât să mi se destăinuiască, dar ştiam că avusese parte în viaţa ei de atâtea întrebări şi audieri, încât acestea îi evocau, de bună seamă, imaginea interogatoriului. Şi astfel, renunţând să-i pun întrebări, am început eu să-i vorbesc povestindu-i despre una, despre alta, şi tot aşa în fiecare zi. I-am împărtăşit intenţiile mele de a amenaja la fermă o plantaţie de ierburi medicinale, amintindu-i că, în vremurile mai îndepărtate, oamenii de la ţară se tratau şi se vindecau cu fierturi şi cu soluţii extrase din diferite ierburi de leac. I-am pomenit de pătrunjelul de câmp, pe care sătenii îl foloseau împotriva holerei şi dumei, de saxifragă, sau ochii-şoricelului – cum i se mai spune – care, într-adevăr, sparge şi fărămiţează pietrele renale şi hepatice. Mă asculta cu atenţie. Îi erau dragi plantele şi tot ce ţinea de natură. Dar câtă sfântă simplicitate! Habar n-avea de ele şi nu ştia să numească mai niciuna...

Se apropia iarna şi Lucia n-avea nimic de îmbrăcat în afara frumoaselor sale rochiţe de vară. Am ajutat-o să-şi administreze banii, învăţând-o să-şi facă un plan de cheltuieli eşalonate. Am insistat să-şi cumpere un impermeabil şi un pulover, iar mai târziu şi alte lucruri: încălţăminte, o pijama, ciorapi, un palton...

Într-o zi am întrebat-o dacă crede în Dumnezeu. Mi-a răspuns într-un fel ce mi s-a părut demn de remarcat. N-a spus nici da, nici nu. A strâns doar din umeri şi a spus: „Nu ştiu.” Am întrebat-o dacă ştie cine a fost Isus Cristos. Mi-a răspuns că da. Dar nu ştia despre el nimic. Numele lui se lega vag în mintea ei de imaginea Crăciunului, se confunda cu o crucificare, dar totul nu era decât o ceaţă sfâşiată a două-trei închipuiri, care, adunate la un loc, n-aveau niciun sens. Lucia nu cunoscuse până atunci nici credinţa, nici necredinţa. Iar pe mine m-a cuprins în clipa aceea o uşoară ameţeală, asemănătoare poate aceleia ce-l tulbură pe îndrăgostit, atunci când descoperă că în fiinţa adorată nu-i precedase alt trup de bărbat. „Vrei să-ţi povestesc despre El?” am întrebat-o, şi ea a dat din cap aprobator. Dealurile şi păşunile erau la vremea aceea acoperite de zăpadă. Am început

să-i povestesc. Lucia mă urmărea, numai ochi şi urechi.

12

Umerii ei firavi şi fragili erau prea împovăraţi. Avea nevoie de cineva s-o ajute, dar nimeni nu se pricepea s-o facă. Ajutorul oferit de religie e simplu, dragă Lucia: Dăruirea. Dăruieşte-te cu povara ta cu tot, sub care te prăbuşeşti. Asta-i mare uşurare: să trăieşti într-o dăruire plină de devoţiune. Ştiu că n-ai avut cui să te dăruieşti, fiindcă ţi-a fost teamă de oameni. Dar există un Dumnezeu. Dăruieşte-te Lui şi te vei simţi uşurată.

A te dărui lui Dumnezeu, înseamnă a renunţa la viaţa trecută. A elimina din suflet acea viaţă. A te destăinui. Spune-mi, Lucia, de ce ai fugit de la Ostrava? Din pricina florilor luate de pe mormânt?

Şi pentru asta.

Şi de ce le-ai luat?

Era tristă şi de aceea le punea într-o mică vază în cămăruţa ei de internat. De altfel, culegea flori şi în mijlocul naturii, dar Ostrava e un oraş negru şi în preajma ei natura e sărăcăcioasă – încotro te uiţi nu vezi decât halde de steril, garduri, parcele pustii şi, ici-colo, câte un crâng rar plin de funingine. Flori frumoase nu găsea decât la cimitir. Flori minunate, flori superbe, flori impunătoare. Săbiuţe, trandafiri şi crini. Dar şi crizanteme – flori mari cu petale multe şi atât de gingaşe…

Şi cum te-au prins?

Se ducea adeseori, şi cu plăcere, la cimitir. Nu numai pentru florile pe care le lua de acolo, nu, se ducea şi pentru frumuseţea locului, pentru liniştea ce sălăşluia printre morminte, şi liniştea aceea avea darul să-i aducă mângâiere. Fiecare mormânt era o grădiniţă în sine, şi de aceea zăbovea cu plăcere în faţa unora dintre ele, cercetând pietrele şi monumentele cu inscripţiile lor triste. Ca să nu fie tulburată, imita obiceiul anumitor vizitatori ai cimitirului – îndeosebi persoane mai vârstnice – îngenunchind în faţa monumentelor. Odată, tot aşa, i-a plăcut un mormânt încă proaspăt. Sicriul fusese coborât în el doar cu câteva zile în urmă şi peste ţărâna afinată zăceau nişte coroane, iar în faţă de tot, se afla, într-o vază, un superb buchet de trandafiri. A îngenuncheat şi s-a trezit sub bolta familiară şi murmurătoare a unei sălcii plângătoare, în chip de baldachin celest. Lucia se

topea într-o beatitudine inexprimabilă. Tocmai atunci se apropia de mormânt un domn mai în vârstă, însoţit de soţia sa. S-ar putea să fi fost mormântul fiului lor, sau al fratelui, cine ştie. Văzând îngenuncheată în dreptul lui o tânără necunoscută, au înmărmurit. Cine e această fată? Apariţia ei părea să le ascundă un secret, un secret de familie, să fie oare o rudă necunoscută sau, poate, iubita necunoscută a răposatului?... S-au oprit, de teamă să n-o tulbure, şi o priveau de la distanţă. Şi, deodată, o văd ridicându-se în picioare, scoţând din vază superbul buchet de trandafiri pe care ei îl puseseră acolo acum câteva zile, ca apoi să se răsucească şi s-o ia din loc. În clipa aceea au pornit fuga după ea. Cine sunteţi, au întrebat-o. Zăpăcită de-a binelea, n-a ştiut ce să spună şi a început să se bâlbâie şi să bolborosească ceva neînţeles. În felul ăsta a ieşit la iveală că tânăra fată habar n-avea de mortul lor, drept care s-au grăbit s-o cheme în ajutor pe grădinăreasa cimitirului. I-au cerut Luciei să se legitimeze. Au ocărât-o, strigând că nimic nu-i mai îngrozitor pe lumea asta decât să jefuieşti morţii. Grădinăreasa a declarat că acesta nu era primul furt de flori în cimitirul lor. Aşa stând lucrurile, au chemat paznicul şi au luat-o din nou la zor, şi Lucia a mărturisit totul.

13

„Şi să lăsăm morţii să-şi îngroape morţii lor”, spune Isus. Florile de pe morminte aparţin celor vii. Tu, Lucia, nu l-ai cunoscut pe Dumnezeu, dar tânjeai după el. În frumuseţea florilor pământene, ţi se dezvăluia frumuseţea lucrurilor suprapământeşti. De flori n-aveai nevoie pentru nimeni. Erau doar pentru tine. Pentru golul din sufletul tău. Iar ei te-au prins şi te-au umilit. A fost însă acesta singurul motiv pentru care ai fugit din oraşul negru?

O clipă a tăcut. Pe urmă a clătinat din cap în semn că nu.

Ţi-a făcut cineva vreun rău?

A dat din cap aprobator.

Povesteşte, Lucia.

Era într-o cămăruţă mică de tot. Din plafon atârna, fără glob, un bec despuiat, obscen, înşurubat strâmb în dulia lui. De-a lungul peretelui un pat deasupra căruia se vedea pe perete un tablou care înfăţişa un bărbat frumos, îmbrăcat într-o tunică

albastră. Stătea în genunchi şi se ruga. Era Grădina Gheţimanilor, dar Lucia nu ştia. Acolo o dusese deci, şi ea i se împotrivise şi începuse să ţipe. Voia s-o violeze, încercând să-i sfâşie rochia, dar ea s-a smuls din strânsoarea lui şi a fugit.

Cine era?

Un soldat, îl iubeai?

Nu, nu-l iubea.

Şi atunci de ce te-ai dus cu el în cămăruţa aceea unde nu era decât un pat şi un bec amărât?

Numai pustiul din sufletul ei o împinsese spre el. Şi nu se găsise pentru ea, nefericita, decât un boboc, un soldăţel în termen.

Dar eu tot nu te înţeleg, Lucia. De vreme ce te-ai dus cu el în încăperea aceea în care nu era decât un simplu pat, de ce a trebuit să fugi şi să-l laşi în părăsire?

Era rău şi brutal, ca toţi ceilalţi.

Despre cine vorbeşti, Lucia? Care ceilalţi?

N-a răspuns. Tăcea.

Pe cine ai cunoscut înaintea acestui soldat?! Hai, spune! Vorbeşte, Lucia!

14

Ei erau şase şi ea una singură. Şase, între şaisprezece şi douăzeci de ani. Ea avea şaisprezece şi toţi la un loc alcătuiau o gaşcă despre care vorbeau cu evlavie şi respect, de parcă ar fi fost o sectă păgână. În ziua aceea vorbeau despre iniţiere. Băieţii aduseseră câteva sticle cu vin de proastă calitate. Se asociase la beţia lor cu o supunere oarbă, în care investea toată dragostea nepotolită a fiicei faţă de mamă şi tatăl ei: Bând când beau şi ei, râzând când râdeau şi ei. La un moment dat i-au poruncit să se dezbrace. Nu făcuse asta niciodată în faţa lor. Dar întrucât, la ezitarea ei, şeful bandei s-a despuiat cel dintâi, a înţeles că ordinul nu era îndreptat câtuşi de puţin împotriva ei, şi s-a supus cu resemnare. Avea încredere în ei, credea până şi în grosolănia lor. Erau pavăza şi scutul ei ocrotitor, şi nici prin gând nu-i trecea că ar putea să-i piardă. Erau mama ei, erau tatăl ei. Şi cheful continua, băieţii se întreceau cu băutura şi dădeau alte porunci. Şi-a desfăcut picioarele, cu teamă, ştiind ce înseamnă asta, dar le-a dat ascultare. Pe urmă a scos un ţipăt de durere şi

sângele a ţâşnit din ea. Băieţii răcneau, ridicau paharele şi stropeau cu poşirca aceea spumoasă spinarea şefului de gaşcă, pubisul şi trupşorul ei firav, strigând în gura mare nişte formule ciudate despre Botez şi Iniţiere. Pe urmă şeful s-a ridicat şi în locul lui s-a apropiat de ea un alt membru al bandei, şi au urmat aşa, unul câte unul, în funcţie de vârstă, până i-a venit rândul celui mai tânăr care avea, ca şi ea, şaisprezece ani; Lucia era istovită şi nu mai putea de durere; simţea nevoia să se odihnească, să rămână singură, şi cum bărbatul era cel mai tânăr din gaşcă, s-a încumetat să-l îmbrâncească. Dar tocmai pentru faptul că era cel mai tânăr nu voia să fie înjosit! Era membru cu drepturi depline şi, vrând să demonstreze acest lucru, i-a tras Luciei o palmă peste obraz şi nimeni din gaşcă nu i-a luat apărarea, ştiind că puştiul avea dreptate cerându-şi dreptul lui, la care consimţeau cu toţii. Luciei i-au dat lacrimile, dar n-a avut curajul să se împotrivească, desfăcându-şi pentru a şasea oară picioarele ei plăpânde…

Unde s-a petrecut asta, Lucia?

În locuinţa unuia din gaşcă – părinţii lui erau amândoi în schimbul de noapte; o bucătărie şi o singură odaie, o masă, o canapea şi un pat, deasupra uşii o inscripţie înrămată: Dă Doamne fericire! iar în capul patului, tot înrămată, o doamnă frumoasă, într-o rochie albastră, strângând un prunc la pieptul ei.

Fecioara Maria?

Nu ştia.

Şi, pe urmă, ce s-a mai întâmplat?

Pe urmă povestea s-a repetat adeseori, în aceeaşi casă, în altele, dar şi afară, în natură. Devenise o obişnuinţă…

Şi-ţi plăcea Lucia?

Nu-i plăcea, din ziua aceea au început să se poarte cu ea din ce în ce mai unt, erau mai grosolani, mai trufaşi, dar, din păcate, Lucia nu vedea niciun drum de scăpare – nici înainte, nici înapoi, nicăieri.

Şi cum s-a terminat?

Într-o seară, în una din locuinţele acelea goale. A dat buzna peste ei poliţia şi i-a ridicat pe toţi. Băieţii din gaşcă mai aveau pe cuget câteva furturi. Lucia habar n-avea de povestea asta, dar se ştia că făcea parte din gaşcă şi se mai ştia despre ea că le oferea băieţilor din gaşcă tot ce putea oferi ca fată. A fost

făcută de ruşine în tot Chebul, iar acasă învineţită în bătaie. Băieţii s-au ales cu pedepse diferite, iar Lucia a fost trimisă la o şcoală de corecţie unde a rămas un an – până la cei şaptesprezece ani ai săi... Pentru nimic în lume n-a mai vrut apoi să se întoarcă acasă. Aşa a ajuns în oraşul negru.

15

Am fost surprins şi am înmărmurit când, alaltăieri, Ludvík mi-a dezvăluit la telefon că o cunoştea pe Lucia. Din fericire o cunoscuse doar în treacăt! La Ostrava, unde avusese o legătură ocazională cu o fată ce locuia în aceeaşi cameră de internat cu Lucia. Ieri, după ce m-a întrebat din nou ce ştiu despre ea, i-am povestit totul de-a fir a păr. De mult voiam să scap de această povară apăsătoare, dar nu găsisem până atunci omul căruia să mă pot destăinui cu toată încrederea. Ludvík mă stimează, mi-a fost şi îmi este binevoitor şi, în plus, e destul de departe de viaţa mea şi cu atât mai mult de viaţa Luciei. Nu trebuia deci să-mi fie teamă că expun vreunui pericol secretul Luciei.

Nu, confidenţele Luciei nu le împărtăşeam nimănui cu excepţia lui Ludvík, ieri. Cu toate astea, faptul că fusese la şcoala de corecţie şi furase flori din cimitir era cunoscut de toţi lucrătorii fermei de stat, din dosarul ei de cadre. O tratau, ce-i drept, cu toată bunăvoinţa, dar asta nu-i împiedica să-i amintească mereu de trecutul ei. Directorul, de pildă, vorbea despre ea ca „despre micuţa jefuitoare de morminte”. O spunea, desigur, cu blândeţe, fără pic de răutate, dar asemenea vorbe aveau darul să menţină în viaţă vechile păcate ale Luciei, făcând-o să se simtă veşnic vinovată: într-un moment când, de fapt, n-avea nevoie de nimic altceva, decât de iertare deplină. Da, Ludvík, de iertare avea nevoie, de trecerea prin acel misterios purgatoriu purificator care dumitale îţi este deopotrivă străin, necunoscut şi de neînţeles. Oamenii, în sine, nu sunt în stare să ierte; de altfel nici nu e în puterea lor s-o facă. N-au forţa să spulbere un păcat care a fost săvârşit. E peste puterile omului să întreprindă un asemenea act. Să absolvi păcatul de puterea lui, să-i anulezi valabilitatea, să-l ştergi cu guma din registrul timpului, cu alte cuvinte, să-l reduci la zero, presupune o tainică prestare supranaturală. Numai Dumnezeu, care-i desprins de legităţile lumeşti, care e liber, care ştie să facă

minuni, numai El poate spăla păcatul, îl poate anihila, îi poate ierta. Omul nu poate să-şi ierte aproapele, decât sprijinindu-se pe iertarea Divină.

Dumneata, Ludvík, nu eşti în stare să ierţi, fiindcă nu crezi în Dumnezeu. Mereu îţi stăruie în minte şedinţa aceea plenară, în care toţi, fără excepţie, au ridicat mâna împotriva dumitale, aprobând astfel să ţi se distrugă viaţa. Nu i-ai iertat niciodată pentru această atitudine. Nu numai ca persoane individuale. Erau acolo în jur de o sută, un număr ce poate deveni un fel de micro-model de umanitate. Dumneata n-ai iertat niciodată umanitatea. De atunci, din ziua aceea, dumneata ţi-ai pierdut încrederea în omenire şi-i urăşti pe oameni în totalitatea lor. Chiar dacă eu, unul, pot să te înţeleg, asta nu schimbă cu nimic faptul că o asemenea ură, generalizată, împotriva oamenilor e cumplită, înspăimântătoare şi păcătoasă. Această ură e blestemul dumitale: *Căci a trăi într-o lume în care nu există pentru nimeni iertare, în care răscumpărarea e refuzată tuturor, e ca şi când ai trăi în iad.* Dumneata, Ludvík, trăieşti în iad şi eu te compătimesc.

16

Tot ce-i aparţine Domnului pe acest pământ, poate aparţine diavolului. Chiar şi mişcările iubiţilor în timp ce fac dragoste. Pentru Lucia, acestea deveniseră o zonă a monstruozităţii. Se asociau cu feţele năduşite ale băieţilor din gaşcă, iar mai târziu cu faţa agasantă a soldatului. Ah, îl văd înaintea mea, cu atâta claritate, de parcă l-aş cunoaşte personal. Îl aud amestecând banalele cuvinte de dragoste, dulcegării siropoase, cu violenţa grosolăniei masculului lipsit de femeie în spatele gardului de sârmă al cazărmii! Şi Lucia îşi dă seama pe loc că aceste cuvinte duioase nu sunt altceva decât vălul fals şi înşelător, acoperind trupul de lup al vulgarităţii şi bădărăniei. Şi tot universul dragostei se prăbuşeşte în faţa ei alunecând în prăpastia dezgustului.

Aici era toată buba, de aici trebuia să încep. Hoinarul care înaintează ziua pe malul mării agitând sălbatic un felinar aprins poate fi un smintit. Dar noaptea, când valurile învolburate împresoară o barcă rătăcită, acelaşi om poate fi un salvator. Pământul pe care trăim e zona de frontieră ce desparte cerul de

iad. Nicio faptă nu e, în sinea ei, bună sau rea. Abia locul ei în ordine o face bună sau rea. Nici dragostea trupească nu e, în sine, bună sau rea, dragă Lucia. Dacă va fi pe placul ordinii stabilite de Dumnezeu, dacă vei iubi cu credinţă, ea va fi bună şi tu vei fi fericită. Căci Dumnezeu a hotărât că „bărbatul îşi va părăsi tatăl şi mama şi, unindu-se cu femeia lui, vor fi amândoi un singur trup”.

Zi de zi stăteam de vorbă cu Lucia, repetându-i de fiecare dată că-şi dobândise iertarea, că nu era cazul să se mai zvârcolească înlăuntrul ei, să se autoflageleze, că era timpul să-şi desfacă, fără ezitare, cămaşa de forţă a sufletului ei, să se dăruie umilă rânduielii divine în care şi dragostea trupească îşi găseşte locul ei.

Şi săptămânile treceau una după alta…

Până când a venit o zi de primăvară. Pe povârnişurile dealurilor înfloreau merii şi, în adierea uşoară a vântului, coroanele lor se legănau ca nişte clopote gingaşe. Am închis ochii să aud sunetul lor catifelat. I-am redeschis şi, în clipa aceea, am zărit-o pe Lucia în salopeta-i albastră de lucru şi cu săpăliga în mână. Privea în jos spre valea largă şi zâmbea.

Cercetam cu sete acest zâmbet, dându-mi toată osteneala să-l citesc. Să fie oare cu putinţă? Până atunci sufletul Luciei fusese o fugă neîntreruptă în faţa trecutului, şi în faţa viitorului. Totul o înfricoşa. Trecutul şi viitorul erau pentru ea prăpăstii acvatice fără fund. Se ţinea cu o teamă încrâncenată de luntrea găurită a prezentului, ca de un refugiu şubred şi nesigur.

Şi iat-o acum zâmbind. Fără niciun îndemn. Aşa, de la sine. Iar mie acest zâmbet îmi spunea că Lucia îşi îndrepta privirea, cu încredere, spre viitor. Şi mă simţeam în clipa aceea ca un navigator care, după luni îndelungate, a ajuns cu corabia lui la ţărmul căutat. Eram fericit. Sprijinit cu spatele de trunchiul strâmb al unui măr, mi-am lipit din nou pleoapele pentru câteva clipe. Auzeam murmurul adierii şi dangătul catifelat al coroanelor albe, imaculate, ascultam trilurile păsărelelor, triluri ce se prefăceau, înaintea ochilor mei închişi, în mii de lampioane şi făclii purtate de nişte mâini invizibile spre locul unei serbări grandioase. Nu vedeam aceste mâini, în schimb auzeam nişte glasuri subţiri, de copii; aşa mi se păreau – un alai vesel de copii… Şi, deodată, am simţit o mână pe obrazul meu. Şi o voce spunând: „Domnule Kostka, dumneavoastră sunteţi atât de

bun…” N-am deschis ochii. Nu m-am mişcat. Vedeam mereu în faţa mea glasurile păsărilor prefăcute într-un roi de lampioane, şi-n urechi îmi stăruia dangătul catifelat al merilor în floare. Şi vocea şi-a încheiat mărturisirea pe un ton mai scăzut: „îmi sunteţi drag.”

Ar fi trebuit, poate, să aştept această clipă – atât – şi pe urmă să plec repede, întrucât misiunea mea fusese împlinită. Dar înainte de a apuca să-mi dau seama de ceva, am fost atacat mişeleşte de o slăbiciune halucinantă. Eram numai noi doi, singuri sub cerul liber printre merii plăpânzi, şi eu am îmbrăţişat-o pe Lucia şi m-am întins cu ea în patul larg al naturii.

17

S-a întâmplat ceva ce n-ar fi trebuit să se întâmple. Când am surprins în surâsul Luciei sufletul ei împăcat, mă aflam la capătul misiunii şi nu-mi mai rămânea decât să plec… Dar n-am plecat. Şi, după aceea, lucrurile s-au agravat. Viaţa noastră continua să se desfăşoare la aceeaşi fermă. Lucia era fericită, radioasă, aducând cu primăvara din jurul nostru ce se petrecea, încet-încet, în braţele lunilor de vară. Dar eu, în loc să mă bucur la rândul meu de această fericire, mă înspăimântam de măreaţa desfăşurare a primăverii feminine din preajma mea, pe care eu însumi o trezisem la viaţă şi care acum îşi întorcea spre mine florile deschise, despre care ştiam că nu-mi aparţin şi nu trebuiau să-mi aparţină. Aveam la Praga un fiu şi o soţie răbdătoare care aştepta, cu înţelegere, rarele mele vizite în căminul nostru conjugal.

Nu îndrăzneam să pun capăt intimităţilor începute cu Lucia, de teamă să n-o rănesc, dar nici nu mă încumetam să le duc mai departe, conştient de faptul că nu aveam la ele niciun drept. O doream pe Lucia, dar în acelaşi timp mi-era frică de iubirea ei, fiindcă nu ştiam cum să mă descurc cu ea. Cu mari eforturi izbuteam să întreţin firescul convorbirilor anterioare. Se instalaseră între noi îndoielile mele. Aveam sentimentul că sprijinul spiritual pe care i-l dădusem Luciei era acum demascat. Că de fapt o dorisem trupeşte din clipa în care o văzusem. Că mă comportasem ca un seducător înfăşurat în veşmântul consolatorului şi al predicatorului. Că toate discuţiile despre Isus şi Dumnezeu nu fuseseră, în consecinţă, decât un pretext, un

paravan pentru poftele carnale cele mai josnice. Mi se părea că din clipa în care dădusem frâu liber sexualităţii mele, pângărisem puritatea intenţiilor mele iniţiale şi-mi pierdusem cu desăvârşire meritele faţă de Dumnezeu.

Când am ajuns însă la această idee, reflecţia mea a făcut pe loc stânga-mprejur: câtă deşertăciune, m-am ocărât în sinea mea, ce dorinţă orgolioasă să-ţi câştigi merite faţă de Dumnezeu, să vrei să fii pe placul Lui, să-i câştigi favorurile!... Ce înseamnă meritele omeneşti în faţa Domnului? Nimic, nimic, nimic! Lucia mă iubeşte şi sănătatea ei depinde de dragostea mea! Ce mă fac dacă o arunc înapoi în starea aceea de disperare, numai ca eu să rămân curat? N-o să mă dispreţuiască oare Dumnezeu pentru asemenea faptă? Iar dacă dragostea mea e păcătoasă, ce preţuieşte mai mult: Viaţa Luciei sau neprihănirea mea? Păcatul va fi totuşi al m*eu, nu*mai eu o *s*ă-l port, numai eu o să mă osândesc, acceptând pedeapsa pentru păcatul meu!

Peste aceste reflecţii şi îndoieli a survenit, pe neaşteptate, o intervenţie din afară. Cei de la centru născociseră împotriva directorului meu o învinuire cu caracter politic. Directorul însă se apărase cu ghearele şi cu dinţii, dumnealor i-au mai pus în cârcă şi acuzaţia de a se înconjura cu elemente suspecte. Printre aceste elemente figuram, fireşte, şi eu: un om, cum ziceau ei, care pentru opiniile sale antistatale fusese izgonit din învăţământul superior, *un clerical*[2]*.* Zadarnic se străduise directorul să le demonstreze că nu eram nici clerical şi nici dat afară din învăţământul superior. Cu cât mai mult mă apăra, cu atât mai mult le demonstra legătura sa cu mine şi, prin asta, îşi agrava şi mai mult propria lui situaţie. Situaţia mea era aproape fără speranţă.

Nedreptate, domnule Ludvík? Da, acesta-i cuvântul cel mai frecvent rostit de dumneata când auzi de această întâmplare, sau de altele asemănătoare. Eu însă nu ştiu ce-i nedreptatea: dacă peste lucrurile omeneşti n-ar mai fi nimic altceva şi dacă faptele n-ar avea altă semnificaţie decât aceea pe care le-o atribuie făuritorii lor, noţiunea de „nedreptate” ar fi justificată, atunci aş fi şi eu îndreptăţit să vorbesc despre nedreptate, afirmând că am fost, mai mult sau mai puţin, dat afară de la ferma de stat unde, înainte, lucrasem cu atâta râvnă şi

2 Membru al partidului clerical.

devotament. În cazul ăsta ar fi fost poate chiar logic să mă împotrivesc acestei măsuri şi să mă bat ca un leu pentru modestele mele drepturi omeneşti.

Numai că evenimentele au, în cea mai mare parte, altă semnificaţie decât aceea pe care le-o atribuie orbii lor iniţiatori; adeseori ele sunt nişte indicaţii deghizate, transmise de undeva, de sus, iar oamenii care au permis îndeplinirea lor nu sunt decât nişte mesageri ai unei voinţe superioare, pe care nici n-o bănuiesc.

Eram convins că aşa a fost şi de data asta şi de aceea am acceptat evenimentele de la ferma de stat ca pe o alinare, văzând în ele o directivă clară: Pleacă de lângă Lucia înainte de a fi prea târziu! Misiunea ta a fost îndeplinită. Fructele ei nu-ţi aparţin. Drumul tău duce în altă parte.

Aşa se face că am procedat întocmai cum procedasem în urmă cu doi ani la Facultatea de ştiinţe naturale. Mi-am luat rămas bun de la disperata şi înlăcrimata Lucia şi am mers în întâmpinarea aparentei nenorociri, propunând eu însumi plecarea mea de la fermă. Directorul, ce-i drept, a încercat să mă împiedice, dar eu ştiam că o făcea din amabilitate şi că în adâncul sufletului se bucura de hotărârea mea.

Numai că, de data asta, plecarea mea voluntară n-a mai impresionat pe nimeni. Nu mai erau aici prietenii comunişti dinaintea lui februarie care-mi pavaseră drumul, din pornire, cu referinţe elogioase şi sfaturi din cele mai bune. Am părăsit deci ferma ca un om conştient de faptul că nu e demn să îndeplinească în această ţară o muncă importantă. Şi astfel am ajuns muncitor în construcţii.

18

Era într-o zi de toamnă a anului 1956. Pentru prima oară după cinci ani m-am întâlnit cu Ludvík în vagonul restaurant al acceleratului Praga-Bratislava. Eu mă duceam pe şantierul de construcţie al unei uzine din Moravia răsăriteană, Ludvík tocmai îşi desfăcuse contractul de muncă la minele din Ostrava şi depusese la Praga un memoriu cerând permisiunea de a-şi termina studiile şi acum se întorcea acasă în Slovacko (Moravia-slovacă). Mai-mai să nu ne recunoaştem. După ce ne-am recunoscut, am rămas amândoi uimiţi de destinele noastre…

Îmi aduc aminte, de parcă ar fi fost ieri, dragă Ludvík, cu cât interes şi cu câtă participare mă ascultai în timp ce-ţi povesteam despre plecarea mea din învăţământ şi despre intrigile de la ferma de stat, în urma cărora am devenit zidar. Îţi mulţumesc încă o dată pentru această participare şi-ţi păstrez o recunoştinţă vie. Erai furios, vorbeai despre metode învechite şi nedrepte, şi, mânios la culme, te supărai pe mine, reproşându-mi faptul că nu m-am împotrivit, că m-am dat bătut. Ziceai că niciodată, şi de nicăieri, nu trebuie să plecăm de bună voie! Să-l silim pe adversarul nostru să recurgă la toate relele! De ce să-i uşurăm conştiinţa?

Dumneata miner, eu zidar. Destine atât de asemănătoare şi noi atât de diferiţi. Eu iertător, dumneata de neînduplecat, eu paşnic, dumneata îndărătnic, recalcitrant. Pe cât de apropiaţi eram în aparenţă, pe atât de îndepărtaţi eram pe dinăuntru.

Despre această îndepărtare lăuntrică dumneata ştiai mult mai puţin decât mine. În timp ce-mi relatai cu amănunţime motivele excluderii dumitale din partid, credeai, cu un firesc desăvârşit, că-ţi ţineam partea şi mă indignam deopotrivă cu dumneata de bigotismul tovarăşilor care te pedepsiseră pentru faptul de a fi luat în zeflemea ceva venerat de ei cu sfinţenie. Şi, ce-i cu asta? ai întrebat atunci cu sinceră mirare.

O să-ţi spun ceva: la Geneva, pe vremea când era dominată de Calvin, trăia un băiat – poate că-ţi semăna –, un băiat inteligent, zeflemist, la care s-a găsit un carnet de însemnări plin de ironii batjocoritoare şi atacuri la adresa lui Isus Cristos şi a *Evangheliei*. Şi, ce-i cu asta? şi-a spus, cu siguranţă, băiatul acela ce-ţi semăna atât de mult. În fond nu făcuse nimic rău, glumise doar. Ura era străină de el. După toate probabilităţile nu cunoştea decât desconsideraţia şi indiferenţa. A fost executat.

A, nu, te rog să nu mă socoteşti adeptul unor asemenea cruzimi. Vreau doar să spun că nicio mişcare importantă, ce-şi propune menirea de a transforma lumea, nu tolerează ironia, batjocura şi bagatelizarea, deoarece astea alcătuiesc rugina care atacă şi mănâncă totul.

E destul să urmăreşti în continuare atitudinea dumitale, dragă Ludvík. Ai fost exclus din partid, eliminat din şcoală, încadrat în armată printre soldaţii primejdioşi din punct de vedere politic, şi trimis apoi, pentru alţi doi sau trei ani, în mină. Şi dumneata ce-ai făcut? Te-ai înăcrit până în adâncul sufletului, convins că ţi s-a

făcut o nedreptate incomensurabilă. Iar acest sentiment al nedreptăţii determină şi acum întreaga dumitale atitudine în viaţă. Eu, unul, nu te înţeleg! De ce vorbeşti mereu despre nedreptate? Ai fost trimis printre soldaţii cu epoleţi negri. Mă rog. Şi asta numeşti dumneata nedreptate? N-a fost asta pentru dumneata mai curând o mare şansă? Aveai prilejul să acţionezi în rândurile duşmanilor! Există oare o misiune mai înaltă şi mai importantă ca asta? Oare Isus nu-şi trimitea discipolii „ca pe nişte oiţe printre lupi”? „Nu sănătoşii au nevoie de doctor, ci bolnavii”, spunea Isus. „N-am venit să-i chem la pocăinţă pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi…” Dar dumneata nu erai dornic să te duci printre bolnavi şi păcătoşi.

Vei obiecta, desigur, socotind improprie comparaţia mea: că Isus îşi trimitea discipolii „printre lupi” cu binecuvântarea sa, în timp ce dumneata ai fost mai întâi excomunicat şi anatemizat şi abia după aceea trimis printre duşmani ca duşman, printre lupi ca lup, printre păcătoşi ca păcătos.

Dar oare tăgăduieşti dumneata realitatea păcătoşeniei dumitale? Oare nu te-ai făcut cu nimic vinovat în faţa comunităţii dumitale? De unde atâta trufie în sufletul dumitale? Umil e omul devotat credinţei sale şi cu umilinţă e dator să-şi primească pedeapsa, fie ea şi nedreaptă. Umiliţii vor fi înălţaţi. Pocăiţii, purificaţi. Cei cărora li s-a făcut o nedreptate au prilejul să-şi verifice fidelitatea. Dacă eşti plin de amărăciune şi revoltat împotriva propriei comunităţi, pentru simplul fapt de a-ţi fi pus în spinare o povară mult prea grea, înseamnă că ai fost slab în credinţa dumitale, şi din încercarea la care ai fost supus n-ai ieşit cu bine.

În litigiul dumitale cu partidul nu-ţi ţin partea, dragă Ludvík, întrucât ştiu că lucrurile mari pe această lume pot fi făurite numai cu o comunitate de oameni a căror devoţiune nu cunoaşte mărginirea; oameni ce-şi închină cu smerenie viaţa unei cauze superioare. Dumneata, Ludvík, nu eşti un devotat fără margini. Credinţa dumitale e şubredă. Şi nici nu poate fi altfel, de vreme ce ai apelat întotdeauna numai la propria-ţi persoană şi la jalnica dumitale raţiune!

Nu sunt, de felul meu, un ingrat, ştiu ce ai făcut pentru mine şi pentru mulţi alţii pe care regimul actual i-a nedreptăţit într-un fel sau altul. Profitând de relaţiile stabilite înainte de februarie cu comuniştii de vază – şi de situaţia dumitale în momentul de

faţă – te agiţi, pui un cuvânt bun, intervii, întinzi o mână de ajutor. Pentru asta îmi eşti drag. Totuşi, îmi permit să-ţi mai spun o dată şi pentru ultima oară: – încearcă să priveşti în adâncul sufletului dumitale! Mobilul cel mai profund al caritǎţii dumitale nu e dragostea, ci ura! Ura faţă de cei ce te-au lovit cândva, faţă de cei ce-au ridicat, atunci, în sala de şedinţă, mâna împotriva dumitale. Necunoscându-l pe Dumnezeu, sufletul dumitale nu cunoaşte iertarea. Eşti dornic de revanşă. Te identifici cu cei ce te-au nedreptăţit cândva, cu cei ce nedreptăţesc acum pe alţii şi te răzbuni pe ei cum poţi. Da, te răzbuni! Eşti încărcat de ură, în ciuda faptului că eşti săritor şi le întinzi oamenilor o mână salvatoare! Simt cum răzbate asta din adâncul dumitale, din fiecare cuvânt pe care-l rosteşti. Dar ce altceva zămisleşte ura decât vrăjmăşia revanşardă şi aceasta, la rândul ei, un lanţ întreg de alte vrăjmăşii? Da, Ludvík, dumneata trăieşti în infern; ţi-o repet: trăieşti în infern, iar eu te compătimesc...

19

Dacă Ludvík ar asculta monologul meu ar putea să-şi spună, şi pe bună dreptate, că sunt ingratitudinea personificată. Ştiu ce a însemnat pentru mine ajutorul lui. Atunci, în cincizeci şi şase, când ne-am întâlnit în tren, s-a arătat mâhnit de soarta mea, a deplâns irosirea capacităţii mele şi a început pe loc să se frământe, căutând o modalitate de a-mi găsi o ocupaţie care să mă satisfacă, oferindu-mi, totodată, posibilitatea de a mă afirma cât mai bine. M-a uimit cât de repede şi cât de eficient a acţionat atunci. A vorbit cu un prieten din oraşul său natal, cerându-i să-mi obţină un post de profesor la liceul din localitate; să predau ştiinţele naturii. A fost, într-adevăr, un act de curaj. Propaganda antireligioasă era la vremea aceea în plină desfăşurare, şi a angaja în învăţământul mediu un profesor credincios era aproape cu neputinţă. De altfel, aşa gândea şi prietenul lui, care a găsit o altă soluţie. În felul ăsta am ajuns la secţia de virusologie a spitalului din localitate, unde de opt ani cultiv viruşi şi bacterii pe şoareci şi iepuri de casă.

Aşa stau lucrurile. Fără Ludvík, n-aş locui acum aici şi nici Lucia nu s-ar afla în acest oraş.

La câţiva ani după plecarea mea de la ferma de stat s-a

căsătorit. Nu mai putea să rămână acolo, fiindcă soţul ei ţinea morţiş să-şi găsească o ocupaţie la oraş. S-au tot gândit unde să ancoreze, şi în cele din urmă Lucia a obţinut de la soţul ei învoirea să se mute aici, în oraşul unde mă aflam.

În viaţa mea nu avusesem parte de un dar mai frumos, de o răsplată mai preţioasă. Oiţa mea, porumbiţa mea, copilul pe care-l însănătoşisem şi-l hrănisem cu dragostea sufletului meu se întorcea la mine. Nu voia nimic, nu-mi cerea nimic. E măritată, are bărbatul ei. Dar vrea să fie în preajma mea. Are nevoie de mine. Simte nevoia să mă audă din când în când, să mă vadă în biserică la slujba de duminică – să mă întâlnească pe stradă. Eram atât de fericit şi, în clipa aceea, am simţit că s-a zis cu tinereţea mea, că eram mai bătrân decât îmi închipuiam, că Lucia era, poate, unica operă a vieţii mele.

E puţin, Ludvík? Nicidecum. E destul, iar eu sunt fericit. Da, fericit, fericit.

20

Câtă autoamăgire! Câtă încrâncenare în strădania mea de a-mi confirma justeţea şi corectitudinea drumului meu în viaţă! Câtă lăudăroşenie în puterea credinţei mele faţă de cei necredincioşi…

Da, e adevărat, izbutisem s-o aduc pe Lucia pe calea credinţei în Dumnezeu. Izbutisem s-o liniştesc, s-o vindec de suferinţa ei. S-o scap de dezgustul dragostei trupeşti. În cele din urmă m-am dat la o parte din drumul ei. Da, aşa e. Se pune însă întrebarea: ce bine i-am făcut prin asta?

Măritişul ei n-a fost o inspiraţie fericită. Soţul ei e un bădăran; o înşală pe toate drumurile şi se aude că o şi maltratează. Lucia nu mi-a mărturisit niciodată acest lucru, de teamă să nu mă îndurereze. Îmi prezenta viaţa ei ca pe un model al fericirii. Să nu uităm însă că trăim într-un orăşel de provincie, unde nimic nu poate fi tăinuit.

Ah, cum ştiu să mă păcălesc! Intrigile politice împotriva directorului fermei de stat le interpretam ca pe un îndemn cifrat al Dumnezeirii de a mă retrage. Dar cum să desluşeşti glasul lui Dumnezeu printre atâtea alte glasuri? Şi dacă vocea pe care o auzeam atunci nu era decât vocea laşităţii mele?

Căci aveam la Praga o soţie şi un copil. Nu contau prea mult

pentru mine, dar nici să mă despart de ei nu eram în stare. Mi-era teamă de o situaţie fără ieşire. Mi-era teamă de dragostea Luciei, nu ştiam cum să mă descurc cu ea. Mă înspăimântau complicaţiile în care m-ar fi adus această dragoste.

Arboram aerul îngerului care aduce izbăvirea, şi, în realitate, nu eram decât unul dintre cei ce îngroşau rândurile profanatorilor ei. Făcusem dragoste cu Lucia o *singură-singură* dată şi pe urmă i-am întors spatele. Simulam că-i aduc iertarea, când, de fapt, ea avea ce să-mi ierte mie. Era disperată şi plângea în clipa plecării mele, şi totuşi, după câţiva ani a venit după mine, instalându-se în acest oraş. Mi-a vorbit, adresându-mi-se ca unui prieten. Mă iertase. Pentru mine totul era cât se poate de clar. Nu mi se întâmplase prea des în viaţă, dar fata asta mă iubea. Viaţa ei era în mâna mea. Fericirea ei, în puterea mea. Şi eu am fugit ca un laş, am părăsit-o. Nimeni nu se făcuse atât de vinovat faţă de ea, aşa cum mă făcusem eu.

Şi, deodată, îmi dă prin minte că mă folosesc de nişte presupuse chemări divine doar ca pretexte spre a mă sustrage de la îndatoririle mele omeneşti. Mi-e frică de femei. Mi-e frică de căldura lor. De prezenţa lor permanentă. Mă îngrozea viaţa alături de Lucia, după cum mă îngrozeşte gândul că m-aş muta definitiv în apartamentul cu două camere al învăţătoarei din oraşul vecin.

De fapt, ce mă făcuse să părăsesc facultatea, de bună voie, acum cincisprezece ani? Aveam o soţie cu şase ani mai mare decât mine, pe care n-o iubeam. Nu-i suportam nici vocea, nici chipul, iar ticăitul monoton al ceasornicului cu pendulă pur şi simplu mă scotea din sărite. Nu puteam să trăiesc cu ea, dar nici să-i fac rău prin divorţ nu eram în stare; era o femeie bună şi nu se făcuse vinovată faţă de mine cu nimic. Niciodată. Şi iată că, pe neaşteptate, am auzit vocea salvatoare a unei chemări sublime. Am auzit glasul lui Isus care mă îndemna să-mi părăsesc năvoadele.

O, Doamne, să fie, într-adevăr, aşa? Să fiu, oare un om atât de caraghios, atât de jalnic? Spune-mi, Doamne, că nu-i aşa! Dă-mi această certitudine! Fă-te auzit, mai tare, mai tare! Nu te aud deloc, Doamne, în această hărmălaie de glasuri nedesluşite!

PARTEA A ŞAPTEA
Ludvík, Jaroslav, Helena

1

Când m-am întors seara târziu de la Kostka şi am intrat în hotel, eram decis să plec a doua zi la prima oră spre Praga, întrucât aici nu mai aveam ce căuta: înşelătoarea mea misiune în oraşul natal se încheiase. Din nefericire însă, în capul meu roiau tot felul de gânduri haotice, încât trecuse mult de miezul nopţii şi eu încă mă perpeleam în pat (în patul scârţâitor), nefiind în stare să închid ochii; în fine, după ce am izbutit, cu chiu, cu vai, să aţipesc, am dormit ca pe apă, trezindu-mă de mai multe ori, ca abia spre ziuă să mă cufund într-un somn mai adânc. Aşa se face că m-am trezit cam pe la nouă, când autobuzele şi trenurile de dimineaţă plecaseră toate, şi cea mai apropiată legătură pentru Praga o aveam abia în jurul orei două după-amiază. Această constatare m-a adus în preajma disperării: mă simţeam aici ca un naufragiat şi, deodată, am început să tânjesc după Praga, după munca mea la institut, după masa mea de lucru, la mine acasă, după cărţile mele... Nu era însă nimic de făcut, decât să-mi încleştez dinţii şi să cobor în restaurant, să iau micul dejun.

M-am strecurat în salon cu prudenţă, de teamă să nu dau ochii cu Helena. Nu era acolo (de bună seamă la ora asta bătea uliţele satului vecin, cu magnetofonul agăţat de umăr, asaltându-i pe trecători cu microfonul şi sâcâindu-i cu întrebările ei stupide); în schimb restaurantul gemea acum de o omenire nouă, zgomotoasă, aşezată în jurul meselor şi fumând de zor în faţa halbelor de bere, a ceştilor cu cafea neagră, a paharelor cu coniac. Mda, mi-am zis în sinea mea; cum văd nici de data asta oraşul meu de baştină nu-mi oferă bucuria unui mic dejun ca lumea.

Am ieşit în stradă; cer albastru, nori firavi, zdrenţuiţi, alunecând încet pe boltă, praf răscolit uşor de o adiere slabă, străzi revărsându-se în vasta piaţă principală, cu turnul ei înălţându-se ţeapăn şi falnic (da, acela, aidoma unui soldat cu coif), toate astea mă înfăşurau în haina dezolantă a pustietăţii. De departe răzbea până aici strigătul muiat de băutură a unui

cântec morav tărăgănat (în care mi se păreau a fi vrăjite dorul, stepa şi escadroanele nesfârşite ale hulanilor proaspăt recrutaţi), şi în minte mi-a apărut deodată Lucia, acea întâmplare de mult trecută, care, în clipa acestui cântec tânguitor, se asemăna şi se adresa inimii mele, străbătută (ca o stepă) de o mulţime de femei, fără să lase nimic în urma lor, aşa cum praful se ridică uşor şi nu lasă nicio urmă în această piaţă întinsă şi plată, aşezându-se, nepăsător, printre cuburile de granit ale caldarâmului, ca apoi să se ridice iar şi, suflat de vânt, să se târâie mai departe.

Păşeam pe cuburile de pavaj, prăfuite, şi simţeam uşurătatea apăsătoare a golului ce se aşternea peste existenţa mea: Lucia, zeiţa aburului, mă deposedase cândva de ea însăşi, ieri mi-a dat peste cap răzbunarea gândită de mine cu atâta minuţiozitate, anihilând-o, ca imediat să-mi transforme până şi amintirea ei în ceva de un ridicol dezolant, într-un fel de eroare grotescă, fiindcă tot ceea ce-mi povestise Kostka demonstra că în toţi aceşti ani stăruise în amintirea mea cu totul altcineva, pentru că, de fapt, eu n-am ştiut niciodată cine era Lucia, cu adevărat.

Întotdeauna mă desfătam spunându-mi că Lucia e pentru mine ceva abstract, o legendă, un mit, ca acum să-mi dau seama că aceşti termeni poetizanţi ascundeau, în realitate, un adevăr absolut nepoetic: că, pur şi simplu, nu o cunoşteam; că n-o cunoşteam aşa cum era de fapt, ea în sine şi pentru sine. Nu percepeam la ea (în egocentrismul meu juvenil) nimic altceva decât acele faţete ale fiinţei sale îndreptate nemijlocit spre mine (spre singurătatea mea; spre lipsa mea de libertate, spre dorinţa mea însetată de duioşie, de bunăvoinţă şi de căldură sufletească); nu era pentru mine mai mult decât *o funcţie a propriei mele situaţii vitale;* tot ce depăşea sfera acestei situaţii concrete, tot ceea ce reprezenta ea în sine îmi scăpa. Dar dacă, într-adevăr, n-a însemnat pentru mine decât o funcţie a unei situaţii date, atunci mi s-a părut cât se poate de logic ca din clipa în care situaţia s-a schimbat (când a survenit o altă situaţie, însăşi îmbătrânirea şi schimbarea mea), să dispară din orizontul vieţii mele şi *Lucia mea,* căci în continuare Lucia rămânea pentru mine doar ceea ce nu sesizasem la ea, ceva ce nu se referea la mine şi mă depăşea. De aceea mi se pare cât se poate de logic şi faptul că după cincisprezece ani n-am fost în stare s-o recunosc. Pentru mine ea devenise de mult (iar eu n-o

mai consideram altfel decât „o fiinţă pentru mine”) un alt om, cu totul necunoscut.

Cincisprezece ani s-a ţinut după mine telegrama înfrângerii mele şi, iată, mi-a dat de urmă şi m-a găsit. Bizarul Kostka (pe care întotdeauna îl luasem în serios numai pe jumătate) a însemnat mai mult pentru ea, a cunoscut-o mai mult şi a ştiut *mai bine* (nu vreau să spun *mai mult,* căci puterea iubirii mele atinsese gradul maxim) s-o iubească: lui i se încredinţase cu totul – mie cu nimic; el i-a cunoscut trupul – eu niciodată. Şi totuşi, ca să-i fi obţinut trupul la care râvneam atunci cu atâta disperare, ar fi fost de-ajuns un singur lucru cum nu se poate mai simplu: s-o fi înţeles, să fi ştiut să pătrund în sufletul ei, s-o fi iubit nu numai pentru acele faţete îndreptate spre mine, ci şi pentru ceea ce nu se referea la mine în fiinţa ei, pentru ceea ce era ea în sine şi pentru sine. Dar eu n-am ştiut s-o fac şi în felul ăsta i-am făcut rău şi ei, şi mie. M-a cuprins, deodată, un val de mânie împotriva mea, împotriva vârstei mele din acea vreme, vârsta *lirismului* prostesc, când omul e pentru el însuşi un mister prea mare ca să se poată întoarce spre misterele din afara lui, când celelalte fiinţe (chiar şi cele mai iubite) nu sunt pentru el decât nişte oglinzi mobile în care surprinde cu uimire propriul său simţământ, propria sa emoţie, propria sa valoare. Da, în toţi aceşti cincisprezece ani mi-am adus aminte de Lucia ca de o oglindă ce-mi păstra intactă imaginea de odinioară! Atâta tot!…

… îmi reveneau în minte odaia aceea rece şi neprimitoare, cu un singur pat, luminată de afară de felinarul stradal a cărui strălucire răzbea prin sticla murdară a ferestrei, împotrivirea sălbatică a Luciei; şi totul mi se părea o glumă de prost gust: eu o consideram fecioară şi ea mi se împotrivea tocmai fiindcă nu era, temându-se, probabil, de clipa în care aveam să aflu adevărul. Sau, poate, împotrivirea ei mai avea şi altă explicaţie (ce corespunde cu felul lui Kostka de a o înţelege pe Lucia): drastica ei experienţă amoroasă iniţială, care avusese darul s-o dezguste de actul iubirii trupeşti, sărăcindu-l, pentru ea, de semnificaţia pe care i-o atribuie cea mai mare parte dintre semenii săi, golindu-l de toată tandreţea şi de orice simţ amoros; pentru această fetiţă-curvişţină, trupul era ceva odios, iar dragostea ceva ce contesta dreptul la existenţă al trupului; sufletul declarase trupului un război mut, de o încăpăţânare înverşunată…

Această interpretare (atât de melodramatică şi totuşi atât de verosimilă), care îmi amintea din nou de acea jalnică ruptură (cunoscută de mine sub multe şi diferite înfăţişări) dintre suflet şi trup, îmi evoca (pentru că tristul şi ridicolul se acopereau, aici, mereu cu răcnetele lor) o aventură ce avusese, la timpul ei, darul să-mi stârnească râsul; o bună cunoştinţă de-a mea, o femeie cu moravuri considerate uşoare (de care eu însumi profitasem din belşug), s-a logodit cu un anume fizician, hotărâtă, de data asta, să trăiască, în sfârşit, *dragostea*; ca s-o poată simţi însă ca pe o dragoste *adevărată* (diferită de multiplele legături ocazionale pe care le avusese), i-a interzis logodnicului, până şi în noaptea nunţii, orice contact carnal, plimbându-se cu el pe aleile vesperale, ţinându-l de mână, frământându-i braţul, sărutându-se cu el la lumina felinarelor, oferind astfel sufletului ei (neîmpovărat de trup) bucuria de a se înălţa cât mai sus, ca apoi să coboare într-un picaj ameţitor. La o lună după nuntă însă, s-a despărţit de el, declarând, cu amărăciune, că logodnicul îi dezamăgise marile ei sentimente, dovedindu-se a fi un amant nepriceput, aproape impotent.

De departe răsuna neîncetat strigătul prelung, subţiat de băutură, al tânguitoarei melodii morave, amestecându-se cu gustul grotesc al amintitei întâmplări, cu pustietatea prăfuită a oraşului şi cu tristeţea mea peste care se făcea auzită acum şi vocea foamei, răzbind din măruntaiele mele. De altfel, mă aflam la numai câţiva paşi de cunoscutul lactobar, am scuturat clanţa, dar uşa era încuiată. Un trecător s-a oprit şi mi-a spus: „Azi tot lacto-barul e la serbare”. „La Cavalcada regilor?” „Da, au acolo un stand al lor.”

Am tras o înjurătură zdravănă, dar n-a ajutat la nimic; a trebuit să mă împac cu situaţia şi, resemnat, am pornit în direcţia de unde se auzea melodia aceea tânguitoare. Ghiorăitul stomacului îmi îndrepta paşii spre serbarea folclorică, de care voiam să fug ca dracul de tămâie...

2

Oboseală. Nici n-am făcut bine ochi şi-s gata obosit; de parcă aş fi ţinut-o într-un chef până-n zori. Dar eu am dormit – toată noaptea am dormit. Numai că, de la o vreme, somnul meu nu-i decât laptele degresat al somnului. La gustarea de dimineaţă m-

am luptat să-mi stăpânesc căscatul. Pe urmă au început să se adune la noi tot felul de oameni – prieteni de-ai lui Vladimir şi mulţi gură-cască. Un flăcău de la cooperativa agricolă a adus în curtea noastră calul pentru Vladimir. Şi iată-l răsărind, deodată, din mijlocul acestei omeniri pe Kalašek, referentul cultural al Comitetului naţional raional. De doi ani sunt cu el într-un război neîntrerupt. Se îmbrăcase în negru şi arbora un aer solemn în compania unei doamne elegante – o redactoare de la Radio-Praga. Trebuie să merg cu ei, mi-a spus. Doamna se află aici ca să înregistreze nişte convorbiri pentru programul special închinat Cavalcadei regilor.

Lăsaţi-mă în plata Domnului! N-am niciun chef să fac pe măscăriciul... Redactoarea a început să-i dea cu gura, exaltându-se de bucuria de a mă cunoaşte personal, şi, bineînţeles, Kalašek i s-a alăturat, declarând că e de datoria mea politică să merg. Paiaţa! Le-aş fi ţinut eu piept – le-am spus că băiatul meu va fi astăzi rege şi vreau să asist la pregătirea lui – dar Vlasta m-a atacat mişeleşte pe la spate, zicând că pregătirea fiului e treaba ei, iar eu să fac bine şi să mă duc să vorbesc la radio...

Aşa se face că până la urmă m-am supus şi m-am dus cuminte. Redactoarea era instalată într-o sală a Comitetului naţional. Avea acolo un magnetofon şi un tinerel care-l manipula. Şi vorbea, vorbea, să-şi frângă limba, nu alta, şi faţa ei era veşnic numai zâmbet. Şi râdea, şi glumea, şi iar râdea. După un timp şi-a dus microfonul la gură şi prima întrebare i-a adresat-o lui Kalašek.

Kalašek a tuşit un pic, să-şi dreagă glasul, apoi şi-a lăsat gura slobodă: Cultivarea şi încurajarea artei populare – zicea el – este o componentă integrantă, de nedespărţit, a educaţiei comuniste. Comitetul naţional e pe deplin conştient de acest lucru. De aceea o şi sprijină din plin. Le urează participanţilor succes deplin şi e pe deplin alături de ei. Mulţumeşte tuturor celor care au contribuit... Entuziaştilor organizatori, şi entuziaştilor copii-şcolari care din plin...

Oboseală, oboseală. Mereu aceleaşi fraze. Şi să le mai auzi acum şi din gura acestui Kalašek care nu mai poate de dragul artei populare! Nici nu-i pasă de ea. Pentru el arta populară e un mijloc – un mijloc de a se făli cu *îndeplinirea* unei noi acţiuni; de a îndeplini directivele; de a-şi sublinia şi a-şi scoate în evidenţă

meritele. N-a mişcat un deget pentru Cavalcada regilor, economisind pe spinarea noastră orice bănuţ. Cu toate acestea, Cavalcada va fi trecută la activul lui. El e stăpânul peste cultura raionului. Un fost băiat de prăvălie, care nu ştie să deosebească vioara de chitară.

Redactoarea şi-a dus din nou microfonul la gură. Ce părere am despre Cavalcada regilor din acest an, dacă sunt satisfăcut de felul cum a decurs. Aş fi vrut s-o iau peste picior. Cavalcada nici măcar n-a început! Dar iată că peste picior m-a luat ea pe mine: Nu-i nimic – mi-a replicat –, sunt un folclorist atât de experimentat încât nu se poate să nu ştiu cum se va termina. Da, dumnealor ştiu totul dinainte. Desfăşurarea lucrurilor viitoare, dumnealor o cunosc cu anticipaţie. Viitorul a avut loc, iar pentru domniile-lor nu va face decât să se repete.

Mă mânca limba să-i spun tot ce gândesc: Că anul ăsta Cavalcada regilor va fi mai slabă decât în alţi ani. Că arta populară îşi pierde de la an la an adepţii şi susţinătorii. Că pierde până şi interesul de odinioară al instituţiilor de resort. Că aproape nu mai trăieşte. Faptul că la radio se aude mereu un fel de aşa-zisă muzică populară nu ne poate înşela. Toate formaţiunile acestea de instrumente populare şi aceste ansambluri de cântece şi dansuri populare sunt mai curând un fel de operă sau operetă, sau, dacă vreţi, o muzică distractivă, şi în niciun caz, artă populară. Unde s-a mai văzut o formaţie de instrumente populare cu dirijor, cu partituri şi pupitre pentru etalarea notelor! Cu o orchestraţie aproape simfonică! Câtă deformare! Ceea ce cunoşti dumneata, doamnă redactoare, din repertoriul ansamblurilor şi al formaţiunilor orchestrale nu e decât vechea gândire muzicală romantică, legată doar prin împrumut de melosul popular! Adevărata artă populară nu mai există, s-a dus, a murit, distinsă doamnă redactoare.

Aveam un chef nebun să scuip toate astea în microfon dintr-o răsuflare, dar până la urmă am spus altceva. Cavalcada regilor a fost superbă. O adevărată demonstraţie a forţei inepuizabile a artei populare. O revărsare de culoare. Împărtăşesc pe deplin… Mulţumesc tuturor celor ce au contribuit… Entuziaştilor organizatori şi copiilor-şcolari care, din plin…

Mi-era ruşine că vorbeam aşa cum doreau ei. Să fiu oare atât de laş? Sau atât de disciplinat? Sau atât de orbit?

Am fost fericit când am terminat şi am putut s-o şterg

englezeşte. Ardeam de nerăbdare să ajung cât mai repede acasă. În curte se adunase un puhoi de gură-cască şi tot felul de ajutoare care împodobeau calul cu fundiţe şi panglici multicolore. Voiam să-l văd pe Vladimir cum se pregăteşte. Am intrat în casă, dar uşa ce dădea în camera de zi, unde-l dichiseau, era încuiată. Am ciocănit şi am strigat. Dinăuntru s-a făcut auzită vocea Vlastei. Aici n-ai ce căuta, aici se îmbracă regele. Ei, drace, îi răspund, de ce n-aş avea ce căuta? E împotriva tradiţiei, îmi ripostează din dosul uşii Vlasta. Nu văd de ce-ar fi împotriva tradiţiei ca tatăl să asiste la îmbrăcarea regelui! Dar n-am reuşit să-i scot din cap această convingere. Am desluşit în vocea ei preocuparea şi faptul a avut darul să mă bucure... Mă bucuram să-i ştiu interesaţi de universul meu. Sărmanul meu univers, rămas în părăsire.

M-am dus deci înapoi în curte şi am stat de taclale cu oamenii care împodobeau calul de paradă. Era un cal solid, de tracţiune, de la Cooperativa agricolă. Un cal liniştit şi răbdător.

Pe urmă am auzit răzbind din stradă, prin canaturile porţii închise, un vacarm de glasuri bărbăteşti. Şi în clipa următoare chemări şi bătăi în poartă. Sosise clipa mea. Eram emoţionat. Am deschis poarta şi m-am postat în faţa lor. Cavalcada regilor stătea înşirată înaintea casei noastre. Cai unul şi unul, gătiţi cu panglici, cu fireturi şi bentiţe colorate, şi pe ei flăcăi în costume naţionale pitoreşti. Ca în urmă cu douăzeci de ani, când veniseră după mine. Când îl rugaseră pe tatăl meu să le dea fiul ca rege.

În faţă de tot, chiar lângă poarta noastră, stăteau în şa cei doi paji îmbrăcaţi în costume femeieşti şi cu sabia în mână. Îl aşteptau pe Vladimir, ca să-l însoţească şi să-i fie de strajă de-a lungul întregii zile. De ei s-a apropiat, ieşind din pâlcul de călăreţi, un tânăr care, oprind calul chiar în faţa mea, a început să declame:

Hai, hai, tătucă dragă!
Hai, cu noi te învoieşte,
Şi de rege să ni-l dai,
Pe-al tău tânăr mândru crai!

A urmat apoi tradiţionalul jurământ de a-şi păzi regele cu străşnicie. De-al trece nevătămat prin rândurile oştirilor

duşmane. De-a nu-l da pe mâna vrăjmaşilor. De-a fi gata să se lupte pentru el... Hai, hai.

Mi-am întors privirea înapoi în gangul întunecat al casei noastre, unde se contura, pe calul gătit sărbătoreşte, o siluetă în tradiţionalul costum femeiesc, cu mânecile înfoiate şi cu faţa acoperită de bentiţe colorate. Regele. Vladimir. În clipa aceea mi-a pierit, ca din senin, şi oboseala şi supărarea, şi mă simţeam nespus de bine. Bătrânul rege trimitea în lume un rege tânăr. M-am răsucit în loc şi m-am dus spre el. Lipit de cal, m-am ridicat pe vârfuri, ca să-mi apropii buzele cât mai mult de chipul lui mascat. „Drum bun, Vladia!" i-am spus, în şoaptă. Nu mi-a răspuns. Nici n-a mişcat. În schimb Vlasta mi-a atras atenţia, zâmbind: N-are voie să-ţi răspundă. Până nu se înserează, un cuvinţel n-are voie să sufle.

3

În mai puţin de un sfert de oră am şi ajuns în satul vecin (pe vremea adolescenţei mele despărţit de oraş de o zonă de câmp, astăzi făcând aproape corp comun cu periferia lui); cântecul pe care-l auzisem în centrul oraşului (venind parcă de departe şi plin de melancolie) răsuna acum cu toată forţa din difuzoarele fixate pe faţadele caselor sau pe stâlpii reţelei electrice (prostănacul de mine, veşnic tras pe sfoară: cu câteva clipe în urmă mă lăsasem întristat de nostalgia şi de presupusa beţie a acestor voci tânguitoare şi, când colo, nu era decât o voce reprodusă, datorată unui emiţător instalat în sediul Comitetului naţional şi câtorva discuri uzate!); la o mică distanţă de vatra satului se înălţa o poartă triumfală având deasupra ei un panou mare din carton pe care se putea citi o inscripţie pictată cu literă decorativă: BINE AŢI VENIT; aici înghesuiala era mai mare, oameni îmbrăcaţi în cea mai mare parte în straie orăşeneşti, printre care se iveau, ici-colo, câte un pilc de bărbaţi mai vârstnici în costume naţionale: cu cizme haiduceşti, iţari de in albi şi cămăşi cu cusături ornamentale. Aici uliţa se lărgea spre inima satului; între şosea şi şirurile de case se întindea acum o pajişte lată, plantată, rar, cu arbori tineri, printre care fuseseră instalate (în cinstea serbării de azi) câteva tonete, unde se vindea bere, limonadă, alune americane, ciocolată, turtă dulce, crenvurşti cu muştar şi oblaturi; lactobarul oraşului îşi avea şi el

aici chioşcul său care oferea consumatorilor: lapte, brânzeturi, unt, iaurt şi smântână; alcool (cu excepţia berii) nu se vindea la nicio tonetă, şi totuşi, aveam impresia că mai toţi oamenii erau ameţiţi de băutură; se îmbulzeau în faţa tonetelor, se înghesuiau, se înghionteau, îşi tăiau calea unul altuia sau, pur şi simplu, tăiau frunză la câini; ici-colo, câte unul îşi dădea drumul vocii ridicate, dar în toate cazurile nu era decât o zadarnică pornire (însoţită de o ridicare de mână beată) – două-trei tacte, înecate pe loc în vacarmul pieţei, el însuşi dominat de cascada asurzitoare a cântecelor populare ce ţâşneau din gurile difuzoarelor. Pe tot întinsul pieţei, unde te uitai, zăceau, în neştire (deşi era devreme şi Cavalcada regilor încă nu începuse), pahare de bere din hârtie cerata şi tăviţe de carton pătate de muştar.

Izul de abstinenţă al chioşcului cu lactate avea darul să-i îndepărteze pe cei mai mulţi dintre consumatori; după ce am reuşit, aproape fără aşteptare, să obţin un păhărel cu lapte şi un corn din cocă fragedă, m-am retras într-un loc mai ferit (ca să nu dea nimeni buzna peste mine) şi am început să-mi sorb în tihnă laptele. În clipa aceea, din celălalt capăt al pieţei a izbucnit un strigăt: „Cavalcada regilor a intrat în sat!”

Pălărioarele negre cu pene de cocoş, mânecile largi şi înfoiate ale cămăşilor albe de in, vestele albastre împodobite cu smocuri de lână roşie, bentiţele de hârtie colorată fluturând pe trupurile cailor au inundat la iuţeală vatra satului, şi peste freamătul bâzâitor al mulţimii şi al cântecelor hârâite din difuzoare, s-au aşternut, deodată, alte melodii: nechezatul cailor şi chemările călăreţilor:

Hei, hei, hei,
fraţi munteni câmpeni, de pretutindeni veniţi,
staţi pe loc şi ascultaţi ce anume s-a-ntâmplat.
Pe săracul nostru rege, preacinstit
de-o mie de boi l-au jefuit
din ograda-i pustie...

Văzul şi auzul aveau parte acum de un tablou haotic în care elementele se învălmăşeau în asurzitoarea lor întrecere de a se acoperi unele pe altele: folclorul din difuzoare cu folclorul călare; coloritul pitoresc al costumelor şi al cailor cu urâtul maroniu şi

cenuşiu al straielor orăşeneşti, prost croite, a majorităţii spectatorilor, spontaneitatea laborioasă a călăreţilor în costume naţionale cu strădania grijulie a oamenilor de ordine cu brasarde roşii, care alergau de colo-colo printre cai şi asistenţă, încercând să menţină haosul ce se născuse în limitele unei ordini oarecare, misiune deloc uşoară şi asta nu numai din pricina indisciplinei spectatorilor (din fericire nu prea numeroşi) ci, mai cu seamă, din pricina circulaţiei pe şosea care nu fusese întreruptă de autorităţi; (postaţi în cele două capete ale convoiului călare, oamenii de ordine făceau semne maşinilor să-şi încetinească mersul); aşa se face că printre călăreţi se strecurau autoturisme şi autocamioane şi motociclete urlătoare, având darul să irite caii, iar pe cei din şa să-i descumpănească.

Sincer vorbind, în încăpăţânarea mea atât de înverşunată de a întoarce spatele acestei (şi oricărei alte) serbări folclorice, mă temeam de cu totul altceva decât ceea ce mi se înfăţişa acum: contasem pe lipsa de gust, pe un amestec fără stil de elemente ale artei populare autentice cu chiciul, pe alocuţiunile inaugurale ale unor vorbitori imbecili, pe tot soiul de actualizări (nu m-ar fi mirat dacă sârguincioşii activişti ar fi făcut din Cavalcada regilor o cavalcadă a partizanilor), pe scurt, contasem pe tot ce putea fi mai rău, mai bombastic şi mai fals, dar în niciun caz pe ceea ce marcase de la bun început, fără milă, această festivitate, pe această jalnică, aproape înduioşătoare, *sărăcie*; era întipărită pretutindeni şi pe toate; pe cele câteva standuri amărâte, pe puţin numerosul public, în schimb total absent şi nedisciplinat, pe flagranta discordanţă dintre traficul cotidian normal şi această serbare anacronică, pe caii speriaţi, pe megafoanele răcnitoare, care, cu o inerţie mecanică, trâmbiţau în lume mereu două şi aceleaşi melodii, acoperindu-i astfel cu urletele lor (ajutate de huruitul neîncetat al motocicletelor) pe tinerii călăreţi care, cu venele umflate, zvâcnind pe gâtul lor, îşi declamau de zor versurile.

Am azvârlit cât-colo paharul golit, în timp ce Cavalcada regilor, după ce se prezentase în suficientă măsură asistenţei adunate în piaţă, pornise să colinde uliţele satului într-un pelerinaj de mai multe ore. Cunoşteam bine toate astea, căci, odinioară, în ultimul an de război, fusesem eu însumi paj (gătit sărbătoreşte într-un costum naţional femeiesc şi cu sabia în mână), flancându-l pe Jaroslav, care, atunci, era regele. N-

aveam niciun chef să mă las impresionat de puhoiul amintirilor, dar (dezarmat parcă de jalnica sărăcie a acestei serbări) nu voiam nici să întorc spatele interesantei priveliști ce mi se oferea; şi astfel, m-am trezit pornind agale pe urmele cortegiului călare, ce se desfăşurase acum de-a latul şoselei; în mijlocul carosabilului înainta, în formaţiune strânsă, cunoscuta trinitate: regele încadrat de cei doi paji, îmbrăcaţi femeieşte şi cu sabia în mână. În preajma lor mai mergeau în voie câţiva călăreţi din suita personală a regelui – aşa-numiţii *miniştri.* Restul escadronului era împărţit în două aripi de sine-stătătoare, înşirându-se fiecare de-a lungul unei margini a drumului; şi aici sarcinile erau precis delimitate: unii erau *stegarii* (cu băţul steagului înfipt în carâmbul cizmei, făcând astfel să fâlfâie pe lângă şoldul animalului pânza roşie împodobită cu cusături şi franjuri ornamentale), alţii *vestitorii* (strigând în gura mare la poarta fiecărei case comunicatul lor versificat, despre săracul şi preacinstitul rege, căruia i se furaseră *trei mii de galbeni* din *sipetul* pustiu şi *trei sute de boi* din *ograda*-i pustie), şi, în sfârşit, *încasatorii* (îndemnând oamenii să iasă cu darul: „Pentru rege, măicuţo, pentru rege” şi întinzând coşuleţul din nuiele în faţa celor dornici să dăruiască).

4

Îţi mulţumesc, Ludvík, nu-s decât şapte zile de când te cunosc şi te iubesc ca pe nimeni altul vreodată, te iubesc şi cred în tine, nu mă gândesc la nimeni şi cred, căci chiar de-ar fi să mă înşele raţiunea, şi sentimentul, şi sufletul să mă înşele, trupul nu-i perfid, trupul e mai cinstit decât sufletul şi trupul meu ştie că n-a simţit niciodată o asemenea trăire, aşa cum a avut parte ieri – senzualitate, gingăşie, tandreţe, cruzime, voluptate, lovituri brutale –, trupul meu nu se gândise niciodată la toate astea, trupurile noastre s-au legat ieri prin jurământ, iar minţile noastre trebuie să se supună şi să meargă alături de trupurile noastre – te cunosc abia de opt zile şi-ţi mulţumesc, şi-ţi rămân îndatorată, Ludvík.

Şi-ţi mulţumesc şi pentru faptul de a fi venit la timp şi de a mă fi salvat. Azi a fost o zi frumoasă, de dimineaţă cerul albastru; senin a fost şi în sufletul meu, totul mi-a mers ca pe roate de la prima oră; pe urmă ne-am dus să înregistrăm, în faţa casei

părinţilor, momentul în care Cavalcada le cerea acestora să le dea fiul ca rege, şi acolo, închipuieşte-ţi, s-a apropiat de mine, pe neaşteptate; m-am speriat, nu ştiam că se afla aici, nu mă aşteptam să sosească de la Bratislava atât de repede, şi nici să fie atât de cumplit, închipuieşte-ţi Ludvík, încât să aibă neobrăzarea să vină cu ea!

Şi, proasta de mine, am crezut până în ultima clipă că menajul meu nu era definitiv pierdut, că mai putea fi salvat, şi în prostia mea era cât pe ce să te sacrific şi pe tine pentru această căsnicie aiurită, să renunţ la întâlnirea noastră aici, şi nu lipsise mult să mă las din nou îmbătată de vocea lui mieroasă, când mi-a spus că în drum de la Bratislava spre Praga se opreşte aici, să fie cu mine, să stăm de vorbă mult, să discutăm deschis şi sincer, şi când colo dumnealui a venit cu ea, cu mucoasa aia, cu puştoaica lui mai tânără cu treisprezece ani decât mine; cât de jignitor e să pierd numai pentru faptul de a mă fi născut înaintea ei, îmi venea să urlu, nu alta, dar nu-mi era îngăduit să urlu, a trebuit să zâmbesc şi să-i întind mâna civilizat, îţi mulţumesc, Ludvík, că mi-ai dat această putere.

În timp ce ea s-a făcut că se retrage, dumnealui mi-a spus că acum avem prilejul să discutăm deschis în trei, chipurile, aşa e cel mai cinstit – cinstea, cinstea, cunosc eu cinstea lui, de doi ani îi tot dă zor cu divorţul, ştiind că faţă în faţă cu mine n-o scoate la capăt şi contează pe faptul că în prezenţa acestei fetişcane îmi va fi ruşine şi nu mă voi încumeta să joc rolul soţiei îndărătnice, ci, dimpotrivă, mă voi prăbuşi, voi izbucni în hohote de plâns şi voi ceda de bună voie. Îl urăsc, îl urăsc de moarte, îmi înfige cuţitul în coaste tocmai acum când lucrez, când fac reportajul, când am nevoie de atâta linişte; ar trebui să-mi aprecieze măcar munca, s-o respecte un pic; şi uite aşa merg treburile mereu, de mulţi ani, veşnic pusă la index, învinsă, păgubită, înjosită, acum însă s-a trezit în mine revolta, înverşunarea, te simţeam în spatele meu, pe tine şi dragostea ta, te simţeam încă în mine, pe pielea mea, şi mă desfătam privindu-i pe acei frumoşi şi veseli călăreţi din preajma mea cu coloritul lor sclipitor, care jubilau, chiuind şi hăulind, de parcă ar fi strigat că exişti tu, că există o viaţă şi un viitor, iar eu, simţind deodată înviorându-se în mine mândria mea aproape pierdută, acea mândrie care m-a cuprins ca o revărsare de ape, am reuşit să schiţez un zâmbet frumos şi să-i spun: Pentru treaba asta

sper că nu-i nevoie să plec la Praga împreună cu voi, nu vreau să vă tulbur, am la dispoziţie maşina de serviciu a radioului, iar în ceea ce priveşte înţelegerea care te interesează, e foarte simplu, problema poate fi rezolvată la iuţeală, dacă vrei, ţi-l pot prezenta pe bărbatul cu care vreau să trăiesc şi sunt sigură că vom ajunge cu toţii la o înţelegere perfectă…

M-am pripit, săvârşind, poate, un act de nechibzuinţă, şi dacă-i aşa, cu atât mai bine; a meritat pentru acea clipă de delicioasă mândrie – pe neaşteptate amabilitatea lui a sporit de cinci ori, de bună seamă era bucuros de cele auzite, dar, temându-se probabil că-s vorbe goale şi nu iau lucrurile în serios, mi-a cerut să repet totul încă o dată, iar eu i-am declarat numele tău, în întregime, Ludvík Jahn, Ludvík Jahn, şi în încheiere i-am spus textual: fii pe pace, nu-ţi fie teamă, îţi dau cuvântul meu de onoare că nu voi pune nici măcar un fir de pai în calea divorţului nostru, nu te mai vreau chiar dacă tu m-ai vrea. La care el mi-a spus că vom rămâne, desigur, buni prieteni; am zâmbit şi i-am răspuns că în privinţa asta nu încape nicio îndoială.

5

În urmă cu ani, când mai cântam încă la clarinet în orchestra lăutărească, ne tot frământam mintea încercând să aflăm care-i, de fapt, adevărata semnificaţie a Cavalcadei regilor. O versiune era că, după înfrângerea sa, regele maghiar Matyaš, pe când se retrăgea din Cehia fugind spre Ungaria, a trebuit să fie ascuns pe meleagurile Moraviei de husarii lui în faţa urmăritorilor cehi şi să trăiască împreună cu oştenii săi din cerşit. Se spunea că rostul Cavalcadei ar fi fost acela de a păstra în amintire acest eveniment istoric, dar a fost de-ajuns o sumară consultare a unor documente vechi, spre a se constata că obiceiul de a serba Cavalcada era de dată mult mai veche decât amintita aventură a regelui maghiar. Aşadar, de unde a răsărit şi ce semnificaţie are acest obicei? Să-şi tragă oare originea din vremurile păgâne şi să fie o reminiscenţă a unor ritualuri în timpul cărora adolescenţilor li se confirma bărbăţia? Şi-atunci se pune întrebarea: de ce regele şi pajii săi sunt îmbrăcaţi în straie femeieşti? Să reprezinte oare asta imaginea unei escorte militare de odinioară (fie a lui Matyaš, sau una mai veche) care-şi trecea conducătorul, astfel deghizat, prin zona ocupată de

inamic, sau rămăşiţele unei vechi superstiţii păgâne, potrivit căreia travestiul îl fereşte pe om de duhurile rele? Şi de ce n-are voie regele să scoată o vorbă în timpul întregii desfăşurări a ceremoniei. Şi de ce se numeşte acest ritual Cavalcada regilor, de vreme ce nu apare în ea decât un singur rege? Ce semnificaţie au toate astea? Cine poate şti. Ipoteze sunt multe, nici una însă nu e atestată. Cavalcada regilor e un ritual misterios; nimeni nu-i cunoaşte, de fapt, semnificaţia, nici mesajul, dar aşa cum hieroglifele egiptene sunt mai frumoase pentru cei ce nu ştiu să le citească (şi le percep doar ca pe nişte desene fantastice), tot aşa şi Cavalcada regilor s-ar putea să fie atât de frumoasă datorită faptului că esenţa comunicării sale s-a stins de mult în negura vremurilor, şi în faţă îşi croieşte drum, cu atât mai mult, această îmbinare de gesturi, culori şi cuvinte; atrăgând ele însele atenţia asupra lor, asupra formei şi similitudinii lor.

Şi astfel, neîncrederea iniţială cu care urmărisem Cavalcada regilor pornind haotic în pelerinajul meu, s-a risipit în mine pe neaşteptate, şi m-am trezit deodată contemplând pâlcul acela multicolor de călăreţi alunecând, încet, de la o căsuţă la alta şi oprindu-se în dreptul fiecăreia dintre ele; de altfel, până şi megafoanele care, cu puţin timp în urmă, mai lansau peste împrejurimi glasul strident şi pătrunzător al cântăreţului, amuţiseră ca prin farmec şi nu se mai auzea acum (dacă lăsam la o parte uruitul trecător al maşinilor pe care mă obişnuisem de mult să-l exclud din impresiile mele auditive) decât melodia bizară a strigăturilor.

Aveam chef să rămân ţintuit locului, să închid ochii şi să nu mai fac nimic decât să ascult; îmi dădeam seama că tocmai aici, în inima acestui sat moravo-slovac, aud *versuri*, versuri în sensul cel mai originar al acestui cuvânt, aşa cum nu le-am auzit şi nu le voi auzi niciodată la radio, la televizor, nici la teatru, versuri ca o solemnă chemare ritmică – formaţie la graniţa dintre vorbire şi cânt, versuri de o sugestivitate captivantă, încântând auzul prin însuşi patosul metricii lor, aşa cum, de bună seamă, captivau şi încântau auditoriul când răsunau de pe scenele amfiteatrelor antice. Era o sublimă muzică polifonică: fiecare dintre strigători îşi declama versurile pe un singur ton monocord, dar diferit unul de altul, aşa fel încât, fără voia lor, vocile se contopeau într-un acord desăvârşit; şi totuşi,

strigăturile flăcăilor nu erau simultane, fiecare dintre ei îşi începea declamaţia în altă parte, fiecare la altă casă, încât glasurile lor răsunau, eşalonat, din direcţii diferite, amintind de un canon pe mai multe voci; una se stingea, alta era la mijloc şi peste aceasta îşi începea declamaţia vocea următoare, de data asta într-o altă variantă tonală.

Cavalcada regilor a urmat multă vreme strada principală (cu cai veşnic speriaţi de traficul rutier), apoi, la o încrucişare de drumuri, s-a despărţit: aripa dreaptă a mers mai departe, aripa stângă a cotit-o pe o ulicioară, în capul căreia se afla o căsuţă mică, văruită în galben, cu un gărduţ scund, străjuind o grădiniţă înţesată de flori multicolore. Un strigător s-a lansat într-o serie de improvizaţii glumeţe exclamând: la portiţa acestei case se vede o frumoasă *cişmea,* dar feciorul stăpânei e o mare *puşlama*; cişmeaua, vopsită în verde, se afla, într-adevăr, în faţa căsuţei amintite, iar stăpâna, o cuatragenară durdulie, de bună seamă flatată de titlul acordat fiului ei, râdea în hohote, întinzându-i călăreţului (încasator) care declama: „Pentru rege, măicuţo, pentru rege”, o bancnotă divizionară. Încasatorul a strecurat-o la iuţeală în coşuleţul de nuiele prins în şa, dar în clipa următoare a apărut un alt strigător adresându-i stăpânei alte cuvinte măgulitoare: că e dulce *tinerică,* dar mai dulce-i a ei *băuturică,* şi, plecându-şi capul, îşi duse la gură căuşul palmelor. Cei din jur se tăvăleau de râs, în timp ce fericita cuatragenară, simulând descumpănirea, dădea fuga în casă; e limpede că şliboviţa o avusese pregătită dinainte în tindă, căci într-o clipită a revenit cu o sticlă şi un păhărel pe care, umplându-l, îl oferea pe rând hazliilor călăreţi.

În timp ce oştenii regali beau şi glumeau, ceva mai încolo, încadrat de cei doi paji ai săi, regele sta ţeapăn în şa, arborând un aer grav, aşa cum e, probabil, adevărata ursită a capetelor încoronate, de a se învălui în mantia demnităţii şi de a sta absenţi şi singuratici în mijlocul oştirii lor tumultuoase. Căci pajii flancau strâns calul regelui în aşa fel, încât cizmele celor trei aproape că se lipeau (de gâtul cailor erau agăţate inimi mari de turtă dulce, gătite cu tot felul de oglinjoare sclipitoare şi glazuri colorate, pe frunte aveau câte un trandafir de hârtie roşie, iar coamele lor erau împletite cu bentiţe multicolore din hârtie creponată). Taciturnii călăreţi erau îmbrăcaţi, toţi trei, în straie femeieşti: fuste largi, bluze cu mâneci înfoiate şi bine scrobite,

iar pe cap purtau nişte scufii bogat împodobite; cu excepţia regelui, în loc de scufie, acesta avea o diademă argintie, strălucitoare, din care atârnau trei panglici lungi şi late, în părţi albastre, la mijloc roşie, acoperindu-i chipul cu desăvârşire, şi conferindu-i, deopotrivă, o înfăţişare patetică şi enigmatică.

Eram de-a dreptul fascinat de această trinitate împietrită; încălecasem şi eu întocmai ca ei, ce-i drept, în urmă cu douăzeci de ani, un cal gătit, dar întrucât atunci văzusem Cavalcada regilor *dinăuntru*, nu văzusem, de fapt, nimic. Abia acum o vedeam în realitate, şi nu mai eram în stare să-mi desprind ochii de pe priveliştea ce mi se oferea: regele sta în şa (la câţiva metri de mine) cu spinarea dreaptă, aidoma unei statui păzite, înfăşurate într-o pânză de steag; şi, cine ştie, mi-a fulgerat deodată prin minte, poate nici nu e rege, ci regină; poate-i regina Lucia, venită aici să mi se arate în adevărata ei înfăţişare, pentru că *adevărata* ei înfăţişare era o înfăţişare ascunsă.

Şi mi-a trecut prin minte în clipa aceea că, îmbinând în el meditaţia înverşunată cu exaltarea halucinantă, Kostka era, într-adevăr, un tip bizar, şi cele povestite de el puteau fi acceptate şi deopotrivă contestate; de bună seamă, o cunoştea pe Lucia şi ştia, fără îndoială, multe despre ea, un lucru însă îi scăpa, şi tocmai esenţialul: pe soldatul care încercase atunci s-o posede în locuinţa luată cu împrumut de la un miner, Lucia îi iubise cu adevărat; cu greu aş putea să iau în serios povestea unei Lucii adunând flori pentru vagile sale năzuinţe religioase, când îmi aduc foarte bine aminte că le aduna pentru mine; şi dacă i-a tăinuit lui Kostka acest lucru şi, o dată cu asta, şi cele şase luni ale dragostei noastre curate, pline de tandreţe şi gingăşie, înseamnă că, până şi faţă de el, păstra un secret inaccesibil, şi deci nici el n-o cunoştea; şi, în cazul ăsta, se pune fireasca întrebare dacă Lucia se mutase în acest oraş de dragul lui; nu-i exclus să fi ajuns aici cu totul întâmplător, dar la fel de bine putea să vină aici pentru mine, ştiind totuşi că acesta era locul meu de baştină! Povestea violului iniţial căruia îi căzuse victimă mi se părea verosimilă, simţeam şi credeam acest lucru; dar în privinţa exactităţii detaliilor aveam acum anumite îndoieli: istorisirea era, în anumite momente, vizibil colorată de ochii injectaţi ai unui om tulburat de păcat, iar în altele de un albastru atât de albastru, cum numai un om ce-şi înalţă veşnic privirea spre cer poate să-l redea; lucrurile erau cât se poate de clare: în

povestea lui Kostka adevărul se împletea cu poezia, dând astfel naştere unei noi legende (poate mai apropiată de adevăr, poate mai frumoasă, poate mai profundă), acoperind-o însă pe cea de odinioară.

Mă uitam la chipul mascat al regelui şi o vedeam pe Lucia (necunoscută şi de nerecunoscut) trecând majestuoasă (şi batjocoritoare) prin viaţa mea. Pe urmă (dintr-o bizară constrângere exterioară), privirea mi-a alunecat într-o parte şi ochii mei s-au întâlnit direct cu ochii unui bărbat care, de bună seamă, mă urmărea de câteva clipe cu faţa zâmbitoare: „Hai noroc”, mi-a spus şi, vai, s-a apropiat de mine. „Noroc”, i-am răspuns. Mi-a întins mâna; i-am strâns-o. După care s-a răsucit, strigând în urma lui spre o fată pe care am observat-o abia acuma: „Ce stai? Vino încoace, să te prezint.” Tinerica (înaltă şi uscăţivă, dar frumoasă, cu părul întunecat şi ochii negri) a venit spre mine şi s-a recomandat: „Brožová.” Mi-a întins mâna şi eu i-am spus: „Jahn. Îmi pare bine.” „Ce-i cu tine, omule, de nu te-am mai văzut de-un car de ani”, mi-a spus bărbatul cu prietenoasă jovialitate; era Zemánek.

6

Oboseală, oboseală. Nu eram în stare să scap de ea. Cavalcada pornise cu regele spre vatra satului şi eu abia îmi târam picioarele pe urma ei. Ca să-mi înfrâng oboseala trăgeam din adânc aer în piept şi poposeam pe la porţile vecinilor care ieşiseră din casă, căscând ochii şi comentând evenimentul. Şi, deodată, am simţit că-mi venise şi mie rândul, că eram şi eu un uncheş aşezat, bun de taclale, că de-acum încolo nu voi mai reflecta la nicio călătorie, la nicio aventură. Că rămân legat, fără speranţă, de cele două-trei străduţe care-mi îngrădeau existenţa.

Când am ajuns în piaţă, Cavalcada se şi urnise din loc, înaintând încetişor de-a lungul străzii principale. Voiam să merg târâş-grăpiş pe urmele ei, când, deodată, l-am zărit pe Ludvík. Stătea singur pe pajiştea verde din dreptul şoselei şi se uita îngândurat la flăcăii călare. Afurisitul de Ludvík! Să-l ia naiba. Să vină când l-oi chema eu! Până acum m-a ocolit el pe mine, azi îl ocolesc eu pe el. I-am întors spatele şi m-am dus să mă aşez în piaţă pe o bancă aflată la umbra unui măr. Aici o să stau şi o să

ascult chemările călăreţilor, venind de departe ca nişte ecouri mângâitoare.

Şi am stat aşa, ascultând şi privind Cavalcada regilor ce se îndepărta agale, înghesuită jalnic de-o parte şi de alta a şoselei pe al cărei carosabil circulau neîncetat maşini şi motociclete. În urma ei se ţinea un pâlc de oameni. Un pâlc rar, amărât. Pe an ce trece, tot mai puţini participanţi la Cavalcada regilor. În schimb, de data asta se afla aici Ludvík. Ce-o fi căutând el aici? Lua-te-ar dracu' Ludvík! Acum e prea târziu. Totul e prea târziu acum. Prezenţa ta aici nu poate fi decât un semn rău. O prevestire neagră. Cele şapte cruciuliţe ale nenorocirii. Şi asta tocmai azi, când Vladimir al meu e rege.

Mi-am aruncat privirea prin piaţă. O mână de oameni, să-i numeri pe degete, mai zăboveau în jurul tonetelor şi în pragul cârciumii. În cea mai mare parte beţi. Beţivii sunt cei mai credincioşi adepţi ai manifestărilor folclorice. Ultimii adepţi. În felul ăsta au, cel puţin o dată pe an, un motiv înălţător de a bea pentru o cauză nobilă.

La un moment dat s-a aşezat lângă mine moş Pechaček. Ehei, nu mai e cum a fost odată, a început el să-mi spună, bolborosind cu vocea-i bătrânească. Nu mai e, am încuviinţat eu. Ce frumoase trebuie să fi fost aceste cavalcade cu zeci sau cu sute de ani în urmă. De bună seamă nu erau atât de împestriţate ca acum. Azi e un amestec de chici şi mascaradă de bâlci, – din toate câte puţin. Inimi de turtă dulce agăţate de gâtul cailor! Tone de serpentine cumpărate din magazinele en-gros! Şi înainte erau costume colorate, dar mai sobre. Caii erau gătiţi cu o singură basma roşie legată de grumaz, aşa, ca să-i cadă peste piept. Atâta tot. Nici regele n-avea mască din panglici colorate, cu tot felul de zorzoane – îşi acoperea faţa cu o băsmăluţă obişnuită şi atâta tot. În schimb ţinea în gură o floare de trandafir. Ca să-l împiedice să vorbească. Pe vremuri cavalcadele regilor n-aveau nimic din maimuţăreala circarilor. Erau pline de poezie…

Da, moşule, cu sute de ani în urmă era mai bine. Nimeni nu trebuia, pe-atunci, să se omoare îndemnându-i pe tineri să binevoiască a-şi face timp ca să participe la Cavalcadă. Nimeni nu-şi irosea timpul, zile întregi, prin şedinţe, certându-se cine să organizeze Cavalcada şi cui să-i revină beneficiul. Cavalcada regilor ţâşnea atunci din sufletul vieţii noastre săteşti, ca un

izvor ce pornea să străbată comunele învecinate, adunând ofranda pentru regele ei deghizat. Pe alocuri se întâmpla să se trezească faţă în faţă cu altă Cavalcadă şi atunci se isca o bătălie crâncenă, ambele tabere apărându-şi cu înverşunare regele lor. Adeseori se vedeau sclipind săbiile şi cuţitele şi povestea se lăsa cu sânge. Dacă una din tabere îl făcea prizonier pe regele advers, biruitorii se adunau în cârciumă şi beau până nu mai ştiau de ei, pe cheltuiala regelui-tată.

Da, moşule, ai dreptate. Altfel era atunci când a venit aici să vadă Cavalcada sculptorul acela francez – Rodin îi zicea... Dar, la drept vorbind, şi pe vremea ocupaţiei, când am încălecat eu ca rege, era altfel decât acum. Şi chiar şi după război a mai mers o vreme şi a fost ceva de capul ei. În mintea noastră era să făurim o lume nouă, cu totul alta: că oamenii o să înceapă iar să trăiască în vechile lor tradiţii populare. Că această Cavalcadă a regilor va ţâşni şi ea, încă o dată, din adâncul vieţii. Iar noi am vrut să ajutăm şi să stimulăm această ţâşnire, organizând, plini de înflăcărare, tot felul de serbări populare. Numai că izvorul nu poate fi organizat. Izvorul ori ţâşneşte, ori nu există. Vezi, foarte bine, moşule, ce facem noi acum – am ajuns să nu mai facem nimic altceva decât să stoarcem şi iar să stoarcem cântecele şi Cavalcadele noastre, încât n-au mai rămas din ele decât ultimele picături – ultimele...

... Mda. Cavalcada nu se mai vedea, o cotise pe o străduţă lăturalnică. Se auzeau însă chemările ei. Şi ce splendoare erau aceste chemări. Am închis ochii şi un timp m-am lăsat dus de firul imaginaţiei mele în altă parte. În alt secol. Cât mai îndepărtat. Pe urmă i-am redeschis şi mi-am spus în sinea mea: ce bine că Vladimir e rege. Stăpân peste un regat aproape mort, dar de o neasemuită splendoare. Un regat căruia îi voi rămâne credincios până la stingerea lui.

M-am ridicat de pe bancă. Cineva mă salutase. Era bătrânul Koutecký. Nu-l mai văzusem de mult. Mergea greu, sprijinindu-se în baston. Nu mi-a fost drag nicicând, dar mi s-a făcut deodată milă de bătrâneţea lui. „Încotro”, l-am întrebat. Mi-a răspuns că face, ca în fiecare duminică, mica lui plimbare de întreţinere a sănătăţii. „Cum v-a plăcut Cavalcada?” l-am întrebat din nou. „Nu m-am uitat; şi, de fapt, nici nu mă interesează aşa ceva”, mi-a răspuns, dând din mână plictisit. „De ce?” am insistat. A dat iar din mână, de data asta supărat,

şi în clipa aceea mi-a fulgerat prin minte de unde se trăgea dezinteresul lui: printre spectatori se afla Ludvík. La fel ca mine, bătrânul Koutecký n-avea chef să dea ochii cu el.

„Nici nu mă miră – i-am spus. Vorba ceea, fiul meu face parte din Cavalcadă, şi totuşi nu-mi vine să mă ostenesc, târându-mi picioarele după ei.” „Fiul dumitale, Vladimir, e în Cavalcadă?” „Da – i-am răspuns – el e regele.” „Interesant” mi-a spus bătrânul, plin de mirare. „De ce interesant?” i-am replicat cu surprindere. „Foarte interesant”, a reluat Koutecký şi ochii lui micuţi au început să sclipească. „De ce?” l-am întrebat, încă o dată, stăruitor. „Pe câte ştiu, Vladimir e cu Miloš al nostru.” Habar n-aveam cine e acest Miloš. Bătrânul mi-a explicat că e nepotul lui, băiatul fiicei sale. „Nu se poate – am ripostat – l-am văzut doar cu ochii mei, da, cu ochii mei l-am văzut, ieşind călare din curtea casei noastre!” „Şi eu l-am văzut. Dar pe motocicletă, cu Miloš, care a fost să-l ia din faţa casei voastre”, a ţinut să mă asigure Koutecký. „Nu, nu e cu putinţă, asta-i o absurditate”, am ripostat, grăbindu-mă, totuşi, să-l întreb: „Şi unde se duceau?” „Păi, dacă dumneata nu ştii, eu ce să-ţi mai spun”, a încheiat bătrânul, luându-şi rămas bun de la mine.

7

Nici prin gând nu-mi trecuse că aveam să-l găsesc aici pe Zemánek (Helena mă asigurase că va veni s-o ia abia după-amiază) şi, fireşte, această întâlnire era pentru mine extrem de neplăcută. Dar nu era nimic de făcut – stătea în faţa mea, mereu acelaşi, nedezminţindu-şi deloc înfăţişarea: părul bălai, la fel de bălai, deşi acum nu şi-l mai pieptăna pe spate în ondulaţii mari ci, tuns scurt, şi-l trăgea pe frunte, potrivit cerinţelor modei *Cicero,* trupul drept, ca întotdeauna, grumazul crispat, împins mereu înapoi, deasupra căruia se înălţa un cap uşor lăsat spre spate; la fel de jovial, la fel de mulţumit de sine şi invulnerabil, bucurându-se acum şi de favorurile îngerilor care-i hărăzeau o tânără fată a cărei frumuseţe m-a făcut să-mi aduc instantaneu aminte de penibila imperfecţiune a trupului cu care-mi petrecusem eu după-amiaza zilei precedente.

Sperând că întâlnirea noastră va fi cât mai scurtă, mă străduiam să răspund la obişnuitele banalităţi, cu care mă asalta, cu aceleaşi obişnuite banalităţi: a ţinut să repete că nu

ne mai văzusem de un car de ani, să se mire că după o vreme atât de îndelungată ne era dat să ne întâlnim tocmai aici „în această văgăună, la mama dracului”; i-am răspuns că aici m-am născut; m-a rugat să-l iert, afirmând că în cazul ăsta cu siguranţă nu ne aflam la mama dracului; domnişoara Brožová a râs, eu nu am reacţionat la gluma lui, replicându-i că nu mă miră deloc faptul de a-l fi întâlnit aici, întrucât, dacă-mi aduc bine aminte, a fost întotdeauna un mare iubitor al folclorului; domnişoara Brožová a râs din nou, ţinând să precizeze că nu veniseră aici de dragul Cavalcadei regilor; am întrebat-o dacă-i displăcea această manifestare; mi-a spus că n-o amuză; am vrut să ştiu de ce; a strâns din umeri – în locul ei s-a făcut auzită vocea lui Zemánek: „Vremurile s-au schimbat, dragă Ludvík.”

Între timp Cavalcada regilor trecuse cu o casă mai încolo şi doi călăreţi se luptau cu caii lor care începuseră să se agite nervos. Flăcăii ţipau în gura mare, învinuindu-se reciproc de proastă strunire a calului, şi apostrofările lor reciproce: „boule!” şi „neghiobule!” se împleteau oarecum caraghios cu ritualul festivităţii. „Ce frumos ar fi s-o ia caii razna, şi băieţii să se încaiere!”, s-a grăbit să se bucure domnişoara Brožová. Ideea i-a surâs lui Zemánek, care a izbucnit într-un hohot de veselie, dar călăreţii au izbutit să-şi stăpânească repede animalele şi haiheiul se auzea din nou liniştit, răspândindu-şi solemn ecoul peste uliţele satului.

Mergeam şi noi agale în urma voiosului cortegiu, pe străduţa de ţară lăturalnică, străjuită de-o parte şi de alta de grădiniţe pline de flori, şi-n timpul ăsta încercam zadarnic să găsesc un pretext cât se poate de firesc şi neforţat de a mă despărţi de Zemánek; eram silit să înaintez cuminte alături de frumoasa lui domnişoară şi să continui schimbul de fraze, tărăgănat, într-o conversaţie pe cât de banală, pe atât de neinteresantă: în felul acesta mi-a fost dat să aflu că la Bratislava, unde însoţitorii mei se mai aflau în primele ore ale dimineţii, vremea era la fel de frumoasă ca aici, că veniseră aici cu maşina personală a lui Zemánek, dar nu ieşiseră încă bine din Bratislava şi au fost nevoiţi să schimbe bujiile; pe urmă am mai aflat că domnişoara Brožová era studenta lui Zemánek. Ştiam de la Helena că Zemánek ţinea cursuri la şcoala superioară de marxism-leninism, dar nu m-am putut stăpâni să-l întreb ce anume predă. Mi-a răspuns: *filosofia* (felul în care şi-a denumit *specialitatea* mi

s-a părut semnificativ; cu numai câţiva ani în urmă ar fi spus că predă *marxismul*, dar în ultimii ani acest obiect căzuse atât de mult în dizgraţie – mai ales în rândurile tineretului –, încât Zemánek, pentru care câştigarea simpatiei şi a popularităţii a fost întotdeauna preocuparea principală, a inclus, cu sfială, marxismul, într-o noţiune mai largă. Exprimându-mi mirarea, am spus că, pe cât îmi aduc aminte, Zemánek studiase totuşi biologia; această observaţie nu era lipsită nici ea de maliţiozitate, făcând aluzie la frecventul diletantism al profesorilor de marxism în învăţământul superior, care ajunseseră la această *specialitate* nicidecum prin mijlocirea unui efort ştiinţific, ci, de cele mai multe ori, datorită calităţii lor de propagandişti ai orânduirii de stat. În clipa aceea a intervenit în discuţie domnişoara Brožová, declarând că profesorii de marxism au în cap în loc de creier o broşură politică, dar că Pavel e cu totul altfel. Lui Zemánek i-au căzut cum nu se poate mai bine cuvintele domnişoarei, protestând, fireşte, cu măsură, spre a-şi scoate în evidenţă modestia, dar provocând-o, totodată, să continue cu laudele ei. Şi, astfel, am aflat că Zemánek se număra printre cei mai îndrăgiţi conferenţiari ai şcolii, că studenţii îl divinizau tocmai pentru ceea ce era dezavuat de conducerea institutului: pentru faptul de a spune ce gândeşte, de a fi curajos şi de a ţine întotdeauna partea tineretului. Zemánek, bineînţeles, protesta mereu, cu aceeaşi măsură, şi astfel am mai putut afla de la domnişoara Brožová alte amănunte despre diferitele conflicte pe care le avusese în ultimii ani adoratul tineretului: cum voiseră chiar să-l dea afară din facultate, deoarece, în dorinţa lui de a pune tineretul la curent cu tot ce se întâmplă în filosofia modernă, nu respectase, în cursurile sale, programele rigide şi învechite impuse de forurile superioare (s-a spus despre el, pretindea frumoasa domnişoară, că încearcă să strecoare la noi „ideologia duşmanului”); cum salvase un student pe care conducerea facultăţii voise să-l excludă din învăţământ din pricina unui incident ştrengăresc (o ceartă cu un miliţian), incident calificat de rectorul institutului (duşmanul lui Zemánek) drept *contravenţie politică*; cum studentele facultăţii au organizat după aceea alegeri secrete pentru desemnarea celui mai îndrăgit pedagog şi, fireşte, câştigătorul a fost Zemánek. Împotriva acestei avalanşe de laude, triumfătorul n-a mai

protestat iar eu am ţinut să precizez (cu o ironie, din păcate, greu de desluşit) că o înţeleg foarte bine pe domnişoara Brožová, căci, pe cât îmi aduc aminte, pe vremea studenţiei mele, profesorul ei de azi era la fel de îndrăgit şi se bucura de o mare popularitate.

De acord cu mine, domnişoara Brožová a declarat, plină de înflăcărare, că nu se miră câtuşi de puţin, fiindcă Pavel se pricepe să vorbească nespus de frumos şi e capabil să facă praf orice adversar în orice dezbatere spirituală: „Ei da – a intervenit Zemánek, de data asta surâzător – numai că, după ce-i fac praf într-o discuţie, ei mă pot face praf altfel şi cu mijloace mult mai eficiente decât e schimbul de opinii.”

În orgoliul cu care rostise ultima frază l-am recunoscut pe Zemánek aşa cum îl ştiam; dar *conţinutul* acestor cuvinte a avut darul să mă înspăimânte: de bună seamă, Zemánek renunţase la poziţiile şi atitudinile sale radicale de odinioară, şi dacă azi ar fi să trăiesc în preajma lui, aş fi, vrând-nevrând, de partea lui, în conflictele şi dificultăţile pe care le întâmpina. Şi tocmai în asta consta grozăvia, în faptul că nu mă aşteptam şi nu eram deloc pregătit să fac faţă unei asemenea situaţii, deşi o asemenea schimbare de poziţie nu era cu nimic miraculoasă, dimpotrivă, devenise un fenomen obişnuit, trecuseră şi mai treceau prin ea mulţi şi mulţi alţii, şi încetul cu încetul va trece prin ea, fără doar şi poate, întreaga societate. Numai că nu mă aşteptam să văd această schimbare tocmai la Zemánek; chipul lui a rămas împietrit în mintea mea, aşa cum îl văzusem ultima oară, iar eu îi contestam acum, cu încrâncenare, dreptul de a fi altul decât îl cunoşteam.

Unii oameni se declară iubitori ai omenirii, în timp ce alţii se opun, obiectând, pe bună dreptate, că de iubit se poate iubi numai la singular, cu alte cuvinte individual; în ceea ce mă priveşte sunt de acord cu această din urmă teorie, adăugând însă că acest lucru e valabil, deopotrivă, pentru dragoste şi ură. Omul, această fiinţă care arde de dorinţa unui echilibru, îşi cumpăneşte povara răului ce i-a fost aruncată în spinare, cu povara urii. Încercaţi însă să îndreptaţi ura spre simpla abstracţie a principiilor – injustiţie, fanatism, cruzime –, sau dacă aţi ajuns cumva la concluzia că detestabil e însuşi principiul umanitar, încercaţi să urâţi umanitatea. O asemenea ură e mult peste puterea omenească şi, de aceea, spre a-şi uşura misiunea

mâniei sale, omul (conştient de puterea ei limitată) o concretizează în cele din urmă individual, asupra unuia sau altuia dintre semenii săi.

De aici spaima mea. Căci, deodată, mi-a venit în minte că Zemánek ar putea acum, în orice clipă, să facă uz de schimbarea lui (pe care, de altfel, mi-o şi demonstrase cu o repeziciune de-a dreptul suspectă) cerându-mi, în numele ei, să-l iert. Gândul ăsta mă îngrozea. Cum să-i spun? Ce răspuns să-i dau? Cum să-i explic că nu pot să mă împac cu el? Cum să-i explic că prin asta mi-aş pierde, într-o clipită, echilibrul sufletesc? Cum să-i explic că în felul ăsta un braţ al cântarului meu lăuntric m-ar proiecta pe loc în văzduh? Cum să-i explic că ura faţă de el îmi cumpăneşte povara răului căzută peste tinereţea mea, peste viaţa mea. Cum să-i explic că tocmai în el văd eu întruchipat tot răul existenţei mele? Cum să-i explic că *am nevoie* să-l urăsc.

8

Masivitatea cailor umplea străduţa îngustă. La câţiva paşi de mine stătea instalat în şa regele, des prins oarecum de ceilalţi, dar străjuit, de-o parte şi de alta, de alţi doi flăcăi călare – pajii săi. Eram, pur şi simplu, năuc. Îşi ţinea spatele uşor încovoiat, întocmai ca Vladimir. Stătea liniştit, absent parcă la tot ce se petrecea în jurul lui. Să fie el? Ştiu eu, poate. Dar la fel de bine putea fi şi un altul.

M-am strecurat mai aproape. Nu se poate să nu-l recunosc. Căci, vorba aceea, e întipărit în mintea mea cu ţinuta trupului său, cu fiecare gest! Şi-apoi, mi-e drag, şi dragostea are totuşi şi ea un instinct al ei!

Mă aflam în imediata lui apropiere. Puteam foarte bine să-i adresez un cuvânt. Ar fi fost pe cât de simplu, pe atât de inutil. Regele n-are voie să vorbească.

Pe urmă, Cavalcada a trecut cu o casă mai încolo. Acum e momentul să-mi dau seama cine e! Mersul calului îl va sili să facă o mişcare care-l va trăda. Şi, într-adevăr, la primul pas al animalului, regele s-a îndreptat un pic din şale, dar faptul în sine n-a avut darul să mi-l destăinuie pe cel ce-şi ascundea chipul, cu disperare, sub vălul de nepătruns al ţipătoarelor panglici multicolore.

9

Cavalcada regilor mai depăşise între timp câteva case, şi noi, mereu după ea, într-un pâlc de alţi curioşi, continuam discuţia, trecând de data asta la alt subiect: domnişoara Brožová sărise de la Zemánek la propria ei persoană, lansându-se într-o amplă expunere despre plăcerea de a călători cu mijloacele autostopului. Şi vorbea despre asta cu atâta înflăcărare şi cu un accent atât de categoric (şi uşor afectat), încât mi-am dat seama pe loc că această manifestare a ei se voia *o manifestare a propriei sale generaţii*; fiecare generaţie îşi are, de fapt, un cod ai pasiunilor, al iubirilor şi intereselor ei, pe care-l proclamă şi-l profesează cu o anumită îndârjire în scopul de a se deosebi de generaţiile precedente şi de a-şi întări, în felul ăsta, conştiinţa independenţei şi a propriei sale originalităţi. În ceea ce mă priveşte, mi-a fost întotdeauna silă de supunerea oarbă în faţa acestei mentalităţi (a mândriei de turmă). Când domnişoara Brožová a început să-şi dezvolte raţionamentul ei de o insolenţă provocatoare (îl mai auzisem până atunci de la cei de o vârstă cu ea, de cel puţin cincizeci de ori) că specia umană se împarte în cei ce opresc la semnalele „autostopurilor” (oameni cu vederi largi, cu simţul aventurii, pe scurt, fiinţe umane) şi cei ce nu opresc (îmbuibaţi, burtă verde, burghezi ai socialismului, fiinţe inumane), am tratat-o în glumă de „dogmatică a autostopului”. Mi-a ripostat cu promptitudine că nu e nici dogmatică, nici revizionistă, nici sectară, nici deviaţionistă, că nu e nici lămurită, nici nelămurită, că toate astea sunt vorbe goale, născocite de noi, care ne aparţin nouă, iar *lor* le sunt absolut străine.

„Da – a ţinut să confirme Zemánek – ei sunt alţii. *Din fericire, alţii*. Şi vocabularul lor e, din fericire, altul. Nu-i interesează succesele noastre, nici greşelile noastre. N-ai să crezi, dar tinerii care se prezintă azi la examenele de admitere în învăţământul superior, habar n-au ce-au fost procesele, Stalin e pentru ei doar un nume, iar Buharin, Kamenev, Rajk, nici măcar atât. Închipuieşte-ţi că cei mai mulţi dintre ei nu ştiau cine a fost Klementis…”

„Iar mie tocmai asta mi se pare cumplit”, am intervenit eu.

„Desigur, faptul nu demonstrează, câtuşi de puţin, instruirea lor. Dar povestea asta e pentru ei un fel de eliberare. Ei n-au

permis să pătrundă în conştiinţa lor lumea noastră, refuzând-o în bloc cu tot ce avea.”

„O miopie înlocuită cu altă miopie.”

„Eu n-aş spune aşa. Mie au reuşit să-mi impună, şi-i iubesc tocmai pentru că sunt cu totul altfel decât am fost noi. Îşi adoră trupul. Noi l-am neglijat. Le place să călărească. Noi am zăcut mereu în acelaşi loc. Sunt dornici de aventură. Noi ne-am irosit viaţa în şedinţe. Se dau în vânt după jazz. Noi am imitat, fără succes, folclorul. În mod egoist, ei se ocupă de propria lor persoană. Noi am vrut să izbăvim lumea, dar de fapt, cu mesianismul nostru, n-a lipsit mult s-o distrugem. S-ar putea ca ei, cu egoismul lor, s-o salveze.”

10

Cum e cu putinţă? Regele! Această făptură călare, învăluită în atâtea culori pestriţe! De câte ori l-am văzut şi de câte ori mi l-am închipuit! Imaginea mea cea mai familiară! Şi acum, când s-a schimbat în realitate, orice imagine a familiarităţii s-a risipit! Deodată nu mai e decât o larvă multicoloră şi eu nu ştiu ce se află în ea. Dar ce-i atunci mai familiar pe această lume dacă nu regele meu? Fiul meu. Fiinţa cea mai apropiată. Stau în faţa lui şi nu ştiu dacă-i el sau nu. Şi-atunci ce ştiu, dacă nici măcar asta nu ştiu? Ce fel de certitudini mai am eu pe lumea asta, dacă nici aceasta nu-i pentru mine o certitudine?

11

Zemánek se dăruia în continuare ridicării în slăvi a tinerei generaţii, iar eu o contemplam pe domnişoara Brožová, constatând cu tristeţe că era frumoasă şi simpatică, şi regretând, cu invidie, că nu-mi aparţinea. Mergea alături de profesorul ei, vorbăreaţă, apucându-l de braţ la tot pasul, şi aruncându-i câte o privire ce trăda intimitatea, în timp ce eu îmi dădeam seama (aşa cum de altfel mi se întâmplă de la un an la altul tot mai des) că de la Lucia încoace n-am mai avut de-a face cu o fată pe care s-o iubesc şi s-o preţuiesc. Viaţa îşi bătea joc de mine, trimiţându-mi acum acest semnal de luare-aminte sub forma amantei bărbatului asupra căruia dobândisem, cu o zi înainte, o înălţătoare biruinţă, într-o grotescă bătălie sexuală.

Cu cât mai mult îmi plăcea domnişoara Brožová, cu atât mai conştient deveneam de faptul că ea aparţine întru totul mentalităţii celor de vârsta ei, pentru care eu şi cei de vârsta mea ne contopim de-a valma într-una şi aceeaşi gloată de nedesluşit, deformaţi, deopotrivă, de acelaşi jargon neinteligibil, de aceeaşi gândire ultrapolitizată, de aceleaşi anxietăţi (exprimându-se prin laşitate sau frică), de aceleaşi bizare trăiri dintr-o epocă neagră, pentru ei atât de îndepărtată, socotind că nici nu merită osteneala să distingă cine anume dintre noi a îngreunat povara acelei epoci şi cine s-a străduit să răstoarne, să dea de-a dura acea povară cu propriii săi umeri. Pentru ei povestea e absolut neinteresantă, fiindcă azi istoria o dă de-a dura singură, fără noi (desigur, e numai o speranţă înşelătoare acest *fără noi*, dar ce importanţă mai are dacă fără noi sau cu noi, de vreme ce o dă de-a dura, cu certitudine, nu *pentru noi*, ci tocmai pentru ei).

În clipa aceea am înţeles, dintr-o fulgerare a minţit, că asemănarea dintre mine şi Zemánek nu se limita doar la faptul că el, schimbându-şi opiniile, se apropiase de punctul meu de vedere, dar că această asemănare era mai profundă, cuprinzând, *în întregime*, destinele noastre: felul de a privi lucrurile, al domnişoarei Brožová şi al colegilor ei de generaţie, ne făcea să semănăm chiar acolo unde ne-am înfruntat cu încrâncenare. Şi, deodată, am simţit că dacă aş fi fost obligat (desigur m-aş fi împotrivit!) să relatez în faţa ei întreaga tărăşenie a excluderii mele din partid, povestea i s-ar fi părut de domeniul unui trecut îndepărtat, *literară* (păi da; o temă de atâtea ori descrisă în atâtea romane de proastă calitate!) şi amândoi i-am fi devenit, în această poveste, prin toate, la fel de antipatici – eu şi Zemánek, gândirea mea şi a lui, poziţia lui şi a mea (şi unul, şi altul la fel de monstruoşi). Şi vedeam cum peste corabia disputei noastre – în ceea ce mă priveşte mereu actuală şi vie – se închideau, învolburându-se, apele împăciuitoare ale timpului care, precum ştim, se pricepe să şteargă deosebirile unor epoci întregi, darmite pe cele dintre două fiinţe amărâte. Eu însă mă împotriveam cu ghearele şi cu dinţii eventualei propuneri de reconciliere pe care timpul ne-o oferea. „Nu trăiesc, totuşi, în eternitate”, îmi spuneam în sinea mea, sunt ancorat, pur şi simplu, în cei treizeci şi şapte de ani ai vieţii mele, şi nu vreau să mă desprind de ei (aşa cum s-a desprins

Zemánek de vreme ce s-a supus atât de repede mentalităţii celor mai tineri ca el), nu, nu vreau să mă lepăd de destinul meu, nu vreau să mă descătuşez de cei treizeci şi şapte de ani ai mei, chiar dacă ei reprezintă o secţiune de timp atât de infimă şi atât de volatilă, de-acum uitată, atât de uitată…

Şi dacă Zemánek se va apleca spre mine cu un aer confidenţial, eu voi refuza această împăcare; da, voi refuza această împăcare, chiar dacă în favoarea ei ar interveni domnişoara Brožová şi toţi din generaţia ei – şi timpul însuşi…

12

Oboseală şi iar oboseală. La un moment dat îmi venea să las totul baltă, să plec şi să nu-mi mai pese de toată povestea. Nu mai vreau nimic de la lumea ata a lucrurilor materiale, pe care nu le înţeleg şi mă înşală. Mai există o altă lume. O lume unde mă simt la mine acasă şi ştiu să mă descurc: un drum de câmp, o tufă de măcieş, un dezertor, un muzicant hoinar şi o măicuţă.

Până la urmă am izbutit totuşi să mă stăpânesc şi să-mi revin. Trebuie. Trebuia să duc până la capăt disputa mea cu lumea lucrurilor materiale. Trebuie să pătrund cu lumina ochilor mei până în adâncul tuturor erorilor şi înşelăciunilor.

Să mă adresez cuiva? Să-i întreb pe flăcăii din Cavalcadă? Să risc, ca apoi să râdă toţi de mine?… Mi-au revenit în minte cele petrecute azi dimineaţă. Îmbrăcarea regelui. Şi, deodată, am ştiut unde trebuie să mă duc.

13

Avem un rege cinstit, dar tare sărac, strigau călăreţii, de data asta cu câteva case mai încolo şi noi ne ţineam mereu pe urmele lor. Crupele cailor bogat împodobite cu panglici multicolore – crupe albastre, trandafirii, verzi şi violete – săltau uşor în faţa ochilor noştri când, deodată, Zemánek, arătând cu degetul în direcţia lor, mi-a spus: „Uite-o pe Helena!” M-am uitat într-acolo, dar nu vedeam decât mereu aceleaşi crupe de cai, multicolore. „Acolo”, mi-a arătat, din nou, Zemánek. Am zărit-o, într-adevăr, pe jumătate ascunsă de trupul unui cal, şi în clipa aceea am simţit cum mi se aprind obrajii: felul în care mi-o arătase Zemánek (nu spusese „soţia mea”, ci „Helena”),

demonstra că era în temă şi deci ştia că o cunoşteam.

Stăteam în picioare la marginea trotuarului, ţinând cu mâna întinsă un microfon legat de un fir ce ducea spre cutia unui magnetofon agăţat de umărul unui tânăr în blugi şi scurtă de piele şi cu casca de ascultare la ureche. Ne-am oprit la câţiva paşi de ei. Zemánek a început (aşa, ca din senin, şi cu o mină inocentă) să spună că Helena e o femeie minunată, şi că în afara faptului că se ţine bine şi arată excelent, e totodată extrem de capabilă, drept care nu-l miră deloc faptul că mă înţeleg cu ea atât de bine.

Îmi simţeam obrajii înfierbântaţi: observaţia lui Zemánek nu fusese rostită cu agresivitate ci, dimpotrivă, pe un ton foarte binevoitor; în plus, privirea surâzătoare şi plină de semnificaţie a domnişoarei Brožová nu-mi lăsa niciun pic de îndoială că era şi ea în cunoştinţă de cauză, vrând parcă să-şi exprime simpatia, dacă nu chiar complicitatea ei.

În acest timp Zemánek nu mai contenea cu remarcile sale frivole despre soţia lui, încercând să-mi dea de înţeles (pe ocolite şi aluziv) că ştie totul, dar că nu vede nimic rău în povestea asta, întrucât are faţă de viaţa intimă a Helenei o atitudine absolut liberală; şi pentru a împrumuta spuselor sale acea largheţe lipsită de griji, s-a grăbit să spună, arătând spre tânărul cu magnetofonul pe umăr, că acest băiat (care, după el, aducea, cu căştile acelea de ascultare pe urechi, cu un cărăbuş uriaş) e îndrăgostit lulea de Helena, de mai bine de doi ani, şi ar fi cazul să fiu atent cu el, nu de alta, dar e de o gelozie de-a dreptul primejdioasă. Domnişoara Brožová a început să râdă, întrebând ce vârstă avea acest tânăr în urmă cu doi ani. Şaptesprezece, a ţinut să precizeze Zemánek, destul pentru a ţi se aprinde călcâiele, adăugând, bineînţeles, pe un ton glumeţ, că Helena nu-i femeia să se dea în vânt după puştani, că e o doamnă plină de virtuţi, dar că un asemenea băieţandru, cu cât mai păgubos e în dragoste, cu atât devine mai furios şi, fără îndoială, nu s-ar da în lături să şi lovească. Domnişoara (ca să fie în spiritul acestor nimicuri glumeţe) a ţinut să sublinieze că, de bună seamă, nu mi-ar fi greu să ţin piept acestui copilandru.

„Nu sunt chiar atât de sigur”, s-a grăbit să spună Zemánek, schiţând un zâmbet şugubăţ.

„Nu uita că am lucrat în mină, şi de-a tund am rămas cu o musculatură solidă”, i-am replicat eu cu intenţia de a spune şi

eu o banalitate, fără să-mi dau seama că această precizare avea să depăşească limitele unei discuţii frivole.

„Cum? Dumneavoastră aţi muncit în mină?” a întrebat domnişoara Brožová.

„Oricum, mânjii ăştia de douăzeci de ani – o ţinea Zemánek morţiş pe a lui – când umblă în gaşcă sunt, într-adevăr, al dracului de primejdioşi şi-ţi aranjează cum scrie la carte un tip care nu-i pe placul lor.”

„Cât timp?” a reluat domnişoara Brožová.

„Cinci ani!”

„Şi când a fost asta?”

„Acum nouă ani mai eram acolo.”

„Deci o poveste veche, de a tund muşdi dumneavoastră s-au mai putut dezumfla”, a menţionat domnişoara, dornică, desigur, să contribuie şi cu o mică glumă personală la vesela atmosferă prietenească. Numai că în clipa aceea eu mă gândeam, într-adevăr, la musculatura mea, departe de a fi fleşcăită, că, dimpotrivă, eram într-o formă excelentă şi aş fi fost în stare să-l snopesc în bătaie cu toate procedeele existente pe blonziul cu care mă însoţeam acum pălăvrăgind verzi şi uscate – dar lucrul cel mai grav şi mai întristător era că nu dispuneam de nimic altceva decât de această musculatură dacă voiam să-i plătesc vechea datorie, aşa cum s-ar fi cuvenit.

Şi din nou mi l-am închipuit pe Zemánek adresându-mi-se jovial şi cerându-mi, cu zâmbetul pe buze, să uităm tot ce-a fost între noi; deodată m-am simţit tras pe sfoară; în sprijinul cererii sale de iertare nu veneau doar schimbarea lui de opinii, timpul cu perspectiva sa aeriană, domnişoara Brožová şi cei de vârsta ei, ci şi Helena (da, toţi erau acum de partea lui şi împotriva mea), căci iertându-i Helenei adulterul, Zemánek mă mi tuia pe mine, obligându-mă în felul ăsta să-l iert şi eu la rândul meu.

Privind spectacolul (imaginar) al chipului său de şantajist, sigur de el datorită puternicilor săi aliaţi, m-a cuprins deodată o sete atât de fioroasă de a-l lovi, încât mă vedeam bătându-l cu adevărat.

Tinerii călăreţi, pe caii lor tropăitori, nu mai conteneau cu chemările lor, soarele îşi expunea discul de un galben-auriu încântător, domnişoara Brožová ciripea ceva, în legea ei, în timp ce eu vedeam, cu ochii mei furioşi, şiroaie de sânge prelingându-se pe obrajii lui.

Da, aşa se petreceau lucrurile în imaginaţia mea; dar ce voi face în realitate, atunci când el îmi va cere să-l iert?

Cu groază îmi dădeam seama că nu voi face nimic.

Între timp ne-am apropiat de Helena şi tehnicianul ei, care tocmai îşi scotea casca de pe urechi. „Cum? Aţi şi făcut cunoştinţă?” a întrebat Helena cu un aer plin de mirare, văzându-mă alături de soţul ei.

„Noi ne cunoaştem de multă vreme”, a asigurat-o Zemánek.

„Cum aşa?!” s-a mirat Helena.

„Foarte bine – ne cunoaştem din anii studenţiei, am urmat amândoi aceeaşi facultate”, s-a grăbit să-i explice Zemánek şi mie mi s-a părut în clipa aceea că am ajuns pe una dintre ultimele punţi care mă va aduce spre locul înjosirii (asemănător unui loc de execuţie), unde îmi va adresa cererea de iertare.

„Ce coincidenţe, Dumnezeule! Ce coincidenţe!” a reluat Helena, uluită.

„Aşa se întâmplă în lume”, a ţinut să spună tehnicianul, voind, de bună seamă, să atragă atenţia că şi el e pe lumea asta.

„Pe voi doi nu v-am prezentat”, şi-a dat seama în clipa aceea Helena, grăbindu-se să adauge: „El e Jindra.”

I-am întins mâna lui Jindra (un june pistruiat, nearătos) şi, în acest timp, Zemánek i-a spus Helenei: „Iniţial ne-am gândit, eu şi domnişoara Brožová, să te luăm cu noi, dar acum văd că asta nu te-ar amuza; dacă am înţeles bine, ai prefera să te întorci cu Ludvík…”

„Cum? Dumneavoastră mergeţi cu noi?!” m-a întrebat tânărul în blugi, şi mie mi s-a părut că, într-adevăr, cuvintele lui nu erau deloc prietenoase.

„Eşti cu maşina?” m-a întrebat Zemánek.

„Eu n-am maşină!” i-am răspuns.

„Atunci, pleci cu ei; vei călători confortabil, într-o societate mai mult decât agreabilă.”

„Da, dar să ştiţi, eu merg cu o sută treizeci! Dacă nu sunteţi obişnuit şi vă e teamă…” a ţinut să mă avertizeze junele în blugi.

„Jindra!” l-a certat Helena.

„Ai putea să vii cu noi – mi-a zis Zemánek – dar am impresia că preferi o prietenă nouă unui prieten vechi.” Mă numise jovial şi aşa, ca în treacăt, *prieten,* iar eu eram convins că de umilitoarea împăcare nu ne mai despărţea acum decât un pas;

de altfel, Zemánek amuţise câteva clipe, de parcă ar fi ezitat, iar eu mă aşteptam ca în clipa următoare să mă ia de braţ, şi să mă tragă într-o parte pentru a sta de vorbă cu mine între patru ochi (mi-am lăsat capul în jos, de parcă l-aş fi pus pe butuc sub tăişul securii), dar iată că m-am înşelat: Zemánek s-a uitat la ceas şi a spus: „Prea mult timp nu mai aveam, la cinci vreau să fiu la Praga. N-avem ce face, trebuie să ne luăm rămas bun. Ahoi, Helena” – i-a strâns mâna Helenei, apoi ne-a spus ahoi şi mie, şi tehnicianului şi ne-a strâns şi nouă mâna. Domnişoara Brožová ne-a strâns şi ea mâna tuturor, după care, luându-l de braţ pe Zemánek, au plecat împreună.

Se îndepărtau. Nu eram în stare să ne dezlipim ochii de pe ei: Zemánek înainta drept ca lumânarea, cu capul lui blond, mândru (triumfător) şi, lângă el, plutea tânăra cu păr întunecat; din spate era la fel de frumoasă, avea un mers uşor, elegant – îmi plăcea; îmi plăcea aproape dureros, căci frumuseţea ei, ce se îndepărta, manifestase faţă de mine o *indiferenţă* glacială, aşa cum fusese şi indiferenţa lui Zemánek (cordialitatea, elocvenţa, memoria şi conştiinţa sa), şi indiferenţa trecutului meu cu care îmi dădusem întâlnire aici, în oraşul natal, ca să mă răzbun pe el, dar care a trecut pe lângă mine nepăsător, ca şi când nici nu m-ar fi cunoscut.

Mă sufocam de atâta ruşine şi umilinţă şi nu-mi doream nimic altceva decât să dispar, să fiu singur şi să şterg din viaţa mea această poveste erotică şi murdară, această glumă stupidă – să-i şterg pe Helena şi Zemánek, să şterg ziua de alaltăieri, de ieri şi de azi, să şterg – să şterg totul, ca să nu rămână nicio urmă din toate astea.

//Vă supăraţi dacă-i spun tovarăşei redactoare câteva cuvinte între patru ochi?” m-am adresat tânărului tehnician şi, fără să mai aştept răspunsul, am luat-o pe Helena de braţ şi ne-am retras într-o parte.

Încerca să-mi explice ceva, bolborosind nu ştiu ce despre Zemánek şi domnişoara lui, scuzându-se într-un mod confuz pentru faptul de a fi fost nevoită să-i spună tot adevărul; în clipa aceea însă, pentru mine nu mai prezenta niciun interes; eram animat de o singură dorinţă: să nu mai fiu aici, să fiu cât mai departe de acest loc şi de toată halimaua asta; să pun punctul pe i şi să închei această poveste. Îmi dădeam seama că de-acum încolo nu mai aveam dreptul s-o mai înşel pe Helena; nu

se făcuse vinovată cu nimic faţă de mine, n-aveam nimic să-i reproşez, iar eu am tratat-o ca un ticălos, transformând-o într-un obiect, într-o piatră, pe care intenţionam (dar nu m-am priceput) s-o arunc în capul altcuiva. Mă sufocam de caraghioasa nereuşită a răzbunării mele, de josnicia propriului meu comportament şi eram decis să pun capăt întregii tărăşenii măcar acum, ce-i drept, cu întârziere, dar totuşi înainte de a fi mai mult decât târziu. Cu toate acestea, nu mă simţeam în stare să-i dau nicio explicaţie; nu numai din pricină că, spunându-i adevărul, aş fi rănit-o, ci şi pentru faptul că i-ar fi fost greu să-l înţeleagă. Nu-mi rămânea deci decât să evit orice discuţie şi să mă rezum cu fermitate la o simplă constatare, fără nicio înfloritură: i-am repetat de câteva ori că am fost împreună pentru ultima oară, că de-acum încolo nu ne vom mai vedea, că n-o iubesc, şi trebuie să înţeleagă acest lucru.

Dar povestea a fost mult mai gravă decât îmi imaginam: Helena s-a făcut galbenă la faţă, a început să tremure toată, nu-i venea să creadă spuselor mele, mă ţinea de mâini şi nu voia să-mi dea drumul; mi-a fost dat să trăiesc un mic calvar, înainte de a izbuti să mă desprind din strânsoarea ei şi să plec.

14

Încotro mă uitam numai cai şi panglici colorate, iar eu am rămas ţintuită locului şi am stat aşa multă vreme, până s-a apropiat de mine Jindra, m-a luat de mână, mi-a strâns-o şi m-a întrebat: ce-i cu dumneavoastră, ce-i cu dumneavoastră, şi eu mi-am lăsat mâna în mâna lui şi i-am spus: nimic, Jindra, nimic, ce să fie, şi vocea mea mi se părea străină, piţigăiată şi am continuat să vorbesc cu o precipitare ciudată, amintind ce mai aveam de făcut – strigările sunt înregistrate, avem şi două convorbiri, mai trebuie să înregistrăm comentariul şi am terminat – aşa vorbeam despre lucruri la care nici măcar nu mă puteam gândi în clipa aceea, iar el stătea tăcut lângă mine şi-mi strângea mâna…

De fapt, până atunci nu mă atinsese niciodată, fusese întotdeauna sfielnic, dar toată lumea ştia că e îndrăgostit de mine, şi acum stătea aici, în faţa mea şi-mi strângea mâna, iar eu bolboroseam vrute şi nevrute despre emisiunea noastră pe care o pregăteam, dar nu mă gândeam la ea, mă gândeam la

Ludvík şi – culmea caraghioslâcului – deodată mi-a fulgerat prin minte întrebarea: cum arăt acum, aici, în faţa lui Jindra, dacă nu cumva sunt sluţită de atâta tulburare, nu, sper că nu, în definitiv n-am bocit, n-am vărsat lacrimi, sunt doar tulburată nimic mai mult...

Uite ce, Jindra, acum lasă-mă puţin, mă duc să scriu comentariul şi pe urmă îl înregistrăm repede, ca să isprăvim cu povestea asta; mi-a mai ţinut mâna câteva clipe întrebând, cu duioşie, ce-i cu dumneavoastră, doamnă Helena, ce vi s-a întâmplat, dar eu m-am smuls din strânsoarea lui şi am pornit spre sediul Comitetului naţional, unde ni se pusese la dispoziţie o încăpere numai pentru noi, am ajuns acolo, în sfârşit singură! – încăperea era pustie – am căzut pe un scaun ca un bolovan, mi-am lăsat capul pe masă şi am rămas un timp aşa. Capul mă durea cumplit, să-mi plesnească, nu alta. Am deschis poşeta să văd dacă n-am în ea vreun calmant, dar, de fapt, nu ştiu de ce am deschis-o, ştiam doar că n-am la mine niciun calmant, pe urmă însă mi-am adus aminte că Jindra are întotdeauna cu el tot felul de medicamente, în cuier atârna halatul lui de lucru, l-am buzunărit şi, într-adevăr, am găsit acolo un tub, da, erau nişte tablete împotriva durerilor de cap, de dinţi, împotriva sciaticii şi a inflamaţiei nervului trigemen, mă rog, împotriva durerilor de suflet nu erau, dar, cel puţin, or să-mi calmeze creierul.

M-am dus la robinetul aflat într-un colţ al încăperii învecinate, mi-am umplut cu apă un pahar de muştar şi am înghiţit la iuţeală două tablete. Două ajung, s-ar putea să-mi ajute, bineînţeles nu să mă scape de durerile de suflet, la aşa ceva *algeria* nu ajută, doar dacă aş înghiţi tot tubul. Căci algena, consumată în doze mari e otravă, iar tubul lui Jindra e aproape plin – s-ar putea să ajungă...

Dar asta n-a fost decât o idee, un simplu gând, numai că acest gând îmi revenea acum mereu în minte, ca o obsesie, a trebuit să reflectez asupra vieţii mele, să mă întreb de ce trăiesc, dacă are rost să mai trăiesc, dar, nu-i adevărat, la nimic din toate astea nu m-am gândit, de fapt în clipa aceea aproape nici nu gândeam, îmi închipuiam doar că nu mai trăiesc, şi, deodată, mi-a fost atât de bine, ciudat de bine, şi sufletul mi-era atât de uşurat, încât, pe neaşteptate, mi-a venit să râd, şi, probabil, am început să râd cu adevărat.

Am pus pe limbă o altă tabletă, nu eram deloc hotărâtă să mă

otrăvesc, strângeam doar în palmă tubul acela, spunându-mi în sinea mea: „Ţin în mână propria-mi moarte” şi eram vrăjită de acea simplă facilitate, ce-mi dădea senzaţia că mă apropiam, încet-încet, cu pas mărunt, de o prăpastie adâncă, nicidecum cu gândul de a mă arunca în ea, ci, pur şi simplu, spre a-mi coborî privirea spre străfundul ei abisal. Mi-am umplut paharul cu apă, am absorbit pastila, după care m-am reîntors în încăperea noastră; fereastra ei era deschisă şi, de departe, se auzea mereu acelaşi: hei, hei, cinstiţi săteni, de-aici şi de prin împrejurimi, dar peste aceste chemări se aşternea neîncetat vacarmul asurzitor al autoturismelor, al autocamioanelor grele, al motocicletelor, acoperind cu brutalitate tot ce-i frumos pe această lume, tot în ce-am crezut şi pentru ce-am trăit – hărmălaia aceasta era insuportabilă, ca de altfel şi neputincioasa subţirime vocală a celor ce strigau, drept care am închis fereastra, lăsându-mi din nou sufletul pradă acelei dureri adânci şi persistente.

Într-o viaţă întreagă Pavel nu mi-a pricinuit atâta rău, cât mi-ai pricinuit tu într-un minut, da, Ludvík, într-un singur minut; pe Pavel îl iert, îl înţeleg şi-l iau aşa cum e, flacăra lui arde repede, el simte nevoia să-şi caute o nouă hrană, noi spectatori şi un nou public, deseori m-a nedreptăţit, mi-a făcut rău, dar acum, prin prisma proaspetei mele suferinţe, îl privesc fără mânie, cu un sentiment absolut matern, fanfaronul, măscăriciul, mă amuză strădania lui de ani şi ani de a se smulge din braţele mele, ah, du-te Pavel, urmează-ţi drumul tău, te înţeleg, dar pe tine, Ludvík, nu te înţeleg, pe tine da, numai pe tine te blestem, te blestem şi, totodată, te rog să vii, să vii şi să te înduri de mine…

Ah, Doamne, poate că la mijloc nu-i decât o cumplită neînţelegere, ţi-o fi spus, poate, ceva Pavel, în timp ce eraţi singuri, ce ştiu eu, te-am întrebat, te-am conjurat să-mi explici de ce nu mă mai iubeşti, nu voiam să pleci, să mă părăseşti, de patru ori te-am reţinut, dar tu nu voiai să auzi nimic şi nu făceai decât să repeţi întruna: s-a sfârşit, s-a sfârşit, totul s-a sfârşit, definitiv şi irevocabil, mă rog, s-a sfârşit, am încuviinţat, în cele din urmă, cu o voce subţire de soprană, de parcă ar fi vorbit altcineva, o puştancă înainte de pubertate, şi ţi-am spus cu vocea aceea subţire: *bine, în cazul ăsta î (i doresc drum bun*, ce caraghios, habar n-am de ce ţi-am dorit drum bun, dar pe limbă

îşi croiau drum, fără încetare, aceste cuvinte: îţi doresc drum bun, îţi doresc drum bun…

S-ar putea să nu ştii că te iubesc, cu siguranţă nu ştii cât de mult te iubesc, îţi închipui, poate, că sunt pur şi simplu o coniţă care a căutat o aventură, şi nici prin gând nu-ţi trece că eşti pentru mine destinul, viaţa, totul… S-ar putea să mă găseşti aici acoperită cu o pânză albă şi atunci abia să-ţi dai seama că ai ucis tot ce aveai mai de preţ în existenţa ta… sau să vii, ah, Doamne! cât voi mai fi încă în viaţă, şi vei mai putea să mă salvezi, şi vei cădea în genunchi lângă mine şi vei plânge, iar eu îţi voi mângâia mâna, părul, şi te voi ierta, te voi ierta, te voi ierta, totul îţi voi ierta…

15

Într-adevăr, altă ieşire n-aveam, a trebuit să risipesc vraja acestei urâte prostii, a acestei glume de prost gust care nu se mulţumea cu simpla-i existenţă ci se reproducea cu monstruozitate, dând naştere altor şi altor glume stupide – voiam să lichidez în întregime această zi, izvorâtă dintr-o regretabilă eroare, pentru simplul motiv că mă trezisem prea târziu azi dimineaţă şi n-am izbutit să plec, dar, în acelaşi timp, voiam să lichidez dintr-o singură ştersătură tot ce determinase această zi, toată strădania prostească de a o cuceri şi poseda pe Helena, această neghiobie întemeiată şi ea pe o regretabilă eroare.

Mă grăbeam de parcă aş fi simţit în spatele meu paşii urmăritori ai Helenei, şi, deodată, mi-a venit în minte o idee: admiţând că aş putea, într-adevăr, să şterg cu desăvârşire din viaţa mea cele câteva zile inutile şi lipsite de sens, la ce bun, de vreme ce *întreaga* poveste a existenţei mele se trăgea dintr-o eroare, începând cu acea glumă prostească scrisă pe o carte poştală ilustrată, cu acea întâmplare nefericită, cu acea nerozie? Şi m-a cuprins un sentiment de groază la gândul că lucrurile izvorâte dintr-o eroare sunt la fel de reale ca lucrurile produse de adevăr şi necesitate.

Ce bucuros aş fi să pot revoca povestea vieţii mele! Se pune însă întrebarea cu ce autoritate aş putea s-o revoc, de vreme ce erorile din care s-a tras n-au fost numai erorile *mele? Î*n definitiv, cine s-a înşelat atunci când gluma prostească de pe

cartea mea poştală a fost luată în serios? Cine s-a înşelat atunci când tatăl lui Alexei (la ora actuală reabilitat retroactiv, dar şi postmortem) a fost arestat şi azvârlit în închisoare? Asemenea erori erau atât de frecvente şi atât de comune, încât nu constituiau deloc o excepţie sau o „greşeală” în ordinea lucrurilor ci, dimpotrivă, tocmai ele erau acelea care alcătuiau ordinea lucrurilor. Şi-atunci, cine s-a înşelat? Istoria însăşi? Divina şi înţeleaptă istorie? Dar, la urma-urmei, de ce ar trebui să fie *erorile* ei? Aşa apar lucrurile doar în raţiunea mea omenească, dar dacă istoria dispune, într-adevăr, de o raţiune proprie, de ce ar trebui să fie neapărat o raţiune ce aspiră spre justiţie, o raţiune ce revendică înţelegerea umană, o raţiune de o gravitate profesională? Dacă întreaga istorie glumeşte? Şi, deodată, mi-am dat seama de neputinţa voinţei mele de a-mi revoca propria glumă, când eu însumi, cu toată viaţa mea, eram încorporat într-o glumă atotcuprinzătoare (depăşind câmpul meu vizual) şi absolut irevocabilă.

Am zărit în piaţă (amuţită, căci Cavalcada colinda acum celălalt capăt al satului), sprijinit de un zid, un panou mare, amintind cu litere roşii de-o şchioapă, că azi, la orele patru după-amiaza va concerta în grădina restaurantului o orchestră de ţambale. Panoul se afla lângă uşa ce dădea în localul hanului, şi, întrucât până la plecarea autobuzului mai aveam de aşteptat aproape două ore, am intrat…

16

Grozav îmi doream să mă mai apropii un pic de prăpastia aceea, să mă aplec peste balustradă şi să privesc în adâncul ei, de parcă priveliştea aceea ar fi avut menirea să-mi aducă mângâierea şi împăcarea, ca şi când jos, dacă nu în altă parte, acolo, pe fundul prăpastiei, ne-am fi putut regăsi şi să fim iar împreună, fără neînţelegeri, fără echivocuri, feriţi de răutatea oamenilor, de îmbătrânire, de tristeţi, şi pentru totdeauna… M-am dus din nou în camera vecină, aveam deocamdată în mine doar patru tablete, nimica toată, cu asta eram încă prea departe de gura prăpastiei – nici cât să ajung la balustradă nu-mi ajungeau – şi am răsturnat restul pastilelor în căuşul palmei mele. În clipa aceea, am auzit deschizându-se uşa de pe coridor şi, speriată, am aruncat la iuţeală pastilele în gură şi fără să mai

stau pe gânduri, le-am înghiţit în pripă: dumicatul era prea mare, îl simţeam cum îmi apăsa dureros gâtlejul, în ciuda faptului că-l înecam cu apă cât puteam.

Era Jindra, m-a întrebat cum stau cu comentariul, şi, deodată, m-am trezit că sunt cu totul alta, se risipise din mine orice urmă de zăpăceală, îmi dispăruse, ca prin farmec, vocea aceea subţire, cu intonaţie străină, şi mă simţeam stăpână pe mine şi hotărâtă. Ce bine că ai venit, Jindra, aş avea nevoie să mă ajuţi cu ceva. S-a făcut roşu ca para focului, grăbindu-se să-mi spună că pentru mine e gata să facă totul oricând şi se bucură nespus că mi-am revenit şi mă simt bine. Da, mi-a trecut, acum mi-e bine, dar mai aşteaptă, te rog, o clipă, vreau să scriu ceva – şi, aşezându-mă la masă, am luat o coală de hârtie şi am scris: Ludvík, dragul meu cel mai scump, te-am iubit cu tot sufletul şi cu tot trupul meu, iar trupul şi sufletul meu nu mai au acum nicio raţiune de a trăi. Îmi iau rămas bun de la tine, te iubesc, adio, Helena. Fără să mai recitesc ce-am scris – Jindra şedea pe scaun în faţa mea, se uita la mine, nu ştia ce scriu – am împăturit repede hârtia cu gândul s-o introduc într-un plic, dar pe masă nu se vedea niciun plic; Jindra, te rog frumos, n-ai cumva un plic?

S-a apropiat liniştit de dulăpiorul din dreptul mesei, l-a deschis şi a început să scotocească prin el – altă dată l-aş fi dojenit, atrăgându-i atenţia: să nu scotocească prin lucrurile străine, dar de data asta voiam repede, cât mai repede un plic, mi l-a întins, era un plic cu antetul Comitetului naţional local. Am introdus repede în el scrisoarea, am lipit plicul şi am scris pe el Ludvík Jahn, te rog Jindra, îţi aminteşti de omul acela care a stat cu noi acolo, împreună cu soţul meu şi domnişoara aceea, da, brunetul acela, eu nu pot să plec acum de aici, şi aş vrea neapărat să-l găseşti şi să-i dai această scrisoare.

Şi iar m-a apucat de mână, sărăcuţul, ce-o fi fost oare în mintea lui, cum şi-o fi explicat el starea mea de iritare, nici prin gând nu-i putea trece despre ce era vorba, simţea doar că se întâmpla ceva cu mine, ceva rău, şi iar mă ţinea de mână şi mie mi s-a făcut deodată o milă cumplită de el, şi el s-a aplecat spre mine şi m-a îmbrăţişat, lipindu-şi buzele de buzele mele – am vrut să mă împotrivesc, dar el mă strângea cu putere şi în clipa aceea mi-a fulgerat prin minte că acesta era ultimul bărbat pe care-l sărutam în viaţa mea, ultimul meu sărut, şi m-a cuprins

deodată o nebunie de-a dreptul euforică, l-am îmbrăţişat şi eu şi, strângându-l la pieptul meu, mi-am întredeschis gura şi am simţit limba lui pe limba mea şi mâinile lui alunecând pe trupul meu şi m-a cotropit deodată sentimentul ameţitor că în clipa aceea eram de fapt absolut liberă, că nimic nu mai avea vreo importanţă, căci eram părăsită de toţi şi lumea mea se năruia, şi de aceea eram liberă, absolut liberă, şi-mi puteam permite orice, să-mi fac toate chefurile, da, eram liberă ca puştoaica aceea pe care noi am dat-o afară din instituţie, nimic nu mă despărţea de ea, viaţa mea era distrusă, sfărâmată, şi cioburile ei n-aveam să le mai lipesc niciodată, de-acum încolo nu mai aveam niciun motiv să fiu credincioasă şi cui să-i fiu credincioasă, eram dintr-o dată liberă, absolut liberă, ca tehniciană noastră, curvuliţa aceea care se întindea în fiecare seară în alt pat, şi-mi ziceam că dacă aş mai trăi, m-aş tăvăli şi eu în fiecare seară în alt pat. Simţeam limba lui Jindra răscolindu-mi gura, eram liberă, ştiam că pot face dragoste cu el. Voiam să mă culc cu el indiferent unde, fie şi aici pe această masă sau pe duşumeaua de scândură, pe loc, fără să ezit, şi repede – să fac amor pentru ultima oară, amor înaintea sfârşitului, dar tocmai atunci Jindra s-a îndreptat din şale şi, cu un surâs plin de trufie, mi-a spus că acum trebuie să plece, dar că va fi înapoi cât mai curând cu putinţă.

17

În micuţa sală, cu cinci-şase mese, înţesată de fum şi supraaglomerată, a dat buzna un chelner, ţinând în mâna întinsă o tavă uriaşă, încărcată cu un maldăr de farfurii, în care am recunoscut din zbor faimoasele şniţele vieneze, garnisite cu obişnuita salată de cartofi (probabil unicul fel de mâncare duminicală), şi, croindu-şi drum fără menajamente printre oameni şi mese, a ţâşnit ca o săgeată pe coridor. M-am luat repede după el şi în felul acesta am descoperit la capătul coridorului o uşă deschisă ce dădea în grădina hanului, unde se servea, de asemenea, masa de prânz. În fund de tot, sub coroana stufoasă a unui tei am zărit o masă liberă; m-am dus acolo şi m-am instalat.

De departe, peste acoperişurile căsuţelor săteşti răsuna înduioşătorul hei, hei, a cărui rezonanţă atât de îndepărtată se

stingea în curtea hanului, încercuită de zidurile caselor înconjurătoare, ca un ecou aproape ireal. Iar această realitate aparentă mi-a stârnit ideea că tot ce se afla în jurul meu n-avea nimic comun cu prezentul, că nu era decât trecutul, un trecut coborând cu cincisprezece-douăzeci de ani în urmă, că trecut era şi acest hei, hei, şi Lucia şi Zemánek, iar Helena era acea piatră pe care voiam s-o arunc, ca să lovesc acest trecut; toate aceste trei zile nu fuseseră decât un teatru al umbrelor.

Cum adică? Numai aceste trei zile? Toată viaţa mea – aşa mi se pare – a fost supraîncărcată întotdeauna de umbre, iar prezentul a ocupat în ea, după toate probabilităţile, un loc destul de nedemn: îmi imaginez un trotuar rulant (adică timpul) şi pe acest trotuar un om (adică eu) alergând în direcţia opusă mişcării trotuarului; trotuarul se mişcă însă mai repede decât mine, îndepărtându-mă astfel, puţin câte puţin, de ţinta spre care mă îndrept eu; această ţintă (ciudată ţintă, căci e plasată *în spate!)* e trecutul proceselor politice, trecutul sălii cu pădurea de mâini ridicate, trecutul fricii, trecutul soldaţilor cu epoleţi negri, şi Lucia – trecutul de care sunt vrăjit prin farmece, trecutul pe care mă străduiesc să-l descifrez, să-l descâlcesc, să-l despletesc şi care mă împiedică să trăiesc aşa cum trebuie să trăiască un om, adică privind înainte. Şi totuşi, trebuie spus că e un trecut pe zi ce trece mai îndepărtat (căci trotuarul goneşte mai repede ca mine), şi de aceea e din ce în ce mai indescifrabil şi mai greu de descâlcit, aşa că eu alerg (cu ochii întorşi spre trecut şi cu simţul justiţiei nesatisfăcut) într-o cursă absolut *zadarnică.*

Dar e în povestea asta o legătură esenţială cu care aş vrea să mă ataşez trecutului, iar această legătură e răzbunarea, numai că răzbunarea, aşa cum m-am putut convinge tocmai în aceste trei zile, e la fel de zadarnică, precum zadarnică e toată goana mea înapoi. Da, atunci când Zemánek citea, cu vocea sa declamatorie, în amfiteatrul facultăţii faimosul *Reportaj cu ştreangul de gât* al eroului Fučik, atunci trebuia să mă apropii de el şi să-l pălmuiesc, atunci şi numai atunci era momentul. Prin amânarea *sine die*, răzbunarea se transformă în ceva înşelător, într-o religie personală, într-un mit detaşat de la o zi la alta tot mai mult de participanţii la eveniment, care în mitul răzbunării rămân aceiaşi, deşi în realitate (trotuarul e în permanentă mişcare) ei sunt de multă vreme alţii: alt Jahn stă azi în faţa altui

Zemánek, iar lovitura cu care i-am rămas dator nu poate fi nici resuscitată, nici reconstituită, e pierdută pentru totdeauna, astfel că, lovind acum, după atâta amar de ani, ea devine absolut neinteligibilă, căpătând în cazul ăsta alte semnificaţii, cu totul străine celor gândite de mine, transformându-se în cu totul altceva decât fusese intenţia mea iniţială, îndreptându-se, eventual, în toate direcţiile posibile, fără ca eu să mai fiu în stare s-o dirijez, şi cu atât mai puţin să-i găsesc o justificare.

Tăiam în farfurie bucata mare şi rotundă de şniţel pané şi în urechi îmi răsuna din nou hei-heiul melodic ce plutea ca o adiere aproape imperceptibilă peste acoperişurile săteşti; mi-l închipuiam în sinea mea pe regele mascat, însoţit de suita sa călare, şi am simţit deodată o strângere de inimă, gândindu-mă la incomprehensibilitatea gesturilor omeneşti.

De sute de ani încoace, la fel ca azi, satele morave sunt colindate de tineri călare, ducând din casă în casă un misterios mesaj ale cărui slove, scrise într-o limbă lor necunoscută, e prezentat de ei cu o înduioşătoare fidelitate, fără măcar să le înţeleagă. De bună seamă, cândva, demult, nişte oameni au vrut să spună şi să transmită ceva important, şi în zilele noastre ei prind din nou viaţă prin urmaşii lor, în chip de oratori surdo-muţi, adresându-se publicului prin gesturi pe cât de frumoase, pe atât de neinteligibile. Mesajul lor nu va fi descifrat niciodată, nu numai din lipsa unui chei, ci mai ales din lipsa de răbdare a oamenilor de a-l asculta într-o perioadă în care s-a acumulat o asemenea imensitate de mesaje vechi şi noi, încât comunicările lor gălăgioase se acoperă una pe cealaltă, făcându-se neauzite. De pe acum istoria nu mai e decât un fir subţire al amintirii peste oceanul uitării, dar timpul păşeşte înainte şi va veni vremea erelor superioare, vreme pe care memoria inextensibilă a individului nu va fi în stare s-o cuprindă şi milenii întregi vor cădea unul câte unul, în afara ei, secole de tablouri şi muzica, secole de descoperiri, de bătălii şi cărţi vor dispărea, şi asta va fi rău, căci omul va pierde în felul ăsta noţiunea şi conştiinţa de sine, iar istoria lui, ce nu va putea fi concepută şi cuprinsă, se va chirci, transformându-se în câteva prescurtări schematice lipsite de sens. Mii de Cavalcade regeşti vor porni în întâmpinarea acelor oameni de demult cu mesaje acuzatoare şi neinteligibile şi nimeni nu va avea timp de ele, să le asculte.

Stăteam la masa mea din colţul grădinii-restaurant, aplecat

asupra farfuriei goale – consumam şniţelul fără să-mi fi dat seama când şi cum – şi mă simţeam înglobat (chiar din momentul acela) în acea inevitabilă şi nemărginită uitare. În timp ce reflectam, a sosit ospătarul, şi, luând farfuria din faţa mea, a vânturat şerveţelul de două ori, măturând de pe masă cele câteva firimituri, după care s-a dus grăbit spre altă masă. M-a cuprins deodată un regret cumplit pentru această zi, nu numai pentru zădărnicia ei, ci şi pentru faptul că nici măcar această zădărnicie nu va rămâne din ea, şi se va risipi trecând în uitare cu această masă cu tot, cu această muscă cicălitoare ce-mi bâzâie în jurul capului, cu această pulbere gălbuie pe care mi-o presară cu dărnicie pe faţa de masă teiul în floare, cu acest serviciu prost şi de-o încetineală agasantă, atât de caracteristic pentru starea de moment a societăţii în care trăim, că până şi această societate va fi uitată, dar cu mult înainte de a fi dată uitării, vor fi uitate greşelile, erorile şi nedreptăţile ei, cu care mă frământam, mă chinuiam şi mă hrăneam, în zadarnica-mi străduinţă de a le îndrepta, de a le pedepsi, de a le răscumpăra, zadarnică, întrucât ceea ce s-a întâmplat s-a întâmplat şi nu mai poate fi răscumpărat.

Da, aşa vedeam eu, deodată, lucrurile, cu toată claritatea: cei mai mulţi dintre oameni se amăgesc cu mirajul unei duble şi îndoielnice credinţe profesând *amintirea eternă* (a oamenilor, lucrurilor, faptelor, noţiunilor) şi *răscumpărarea* (faptelor, erorilor, păcatelor şi nedreptăţilor). La fel de falsă şi una, şi alta. În realitate, lucrurile se petrec şi se vor petrece exact invers: totul va cădea pradă uitării şi nimic nu va fi răscumpărat. Misiunea răscumpărării (împlinită de răzbunare şi iertare) va fi înlocuită de uitare. Nimeni nu va răscumpăra nedreptăţile săvârşite, în schimb toate nedreptăţile vor fi uitate.

Şi din nou m-am uitat cu atenţie în preajma mea, ştiind că toate vor cădea pradă uitării – şi teiul, şi masa, şi oamenii din jurul meselor, şi ospătarul (istovit de alergătura din timpul prânzului), şi acest han care (din stradă era dezagreabil şi neprimitor) mi se părea, de aici, din grădină, cât se poate de atrăgător, cu zidurile sale exterioare îmbrăcate în viţă sălbatică. Priveam spre uşa deschisă a coridorului pe care tocmai dispărea ospătarul (această inimioară obosită a acestui cotlon, acum aproape pustiu şi liniştit), uşa în pragul căreia (nici nu se închisese bine întunericul în urma ospătarului) şi-a făcut apariţia

un tânăr în blugi şi haină de piele; intrând în grădină şi-a rotit privirea în jurul lui; m-a văzut şi a pornit glonţ spre mine; abia după câteva clipe mi-am dat seama că era tehnicianul Helenei.

Mă încearcă întotdeauna un sentiment de anxietate atunci când o femeie care iubeşte şi nu e iubită ameninţă cu revenirile ei – aşa se face că în clipa în care junele mi-a întins plicul („E din partea doamnei Zemánková"), am căutat în primul rând să amân, într-un fel, cititul scrisorii. L-am poftit să ia loc; mi-a dat ascultare (cu un cot sprijinit pe masă şi cu fruntea încreţită contempla satisfăcut coroana teiului străluminată de razele soarelui), iar eu am depus plicul pe masă în faţa mea şi l-am întrebat: „Ce zici, bem ceva?"

A strâns din umeri; i-am propus o votcă, dar a refuzat-o motivând că e cu maşina, grăbindu-se totuşi să adauge că, dacă am poftă, pot să comand una pentru mine, iar el mă va asista bucuros cu privirea. Poftă n-aveam câtuşi de puţin, dar întrucât în faţa mea zăcea plicul pe care n-aveam niciun chef să-l deschid, am socotit binevenită orice altă „activitate". I-am cerut deci ospătarului, care tocmai trecea prin preajma noastră, să-mi aducă o votcă.

„Ştiţi, cumva, ce doreşte Helena de la mine?" l-am întrebat.

„De unde să ştiu. Citiţi scrisoarea!" mi-a răspuns, tăios.

„Ceva urgent?" am insistat eu.

„Vă închipuiţi, poate, că am fost obligat să învăţ conţinutul pe dinafară, pentru eventualitatea că m-ar fi atacat cineva pe drum?" mi-a ripostat, cu promptitudine.

Am apucat plicul, l-am ţinut un timp între degete (era un plic oficial cu antetul imprimat: Comitetul naţional local), pe urmă l-am aşezat la loc pe faţa de masă presărată cu polen de tei şi, neştiind ce să mai fac, i-am spus: „Păcat că nu beţi."

„Nu uitaţi că e vorba totuşi şi de securitatea *dumneavoastră*", mi-a replicat pe un ton apăsat. Am înţeles aluzia, şi am mai înţeles că nu fusese rostită de florile mărului; junele voia să profite de faptul că se afla la aceeaşi masă cu mine spre a se lămuri asupra condiţiilor de călătorie înapoi spre Praga şi asupra eventualei şanse de a rămâne singur cu Helena. Mi se părea destul de drăguţ; pe chipul lui (micuţ, palid şi pistruiat, cu nasul scurt şi cârn) se citea tot ce se petrecea în sufletul lui; chipul acesta era atât de transparent poate pentru faptul că era un chip iremediabil infantil (am spus iremediabil, deoarece această

infantilitate se remarca prin mărunţimea anormală a trăsăturilor care cu vârsta nu devin cu nimic mai bărbăteşti, încât până şi dintr-o faţă bătrânească nu fac decât să dea întotdeauna o versiune îmbătrânită a unei feţe infantile). O asemenea infirmitate cu greu poate fi suportată de un tânăr de douăzeci de ani, întrucât la această vârstă îi aduce descalificarea ca bărbat, drept care nu-i rămâne decât s-o mascheze cu toate mijloacele (aşa cum o masca odinioară – ah nu se mai termina odată teatrul viselor! – băieţelul-comandant din cazarma noastră): prin felul de a se îmbrăca (haina de piele a junelui era lată în umeri, elegantă, frumos croită, şi-i şedea bine) şi prin comportamentul (plin de el, impertinent, uşor grosolan, manifestând în anumite clipe un fel de indiferenţă dezinvoltă). Din păcate însă, acest camuflaj forţat avea darul să-l trădeze în permanenţă: junele roşea, nu era în stare să-şi stăpânească prea bine glasul, care în momentele celor mai mici emoţii începea s-o ia uşor razna, să se subţieze, să se piţigăiască (remarcasem acest lucru cu prilejul primei noastre întâlniri), dar nu era în stare să-şi stăpânească nici privirea, nici mimica (a încercat, ce-i drept, să-mi sugereze ideea că puţin îi păsa dacă voi pleca sau nu cu ei la Praga, dar în clipa în care l-am asigurat că rămân aici, ochii au prins să-i strălucească, fără putinţă de tăgadă.)

Când, după un răstimp, ospătarul a aşezat din greşeală pe masa noastră nu unul, ci două păhărele de votcă, junele a dat din mână nepăsător, spunându-i să nu le ia, că, în definitiv, poate să bea şi el un păhăruţ: „Doar n-o să vă las să beţi de unul singur” mi-a spus şi, ridicând paharul a adăugat: „în sănătatea dumneavoastră.”

„Şi a du mita le!” am încuviinţat în timp ce ciocneam.

Pe urmă ne-am apucat să stăm de vorbă şi în felul ăsta am aflat că junele vedea plecarea cam peste două ore, întrucât Helena voia să mai prelucreze la faţa locului materialul înregistrat, eventual să imprime şi comentariul ei, pentru ca întreaga poveste să poată intra în emisiunea de mâine. L-am întrebat cum se împacă în muncă cu Helena. Împurpurându-se din nou la faţă, mi-a răspuns că Helena e pricepută în meseria ei, dar că e prea câinoasă cu colaboratorii ei, fiind dispusă oricând să facă ore suplimentare, fără a ţine seama de faptul că unii se grăbesc, poate, să ajungă cât mai repede acasă.

Întrebându-l dacă se numără şi el printre aceşti grăbiţi să ajungă repede acasă, mi-a răspuns că nu; că pe el, personal, munca asta îl amuză, ba chiar îl pasionează. Apoi, exploatând curiozitatea mea cu privire la comportamentul Helenei, m-a întrebat cu discreţie aşa, ca într-o doară: „De fapt de unde o cunoaşteţi?” I-am spus. Drept care a continuat să mă iscodească: „Helena e o femeie grozavă, nu-i aşa?”

Îndeosebi când venea vorba de Helena, interlocutorul meu arbora o mină ostentativ satisfăcută, iar eu atribuiam şi această atitudine grijii de a camufla, deoarece cultul său deznădăjduit pentru Helena era, de bună seamă, cunoscut oriunde, de cine vrei şi cine nu vrei, iar el se vedea silit să se împotrivească în fel şi chip cununii îndrăgostitului nefericit, cunună, precum se ştie, ofensatoare. În ciuda faptului că nu luam prea în serios satisfacţia tânărului, ea avea totuşi darul să diminueze măcar un pic povara scrisorii ce zăcea în faţa mea, şi, în cele din urmă, m-am învrednicit să iau plicul de pe masă şi să-l deschid: „Trupul meu şi sufletul meu... nu mai am nicio raţiune de a trăi... îmi iau rămas bun...”

L-am zărit pe ospătar în celălalt capăt al grădinii şi am strigat: „Plata.” Ospătarul a dat din cap aprobator, dar, fidel obişnuinţei sale, n-a vrut să se abată de pe făgaşul ei, dispărând din nou pe coridorul întunecat.

„Să mergem, n-avem timp de pierdut”, i-am spus tânărului tehnician şi, ridicându-mă de la masă, am străbătut grădina la iuţeală; junele după mine. Am parcurs la fel de grăbiţi coridorul şi salonul, până la ieşirea din restaurant, astfel că ospătarul, vrând-nevrând, a fost nevoit să alerge după noi.

„Un şniţel, o supă, trei votci”, i-am dictat în mare viteză.

„Ce se întâmplă?” m-a întrebat tânărul cu o voce timidă.

I-am plătit ospătarului şi i-am cerut tânărului să mă conducă repede la Helena. Am pornit amândoi într-un marş forţat.

„Ce s-a întâmplat?”

„E departe de aici?” am întrebat la rândul meu.

Mi-a arătat cu mâna drept înainte, şi marşul meu s-a transformat în fugă; am alergat amândoi şi, peste puţin timp, am ajuns în faţa Comitetului naţional. O căsuţă scundă, spoită în alb, cu o poartă şi două ferestre spre stradă. Am pătruns în clădire şi ne-am trezit într-un birou dezolant: în dreptul ferestrei, faţă în faţă, două mese de lucru; pe una din ele zăcea deschis

un magnetofon, un bloc-notes şi o poşetă de damă (era poşeta Helenei); la fiecare masă câte un scaun, iar într-un colţ al încăperii se înălţa un cuier metalic, în care atârnau două impermeabile: fâş-fâşul albastru al Helenei şi un trend slinos, bărbătesc.

„Ăsta-i biroul nostru” mi-a spus tânărul.

„Aici v-a dat scrisoarea?”

„Da.”

Numai că, în clipa aceea, biroul era pustiu: „Helena!” am strigat, cu disperare, şi rezonanţa sugrumată şi nesigură a vocii mele a avut darul să mă îngrozească. Niciun răspuns. Am strigat din nou: „Helena!”

„Şi-a făcut… seama?…”

„Aşa se pare”, i-am răspuns.

„Pomenea despre asta în scrisoarea aceea?…” „Da” am încuviinţat, grăbindu-mă să-l întreb: „Aţi mai avut la dispoziţie şi altă cameră, în afară de asta?”

„Nu”.

„Crezi că ar putea fi la hotel?”

„Nu. Am anunţat eliberarea camerelor azi dimineaţă, înainte de a porni încoace…”

„În cazul ăsta trebuie să fie aici”, am declarat eu cu fermitate, şi de data asta l-am auzit pe tânărul tehnician strigând cu vocea-i subţire, sugrumată de emoţie: „Helena!”

Am deschis uşa spre încăperea alăturată; era tot un birou: o masă de scris, un coş de hârtie, trei scaune, un dulap şi un cuier (cuierul era aidoma celui din primul birou: plantată pe trei picioare, o bară metalică răsfrângându-se în vârf, la fel ca în extremitatea inferioară, în trei braţe, şi ele metalice: cum nu atârna în el niciun fulgarin, aducea cu silueta unui om însingurat; fierăria aceea despuiată, desfăcându-şi caraghios braţele, avea darul să mă deprime); deasupra mesei de lucru, o fereastră, în rest nu se mai vedea aici nimic decât patru pereţi golaşi, nicio uşă care să ducă undeva; aceste două birouri fiind, de bună seamă, singurele încăperi ale întregii clădiri.

Ne-am reîntors în primul birou; am luat repede bloc-notesul şi am început să-l răsfoiesc; nişte însemnări aproape ilizibile, referitoare (judecând după unele cuvinte, pe care am reuşit să le desluşesc) la desfăşurarea Cavalcadei regilor; niciun mesaj, niciun alt cuvânt în plus de adio. Am deschis poşeta: o batistă,

un portmoneu, un ruj de buze, o pudrieră, câteva ţigări împrăştiate, o brichetă; niciun flacon cu medicamente, nicio sticluţă golită de otravă.

Îmi frământam cu febrilitate mintea, trudindu-mă să aflu cam ce-ar fi putut să folosească Helena ca să-şi ia viaţa şi, dintre toate, imaginaţiei mele i se oferea cel mai mult otrava; bine, bine, dar în urma otravei ar fi trebuit să rămână o sticluţă, un tub sau un flacon. M-am apropiat de cuier şi am scotocit prin buzunarele fulgarinului de damă: erau goale.

„N-o fi în pod?" a întrebat, deodată, plin de nerăbdare, tânărul tehnician, căruia cercetările mele, deşi duraseră doar câteva secunde, i se păreau ineficiente. Ne-am repezit amândoi pe coridor unde am zărit două uşi: una având în treimea superioară un geam prin care se vedea neclar o curte; am deschis-o pe cealaltă, mai apropiată, în spatele căreia s-a ivit casa întunecoasă a unei scări cu trepte de piatră, acoperite de un strat gros de praf şi funingine. Am rupt-o la fugă în sus; ne-am trezit deodată încercuiţi de semiîntunericul neprimitor al podului, căci acoperişul n-avea decât o singură lucarnă (cu sticla murdară), prin care se strecura înăuntru o lumină ştearsă, cenuşie. De jur-împrejur se conturau, înghesuite unele în altele, tot soiul de troace (lăzi, unelte de grădină – sape, hârleţe, greble, lopeţi –, dar şi maldăre de hârţoage, şi dosare, şi scaune vechi, stricate şi scoase din uz); umblam de colo-colo, poticnindu-ne la tot pasul.

Îmi venea să strig: „Helena!", dar frica îmi punea un nod în gât; mi-era frică de tăcerea ce ar fi urmat. Nici tânărul tehnician nu se încumeta să strige. Dădeam la o parte troacele, cotrobăind în tăcere prin ungherele cufundate în beznă, simţeam cât eram de tulburaţi, amândoi deopotrivă. Dar spaima cea mai mare venea peste noi din propria noastră muţenie, prin care ne mărturiseam, în gând, că acum nu mai aşteptam răspunsul Helenei, ci căutam doar trupul ei, atârnând sau zăcând undeva, fără viaţă.

Negăsind însă nimic, ne-am reîntors în biroul de jos. Am cercetat încă o dată întregul inventar – mesele, scaunele, cuierul, ţinând cu braţele desfăcute impermeabilul ei albastru, pe urmă, biroul alăturat: masa, scaunul, dulapul şi din nou cuierul cu mâinile sale desfăcute, la disperare. Junele a izbucnit, strigând (de pomană) Helena! iar eu (tot de pomană) am

deschis dulapul, dezvăluind astfel nişte rafturi încărcate cu dosare, articole de birou, benzi de scoci, rigle, hârtie de scris…

„Şi totuşi, ar mai trebui să fie ceva aici! Un closet! Sau o pivniţă!” am spus eu, dând din nou buzna pe coridor; junele a deschis uşa ce dădea în curte. De fapt o curticică; într-un colţ se înghesuia un coteţ cu iepuri de casă; în spatele curţii se întindeau o livadă năpădită de o iarbă deasă necositǎ, din care răsăreau trunchiurile unor pomi fructiferi; cu o fulgerare ţâşnită din străfundul minţii, am apucat să surprind frumuseţea acestei grădini: prin verdele crud al crengilor se întrezăreau ochiuri de cer albastru, trunchiurile pomilor, aspre şi strâmbe, găzduiau printre ele câteva şiruri de floarea soarelui, strălucind cu galbenul lor auriu, iar în fundul livezii am desluşit, în umbra idilică a unui măr, ghereta de scândură a unei clasice latrine ţărăneşti. Am rupt-o la fugă într-acolo.

Scândurica pivotantă, bătută cu un piron în canatul îngust al uşii (pentru a putea fi închisă, în poziţia orizontală, uşa pe dinafară), era răsucită în sus. Mi-am introdus degetele în fisura dintre uşă şi canat şi cu o uşoară apăsare am constatat că ghereta era închisă pe dinăuntru; asta nu putea să însemne decât un singur lucru: că acolo se afla Helena. I-am rostit încet numele: „Helena! Helena!” Niciun răspuns; doar mărul, în coroana căruia se opintea o adiere uşoară de vânt, stârnea un foşnet blând cu crengile sale frecându-se de pereţii de scândură ai gheretei.

Ştiam că tăcerea dinăuntru prevestea tot ce putea fi mai rău, dar mai ştiam că singurul lucru ce rămânea de făcut era să fie smulsă uşa, şi că această treabă era obligaţia mea. Mi-am reintrodus degetele în mica deschizătură ce se căsca între pervaz şi uşă şi am tras cu toată puterea. Uşa (fixată nu cu un cârlig, ci, aşa cum se întâmplă adeseori la tară, legată cu o sfoară), n-a opus nicio rezistenţă, deschizându-se larg de tot. În faţa mea, pe băncuţa de scândură, şedea Helena învăluită de izul caracteristic al latrinei. Era palidă la faţă, dar în viaţă. Se uita la mine cu nişte ochi înspăimântaţi, trăgându-şi în acest timp în jos, cu un gest reflex, fusta suflecată care, în ciuda efortului ei, nu reuşea să-i acopere coapsele nici măcar pe jumătate; Helena continua să tragă de ea cu ambele mâini, lipindu-şi totodată cu încrâncenare picioarele desfăcute.

„Pentru numele lui Dumnezeu, plecaţi de aici! a început să

strige îngrozită.

„Ce-i cu dumneavoastră?” am strigat la rândul meu. „Ce-aţi înghiţit?!”

„Lăsaţi-mă în pace! Plecaţi odată”, mi-a ripostat cu o voce răstită.

În spatele meu îşi făcuse acum apariţia tânărul tehnician. Văzându-l, Helena a început să urle „Pleacă Jindra, n-auzi, pleacă de aici, pleacă!” Şi, ridicându-se uşor de pe latrină, a întins mâna să prindă uşa – numai că între timp eu apucasem să pătrund înăuntru, să mă interpun între ea şi uşă, silind-o astfel să se reaşeze, clătinându-se, pe deschizătura rotundă a băncuţei.

În aceeaşi clipă însă, s-a ridicat din nou, năpustindu-se asupra mea cu o violenţă disperată (într-adevăr disperată, căci nu mai erau în ea decât ultimele resurse rămase după o cumplită epuizare), şi, înşfăcându-mă de ambele revere, m-a împins afară; ne aflam acum amândoi în faţa pragului micuţei latrine. „Bestie, bestie, asta eşti, o bestie fără pereche!” ţipa (dacă ţipăt se poate numi suprasolicitarea furioasă a unei voci ostenite), continuând să mă zgâlţâie mânioasă; apoi, pe neaşteptate, mi-a dat drumul şi a luat-o la fugă prin iarba deasă, îndreptându-se spre curte. Ar fi vrut ea să fugă dar s-a trezit trădată: în starea de buimăceală cu care părăsise latrina, nu mai apucase să-şi aranjeze un pic toaleta, şi astfel chiloţii (cunoscuţi de mine din ziua precedentă, chiloţii de lastex îndeplinind în acelaşi timp şi funcţia de centură-port-jartier) îi rămăseseră înfăşuraţi în jurul genunchilor, împiedicându-i mersul; fusta, ce-i drept, o trăsese în jos, dar ciorapii de mătase erau rulaţi pe picioare, astfel că liziera lor superioară de culoare mai închisă, împreună cu elasticul port-jartierelor, îi ajungeau mai jos de genunchi, arătându-se sub marginea fustei; făcuse câţiva paşi mărunţi, mai bine zis, câteva salturi mărunte (purta pantofi cu tocuri înalte), ca după cel mult trei metri să cadă grămadă (căzuse în iarba scăldată de soare, la poalele unui pom în preajma căruia strălucea, ţipător, pe tulpina-i înaltă o roată de floarea-soarelui); am apucat-o de mână, ca s-o ajut să se scoale; şi-a smucit mina din mâna mea, şi când m-am aplecat din nou peste ea, a început să izbească cu pumnii în dreapta şi-n stânga, obligându-mă să încasez câteva lovituri zdravene, până să ajung s-o înşfac cu toată puterea, s-o trag spre mine, s-o ridic şi s-o strâng în

braţe ca într-o cămaşă de forţă. „Bestie, bestie, bestie, bestie”, scrâşnea furioasă printre dinţi, în timp ce-mi ciomăgea spinarea cu mâna rămasă liberă; când i-am spus (cu vocea cea mai blândă cu putinţă): „Calmează-te, Helena”, m-a scuipat în obraz. Fără s-o scap din strânsoare am somat-o: „Nu vă dau drumul, până nu-mi spuneţi ce-aţi înghiţit.”

„Pleacă, pleacă de-aici, pleacă!” repeta, întruna, ca turbată – apoi, deodată, a amuţit, şi, renunţând la orice rezistenţă, mi-a spus: „Lăsaţi-mă”, cu o voce atât de schimbată (molcomă şi obosită), încât am slăbit-o din menghina braţelor mele şi am început s-o cercetez cu atenţie; îngrozit i-am surprins faţa zbârcindu-i-se într-un efort înfiorător, maxilarele încleştate într-o sforţare convulsionată, ochii pierduţi şi trupul ghemuindu-se într-o uşoară aplecare înainte.

„Ce-i cu dumneata?” am întrebat-o cu o voce blajină, dar ea, fără să rostească o vorbă, mi-a întors spatele pornind înapoi spre micuţa gheretă a latrinei; înainte, într-un fel anume, pe care nu-l voi uita niciodată: încetineala paşilor ei mărunţi, cu iregularitatea ritmicităţii lor, pricinuită de picioarele împiedicate; avea de făcut, cu totul, trei-patru metri, şi totuşi, pe parcursul acestei scurte distanţe, a trebuit să se oprească de câteva ori şi în răstimpul acestor „popasuri” se vedea limpede (după uşoara ghemuire a trupului) că ducea o luptă aprigă cu măruntaiele ei ieşite din minţi; în fine, a ajuns în dreptul latrinei şi, apucând de marginea uşii (rămasă larg deschisă) a tras-o repede după ea.

Am rămas ţintuit locului acolo unde cu câteva clipe în urmă o ridicasem de pe jos; iar acum, când din gheretă se auzea tare o respiraţie anevoioasă cu icneli tânguitoare, m-am dat înapoi cât mai mult cu putinţă, ca abia apoi să-mi dau seama că lângă mine se afla tânărul colaborator al Helenei: „Dumneata rămâi aici”, i-am spus, pe un ton aproape poruncitor. „Trebuie să găsesc neapărat un doctor.”

Am pătruns în primul birou; aparatul îl zărisem încă din pragul uşii, aşezat pe una din mese. Alta a fost însă povestea cu cartea de telefon; nu se vedea pe nicăieri; am tras de mânerul sertarului din mijloc al mesei, pe care se afla telefonul, dar era încuiat – la fel şi sertăraşele laterale; am încercat sertarele celeilalte mese – încuiate şi ele. M-am repezit în încăperea alăturată; aici unicul birou avea un singur sertar, deschis, ce-i drept, dar în afara câtorva fotografii şi a unui cuţit de tăiat

hârtia, nu se mai afla în el nimic. Nu ştiam ce să fac, iar acum (după ce aflasem că Helena trăieşte şi era, mai mult ca sigur, în afară de orice pericol) m-am simţit cuprins de o oboseală sfâşietoare; am rămas un timp nemişcat în mijlocul încăperii pustii, privind năuc cuierul (slăbănogul acela metalic cu mâinile ridicate în sus, de parcă ar fi fost o fiinţă ce s-a lăsat în voia sorţii); pe urmă (mai curând din pricina descumpănirii), am deschis dulapul; deasupra unui teanc de dosare am zărit scoarţa albastră-verzuie a cărţii abonaţilor la serviciul telefonic al regiunii Brno; am înşfăcat-o şi, întorcându-mă repede în biroul vecin, am început s-o răsfoiesc, căutând fila cu telefoanele spitalelor. Făcusem un număr şi în receptor începuse să se audă apelul meu, când în încăpere a dat buzna ca o vijelie tânărul tehnician strigând:

„Nu chemaţi pe nimeni! E inutil!”

Nu l-am înţeles.

Mi-a smuls receptorul din mână şi l-a aşezat înapoi în furcă:

„V-am spus că nu e cazul!”

I-am cerut să-mi explice ce se întâmplă.

„Nu e vorba de nicio otrăvire!” mi-a spus şi, apropiindu-se de cuier, a început să scotocească într-unul din buzunarele trendului bărbătesc din care a scos un tub; l-a deschis şi l-a răsturnat – era gol.

„Asta a înghiţit?” l-am întrebat.

A dat din cap.

„De unde ştii?”

„Ea mi-a spus.”

„Tubul ăsta e al dumitale?”

A încuviinţat din cap. I-am luat din mână tubul pe care era gravată inscripţia: *Algena.*

„Şi dumneata îţi închipui că analgezicele consumate într-o asemenea cantitate sunt inofensive?!” am izbucnit.

„Nu erau analgezice” mi-a replicat.

„Şi-atunci ce erau?” am răcnit, furios la culme.

„Tablete laxative”, mi-a tăiat-o scurt.

Am început să urlu la el, spunându-i să nu facă pe nebunul cu mine, că eu trebuie să aflu exact ce s-a întâmplat şi nu mă amuză câtuşi de puţin glumele lui neobrăzate. În cele din urmă i-am cerut, pe un ton poruncitor, să-mi răspundă imediat şi fără ocolişuri… Nu s-a lăsat mai prejos, ripostând la urletele mele cu

urletele lui la fel de puternice: „V-am spus o dată că erau tablete laxative! Trebuie să ştie toată lumea că am necazuri cu intestinele!?!” În clipa aceea am înţeles că ceea ce socotisem cu puţin timp în urmă a fi o glumă de prost gust, era adevărul adevărat.

Mă uitam la el, la obrăjorii lui îmbujoraţi, la nasul lui cârn (micuţ şi totuşi destul de mare ca să adăpostească o cantitate considerabilă de pistrui) şi pe loc mi-am dat seama de semnificaţia întregii poveşti: tubul, cu inscripţia *Algeria,* avea menirea să ascundă ridicolul maladiei sale cronice, după cum blugii şi bunda largă de piele aveau misiunea să-i camufleze înfăţişarea infantilă; îi era ruşine de el şi cu eforturi trudnice îşi târa prin viaţă povara grea a sorţii sale de adolescent; în clipa aceea l-am îndrăgit; cu pudoarea lui (cu acea nobleţe juvenilă), îi salvase Helenei viaţa, iar mie nopţile de somn pentru următorii câţiva ani. Cu umilă recunoştinţă mă uitam la urechile lui clăpăuge. Da, într-adevăr, îi salvase Helenei viaţa; dar cu preţul uriaş al înjosirii ei deplorabile; ştiam acest lucru şi mai ştiam că era o înjosire absolut gratuită; o înjosire lipsită de orice temei şi de cea mai neînsemnată umbră de echitate; ştiam că asta era o nouă verigă a nerăscumpărării din lanţul nesfârşit al nerăscumpărării; mă simţeam vinovat, şi în acelaşi timp asaltat de o imperioasă (chiar dacă neclară) nevoie de a mă duce repede la ea, de a mă duce cât mai repede s-o ridic, s-o eliberez din cătuşele cumplitei jigniri, să cad în genunchi la picioarele ei, să mă umilesc şi să mă căiesc, să iau asupra mea întreaga vină şi întreaga răspundere pentru această aventură de o absurdă ferocitate.

„Ce vă tot zgâiţi aşa la mine?! m-a apostrofat, cu o voce răstită, junele tehnician.

Nu i-am răspuns şi, trecând pe lângă el, am ieşit pe culoar, îndreptându-mă spre uşa ce dădea în curte.

„Ce vreţi să faceţi acolo?” m-a întrebat, înşfăcându-mi pe la spate un umăr ai hainei şi încercând să mă tragă înapoi, spre el; câteva clipe ne-am uitat fix unul în ochii celuilalt; pe urmă, l-am apucat de încheietura mâinii şi mi-am desprins umărul din strânsoarea lui. Cu un mic ocol, s-a postat în faţa mea, tăindu-mi drumul. M-am apropiat de el cu intenţia să-l îmbrâncesc şi să-l dau la o parte. În clipa aceea a întins braţul şi mi-a expediat un pumn în piept.

Lovitura a fost slăbuţă de tot, dar junele a făcut un salt înapoi, proţăpindu-se din nou în faţa mea, într-o naivă postură de boxer; în expresia feţei sale se citea un amestec de teamă şi de curaj necugetat.

„N-aveţi ce căuta la ea!” s-a răţoit la mine.

Am rămas ţintuit locului, spunându-mi în sinea mea că junele s-ar putea să aibă dreptate: că, probabil, nerăscumpărabilul nu-l voi mai răscumpăra de-acum încolo cu nimic. Iar copilandrul, văzând că stau pe loc şi nu ripostez, a prins mai mult curaj şi a început să zbiere cât îl ţineau bojocii.

„Sunteţi un om dezgustător! Aşa mi-a spus! Îi e silă de asemenea oameni şi se cacă pe ei. Da, se cacă pe dumneata, aşa mi-a spus!”

Surescitarea nervoasă îl dezarmează pe om nu numai împotriva plânsului, ci şi împotriva râsului; realitatea ultimelor cuvinte ale băieţandrului au făcut să-mi tresară uşor colţurile gurii. Pe puşti povestea asta a avut darul să-l înfurie la culme; mi-a atins de data asta buzele, dar lovitura următoare abia am reuşit s-o parez. După care, junele s-a dat din nou un pas înapoi, închizându-şi garda cu pumnii, ca un adevărat boxer, astfel că în spatele lor nu i se vedeau decât urechile clăpăuge şi uşor împurpurate. I-am spus: „Bine, e în regulă. Dacă aşa stau lucrurile, am plecat”

„Căcăciosule! Căcăciosule! – a mai strigat în urma mea. Ştiu că erai băgat în povestea asta! Dar nu-i nimic! mai dau eu ochii cu tine! N-ai scăpat! Vită încălţată! Vită încălţată!”

Am ieşit în stradă. Era pustie aşa cum sunt de obicei toate străzile după încheierea serbării, dar o adiere blândă de vânt răscolea colbul, ridicându-l şi mânându-l înaintea sa pe pământul neted, pustiu ca mintea mea, mintea mea searbădă şi năucă, în care multă vreme n-a încolţit nici măcar un singur gând…

Abia într-un târziu mi-am dat seama că ţineam în mână tubul acela gol, având pe el inscripţia: *Algeria;* l-am cercetat îndelung: era cumplit de slinos; de bună seamă slujise multă vreme drept camuflaj permanent al pastilelor laxative ale tânărului tehnician.

După un alt răstimp îndelungat, tubul acesta mi-a evocat alte tuburi – cele două tuburi de dormitai înghiţite de Alexei; şi, deodată, mi-a venit în minte că, de fapt, junele tehnician nu-i salvase viaţa Helenei; căci chiar dacă ar fi fost în tubul acela

tablete de *algeria* autentice, tot n-ar fi putut să provoace Helenei altceva decât un serios deranjament stomacal, remediabil, cu atât mai mult cu cât tânărul său adorator şi cu mine ne aflam în imediata ei apropiere; aşadar, disperarea Helenei se răfuise cu viaţa, încheind cu ea socotelile, la o distanţă absolut sigură de pragul morţii.

18

Stătea în bucătărie, aplecată asupra maşinii de gătit, cu spatele spre mine, şi vorbea de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. „Vladimir? mi-a răspuns, fără să se întoarcă. Cum poţi să mă întrebi aşa ceva? L-ai văzut doar cu ochii tăi.” „Minţi”, i-am ripostat: „Vladimir a plecat azi dimineaţă cu nepotul lui Koutecký, care l-a luat cu motocicleta. Am venit să-ţi spun că sunt la curent cu toate. Acum ştiu de ce v-a căzut bine azi dimineaţă apariţia neaşteptată a acelei neghioabe redactoare de la radio. Ştiu de ce nu mi-aţi îngăduit să asist la găteala regelui… şi ştiu şi de ce regele a respectat regula tăcerii înainte de a fi dus să-şi ocupe locul în rândurile Cavalcadei. Aţi pus totul la cale cu o iscusinţă desăvârşită.”

Siguranţa mea a avut darul s-o descumpănească pe Vlasta. Curând însă şi-a recăpătat prezenţa de spirit, încercând să iasă din încurcătură atacând. Curios atac. Curios prin însuşi faptul că adversarii nu se aflau faţă în faţă. Stătea mereu cu spatele la mine, atentă la oala cu supa în clocot. Vocea ei, deloc ridicată, trăda mai curând indiferenţa. Ca şi când tot ce-mi spunea era un lucru vechi, cât se poate de firesc, pe care numai incapacitatea mea de a înţelege şi felul meu ciudat de a fi, o obliga acum să-l rostească în gura mare. Dar dacă ţin neapărat să-l aud, foarte bine; să-l aud: Vladimir se împotrivise de la bun început să facă pe regele. Şi, cinstit vorbind, nici nu e de mirare, a ţinut ea să precizeze. Odinioară flăcăii îşi organizau singuri Cavalcada regilor. Acum se amestecă în treaba asta zece organizaţii şi pe deasupra se mai ţin şi nu ştiu câte şedinţe la Comitetul de partid raional. Azi oamenii nu mai pot face nimic din propria lor voinţă. Totul e dirijat de sus. Înainte băieţii îşi alegeau singuri regele. De data asta le-a fost recomandat Vladimir, în semn de recunoştinţă a organelor superioare pentru tatăl său, şi toţi au trebuit să asculte şi să se conformeze, fără să crâcnească.

Vladimir se jenează să fie un copil cu proptele. Copiii cu pile nu sunt îndrăgiţi de nimeni.

„Vrei să spui că lui Vladimir îi e ruşine cu mine?” „Am spus doar că nu vrea să fie luat drept un copilandru care se bucură de protecţia cuiva”, a repetat Vlasta. „De asta întreţine prietenie cu familia Koutecký? Cu aceşti oameni mărginiţi? Cu aceşti burghezi imbecili?” am întrebat, indignat la culme. „Da. De asta! mi-a confirmat Vlasta. Din cauza bunicului său, Miloš n-are dreptul să studieze nicăieri, pentru simplul motiv că bătrânul a fost proprietarul unei întreprinderi de lucrări publice. Lui Vladimir îi sunt deschise toate uşile, oriunde, numai pentru faptul că e băiatul tău. Treaba asta îl sâcâie, înţelegi, îl sâcâie cumplit. Eşti în stare să pricepi atâta lucru?”

Pentru prima oară în viaţă mă încerca un sentiment de mânie grea împotriva ei. Vasăzică m-au păcălit. M-au tras pe sfoară… M-au urmărit amândoi, zi de zi, cu o indiferenţă glacială, fără să se sinchisească de bucuria mea. M-au iscodit, m-au dus de nas, liniştiţi, fără să le pese de tulburarea mea sentimentală: „Era oare nevoie să mă înşelaţi în halul ăsta?”

În timp ce săra tăiţeii, Vlasta mi-a spus că nu-i uşor să se înţeleagă omul cu mine. Trăiesc, chipurile, într-o lume a mea… Sunt un visător care umblă cu capul în nori… Fireşte, nu vor să mă păgubească de idealurile mele, nici vorbă de aşa ceva, dar Vladimir e altfel. Nu-l interesează şi nu-l amuză cântecele şi chiuiturile mele. Nu-i făcut pentru aşa ceva. Iar eu trebuie să mă împac cu gândul ăsta: Vladimir e un om modern. Seamănă cu tatăl ei, care a fost întotdeauna animat de simţul progresului. Primul gospodar din satul lor care a avut tractor înainte de război. Pe urmă li s-a luat totul. Şi la ce bun? De când aparţine cooperativei, pământul lor nu mai produce, de mult, atât cât producea înainte de colectivizare.

„Puţin îmi pasă mie de pământurile voastre. Pe mine mă interesează unde s-a dus Vladimir. S-a dus la Brno la raliul de motociclete, nu-i aşa? Hai, mărturiseşte!”

Întoarsă mereu cu spatele spre mine, îşi vedea de tăiţeii ei, îi învârtea în apa clocotită şi în timpul ăsta o ţinea întruna pe a ei. Vladimir e leit bunică-su. Aceeaşi bărbie, aceiaşi ochi. Şi nu-l amuză Cavalcada regilor. E sătul de ea până-n gât. Da, dacă vrei neapărat să auzi, s-a dus la Brno, la raliu. Şi de ce nu? Îl interesează mai mult motocicletele decât caii înzorzonaţi. Ce

rău vezi tu în asta? Vladimir e un om modern.

Motociclete, chitare, motociclete, chitare. O lume străină, o lume a prostiei. „Spune-mi, te rog, ce-i aia om modern?” am întrebat-o, uşor iritat.

Tot cu spatele la mine, amestecându-şi de zor tăiţeii, mi-a replicat că nici măcar casa în care locuim n-are voie s-o amenajeze, rât de cât, mai modern. Câtă zarvă am făcut din pricina acelui lampadar modern! Nici lustra modernă nu mi-a plăcut. Nimic din ce-i modern nu-mi place, chiar dacă toată lumea susţine că lampadarul acela modern e un lucru atât de frumos. Peste tot, în ziua de azi, se cumpără asemenea lampadare.

„Taci odată”, am intervenit pe un ton tăios. Era însă cu neputinţă s-o opreşti. Se înfierbântase şi era pusă pe gâlceavă. Cu spatele la mine. Cu spatele ei mărunt, rău, uscăţiv. Poate că asta mă scotea din răbdări cel mai mult. Acest spate de o înfumurare pe cât de încăpăţânată, pe atât de stupidă. Acest spate cu care nu te poţi înţelege. Voiam s-o fac să amuţească. S-o întorc cu faţa spre mine. Dar reuşise să mă dezguste în asemenea hal, încât mi-era silă s-o ating. O întorc eu altfel, mi-am zis în sinea mea. Am deschis bufetul şi, luând de acolo o farfurie, i-am dat drumul să cadă pe jos. I-a pierit piuitul, ca prin farmec. Dar nu s-a întors. Încă o farfurie pe jos, şi încă una. Stătea mereu cu spatele la mine – acum însă chircită. Citeam pe acest spate că intrase în ea frica. Da, îi era frică, dar mândria ei îndărătnică nu-i îngăduia să se dea bătută, încetase să mai amestece tăiţeii. Rămăsese încremenită cu lingura de lemn în mână, ţinându-se de ea ca de un refugiu salvator. Ne uram în clipa aceea unul pe altul, în egală măsură. Stătea neclintită, iar eu n-o scăpăm din ochi, în ciuda faptului că scoteam din rafturile bufetului mereu alte vase pe care le lăsam să cadă pe podea. O uram, aşa cum uram în clipa aceea toată bucătăria ei modernă – tipizată, cu bufetul modern, cu farfuriile moderne, cu paharele moderne.

Nu mă simţeam deloc iritat. Mă uitam liniştit, cu tristeţe, aproape obosit la podeaua plină de cioburi, de cratiţe şi tigăi răspândite în neştire. Aruncasem pe jos căminul meu. Căminul pe care-l îndrăgisem atât de mult, şi spre care mă grăbeam întotdeauna să ajung cât mai repede. Căminul în care mă răsfăţase dominaţia tandră, plină de gingăşie a „sărmanei” mele

fetiţe. Căminul pe care-l populasem cu atâtea basme, poveşti, cântece, cu atâţia spiriduşi şi zâne bune. Iată, pe aceste trei scăunele ne aşezam să luăm prânzul nostru cel de toate zilele. Ah, şi ce plăcute erau aceste prânzuri liniştite, în timpul cărora nătângul şi credulul întreţinător al familiei era prostit, înşelat şi dus cu zăhărelul. Am luat în mână scaun după scaun, le-am rupt picioarele şi le-am înşirat pe jos, lângă oalele şi paharele sparte. Pe urmă am întors cu picioarele în sus masa de bucătărie. Vlasta stătea mereu neclintită, cu faţa spre maşina de gătit şi cu spatele spre mine.

Am părăsit bucătăria şi m-am dus în camera mea. Un glob roz, atârnat de plafon, un lampadar şi un studio oribil aveau menirea să dea acestei odăi un aspect modern. Pe armoniu, în cutia ei neagră, zăcea vioara mea. Am luat-o. La ora patru urma să cântăm în grădina restaurantului. Dar acum e abia unu. Unde să mă duc?

Din bucătărie am auzit un hohot de plâns. Vlasta plângea. Era un plâns cu sughiţuri, sfâşietor, şi pe mine m-a cuprins deodată un sentiment de milă, de-a dreptul dureros. De ce n-a izbucnit în plâns cu zece minute mai devreme? Aş fi cedat cu siguranţă vechilor mele autoamăgiri şi aş fi regăsit-o, poate, pe sărmana mea fetiţă de odinioară. Acum însă era prea târziu.

Am ieşit din casă. Peste acoperişurile satului pluteau strigătele Cavalcadei regilor: Avem un rege cinstit, dar sărac. Încotro s-o iau? Străzile aparţineau Cavalcadei regilor, căminul Vlastei, cârciumile beţivanilor. Dar locul meu unde e? Sunt un rege bătrân, părăsit, surghiunit. Un rege cinstit, adus la sapă de lemn, şi fără urmaş. Ultimul rege.

Noroc că dincolo de sat mai sunt pământurile: drumul acela de câmp. Şi la zece minute de acolo nul Morava. M-am întins pe malul apei, mi-au pus sub cap, drept pernă, cutia viorii mele. Am zăcut aşa multă vreme. Un ceas, poate două. Şi m-am gândit că am ajuns la capătul puterilor. Aşa, deodată, pe nepusă masă. A venit sfârşitul. Nu vedeam nicio ieşire din această situaţie, şi nu eram în stare să-mi imaginez cum aş mai putea găsi o cale de a continua. Am trăit tot timpul în două lumi deodată; încrezător în armonia lor. A fost o iluzie. O iluzie deşartă. Dintr-una din aceste lumi sunt acum expulzat. Din cea reală. Nu-mi rămâne decât cea imaginară. Dar eu nu pot trăi doar într-o lume imaginară. Chiar dacă acolo sunt aşteptat. Uite, dezertorul mă cheamă şi-

mi arată că are pentru mine un cal şi o băsmăluţă roşie. Ah, cum îl înţelegeam acum: ştiam, în sfârşit, de ce mi-a interzis atunci să-mi scot vălul, insistând să-mi povestească el totul, ce şi cum, de-a fir a păr! Da, abia acum înţelegeam de ce regele trebuie să aibă faţa înfăşurată! Nu pentru a nu fi văzut, ci pentru a nu vedea! Nici prin gând nu-mi trecea că aş putea să mă scol şi să plec. Nici prin gând nu-mi trecea că aş fi în stare să fac un singur pas. La ora patru eram aşteptat. Dar nu cred că voi avea puterea să mă ridic şi să mă duc să cânt. Numai aici mă simt bine. Aici, pe malul râului a cărui apă curge domol de atâtea veacuri. Curge domol, iar eu, la rândul meu, o să zac aici întins într-un somn domol, de vreme îndelungată…

Apoi, deodată, mi-a vorbit cineva. Era Ludvík. Mă aşteptam la o nouă lovitură. Dar acum nu mă mai temeam. De nimic nu mă mai temeam, de nimic nu-mi păsa, căci nimic nu mă mai putea atinge acum.

S-a aşezat pe iarbă lângă mine şi m-a întrebat dacă am început să mă pregătesc pentru concertul de după-amiază. „Ai de gând să vii acolo?!" L-am întrebat, la rândul meu, cu o voce plină de uimire. „Da", mi-a răspuns. „Pentru asta ai venit tu până aici, tocmai de la Praga?" „Nu – mi-a mărturisit el – nu pentru asta am venit. Dar ştii, de obicei lucrurile iau altă întorsătură şi se sfârşesc altfel decât în prevederile noastre." „Da, aşa e – am încuviinţat eu – cu totul altfel." „E mai bine de un ceas de când tot hoinăresc pe aceste coclauri. Nici nu mi-aş fi închipuit să dau de tine tocmai aici"… „Nici eu." „Aş vrea să te rog ceva", mi-a spus după o scurtă pauză fără să mă privească în ochi. Întocmai ca Vlasta. Nu mă privea în ochi, dar la el treaba asta nu mă stânjenea. Dimpotrivă, mă bucura. Mă bucura, fiindcă aveam sentimentul că la el acest *neprivit* era un fel de sfială, vecină cu pudoarea. Iar această pudoare avea darul să mă încălzească şi să mă tămăduiască. „Aş vrea să te rog ceva – a reluat el – să mă laşi să cânt cu voi în după-amiaza asta…"

19

Mă mai despărţeau câteva ceasuri de plecarea primului autobuz şi, împins de neliniştea mea lăuntrică, am pornit, bătând străduţele lăturalnice ale satului, spre marginea lui, şi de acolo mai departe, în câmp, străduindu-mă în acest fel să

izgonesc din mintea mea toate gândurile legate de ziua precedentă. N-a fost uşor: simţeam mâncărimi în buza uşor rănită de micuţul pumn al tânărului tehnician şi din nou îmi răsărea înaintea ochilor înfăţişarea neclar conturată a Luciei, amintindu-mi că peste tot unde încercam să mă răfuiesc cu nedreptatea săvârşită împotriva mea, descopeream, în cele din urmă, în mine însumi, pe cel ce nedreptăţea. Izgoneam aceste gânduri fiindcă tot ceea ce-mi repetau ele, în circuitul lor neîntrerupt, era acum un lucru de mine bine cunoscut; căutam, de aceea, să-mi eliberez mintea, lăsând să pătrundă în ea doar îndepărtatele strigări (acum abia perceptibile) ale călăreţilor, strigări al căror miraj avea darul să mă transporte undeva în afara mea, în afara penibilei mele aventuri, oferindu-mi astfel prilejul unei imense uşurări sufleteşti.

Mergând pe drumuri de câmp, am ocolit tot satul până am ajuns pe malul Moravei, şi de aici am luat-o încet, urmând firul apei, în jos; pe malul opus gâgâia un cârd de gâşte, în depărtare se zărea o pădure tipică în şes, în rest nimic, decât ogoare şi iar ogoare. Apoi, deodată, am surprins, la o oarecare distanţă în direcţia mersului meu, o siluetă întinsă pe malul năpădit de iarbă. Apropiindu-mă mai mult, l-am recunoscut: zăcea pe spate cu privirea îndreptată spre cer, iar sub cap avea o cutie de vioară (de jur-împrejur cât cuprindeai cu ochii, pământuri netede şi întinse, aşa cum au fost ele cu sute de ani în urmă, cu singura deosebire că aceste locuri erau acum înţepate de nişte piloni uriaşi de oţel ce susţineau cablurile grele ale curentului de înaltă tensiune). Nimic n-ar fi fost mai uşor decât să-l ocolesc, şi să nu dau ochii cu el, întrucât stătea cu privirea aţintită spre bolta azurie şi n-avea cum să mă vadă. Numai că, de data asta, n-am vrut să-l evit – mai curând voiam să mă evit pe mine şi gândurile care mă obsedau, şi astfel m-am apropiat de el şi i-am vorbit. Şi-a îndreptat ochii spre mine şi mie mi s-a părut că citesc în aceşti ochi timorarea şi sfiala, şi, deodată, mi-am dat seama (după mulţi ani îl vedeam acum pentru prima oară de aproape), că din chica lui stufoasă, care îi sporea întotdeauna cu încă trei-patru centimetri statura lui şi-aşa destul de înaltă, nu mai rămăsese decât un smoc de păr răsfirat, cu trei-patru şuviţe triste, acoperindu-i jalnic creştetul ţestei pleşuve; acele fire de păr dispărute mi-au adus aminte de anii îndelungaţi de când nu-l mai văzusem, şi deodată mi-a părut rău de perioada aceea, de

acea perioadă îndelungată în care nu ne-am văzut, în care l-am evitat (din depărtare abia mai răzbăteau până aici strigările călăreţilor), şi în clipa aceea m-a cuprins, pe neaşteptate, un sentiment de afecţiune vinovată faţă de acest om. Zăcea tolănit la picioarele mele, săltându-se uşor în coate – lung şi neîndemânatic –, iar cutia neagră şi măruntă a viorii de sub capul lui aducea cu sicriul unui prunc necuvântător. Ştiam că orchestra lui (cândva şi orchestra mea) urma să cânte în după-amiaza aceea în sat, şi l-am rugat să-mi îngăduie să cânt şi eu cu ei.

Rugămintea aceea o rostisem înainte de a fi fost în stare să-mi duc gândul până la capăt (cuvintele parcă se grăbeau să întreacă gândul) – o rostisem deci pripit şi totuşi în deplină concordanţă cu simţămintele mele; căci în clipa aceea inima mea era plină de dragoste – de o dragoste duioasă faţă de această lume pe care în urmă cu ani o părăsisem cu desăvârşire, lume veche şi îndepărtată, în care flăcăi călare îşi însoţeau regele lor mascat în înconjurul satului, lume în care oamenii poartă cămăşi albe cu falduri şi cântă, lume ce se contopeşte cu imaginea oraşului meu natal, cu chipul mamei mele (mama mea confiscată şi dosită) şi cu tinereţea mea; de-a lungul întregii zile, această dragoste, plămădită încet şi pe tăcute în sufletul meu, sporise, ca în clipa aceasta să fie gata să izbucnească într-un plâns aproape tânguitor; mi-era dragă această lume îndepărtată şi acum mă rugam de ea să-mi ofere un adăpost şi să-mi aducă izbăvirea.

Dar cum şi cu ce drept îi adresam această rugăminte? Când numai alaltăieri, îl evitasem pe Jaroslav, pentru simplul motiv că simpla sa apariţie îmi împuia capul cu muzica nesuferită a folclorului! Când în această dimineaţă încă mă apropiasem de serbarea folclorică cu un asemenea sentiment de dezgust! Şi-atunci se pune întrebarea: ce anume slăbise în mine, aşa, deodată, vechile bariere care, vreme de cincisprezece ani, îmi interziseseră bucuria de a evoca frumoasele clipe ale tinereţii mele, petrecute în orchestra de ţambale, fericirea de a reveni, din când în când, cu emoţie, în oraşul meu de baştină? Să fie oare faptul că în urmă cu câteva ceasuri Zemánek îşi bătuse joc de Cavalcada regilor? Să fie oare *el* acela care-mi inspirase dezgustul faţă de muzica folclorică şi tot *el* să mi-o fi *reabilitat* acum? Să fiu eu, într-adevăr, doar celălalt capăt al acului

busolei, al cărui vârf era el? Să fiu, într-adevăr, legat de el printr-o aservire atât de umilitoare? Nu, n-a fost numai batjocura lui Zemánek elementul care m-a determinat să reîndrăgesc, aşa, deodată, lumea portului naţional, a cântecelor populare şi a orchestrelor de ţambale; dragostea mea a prins cheag încă din primele ceasuri ale dimineţii, când (pe neaşteptate şi fără voia mea) o descoperisem în situaţia ei atât de jalnică; o lume jalnică şi, mai cu seamă, total *abandonată;* abandonată de preţiozitatea reclamei bombastice, abandonată de propaganda politică, abandonată de utopiile sociale, abandonată de cârdurile de activişti culturali, abandonată de adeziunea gălăgioasă, de poza teatrală a celor din generaţia mea, abandonată (până) şi de Zemánek; această abandonare avea darul s-o spele, ca o apă curată, purificatoare; aspră şi plină de reproş, această abandonare o purifica, vai!, ca pe o fiinţă a cărei viaţă atârna într-un fir de păr, iluminând-o cu o *ultimă aureolă – de o frumuseţe* irezistibilă; această abandonare mi-o restituia.

Capela urma să concerteze în aceeaşi grădină-restaurant, unde cu puţin timp în urmă luasem prânzul şi citisem scrisoarea Helenei; când am ajuns acolo cu Jaroslav, am găsit gata instalate, în jurul câtorva mese, câteva persoane de vârstă respectabilă (aşteptând cu nerăbdare după-amiaza lor muzicală) şi cam acelaşi număr de beţivi, umblând împleticindu-se de la o masă la alta; în fundul grădinii erau aşezate câteva scaune în preajma unui tei cu coroana stufoasă, de al cărui trunchi se sprijinea un contrabas îmbrăcat într-o husă cenuşie, în apropierea lui se vedea un ţambal deschis, în faţa căruia stătea un bărbat într-o cămaşă albă cu falduri largi, aşa cum scrie la carte, plimbându-şi în surdină ciocănelele vătuite pe strunele instrumentului său; ceilalţi membri ai formaţiei stăteau în picioare ceva mai încolo şi Jaroslav m-a dus spre ei să mi-i prezinte: vioara a doua (un tânăr brunet, înalt, îmbrăcat în costum naţional) e medic la spitalul din localitate; contrabasistul, un bărbat cu ochelari, e inspector cultural la Comitetul naţional raional; clarinetistul (va fi atât de drăguţ şi-mi va împrumuta instrumentul său, urmând să cântăm alternativ) e învăţător; ţambalagiul e planificator într-o uzină; în afara acestuia din urmă, de care îmi aduceam aminte, era o echipă total reînnoită. După ce Jaroslav m-a prezentat cu toată solemnitatea, ca pe un bătrân veteran al orchestrei, de fapt,

unul dintre întemeietorii ei şi deci, azi, clarinetist de onoare, ne-am aşezat cu toţii pe scăunelele din preajma teiului şi am început să cântăm.

Nu mai ţinusem de mult în mână un clarinet, dar melodia pe care o atacasem în deschidere o cunoşteam foarte bine, şi astfel, curând am reuşit să mă descotorosesc de sfiala începutului şi apoi să prind mai mult curaj, după ce colegii din formaţie – la terminarea cântecului – s-au întrecut cu laudele, declarând că nu le venea a crede că nu mai cântasem de atâta amar de vreme; pe urmă, ospătarul (acelaşi căruia cu câteva ceasuri înainte îi plătisem consumaţia într-o grabă deznădăjduită) a instalat în umbra teiului o masă pe care a aşezat cu grijă şase pahare şi o damigeană cu vin, îmbrăcată într-o împletitură de nuiele; ne-am apucat să bem încet, pe îndelete. După nu ştiu al câtelea cântec, i-am făcut semn învăţătorului; preluând instrumentul din mâna mea, a ţinut să declare încă o dată că sunt un clarinetist excepţional; savurând această apreciere, m-am sprijinit cu spatele de trunchiul teiului şi, în timp ce priveam orchestra, cântând acum fără mine, m-am trezit deodată cotropit de un sentiment pe care nu-l mai încercasem de multă vreme – simţământul caldei camaraderii, căruia îi mulţumeam acum din adâncul inimii pentru faptul de a-mi fi venit în ajutor la capătul unei zile pline de amărăciune. Şi, în clipa aceea mi-a apărut din nou înaintea ochilor chipul Luciei, făcându-mă, în sfârşit, să înţeleg de ce mi se arătase în atelierul de coafură şi cu o zi mai târziu pe firul istorisirii lui Kostka, istorisire, fără doar şi poate, legendă şi adevăr deopotrivă: voise, poate, să-mi spună că destinul ei (destin de fetiţă pângărită) era apropiat de destinul meu; că noi doi am trecut unul pe lângă altul, fără a ne fi întâlnit, fără a ne fi înţeles, dar că, peripeţiile vieţilor noastre erau înrudite, gemene, dialogând între ele, alcătuind împreună două *întâmplări ale devastării;* aşa cum fusese Lucia pustiită de dragostea trupească, păgubindu-i-se astfel viaţa de valoarea ei cea mai elementară, tot aşa şi viaţa mea fusese jefuită de nişte valori pe care intenţiona să-şi întemeieze existenţa şi care, în esenţa lor, erau pure şi nevinovate; da, nevinovate: dragostea trupească, oricât de pustiită ar fi ea în viaţa Luciei, e totuşi nevinovată, după cum nevinovate au fost şi au rămas cântecele ţinutului meu, după cum nevinovată e orchestra de ţambale, după cum nevinovat e

locul meu de obârşie care-mi devenise nesuferit, după cum nevinovat faţă de mine era Fučik al cărui portret nu eram în stare să-l privesc fără dezgust, după cum nevinovat era cuvântul tovarăş, în ciuda faptului că avea o rezonanţă ameninţătoare, după cum nevinovate erau cuvântul tu şi cuvântul viitor şi multe alte cuvinte. Vina era în altă parte, şi era atât de mare, încât umbra ei cădea până hăt-departe peste întreaga lume a lucrurilor (şi cuvintelor) nevinovate, pustiindu-le, devastându-le. Am trăit amândoi, şi eu şi Lucia, într-o lume devastată; şi, întrucât n-am fost în stare să compătimim şi să regretăm lucrurile devastate, ne-am îndepărtat de ele, făcându-le în felul ăsta rău şi lor, şi nouă, deopotrivă. Lucia, fetiţă atât de mult iubită, atât de prost iubită, asta ai venit să-mi spui tu mie, după atâta amar de ani? Ai venit să pui o vorbă bună în favoarea unei lumi pustiite.

Ultimele acorduri s-au stins şi învăţătorul mi-a întins din nou clarinetul, cu menţiunea că azi nu se mai atinge de el, întrucât eu cânt mai bine ca el şi merit să cânt cât mai mult, de vrem ce nu se ştie când o să mai dau pe aici. Am surprins în clipa aceea privirea lui Jaroslav şi m-am grăbit să spun că aş fi tare bucuros să vin din nou, cât mai curând, în mijlocul lor. M-a întrebat dacă vorbesc serios, i-am răspuns că da, şi ne-am apucat să cântăm. Jaroslav încetase de mult să mai şadă pe scaun, stătea în picioare cu capul plecat, sprijinindu-şi vioara, împotriva tuturor regulilor, în capul pieptului şi umblând de colo-colo în timp ce cânta; la fel şi eu, şi vioara a doua ne ridicam mereu, mai ales atunci când voiam să oferim un spaţiu cât mai larg elanului improvizaţiei. Şi tocmai în asemenea clipe, când ne dăruiam aventurii improvizatoare, care presupune fantezie, precizie şi o perfectă înţelegere între executanţi, Jaroslav devenea sufletul nostru, al tuturor, şi eu îl admiram pe excelentul muzician ascuns în acest om şi jumătate – la propriu şi la figurat – care se numără şi el (el în primul rând) printre valorile devastate ale vieţii mele; mi-a fost răpit (spre ruşinea şi paguba mea), am lăsat să-mi fie răpit, în ciuda faptului că-mi era, poate, cel mai credincios, cel mai sincer, cel mai cinstit şi cel mai nevinovat dintre prieteni.

Între timp publicul din grădiniţă începuse să capete, încet-încet, altă înfăţişare: la cele câteva mese, pe jumătate ocupate, care urmăriseră de la bun început concertul nostru cu un viu

interes, aş zice chiar cu afecţiune, se adăugase un cârd numeros de tineri – fete şi băieţi – (poate din sat, dar, mai curând, din oraş), care, instalaţi la mesele rămase libere, au poruncit (în gura mare) să li se aducă bere şi vin, ca apoi (pe măsură ce alcoolul li se urca la cap), să înceapa să-şi manifeste cu ostentaţie nevoia lor sălbatică de a se face văzuţi, auziţi, remarcaţi. Şi astfel, atmosfera grădinii se schimba cu repeziciune, devenind din ce în ce mai tumultuoasă şi mai agitată (tinerii se foiau de colo-colo, clătinându-se pe spaţiile dintre mese, strigându-se zgomotos între ei sau chemându-şi fetele) încât la un moment dat m-am surprins concentrându-mă mai puţin asupra instrumentului meu şi urmărind prea des, cu neascunsă ostilitate, feţele acestor băieţandri. Uitându-mă la aceste capete pletoase care, cu o ostentaţie de-a dreptul teatrală, împroşcau în dreapta şi-n stângă saliva şi cuvintele, simţeam cum reînvie în mine vechea mea ură faţă de vârsta neadulţilor, având impresia că înaintea mea se producea o trupă de cabotini cărora li se lipiseră pe obraji nişte măşti menite să exprime virilitatea stupidă, bădărănia trufaşă şi brutalitatea nemiloasă; şi nu vedeam în asta nicio justificare pentru eventuala prezenţă sub aceste măşti a unui alt chip (mai uman), întrucât oribil şi înfiorător mi se părea a fi tocmai faptul că feţele acestea ascunse se dăruiau cu o furie turbată barbariei şi grosolăniei inumane a acestor măşti.

De bună seamă, Jaroslav împărtăşea sentimentele mele, căci deodată l-am văzut lăsând vioara în jos, ca apoi să declare că nu-l amuză deloc să cânte în faţa unui asemenea public. Ar fi mai bine să plecăm, ne-a sugerat el; s-o luăm peste câmp pe drumul ce şerpuieşte spre oraş, aşa cum făceam odinioară, cândva, demult; vremea e frumoasă, curând se va lăsa înserarea, se anunţă o noapte caldă, cerul va fi înstelat, undeva, în câmp, ne vom opri în dreptul unei tufe de măcieş şi vom cânta numai pentru noi, pentru bucuria sufletului nostru, aşa cum făceam odinioară. Acum neam obişnuit (proastă obişnuinţă) să cântăm numai la ocazii organizate şi de astea el, Jaroslav, s-a săturat până în gât.

Mai întâi, toţi s-au declarat de acord, aproape cu entuziasm, căci, de bună seamă, simţeau şi ei că dragostea pentru muzica populară are nevoie să se exprime într-o atmosferă mai intimă; pe urmă însă contrabasistul (inspectorul cultural) a venit cu

obiecţia, spunând că, potrivit înţelegerii, trebuia să cântăm aici până la ora nouă, că tovarăşii de la raion şi responsabilul localului contează pe acest lucru, că aşa fusese planificat şi e de datoria noastră să respectăm şi să ne îndeplinim angajamentul pe care ni l-am luat, altminteri am tulbura organizarea şi bunul mers al serbării – iar ieşirea noastră în mijlocul naturii, ca să cântăm de dragul inimii noastre, poate fi amânată pentru altă dată.

În clipa aceea în grădină s-au aprins nişte lampioane înşirate pe sârme lungi întinse de la un copac la altul: şi întrucât nu se întunecase încă, ci era abia un început de amurg, ele nu răspândeau în jurul lor o lumină strălucitoare, ci stăteau înfipte în spaţiul din ce în ce mai cenuşiu, ca nişte lacrimi uriaşe, încremenite, lacrimi albicioase ce nu pot fi şterse, şi n-au voie să curgă; era în povestea asta un fel de subită şi inexplicabilă melancolie, căreia nimeni n-ar fi fost în stare să i se împotrivească, oricât ar fi vrut. Jaroslav a repetat (de data asta pe un ton aproape rugător) că el nu mai putea să rămână aici, că voia să meargă în câmp, pe răzorul unde se afla tufa aceea de măcieş însingurată şi să cânte acolo pentru bucuria lui – pe urmă însă, a dat din mână plictisit, şi sprijinindu-şi vioara în piept, a început să cânte.

Acum nu ne mai lăsam distraşi de vacarmul publicului consumator, ci ne concentram mult mai mult decât la începutul programului asupra mânuirii instrumentelor noastre; cu cât mai indiferentă, mai apăsătoare şi mai grosolană devenea atmosfera grădinii, cu cât mai mult ne înconjura ea cu nepăsarea ei zgomotoasă, izolându-ne ca pe o insulă părăsită, cu atât mai mult ne împovăra melancolia, cu atât mai mult ne scufundam în noi înşine, cântând mai curând pentru sufletul nostru decât pentru alţii, izbutind în felul acesta să uităm de toţi şi de tot ce se petrecea în preajma noastră, făcând din muzică un fel de incintă protectoare, în interiorul căreia, asediaţi de vuietul asurzitor al beţivilor, ne aflam ca într-o cabină de sticlă coborâtă în adâncul unor ape glaciale.

„De-ar fi munţii de hârtie, şi apa în cerneală s-ar preface, de-ar fi stele-scribi pe cer, de-ar fi lumea să se întreacă, tot n-ar apuca să scrie al dragostei mele testament”, cânta cu foc Jaroslav, fără să-şi dezlipească vioara de sub bărbie, iar eu mă simţeam nespus de fericit înăuntrul acestor cântece (în cabina

lor de sticlă), unde tristeţea nu e jucăuşă, râsul nu e strâmb, iubirea nu e caraghioasă, şi ura nu-i sfioasă – unde oamenii se iubesc trup şi suflet (da, Lucia, trup şi suflet în acelaşi trup), unde la ură omul pune mâna pe cuţit sau pe sabie, la bucurie dansează, la disperare se aruncă în Dunăre, unde dragostea mai e încă dragoste şi durerea durere, unde simţământul primar nu e încă smuls din încheieturile sale, iar valorile mai sunt până acum nedevastate; şi mi se părea că înăuntrul acestor cântece mă aflam la mine acasă, că din ele am luat fiinţă, că lumea lor e însemnul meu originar, căminul meu care, în ciuda faptului de a-l fi vândut, de a-l fi trădat, *e cu atât mai mult* căminul meu (căci glasul cel mai fierbinte şi mai implorator se ridică întotdeauna din cuibul faţă de care ne-am făcut vinovaţi); dar îmi dădeam seama în acelaşi timp că acest cămin nu face parte din această lume (şi-atunci ce fel de cămin e, dacă nu-i din lumea aceasta?), că tot ce făceam noi aici, cântecele noastre nu aveau altă consistenţă decât aceea a unei amintiri, a unui monument imaginat, conservarea simbolică a ceva ce nu mai există – şi simţeam cum sub picioarele mele se lăsa uscatul (temelia) acestui cămin, iar eu, cu clarinetul la gură, lunecam în jos, în adâncul anilor, în adâncul secolelor, într-o adâncime abisală, fără sfârşit (unde dragostea e dragoste, şi durerea e durere), şi-mi spuneam cu uimire, că unicul meu cămin, unicul meu refugiu, era tocmai această coborâre, această cădere căutătoare, cercetătoare, jinduitoare, şi astfel continuam să mă dărui ei întru totul, cuprins de dulcea ameţeală a unei voluptăţi fără seamăn.

Apoi, aruncându-mi privirea spre Jaroslav, cu gândul de a verifica pe expresia feţei sale dacă mă aflam singur în exaltarea mea (un felinar agăţat în coroana teiului, chiar deasupra noastră, îi lumina chipul), am remarcat pe faţa lui o paloare neobişnuită; mi-am dat seama în clipa aceea că încetase să-şi mai acompanieze melodia fredonând, că buzele lui erau încleştate; că ochii lui, timoraţi, tresăreau acum de o spaimă de-a dreptul îngrijorătoare; că în melodia pe care o executa răsunau tonuri false, iar mâna în care ţinea vioara îi aluneca mereu în jos, ca, apoi, deodată, să înceteze să mai cânte, şi să se lase încet pe scaun; am îngenuncheat la picioarele lui: „Ce-i cu tine?” l-am întrebat; pe frunte i se prelingeau broboane de sudoare şi cu mâna se ţinea de piept, în dreptul umărului stâng.

„Mă doare, mă doare îngrozitor”, mi-a răspuns. Ceilalţi, care nu-şi dădeau seama că lui Jaroslav i se făcuse rău, se dăruiau în continuare transei lor melomane, fără vioara întâi şi fără clarinet. M-am apropiat de vioara a doua (aducându-mi aminte că-mi fusese prezentat ca medic) şi l-am chemat să vină să-l vadă pe Jaroslav. Acum nu mai cântau decât ţambalul şi contrabasul, în timp ce vioara a doua îi apucase lui Jaroslav încheietura mâinii stângi, ţinându-i-o aşa multă, multă vreme; pe urmă i-a ridicat pleoapele, cercetându-i îndelung ochii, ca în cele din urmă să-i atingă fruntea brobonită de sudoare şi să-l întrebe: „Inima?” „Mina şi inima”, a murmurat Jaroslav făcându-se verde la faţă. În clipa aceea ne-a observat şi contrabasistul şi, sprijinindu-şi instrumentul de trunchiul teiului, a venit spre noi, aşa că, acum nu se mai auzea decât ţambalul, întrucât nebănuind nimic, ţamabalagiul era fericit să cânte solo. „Mă duc să telefonez la spital!” a spus vioara a doua. M-am luat după el şi l-am întrebat: „Despre ce-i vorba?” „Pulsul absolut filiform. Transpiraţia rece. Infarct în toată legea.” „Fir-ar să fie”, am izbucnit furios. „Nu-ţi fie teamă, scapă el de necazul ăsta”, m-a încurajat, pornind cu pas grăbit spre clădirea restaurantului, strecurându-se anevoie printre pâlcurile de indivizi, la ora aceea bine ameţiţi de băutură, care nici nu băgaseră de seamă că orchestra noastră încetase să mai cânte, fiind cu toţii preocupaţi numai de propria lor persoană, de halbele lor cu bere, de flecăreala şi de înjurăturile lor grosolane, ce atinseseră într-un colţ al grădinii culmea, degenerând într-o încăierare în toată legea.

În sfârşit a amuţit şi ţambalul şi toţi stăteam acum strânşi în jurul lui Jaroslav, care, uitându-se la mine, spunea cu vorbele lui bolborosite, că tot necazul se trage de acolo că am rămas aici, că el n-a vrut să rămână, ci a vrut să iasă afară, în câmp, mai ales pentru că mă aflam eu aici, că revenisem printre ei şi puteam să cântăm împreună atât de frumos, în mijlocul naturii… „Taci, nu vorbi atât, ai nevoie de linişte deplină”, l-am certat cu blândeţe, gândindu-mă în acest timp că va scăpa, probabil, cu bine din acest infarct, aşa cum prevedea vioara a doua, numai că viaţa lui va fi după aceea cu totul alta, o viaţă fără dăruire pătimaşă, cu zile şi seri lipsite de participarea sa vijelioasă în fruntea orchestrei, o viaţă supusă de-acum încolo patronatului morţii – a doua repriză după eşecul primei reprize – şi, deodată,

mi-a fulgerat prin minte ideea apăsătoare (a cărei justeţe nu eram în măsură s-o apreciez în clipa aceea) că adeseori destinul se grăbeşte, încheindu-se cu mult înaintea morţii şi că destinul lui Jaroslav ajunsese la capăt. Copleşit de o compasiune nemărginită, i-am mângâiat creştetul pleşuv, şuviţele lungi de păr ce-i acopereau întristător chelia şi, cu groază, mi-am dat seama că drumul meu în oraşul natal, unde venisem să-l lovesc pe Zemánek – obiectul urii mele –, se termina prin aceea că ţineam în braţe un prieten lovit de soartă, da, mă vedeam în clipa aceea ţinându-l în braţe, ţinându-l şi ducându-l, ducându-l voluminos şi greu, de parcă aş fi purtat în braţe povara neclară a propriei mele vinovăţii; mă vedeam ducându-l prin mulţimea aceea nepăsătoare, şi mă vedeam plângând.

Am stat aşa în jurul lui aproximativ zece minute, după care şi-a făcut din nou apariţia vioara a doua, făcându-ne semn să-l ajutăm pe Jaroslav să se ridice – l-am pus pe picioare şi, sprijinindu-l de subsuoară, am pornit cu el, încet, croindu-ne drum prin mulţimea zgomotoasă a băieţandrilor turtiţi de băutură, până am ieşit în stradă, unde aştepta, cu toate luminile aprinse, maşina albă a salvării.

Terminat la 5 decembrie 1965

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI.....5
Ludvík.....5
PARTEA A DOUA.....17
Helena.....17
PARTEA A TREIA.....30
Ludvík.....30
PARTEA A PATRA.....152
Jaroslav.....152
PARTEA A CINCEA.....202
Ludvík.....202
PARTEA A ŞASEA.....260
Kostka.....260
PARTEA A ŞAPTEA.....298
Ludvík, Jaroslav, Helena.....298